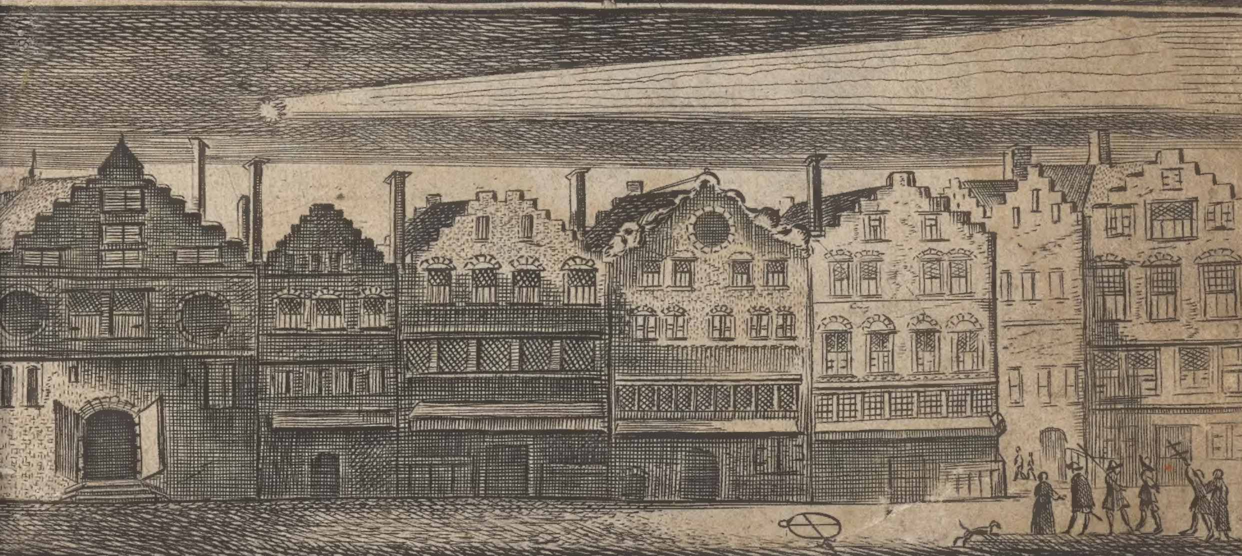
front.
1 plt.

Tot Haerlem By Pieter Casteleijn

HOLLANTZE MERCVRIVS,

Vervaetende de voornaemste geschiedenissen, voor-gevallen in 't gantze Iaer 1664.

IN CHRISTENRYCK:

Het Vijftiende Deel.

mais celle ne se

La verité se ploye,

rompt point.

Gedruckt tot HAERLEM,

Ter Drukkerye van PIETER CASTELEYN, Boek-drukker en Boekverkooper op de Markt, in de Keyzers Kroon, Ao. 1665.

Verklaeringhe op de
COMEET-STERRE,
Gesien in 't Jaer MDCLXIV.

DEn 27. November 'smorgens by half 5. heeft men te Saerdam aller eerst gesien S.O. ten S. een Comeet Sterre van een weynig root doch heldre gedaente, de staert lang S.W. streckende, was wit bleeck van coleur, op-komende in Virgo, bleef mits de nevelige nachten bedeckt 14 daegen, waer door sommighe meenden datter geen Comeet was gesien.

Den 13 Decemb. is hy seer laeg langs den Orisont verscheenen, op den rovenden Raeff, liep seer ras na 'twesten, daer hy ten half sessen verdween, zijn opkomst ten 3 uren onder de Waeg zijnde het selfde Teken daer de Comeet Anno 1618. in stondt, had een droeve schijn, dan de staert oost en west was lang, van coleur als de Noorder morgen-lucht: Quam so over de Hydra op de Mast en de Vlag van 't Schip, dan 't mistig en regenachtigh weder beletten haer lang te schijnen: Alsmen haer dus twee uchtenden in Hollandt op den Lucida Hydra hadde gesien, sag men hem den 21. Decemb. snachts by 3 uren met een soo breede langen staert, dat hy hoewel om zijn verre af-stant al vry flaeuw, nochtans den Hemel van S. tot S. W. absoluyt overspande: Noyt is hy grooter in ons gesicht vertoont.

Den 30. Deçember sach men hem by den Lepus of Haes, vry kleyn, en de Maen benam oock sijn staert den schijn. Den 31. Deçemb. verliet hy te ghelijck den Haes, het Iaer en sijn staert, want hy verscheen als een duyster droevig licht, en quam op den Eridanus, so dat hy den 2. January 1665. savonts ten 9. uren, also de Maen af nam, sich weder met een straeltje liet sien, doch nu met sijn staert nae 't Westen, en dat tot uyt de tonge van den grooten Walvis. Den 3. January had hy ten half 9. op den tongh des Walvis een seer lange scherpe staert na 't Westen, recht over den schouder van den Orion, wiens Gordel-riems 3. Sterren hy geduerig in 'tgesigt by bleef, so dat hy als scheen in den Walvis te willen kruypen. Den 4. Ianu. wast duyster weer: Dan den 5. January ten 10 uren savonts den Hemel klarende, sag men dat de Comeet seer was verkleynt en ook de kaken der Walvis verby geloopen.

Dus verre heeft deze Comeet sijn loop gehad tot den 7. January 1665. over Africa, Oost en West-Indien, speçiael over de Grooten Mogols Rijck, de Kape Buone Esperançe, Goa Suratte en Madagascar, oock over Borneo, en Japan, China, ende men heeft die konnen sien byna van de Noorder Poolen tot Suyden, also die van Batavia en van de Magellanes daer van getuygen sullen: Die van Portugael hebben hebben hem gesien tot den 4. February 1665, bloet-root over haer gaen: Die van Spangen en Romen, Venetien en gants Italien insghelijckx: Constantinopolen en gants Turckye Smyrna en de Poüille, daer 't oock Bloet gereghent heeft, hebben hem mede, doch niet bleeck als hier, maer bloet-verwich ghesien: Engelant, Yrlant, Schotlant, hebben hem seer lang en breet en rootverwich gesien: In Hollandt is hy seer verwonderlijck ghesien, te weten, na den 31. Deçember, voor welcken tijdt hy seer laegh aen den Orisont was, maer daer na in sijn opgangh ten oosten met een staerd van een elle lang, en passeerende besuyden der Nederlanden, had met een heldere Lucht niet als eenighe sprenckelen, somtijdts wat straeltjens, naer het helder was, maer in sijn ondergangh, 's Nachts ten twee uren, was sijn staert omtrent soo langh als 't gantze Stadthuys van Haerlem, ghereeckent na 't ooghe: En daer na verdween hy gelijck dagelijcx door de opkomende Wolcken: Die van nieu Nederlant in de Caribise Eylanden, en besuyden d'Amasones, hebben hem alle seer groot gesien, maer niet langer als tot den 30. Deçember. toen hy sijn staert hier verloor, en een dag als een droeve Ster sonder staert verscheen, en daer na met een staert die sich ten oosten verspreyde, doch seer na een kleyn roedeken gelijckende.

Verklaeringhe van de Comeet-Sterre.

Zijn Loop kond ghy bequaemelijck sien in de hier nevens staende Figuer, op d'onderste Linie, in Virgo de Maegd beginnende, en in Aries den Ram eyndigende: Wanneer haren Staert op den Crater, den Canis, Unicornus, ghestaen heeft, doch nooyt op den Orion, die boven onsen Horisondt met syn 3. Sterren de Comeet geduyrich na by was, tot hy in Aries uyt den Walvis quam: Hooger siet ghy syn Groote die hy had na den 30 Deçember, oost en N. Oost den staert: Beneden siet ghy syn fatsoen van den 27 Deçember, en daer by die van 't Iaer 1618. welcke wel soo fel en scherp stont, maer streckte sich op veele 100. mijlen na als dese dede, niet uyt.

Seer aenmerckelyck in desen synde, dat de jegenwoordige Comeet syn Loop heeft ghenomen over den roofachtighen Raef, over de Vlag van 't Schip, (daer Cromwel Ao. 1652. den Oorlog met Hollant om aen vong, ende Engeland nu weder in dit Iaer 1665. om het voeren van de Vlagh ter Zee, Hollandt beoorlogt en berooft,) daer na over den Gallus de Haen, daer Vranckrijck by verstaen wort: Op den vreesachtighen Haes: Op de Water-Slangh, den Vloet Eridanus, en den Walvis: Alle Zee en Water-tekenen.

Terwijl wy met dit Verhael dus besig zijn, komt den derdenmael een Comeet ten voorschijn, die sich den 6. April 1665. aller-eerst heeft laten sien boven onsen Horisont, op-komende 's morgens by 2. uren in 't Noorden, zijn cours tot 4. uren duyrende, is vlack oost, maer zijn Staert die breed en lang doch wit is, staet S. O. Ende bevind de hy den 13 April sig meer N. O. en lagher op onsen Horisont uytstreckt, staende op den Equus, waer aen alle Liefhebbers konnen berekenen zijne hoogte.

Veele sullen sich lichtelijck in laeten om van dese 3. Comeet-sterren te propheteren, en onverstandige Lien sullent licht gelovē, daer nochtans de Mensch om toekomende Dingen te weten, geen eygendom is gegeven, dan alleen dat hy uyt de voorby gegleden Tijden wel op het toekomende yets besluyten kan, dan geheel onwis.

't Is d'Almachtige, de Alwetende Heere, die soo in 5. Maenden 3. Cometen, behalvens soo veele andere Hemels tekenen ons vertoont, 'tgeen men niet bevindt oyt meer is gebeurdt: 't Schijndt ons toe datte selve hare uytwerckingen wel mochten doen in 't wonderlijcke Iaer 1666. daer van over vele Iaren is voorseyt: Godt de Heere late ons alles tot zalicheyt ervaeren, op dat wy zyn heerlijcke Schepsels niet aende Lucht, maer inden Hemel eeuwig mogen aenschouwen.

In HAERLEM, desen 14. April 1665.

Non cado, non cedo, claudi pugnemus utrinque.
Claudicat alteruter nec movet usque gradum;
Sed freta purpureo tangunt insueta cruore
Gaudentque hostiles mergere posse rates.

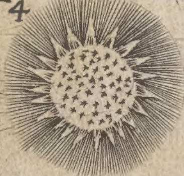

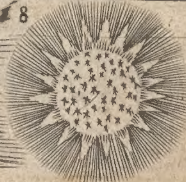

Comeet Vant Jaer 1664

Comeet Vant Jaer 1618

PHILEMON: *In hoc enim vir & viro præstat, quod & malum & bonum commode ferat.*

HOLLANTZE MERCURIUS:

Op 't Jaer 1664.

Het Vijftiende Deel.

JANUARIUS 1664.

Ranck-rijck op het oude Jaer sigh tegens 't nieuwe stellende/ was den Koning 15. daegen te vooren in 't Parlement ghekomen/ welcke doemaels in de groote Kaemer was Vergadert/ alwaer de Hertogen en Pairs van dat Ryck saten/ als/

1. Monsr. den Hertog van Verneüil.
2. Monsr. den Marquis d' Estrées.
3. Monsr. den Marquis de Gramond.
4. Monsr. den Marquis de la Milleraye.
5. Monsr. den Hertog Marsarini sijn Soon.
6. Monsr. den Marschalck la Villeroy.
7. Monsr. den Marquis de Montemare.
8. Monsr. den Hertoge van Crequi.
9. Monsr. den Grave van Aignan.
10. Monsr. den Grave van Soir, onder den naem van Hertog van Randan.
11. Monsr. de Liancour, onder den naem van de la Rocheguyon.
12. Monsr. den Graef van Tresmes.
13. Monsr. den Graef van Noaillies.
14. Monsr. den Marquis van Coaslin.

Behalvens dat hier niet en verscheen Monsr. de la Meslerape / mits zijne groote swackheyt aen 't Podegra: Niemant was hier meer geprivilegeert als zijn Zoon de Hertog Mazarin/ want de Koning had hem niet alleẽ door open Brieven verleent en geerigeert in zijn Hertogdom van Auguillion/ maer oock

[Q]ualiteyt gegeven dat zijne Dochters/ indien daer Mannelijcke Kinderen manqueerden/ in 't selve mochten Succederen: Zijn Majest. dede door den mont van den Cancelier seggen/ gesint te zijn haer alle te be-eedigen/ 'twelck dan in goede ordre aen-gevangen/ in deser voegen geschiede: Na dat de brieven van Informatie in Leven en sterven door den Cancelier sonder van zijn plaets te gaen/ waren gelesen/ namen alle de Heeren haere Bonnetten af/ als een teken van toe-stemminghe/ doen las den Cancelier het Arrest/ wanneer stracx een Secretaris quam gelepden alle de voorsz. Heeren in 't vertreck des Konings/ sonder Hantschoenen of Rapieren/ waer sy alle den Eed deden/ in dese woorden die den Cancelier sprack: Den Koning maeckt u l. Hertog en Pair, mits voor den Hove sweerende, steeck uwe Handen op, en belooft gy den Koning niet en sijn Staet te dienen, beneffens de voornaemste en allergrootste saken? Sit plaets in 't Parlament te nemen? De Ordonnantien te bewaren? Uwe raetslagen te secreteren? Rijck en Arme geregtigheydt te doen, gelijck een Souverayn College toe-behoort? En u te dragen in alle dinghen als een deugdelijcke, wijse, en dapperen Hertog en Pair? Waer op zy vervolgens Ia antwoorden/ den Cancelier vervolgde/ Wel aen, gaet en neemt u Sit-plaets van de Hertogen en Pairs die gy siet: 't Welck de voorsz. Heeren deden/ alvoorens haere Rapiers en Hantschoenen van den Secretaris weder over-genomen hebbende: In dese Ceremonie wilde Monsr. de Noailles als hy den Eed soude doen/ sijn Rapier niet over-geven / om dat hy van de hooge Capiteynen van de Guarde was/ voor dat den Koning hem toe-geknickt had / sulcx te doen: Dese 14. Pairs nu geseten/ dede den Koning door den Cancelier in 't Parlement seggen/ dat so eenige andere Persoonen hadden de Caracter van Hertog/ en die niet vertoont en hadden/ dat sy oock buyten believen van zijn Majest. niets en souden obtineren/ maer wegens den Hertog van Bouillon/ den Coning zijne plaets voor hem wiert bewaert/ so ras hy den Eed soude hebben gedaen; hier mede stapte den Koning van zijn Troon/ en eenige bysonderheden aen den Cancelier ghesegt hebbende/ als oock aen den eerste President/ trat na Duc de Masarin/ en leyde hem in zijn Carotse/ rijdende so ten elf uren weer na de Louvre: In dese Ceremonie aenmerkelijck zijnde datten Koning zijn stoel van Justitie niet en besat/ noch datte Ducx in Hertoge Klederen waren/ nog oock het Parlament in haere Roode Rocken/ en datter maer drie Geestelijcke Pairs waeren/ als/ Monsr. de Laon/ de Langres en Noyons/ en dat Duc de Guise kort aen Duc d' Anguin sat/ en den Hertog van Usez Presideerden/ en de Vice-preses was Duc de Beaufort. Den Koning dede dese dagen verbranden 't Iournael de St. Amour, zijnde de Vragen van de voornaemste in 't Rijck/ en het ander Manuale Catholicum, door vlogten van den geest van Iansenius, om den Paus/ Cardinalen en alle Doctoren te abuseren. Den 19. deser hadden by den Coning en Koninginne Audientie den Gesant van Genua / d' Ambassadeurs van Spangen/ en Venetien/ beklagende de doot van Madamoiselle de Savoye: En den 21. hare Hog: Mog: Ambassadeur Boreel/ den Grave Strozzy wegens den Keyser/ en den Resident van Toscanen/ d' Heer Boreel complimenteerde met een geluck-wenschinge in 't Nieuwe-Jaer/ en de condoleantie van Madame Royale de Savoye / daer neffens doende / sprack oock van moderatie van de quarantaine die men in Vranckrijck practiseerde aen de Nederl. Schepen en goederen/

goederen/ en van de verdrevene Inwoonders uyt de Valeyen in Piedmont/ uyt 't Lant van la Laye/ welcke nu waeren gaen woonen onder 't gebiet van hare Hog: Mog: niet verre van 't Sas van Gent/ nevens een generale bede/ dattet Tractaet tuſſchen Vranckrijck en haer Ho: Mo: den 27. April 1662. tot Parijs geſlooten/ als een getuyge van zijn Majs. goede affectie/ in goede obſervantie mochte werden genomen/en aen beyderzijts Ingeſetenen mochte werden genooten/ende dat veel meer de goetwilligheyt en inclinatie tot yvers onderlinge beſte daer in voor oogen mochte werden geſtelt/ende gehouden/als wel met eenige ſubtiliteyt/interpretatie ende miſduydingen/ die ſoude mogen komen te ſtrecken tot groote prejudicie van zijn Majeſt. goede Bontgenoten/ Ec. Zijn Maj. beliefde den Hr. Boreel daer op ſeer gracieus te bejegenen/ en oock toe te voegen/ dattet Lant van la Laye noch diſputabel ſtont tuſſchen de Kroonen Vranckrijck ende Spangen/ wie het ſelfde ſoude behooren/ onderwylen was veraccordeert tuſſchen de 2. Coningen/dat die van de Relige daer niet en ſouden mogen blijven woonen/maer in dit loopende Jaer 1664. moeten vertrecken/volgens 'tgepubliceerde Edict/evenwel ſo men gelooft van die teneur/ dat deze beyde en uyt-gebanne haer vaſt en loſ-goet ſullen mogen ten profijte verkoopen/veralieneren/en d'effecten mede nemen: De Graef Strozzy die eenige dagen daer na Sieck wiert/verſocht voor den Keyſer ſecours tegens den Turck/ en daer wierde 4000. Voet-knegten en 2000. Ruyters toegeſtaen/ mits dat zy onder de auxiliare/ 'tzy van de Stenden/de Vorſten/ofte andere hare rang/en niet onder 's Keyzers Officieren ſouden hebben/'tgunt op den Rijcxdag te Regenſburg wierde geamplecteert. In deſe Maent is mede af-gehandelt ſeker Tractaet tuſſchen den Koning van Vranckrijck ende den Keurvorſt van Brandenburg/wiens Miniſter den Baron van Bloemendael over 't Intreſt van Orangen/ noch eenige dagen te Parijs verbleef/ al eer hy na Berlijn tot zijn Heer en Meeſter vertrock.

Vranckrijck nam in deſe dagen niet alleen aen te ſimuleeren de roverijen van Hubert Hugo en Laurens Davids op 't Roode Meer / maer deden aen hare Ho. Mo. noteficeren en verſoecken/ 'tgeen onder die Vlag gerooft / hier te Lande mocht weſen: Getuygen daer af ſijn deſe minuten:

ALhoewel het my niet noodig en dunckt mijnent weghen eenige recommandatie aen U Ho: Mo: te geven aen d' Officiers die vertrocken ſijn uyt 's Konings naem aen den Heer Ambaſſadeur, op 't ſubject der Prijſen ghemaeckt op 't Roode Meer, onder mijn Commiſſie, door Cap. Laurens Davids: Echter niet te min, in-gevolge van 't oordeel over-gegeven aen den Raet van State ſijns Majeſts. welcke alles verklaren voor goeden prijſe, den 10. ſy het my toegeweſen, volgens de Wetten en Couſtumen deſes Koningrijcx: 'k Heb vertrout, dat in ſulcx doende volgens mijn particuliere laſt, my wegens mijn principale te mogen aen u Ho: Mo: te addreſſeeren, met te minder difficulteyt om dat wy hare Ho, Mo: altoos hebben gehouden in een ſinguliere conſideratie: Ick verſeeckere my dat ſy die oock ſullen hebben ten beſten deſer voorvalle, en dat ſy ten dien eynde ſullen approbeeren als ſy door een Expreſſe ſullen ſien dat geſ. Arreſt van den Raet, mette beveelen van den Koning aen den Ambaſſadeur: 'k Hebbe deſen ſelven Perſoon neffens deſen Brief bevoolen u Ho: Mo: onderdanigſt te verſoecken, gelijck ick doe, datte 52. Balen goederen van de voorſz, Prijſe, en die gearreſteert ſijn onder pretext,

datſe n... waerlijck bevonden ſijn in d' examen en diſcuſſie welcke in den Rade des Koninghs ſy-gemaeckt, mogen werden gereſtitueert, en op heden weder gegeven aen den brengher van mijne Volmagt, gelijck u H: Mo: door den Ambaſſadeur van den Koning ſal verſogt werden, en dattet u Ho: Mo: ſelfs ſullen oordeelen billijk, indien ſy redelijck willen overwegen de ſake, en rijpelijck letten op alle de redenen die haer vertoont ſullen werden door ged: Ambaſſadeur: Waer op my verlatende, ſal u Ho: Mo: nu niet meer op-houden, my alleen vernoegende, dat ick alle moghelijcke kennis ſal hebben van de prompte en gunſtighe expeditie die ſy my doen hebben in deſe gelegentheyt, en in de reſt ſal ick wel ſorgvuldigh ſijn en exacte u Ho: Mog: te betuygen dat ick in der daet avec beaucoup de partralité ben. Mijne Heeren, U ſeer onderdanigen Dienaer

Ceſar D: de Vendosme.

Tot Parijs den 9. January 1664.

DEn Graef d'Eſtrades, Ambaſſadeur Extraordinaris van Vranckrijck, executerende de preciſe ordre die hy heeft ontfangen van dẽ Koning zijne Meeſter, vertoont u Ho: Mo: datte Koning by arreſt van den 30. Novemb. leſt in zijne Rade, verklaert voor goeden prijſe alle de Koopmanſchappen, Geſteenten, Paerlen, Porcelainen, Canon en andere ſaken, gelicht en geſalveert op de Roode Zee, door de Cap. Laurens Davids: Verhoopende van de Juſtitie en equiteyt uwer Ho: Mo: zy geen difficuliteyt ſullen maken van den ſelven Laurens Davids in vryheyt te ſtellen, en te doen reſtitueren eenige Koopmanſchappen, die op 't verſoeck der Ooſt-Indiſe Comp. gearreſteert waren gheweeſt, byſonder wanneer u H: M: een ernſtige reflexie nemen tot de redelijkheyt daer toe eygen, volgens 't geen hier neffens haer lie gedachten ten dien eynde ſal weſen gebragt: Behalvens dat Monſr. Duc de Vendosme, Pair, Grootmr. en Sur-Intendent Generael van de Zeevaert en Koophandel van Vranckrijck, van den welken ged: Laurens Davids heeft ontfangen zijn Commiſſie, en waer van de termen niet en zijn geexcedeert, is hier expres geſonden om den Perſoon van geſ. Laurens Davids en de voorſ. Balen te reclameren, eñ dat tot Antwerpen en elders de Geſteenten en het koſtelijckſte dat hy in zijn Schip gehad heeft, werden gereſtitueert op d'eerſte die d' afgeſondene van mijn geſ. Hertoge ſullen doen: Ged: Ambaſſadeur verſoeckt ſeer inſtantelijck u Ho: Mo: in deſe occaſie te willen conſidereren met wat yver zijn Majeſt. deſe ſake recommandeert, en datſe aen Duc de Vendoſme doch gelieven te laten ſien de ſchuldighe ſatiſfactie, op dat ſijn af-geſondene die nergens als daer om hier zijn, ten eerſte dage mogen vertrecken, en d' effecten van u geregtigheyt raporteren, betoonende dan door de affectie die u Ho: Mo: hebben om 't Intreſt van den Koning zijn Meeſter. Gedaen in den Hage den 29. January 1664.

Mijne Heeren, Den Hertoge van Vendoſme:

De Cooplupden in Vranckrijck weder om / klaeghden by hare Ho. Mo. over de ondragelijcke belaſtinge en invorderinge des Vatgelts: Haer requeſte luydt als volgt:

Edele

Edele Heeren,

HEt sal U Ed: vreemdt schijnen wat ons moveert aen U Ed: dus liber te schrijven, doch wanneer U Ed: ons oogmerck sult verstaen hebben,so vertrouwen wy dat ons schrijven met genoegen by U Ed: sal werden aen-genomen, so is ons ootmoedig versoeck niet soo seer op d'onvolmaecktheyt onser Brief, als op onse goede meeninge te willen acht nemen : Het is ongevaerlijck 4. Jaren geleden dat het den Koning van Vranckrijck heeft gelieft op alle vreemde Schepen in sijne Havens komende, een taxe van 50. sts. per vat te stellen, aengesien sulcx dan moet betaelt worden, eñ dat alle de instantie van onsen Staet sulcx niet hebben konnen voorkomen, so moet men dan sulcx observeren alhier eñ betalen, dese last is buyten maten groot, maer ten is daer mede niet genoeg, nademael wy bevinden ende dagelijcx sien visiteren, dat de Pachters hier hare Ontsangers stellende, haer last geven sodanighe Meeters van de Schepen te nemen als haer goet dunckt, de welcke dan oock sulcke maets weten te vinden, die de Schepen altoos veel grooter meten als sy in der daet sijn, gelijck oock noch dagelijcx gebeurt, ende diverse Schepen d' een 15. d' ander 20. eñ 30. Vaten meer doen betalen als de selve konnen voeren, ende wy moeten dit alles noch soetjes op-nemen , of dreygen de Schepen, geladen sijnde van hare Reyse op te houden, ende noch Boeten en onkosten te doen betalen, dit nu dus lange geduert hebbende, ende alle dagen noch slimmer wort, heeft ons overtuygt dat wy behooren onse Heeren ende groote Overheden (uyt liefde en sucht die wy tot ons Vaderlants Welvaren hebben, hier van te verwittighen, te meer, wijl wy diverse malen aen sijn Excell. Boreel, Ambassadeur van hare Ho: Mog: tot Parijs hebben geschreven, de welcke op onse klachten alleen dese saeck soo hart niet voor kan dragen als wel doen soude op d' instantie ende expresse ordre die haer Ho: Mo: mochten komen te geven, onse gedachten ons vorder leydende, moeten wy U Ed: oock waerschouwen, dat soo dese sake sonder redressie blijft, ende dat men hier op deze Rivier geen andere ordre krijcht, so sullen de Schepen die nu in den beginne 150. Vaten betaelt hebben, en in der daet niet grooter sijn, in korten 200. moeten betalen, ende so langs meer en meer betalen; hoe veel dit gelt Iaerlijcx bedraegt, is U Ed: wel kundig, wy hier in dese plaetse dese dingen en nature der Fransen kennende, sien geen remedie tot goede ordres, so lange dese fermiers haer creaturen stellen, om de Schepen, groot ende kleyn, te schatten, ende alwaer den Koning van sijnen 't wege een stelde, 't sal al het selve wesen, want de corruptie van dese maets is te groot : Wy sullen ons wel wachten van ons soo vermeeten te kennen dat wy U Ho: Mo: souden bestaen voor te schrijven op wat een redres souden solliciteren, moeten by hare Ho: M om haer Ambassadeur te beveelen, sulcx de Koning voor te dragen, maer soo 't ons geoorloft is, onderwerpende gaerne ons onnosel voorstel U Ed: rijpe consideratie, so laet het U Ed: wel gevallen dat onse gedaghten gespeelt hebben of den Koning geliefde sijne Yckers te stellen in 't Patria, in dier voegen als den Koning van Denemarcken doet, soo mochten de Schepen daer gebrant worden, ende op die voet in Vranckrijck betalen, dat sijnde, souden wy een seer groot faveur achten, ofte sulcx niet konnende obtineren, dat d' ontfanghers als d' andere Tollenaers belast worden haer op den gemeenen voet te houden, ende daar te ontfangen voor so veel Vaten als de Schepen hebben in-geladen, het welcke immers recht ende billick is, wanneer men betaelt, dat de Schepen hebben in-genomen, gerekent 2. Pijpen ofte 4. Oxhoofden, voor een Vat drie stucken Pruymen, en 3. stucken Brandewijn en 2. stucken Pruymen voor een Vat deden betalen, so waer 't noch veel beter als nu voorts met Sout en Koolen na advenant : Wijders komt in ons gedachten nog andere godloose en ongehoorde practijcken van usurpatie, welcke d' ontfangers, nu hier sijnde, onse Schepen afvorderen, te weten, dat alle Schepen uyt Patria ofte van an-

van andere Landen hier komende ledig, moeten sy weder ledig verseylen, oft vry sijn na d'ordre des Konings luyt: Nu ist gebeurt, door dien veel Schepen hier gekomen sijn, op hoope van vracht te krijgen, echter geen en vinden, ende noot wendig na Bordeaux oft Bayrinne gaen, so hebben sy den Schipper, den welcke hier de waerde van een a twee Vat goet gebragt hadde, eñ meer dan 220. Vaten konnen laden, 't geheel Vat-gelt af-genomen, ofte conden de Schippers niet eer vertrecken, dit eerst aen Ian Sandersz. van Rotterdam, en daer na aen andere gepractiseert, die 't oock betaelt hebbẽ, voor so veel Vat goet sy hier brachten, eñ naderh ant als de Schepen over de helft geladen waren, voor geheel d' Lasten, nu voor also de Schepen na een ativen Vat goet in hebben, daerse 18. gl. te vracht voor trecken, moeten daerom 6. a 700. gls. boeten, hoe hinderlijck dat dit de Commercie is, laten wy U Ed: oordeelen, hoe konnen dan eenige Stuck-goederen ofte Speceryen met gebracht worden, wat Schippers sullender eenige willen voeren: Dit U Ho: Ed. so voor-gedragen, eñ te verstaen gegeven hebbende, willen wy hoopen U Ed: neffens andere Schepen en Steden, Amsterdam, Middelburg, Hoorn, Enckhuysen, Vlissingen, wy daer een selve Brief aen hebben bestaen te schrijven, sijne Gecommitteerde gelasten sult om haer Ho: Mo: dese saeck voor te dragen, op hoope van een favorabele uytslach omtrent de servatie, wy bidden U Ed: wilt onse vrymoedigheyt ten besten duyden. Hier mede Edele Heeren, U Ed. Onderdanige Dienaren, ende was getekent by verscheyde Kooplieden.

In Nantes den 8. Ianuary 1664.

Den 2. en 3. January 1664. zijn tot Capiteynen om te Kruyssen in de Middellantze Zee gemaecht by het Collegie tot Amsterdam:

1.	De Vice-Admirael de Ruyter,	't Schip de Spiegel	66. stucken, 400. Man.
2.	Commandeur de Wilde,	Utrecht,	56. st. 250. M.
3.	Willem van der Saen,	't Geloof,	50. st. 225. M.
4.	Isaac Sweers,	Middelburg,	36. st, 150. M.
5.	Hendrick Adriaensz. van Stavoren.	Damiaten,	30. st. 130. M.
6.	Jacob Swart van Amsterdam,	Edam,	30. st. 130. M.

Convoyers na Smyrna:

7.	Jan Gideonsz. Verburgh,	Oosterwijck,	50. st. 160. M.
8.	Jan Egbertsz. Ooms,	Marseveen,	40. st. 140. M.

Oost-Indise Kruyssers:

9.	Ian van Campen,	Groeningen,	36. st. 100. M
10.	Pieter Salomonsz.	de Faisant,	30. st. 85. M.

Aenstaende Convoy:

11.	Nicolaes Marrevelt,	Harderin,	30. st. 85. M.
12.	Ian Roeteringh,	Leeuwaerden,	30, st. 85. M.
13.	Huygh van Nieuhof,	de Bul,	30. st. 85. M.
14.	Ioost Verschuere,	Asperen,	30. st. 85. M.
15.	Capiteyn Boes,	Over-Ysel,	30. st. 85. M.

Op de noch overige difficulteyten in den Coophandel/is by hare Ho: Mo: Ambassadeur daer naer de volghende Schrifture in gelevert/ de antwoorde in Margine staende:

Que

Memoire, presenté au Roy par M: Boreel Ambr. de Messrs. les Ens. Generaux des Provinces Unies des Pais bas le 29. Fevrier 1664.

QUe sur les Excez touchant l'exaction du droict de fret & le jaugeage des navires suiet audit droit, puisse estre fait certain reglement entre la France & les Pais bas, afin que toutes vexations & in justes practicques puissent cesser, si Sa Majé. desire encore continuer ledt: droict de fret.

LE Roy nommera des Commissaires pour marquer tous les navires en la maniere, qu'il se practique en Norwegue, afin que par la marque d'un chacun puisse cognoistre de quel port il sera, & par ce moyen eviter touttes sortes de vexations,

Que les lettres de Jussion pour le par faict establissement des Consuls des Provinces Unies, tant en Normandie qu'en Bretagne puissent estre accordeés : Non obstant touttes oppositions a cé contraires faites a Rouen.

Le Roy ne peut accorder la dite jussion, qu'a la charge des oppositions, Sa Maje. estant oblige de conserver la Iustice, & ne point prejudicer avec droits des particuliers.

Plaise a Sa Maje. de faire une Declaration, portant deffendu de porter en France par l'Article 19. & 20. du Traicte, conclu a Paris le 27 Avril 1662. que seulement & uniquement l' Impost des huilles de Baleine, excepté par le dite Traicté, sans aucune autre chose quelconque.

Le Roy ne peut accorder cet Article.

Par consequence que les sçavons noirs combien qu'il y auroit des huilles de Balaines meslés la de dans saisis Injustement a Rouen, & les Navaires què les ont portez d' Hollande, puissent estre relachez & restituez aux proprietairas, avec tout dommage, despens & Interests, & defence faittes que cela n'arrive plus a l'advenir.

Idem

Que tous Savons noirs & toutte autre choise Provenànte des Balaines & toutte autre huille d'autre poisson, que Balaine sont libre d'estre portez en France, selon le 19. & 20. Article desdits: Traicteé.

Idem

L'on attend des effects de la Justice promise contre les fauteurs & ceux qui protegent, les Pyrates a la Hogue en Normandie, contre l'expresse intention de Sa Majest.

Le Roy a envoyé des ordres expres pour cela il en sera fait Justice.

L' Ambr. susdite, par ordre expres de ses Seigneurs les Estats demande que le Traicté de renouvellement d' Alliance, Commerce Navigation & Marine conclu le 27. Avril 1662. a Paris, entre la France & leds: Provinces Unies, puisse estre verifié & enregistré dans tous les Parlement, & cours Souveraine, du

Le Roy n'a point accoustumé de donner connoissance des Traictés d' Alliance qu'il conclud, a ses Parlements, c'est pourquoy Sa Maje. ne peut contentir audt. enregistrement, mais si les Estats donnent un Memoire contenent tous les points qui peuvent regarder la Iurisdiction des Cours Souverains, Sa Maje. les fera comprendre

...ns une Declaration qu'elle fera dresser a cet effect, & l'envoyera par toutes les Cours qu'ils pourront desirer pour la faire enregistrer, a fin que les sujects desdt. Provinces joüissent. de l'effect d'icelle

du Royaume, afin que les suiets desdite. Provinces en puissent jouir sans nulle oppsition ny conctadiction.

& que les parlements jugent leurs causes en cette conformité.

Autres Points remonstrez par ledt. Ambassadeur:

Que la quarantaire ordonné par tout ls Royaume pour tous Navires & Marchandises venants desdites Provinces Unies cessera, attendu qu'il n'y a nulle maladie contagieuse dans icelles.

Le Roy donnera tous les ordres necessaires a son Procureur General, afin qu'il fasse cesser par tout la Quarantaine, cela a desia esté executé.

Qu'il plaise ou Roy faire une response favorable sur la Remonstrance qui luy a esté faitte par ledt. Ambr. touchant ceux de la R: P: R: de Piedmont.

Cett' affaire est accomodé & M. le Duc de Savoije a donné une amnistie a ses suiets desd. Vallees de Piedmont, ainsy quil apert par le Memoire cy joint.

Dans le Memoire cy dessus il y avoit deux Articles qui regardent des Interests particuliares de quelques uns de ses suiets avec d'autres des Provinces Unies, dont Sa Maje. n'a pas juge devoir prendre connoissance, mais bien de laisser aller le Cours de la Justice dans le jurisdiction ou il se sont pour veus.

De Winter/ hoewel kout/ ontfonckte evenwel 't Hart van den Graef van Luna in 'twarme Spangen/ outste Zoon van den Graef van Benavente/ om te Trouwen met de Dochter van Don Louijs de Haro, welck Huwlijck al in des Vaders tijt was gecontracteert geweest. Doen quam te Madrid Resideeren weghens de Deense Kroon eenen Christoffel Christoffels, en weghens Spangen wierde beschepden eenen Don Agostin Nicolaes Bourgonjon, om te Coppenhaven te blijven/ hebbende voor desen de saken van den Hertoge van Lotringen verricht/ geduerende des selfs detentie tot Toledo. Men danste nog al te Madrid over d'Infante van Spangen met des Keyzers Hulijck/ de Graef van Chinson en de las Torres quamen eens elck met 80. knapen in hare Livrye te vorde/ savonts en snachts was 't Speelen en Vieren geen eynde/ onderwijl men vergat en afspoelde het onweder en den slechten stant van den Brupdegom en geheel Christenrijck.

t' Antwerpen wiert in dese Maent met Trompetten uyt-geblasen/ dat sig niemant meer soude verborderen in zijn eygen Huys eenig Graen te querennen of te Malen/ maer 't selve op de Meulens buyten de Stadt moeten brenghen. De Vastenavont aenkomende/ deden die van Brussel niet als met Comedien en andere galanteryen haren tijt te passeeren: Onderwijl men t' Antwerpen in de

in de Munte dapper besich was voor den Koning van Spangen gelt te slaen/ meest Rijcxdaelers en Ducatons/ heele en halve/ om d' oude schulden te betalen/ want in Vlaenderen en Brabant was langer geen welvaert/ Negotie en Neeringe ging weg als een luttel water voor de heete Son.

In 't midden van dese Maent quamen in 's Gravenhage over de 130. soo Burgers als Ingesetenen van Dordregt/ onderling noch twistende over hare verkiesinge van Dekens/ &c. sy wilden voort-geholpen zijn/ en 't Hof was met haer sodanig gemolesteert/ dat men byna alle andere saken most laten stil staen: Eyndelijck heeft 't onheyl van dit onweder eenen Jan de Vries/ Tresorier van Dort/op 't hooft gekregen/wierde by Sententie van 't Hof Provinciael inhabil verklaert/ van zijn Ampt gedeporteert/ en 5. Jaeren uyt Dort gebannen/ mogende in die tijt op 3. uren na in 't ronde niet by de voorsz. Stad komen/ op pœne van aen den lijve ghestraft te worden/ en vorders gecondemneert in de kosten van Justitie: Men oordeelden sulcx te geschieden om datte voornaemste muytmakers/ welcke de Gildens tegens de Magistraet op hitsten/ also uytts Stad mochten geset worden / maer het quaet van veele Leden, wert door een Lit niet af-gesneden. Den Hr. Stockmans te Regensburg op den Rijcxdag gedeputeert wegens den BourgondiseCreyts/liet in zijn addvijsen insluëren/ hoe dat hy wegens zijn Instructie eenige voorslagen had gedaen/ten eynde alle de Nederlanden gehoorende aen den Heere Koningh van Spangen/ op sommige Conditien onder den voorn. Circul of Creyts mochten begrepen en aen 't Rijck geenclaveert worden/ 't welck oock te Regensburg niet onsmakelijck en was aengehoort/ hoewel de sake voor als noch daer in suspens wierde gehouden/ wijl alle de Heeren Cur/ Vorst en Stenden noch niet en waren gearriveert: Maer in 's Konings Finantie in Brabant seyde men datte voorsz. Propositien waren geaggreert/en mede een jaerlijcxse somme van gelt tot voldoeninge van de jaerlijxe recognitie vast gestelt/als een sake van groot belang/ waer over onder de Politijcken van d' een en d' ander syde al veele speculatien vielen. Den Hertog van Holsteyn/Sleswijck/&c. versocht doe by Memorie aen hare Ho:Mo: omme mede geguarandeert te zijn in de Tractaten tusschen desen Staet en de Noorder Kroonen op-gerecht/ 't welck den Staet aen ged: Hertoge hebben toe-gestaen. Den Heere Franse Ambassadeur bragt weder te berde de verdrietige en so lang versogte restitutie der goederen van Malta/soo dat die van Hollant eyndelijck daer toe hare gedachten aen leyden om eenmael van dat manen en pretendeeren een eynde te vinden.

Engelant scheen nu wel vollens in rust/maer Cromwels geest gevlogen in de Quakers en andere Secten / stoockten noch al in de harten der ambitieuse Engelsen/ dien brant bleef dueren/ en onder seer voorname Lieden/ selfs Predikers en anderen in 't Westen te Jorck/ en in 't Noorden: Maer den brandt welcke te Withal dese daghen ontstack/ (niet sonder ghedachten van verraet) wiert na eenige moeyten geblust/hoewel oock toen veel Clenodyen en Juweelen ghestoolen en verduystert wierden/ onder andere een kostelijcken Turckse Sabel/veele Zyde Kleeren/goude Brasaletten/Schilderyen en Paerlen: In Schotlant stormdent in Louwmaent vreesselijck op de Zee-klippen/so dat ver-

scheyde

scheyde Schepen van Nieu-kasteel in die Stad tuys hoorende/te gronde gingen; Onder andere was een Persoon op de gebleven Schepen/ die mede verdrinckende/ de tijding daer van aen zijn Vrou wiert gebragt/ die haer/ niet tegenstaende de Vrunden alle mogelijcke reden by brachten / haer niet en wilde laten troosten/ en verviel tot so verre uyt groote onbedachtheyt/ dat/ als men haer seyde: Datse op God most vertrouwen, antwoorde zy/ In Godt? wat kan God meer doen als mijn Man wegh te nemen? En sie daer/ de Vrienden waren noch niet uyt dit Huys/ de Vrou wiert beyde stom en sinneloos/ waer in sy naderhant langen tijt bleef/ sonder dat sy eten of drincken kost dan met behulp van anderen. Op de kusten van Yrlant was oock groot tempeest/ soo dat daer 2. Schepen een met Spaense/ en een met Franse Wijn bleven: Seker Lesby/ Presbutriaens Predicant/en schuldig aen de leste verraderye tot Dublin/toonde sich also hy vast gekerckert sat/seer penitent over zijn misdaden/op een tijt dat men de minste achterdocht op hem niet en had / komen 2. vermomde met Rocken in Vrouwe Kleeren/ met perruycken op / en hielpen hem uytte gevangenis/ maer sy mosten van daer over St. Tomas-Hof over de Poort tusschen twee Wallen passeeren/'twelck sonder Ladder onmogelijck was/ hier saten sy den gantsen Nacht/ tot sanderdaegs smiddags/ wanneer het dapper regende/soo dat hy door-nat wiert: Sondags komt een Jode daer langst van zijn Meester om een bootschap gesonden/en siet daer Lecky die vast poogde om over de Wal te gheraecken/ en sich ontdeckt siende/ tot de Jode riep om een Ladder/ maer die quaet vermoeden krijgende/ liep sulcx zijn Meester seggen/ die sulcx den Gouverneur aen-bracht/ waer op Lecky weder gekregen/ op-gesloten/ en korts daer na zijn sententie wiert gegevē om te sterven/eer hy zijn selfs een quader ent mogt veroorsaken/en so wiert de gemeene rust aldaer gestabileert.

De Christenen in 't beloofde Lant wierden doe seer getrabaillieert over de possessie die sy aldaer hadden by 't Graf Jesu Christi/ en andere seer considerabele en H. Plaetsen/ waer in de Tarazijnen haer niet alleen belettede/ maer oock leelijck mishandelden: Waer over een van de Broeders gedeputeert wiert om met Brieven van voorschrijvens na Constantinopolen te gaen/ eñ aldaer by den Grooten Heer te versoecken de vreedelijcke possessie by de Christenen aldaer so veel Jaren onder Turckse tribuyt beseten: Te Marseille in Vranckrijck embarqueerden oock 6. Spaense Religieusen / aldaer tot dien eynde gekomen/ in 2. Galeyen met 40000. gls. in gelt/ zijnde vergaderde Aelmoespenningen/die sy van diverse vermogende Persoonen in Spangen hadden vergadert/ om daer mede te gaen onderstutten de Christenen nu woonende te Jerusalem ende in 't Heylige Lant. In Nieu-Nederlant verstouten haer de Engelse uyt Nova Anglia te komen op verscheyden Dorpen ende Plaetsen/ behoorende onder de bescherminge van hare Ho: Mo: ende de Nederl. West-Indise Compagnie/ selfs tot op 'tlange Eylant/ op-stekende de Baniere van Brittangen/ stroyden uyt/ dat men van geen Nieu-Nederlant en wist/ en dat Lant alleen de Engelse Natie was toe-behoorende: Eyndelijck hare verstandigste hadden voorgegeben/wijl altoos over de Limijt-scheydinge veel rusien waeren ontstaen/ daer over eens weghens beyde de Natien by den anderen te komen/

komen/ 't welck in November lest wiert aen-gevangen / de Nederl. Gecommitteerden trocken na Boston/daer sy van 4. Compagnien Burgers en 100. Ruyters ontfangen wierden/ daer men haer seyde/ datter niets voor 8. dagen Commissie van d' Enghelse zyde konde komen om te handelen: Onderwijl brachten d'Engelsen 3. a 4. Dorpen in revolte tegens hare Overicheyt/maer de sommige twee-spaltig/ gelijck die van * Heemstede en andere/ wilden niet als * Gravesande den Engelsen Coning aen nemen/ en seyden/ by haer Hog: Mog: altoos wel te zijn gheregeert/ en daer wilden sy by blijven/ schoon datse Engelse geboorne waren: Naderhant dwongen men Heemstede oock/ maer * Vlissingen hielt sich getrou/ eenige Plaetsen hielden sich Neutrael, want de Gecommitteerde wierden op-gehouden/ en quamen eyndelijck weder vruchteloos op Nieu Amsterdam: Terwijl oock d' Esopise Wilden oock haer personagie speelden/ welcke op een plaetse aen de Revier sich verstout hadden 2. Nederlanders te overvallen/ en der selver Hoofden mede te nemen. Aen de Cabo de bone Esperance /waeren de6. Nederl. Schepen gearriveert/ den 27. Augusti lest uyt gelopen en den 7. Mey vertrocken/waer op waren diverse aensienelijcke Heeren/ gelijckden Hr. Overtwater van Hoorn / voor Raet ordinaris van Indien/ den Hr. van Hoorn van Amsterdam voor extraordinaris Raet/ den E. Heer Sloot/ Gelders Edelman/ Commandeur Generael over de Militie/ Ec. Dominé N: N: dede als sy te Lande quamen de Predicatie op 't Fort/ en heeft daer tweemael terwijl sy daer waeren/ 't H. Avontmael uyt-gedeelt/ 3. Kinderen gedoopt/ en Trouden een Paer; daer na quam oock aen de Caep 't Jacht de Paeu: Op dese voorsz. Schepen gebeurde een vreemde Actie/den 19. Juny voorleden 1663. sekere Matroos/die sich noemde Claes Barentsz. Pourvoyant / veranderde in een Dochter/ haere rechte naem Annetje zijnde/ 18. Jaerout/ van Embden geboortig/ had tot Haerlem het Tabacxpijpmaken oock in Mans Kleeren geleert/maer de Kocx jongen als sy in haer koy lach en sliep/ haer naeckt siende by geval/ ontdeckte den handel / dit gerucht sich op de voorsz. Schepen verspreýende/ en dat sy haer altoos vroom en eerlijck had gedragen/ heeft een militair Officier haer getrout/ daerse haer so braef voor wist te schicken/als te vooren by deBootsgesellen voorMatroos.

Binnen Algiers waren de Barbaren seer onpatientich/ alsoo daer de presenten en 't gelt uyt Hollant/ voor de Slaven belooft / niet soo ras op en beurden als sy wel wenschten: Zy hadden daer op-gebragt 't Schip de Postillion van Smyrna/Schipper Jan Kornelisz. Kistemaker/waer op 3. Joden waren/ 1. Man/ 1. Vrou/ en een Knecht / welcke door haer eygen woorden haer verstrickten/ anders/ hadden sy willen verklaeren dat geen goederen te Cadix geladen/ maer alleen haer Ho. Mo: Onderdanen competeerden/ geen pericul souden geloopen hebben van Goet en Lijf gelijck sy nu deden/werdende gesamentlijck voor Slaven verkocht/ 't goet wiert gerestitueert behalvens 2. a 3. Kisten met Bagagie der voorsz. Joden/ oock eenig Loot 't welcke die van de

* Zijn alle open Vlecken en Dorpen, daer te Lande genoemt na de Plaetsen in Nederlandt en Engelant.

Douane den Schipper behalvens de vracht betaelden: De Joden selfs in die quartieren oorsaeck van veel onheyl zijnde/ dewijl sy haer Hog: Mog: Consul weygerden 't Recht harer Coopmanschappen te geven/ so dat men (waer onder eenen Jacob de Paics van Amsterdam wel de voornaemste) van haer niet als met brant-haken/ Rechten en pleyten konde verkrijgen: Den Schout by Nacht Tromp dese dagen jacht makende op 4. Turckse Rovers/ veroverden twee van de kleenste / die te Gibraltar op-gebracht wierden/ te weten de Parel en de Fortuyn / met 20. ende 10. stucken gemonteert/ met 350. Turcken en 45. Christen Slaven/ die uyt de ketenen wierden gestelt: Van de twee voornaemste ontsprongen den dans. Siaban Agor Galance Gouverneur van Algiers/ storf den 13. deser na een lange quijnende Sieckte en legghens. Den Raet wenschte doemaels wel / datmen soo precijs mette Hollanders en hare Schepen niet hadde aen ghegaen / om dat men neffens Tromp oock de Ruyter nu alle uren voor hare Wal te gemoet sach: En sy door Pest / diverse Oproeren en Revoltes/ zederdt een Jaer of twee niet weynigh waren af ghemat/ doch door sommige Joden uyt Europa niet weynich weder de riem onder 't hart gesteecken.

La Lombardie est le Jardin du Monde.

FEBRUARIUS 1664.

ENgelants Minister Douwning gaf tot verwonderingh van de geinteresseerde Nederlanders in Africa en America/ in maniere van klachten/ die ondervolgende Memoriael den 8. Februarij aen hare Ho. Mo. over:

Edele Heeren,

DEN Coningh mijnen Meester bedroeft het seer te verstaen, dat andere Christen Prinçen en hare Onderdanen so qualijck gehandelt worden op de Kusten van Africa, door de West-Indise Compagnie van dese Landen: En heeft den Koning van Denemarcken sich aen hem geaddresseert, so door Brieven als andersints, en sich beklaegt van de groote Injurien, gewelden en violentien zijne Ondersaten aen-gedaen door de voorß. Compagnien in zijne Quartieren aldaer, ende onaengesien hy sich heeft gedient gehad van alle Vriendelijcke middelen, soo en heeft hy toch niets konnen verkrijgen, ja selfs naulijcx antwoort op zijne Brieven, versoeckende, dat zijne Majest. sich tusschen dese sake wilde in-stellen: 'k Heb last om aen hare Ho: Mo: te doen verstaen, dat zijn geheyligde Majest. sich verplicht vint door alle eerlijcke schult en Bloet-Vriendtschap danckbaerheyt en Verbont, sich hier in te stellen, mette selve drift, yver, en ten selven uytweege, als aen een ongelijck hem selfs en eygen Ondersaten aen-ghedaen in de selve Quartieren der voorß. Compagnien: En dat hy niet eer sal gerust zijn, voor dat ten beyden zijden satisfactie sal zijn geschiet: Ick heb ordre U Ho: Mo te versoecken datse een serieuse reflexie believen te nemen op 't bovenstaende, en ten spoedigsten de voorß.

Compagnie,

Compagnie tot reden te brengen,en behoorlijcke dingen doen begrijpen,op dat men tot geen extremiteyt en kome, en soodanige ordre geven,dat beyde satisfactie en reparatie sonder verder dilay door haer aen den Koningh van Denemarcken en zijne Ondersaten werde gedaen, over't geene alreede is gepasseert: En dat van't toekomende de voorsz. Compagnie sich beter gedrage,en sich houden binnen de Palen en Limiten van behoorlijckheyt en goede Nabuerschap van Christen Prinçen, als seer ghevoelijck zijnde over de gewigtigheyt van dese Traficque,en van de beschermmge die sy schuldig sijn aen hare subjecten, om haer te oorloven tot procederinge en ageeren, soo gelijck zy sedert eenige verleden Jaren hebben gedaen: Boven dien ben ick gelast onophoudelyck te versoecken,dattet UHo: Mo: believen redelijck vernoegen aen den Coning van Denemarcken te geven, en in andere saecken als noch tusschen desen Staet en hem open staende, haer mogende versekerende,dat alles wat men doet,den Coning sulx als aen zijn eygen gedaen, sal achten: Actum Hage 8. February 1664. na d' Engelse stijl. Getekent

G. DOWNING.

Dit geschiede op een tijt als men van Engelandt na Africa ettelijcke schepen vol Volck en Amonitie af sont/ waer mede men teghens 't recht van alle Volckeren/ en sonder eenige de minste denunciatie/ de Hollanders hare Landen/Forten/als Cabo Verde/ en hare Schepen niet alleen op zijn Kromwels overviel/ maer oock 't Bootsvolck in Engelant ophielden: Alle de weerelt en gelooft noch niet/ dat den Coningh van Groot Brittagnen / en die wy weten altoos van soo deugdelijcken inborst geweest te sijn / nimmer tot soo heyllooſe Entreprinse bevel heeft gegeven: Den goeden aert der Hollanders / kondent niet apprehenderen/ en dat verby gaende / klaegden de Nederl. West-Indise Compagny alleen als volgt / aen haere Ho. Mog./ over de onverdraghelijcke Proceduyren van de Engels Bandijten uyt de Virginies / tegens de Hollanders in Nieu Nederlant:

GEven met behoorlijcke reverentie te kennen de Bewinthebberen van de Generale geoctroyeerde West-Indise Compagnie deser Landen, mitsgaders de Commissarissen van de Colonie deser Stadt Amsterdam in nieu Nederlant, en de afghesondene van de Generale Lants vergaderinge in Nieu Nederlant,hoe dat de voorsz. Bewinthebberen nu laest den 19. October aen u Ho: Mo: hebben geremonstreert de onwettelijcke proceduren der Enghelse in nieu Nederlant,sedert eenige tijt herwaerts aen-gestelt,met versoeck daer inne tegens de selve alle mogelijcke voorsieningen gedaen mochten worden, of dat anders het verlies van 't geheel nieuw Nederlant voor handen was,sedert hebben voorn: Bewinthebberen wederom Brieven uyt nieu Nederlant ontfanghen , van datis den 10. October, waer by haer van den Directeur Generael ende Raden werde geadviseert, hoe dat de selve getracht hadden de questien aldaer geresen, in der minne by te leggen, ende dat ten selven eynde den Directeur Generael Stuyvesant in Persoon na Baston was vertrocken, om aldaer ter vergaderinge van de 4. geunieerde Colonien van nieu Engelant, waer het mogelijck, in der minne de Engelse te beweghen tot surcheantie van haer onwettige proceduren, alwaer den voorsz. Stuyvesant gekomen sijnde, na veele debatten door de 3. Colonien, te weten, Baston, nieu Pleymout,en nieu Haven, de 4. (te weten,Hortfort)

ort) in 't regart van hare proceduren tegens de Compagnie opentlijck in 't ongelijck wierde gestelt, welcke laetste evenwel haer selven 't oordeel van de voorsz. 3. Colonien niet willende onderwerpen, sustinerende dat de voorsz. questien op de vergaderinge van hare particuliere Colonie, ende niet by de Geunieerde moste af-gedaen werden, om dat de selve geen macht souden hebben de Limiten van haer patent van den Koning van Engelant geobtineert, te arcteeren, soo sijn in de Maent van October laestleden naer de voorsz. particuliere vergaderinge van Hertfort wederom Commissarissen gesonden, die na alle devoyren tot ruste, Vreede ende eenigheydt aen-ghewent, rapporteren, dat de voorsz. Colonie van Hertfort absoluyt verklaerde datse geen nieu Nederlant en kenden, weygerende den Directeur Generael nu omtrent 40. Jaren gebruyckt, dat de Plaetsen die wy nieu Nederlent noemden, door sijn Koningl. Majesteyt aen haer waren gegeven, ende dien volgende, schoon ghenomen by ons gepossideert, aen haer mosten werden in-geruymt, hoewel sijn Koningl. Majest. wel expresse in het gegeven patent protesteert, dat die van Hertfort geen andere Princen, Potentaten, of Staten sullen mogen beledigen, dat de Compagnie noyt patent van den Koningh van Groot Brittangen soude konnen toonen, ende sy dienvolghende alles wilden ende souden onder haer Jurisdictie goet of quaetwillich reduceren het Dorp Costdorp, ende noch 5. andere Dorpen op 't lange Eylant gelegen, diese alreede voor de de derde mael hadden geintimeert, om onder hare Jurisdictie te komen mainteneren, en de Limiten van haer Patent ten eynde toe uyt-breyden, ende dienvolgende geheel nieu Nederlant (volgens de annexe Kaerte) de Compagnie afhandig gemaeckt ende invadeeren, prætexerende niet langer onder 'tgebiet van haer Ho: Mo: en directie van de Compagnie wilden blijven, ende sy de selve alomme souden ende wilden mainteneren, en drey gede in cas des Compagnie Ministers haer tegens sodanige proceduren opposeerde, de selve met vier ende Swaerde te sullen vervolgen, refuserende veele billijcke presentatien tot accomodement gedaen, ende daer op aenstonts weder haere proceduren by der hant nemende, soo heeft men in geheel nieu Nederlant een generale vergaderinge gehouden, ende de sake soodanig bevonden, dat sonder u Ho: Mog: spoedighe assistentie alles sal verlooren sijn, ende heeft de selve herwaerts twee van de meeste geinteresseerdens gecommitteert om aen de Bewinthebberen ende des noots aen U Ho: Mo: den bedroefden Staet van waer in nieu Nederlant door soodanige onwettelijcke proceduren vervalt, te remonstreren, ende ootmoedig te versoecken dat u Ho: Mo: niet en gelieven toe te laeten dat duysenden van Menschen die haer verlatende op de belofte van maintien by den Octroye aen de West-Indize Compagnie verleent, en by publijcke nodingen met approbatie van u Ho: Mo: gedaen, haer familien aldaer hebben neder-ghestelt, worden gheruyneert, ende haer moeten bedroeven 40. 30. 20. min ende meer Jaeren daer te Lande hebben geleeft, hare gelegentheden gestabileert, ende nu soo onrechtvaerdich verstoten te worden, gelijck u Ho: Mo: uyt de voorgaende redenen genoegsaem konnen af-nemen op wat fondament d'Engelse hare pretensien soecken vast te maken, waerom de supplianten nu ginder te Lande alles in minnelijckheyt hebben gesocht te effenen, doch sonder eenige vrucht, geen andere uytvlucht siende als haer in de armen van u Ho: Mo: te begeven, ende de selve als hare bescherm-Heeren aen te sien, sich wederom genootsaeckt vinden aen u Ho: Mog: te addresseeren, ende nochmaels te versoecken dat der selver goede geliefte sy eyndelijck hare oogen eens te slaen op de proceduren door de Engelse nu Iaren lang in nieu Nederlant ge pleegt, ende Iaren lang aen u Ho: Mo. geklaecht, versekerende u Ho: Mog: dat de selve sullen vinden dat dese conquesten door u Ho: Mo: aen de Compagnie soo meenichmael gerecommandeert, soo veele Iaren by de Compagnie met excessive onkosten gepossideert, door d' Enghelse siende dat U Ho: Mo: haer over der selver proceduren niet en bewegen van de sen Staet sullen af-geruckt worden, waer door de Compagnie niet alleen van de voordeelen van dien sal worden
verste-

versteken, en verliesen d' onkosten op u Ho: Mo: recommandatien soo veel Jaren in nieu Nederlant gedaen, maer soo veel duysenden Ingesetenen naeckt ende bloot krijten ende jammerende, gelijck voor dese in Brasil door de Portugesen, alsο nu hier door de Engelsen op den dijck gheset sijnde, weder hier te Lande sullen moeten komen, ten ware u Ho: Mo: alle het voorsz. rijpelijck considererende de klachten van haer schreyende verongelijckte Onderdanen ter herten namen, ende na haer Ho: Mo: wijsheyt de saeck, 't sy omtrent de Koning van Engelant oft elders sodanich dirigeerden, dat hare getrouwe Onderdanen van dese onrechtvaerdige onderdruckinge wierden bevrijt, om het welcke te obtineren, de voorsz. Bewinthebberen en haren Directeur Generael ende Raden, als u Ho: Mo: voor desen is geremonstreert voor het sekerste middel (onder correctie, hebben geoordeelt vast te stellen van een Limijt-scheydinge alhier in Europa tusschen wedersijts Natien te arresteeren, ende daeromme met alle ootmoedigheyt u Ho: Mo: te versoecken, dat het der selver goede geliefte sy al noch de sake daer heenen te dirigeeren, dat de Limijt-scheydinge met den eersten door sodanige wegen als u Ho: Mo: na hare gewoonlijcke wijsheyt dienstich sullen oordeelen, mach worden ghemaeckt, ende dewijl dat hem in de voorsz. Provintie van nieu Nederlant sodanig door de ongebondentheyt der Engelse laet aensien, dat terwijl de voorsz. Limijt-scheydinghe alhier in Europa worde bevordert, de Engelse evenwel niet en supersederen, ondertusschen met hare proceduren voort te gaen, waer door soude konnen gebeuren dat de Compagnie licht eer alles af-genomen soude sijn eer men de Limijt-scheydinge konde arresteren, ende dienvolgens by provisie mede eenighe middelen om die proceduren te stuyten, mogen worden beraemt, die de voorsz. Engelse hare desseynen beletten, ende u Ho: Mo: Onderdanen in haer devoir houden, soo werden de voorsz. Bewinthebberen mede genootsaeckt van u Ho: Mog: te versoecken, eerstelijck der selver advijs, of de Compagnie de voorsz. proceduren aldaer feytelijck sal hebben tegen te gaen ofte niet, ende in gevalle van ja, dat de selve door u Ho: M: noodige assistentie daer toe mach worden versorgt, ende ten tweeden dat u Ho: Mo: ten respecte van haere Onderdanen, ende om de selve ondertusschen onder de ghehoorsaemheyt van desen Staet te behouden aen de Compagnie, een acte onder het groot Zegel gelieven te verleenen, waer by u Ho. Mo. de Limijten van nieu Nederlant gelieven te stellen na de oude calculatie, te weten, van 37. graden en een half, of langhs de Kust tot 41. graden en een half toe, en voort Lantwaert in, so verre als komen kan, en voorts distincte Missiven aen alle de Plaetsen en Dorpen die onder de gehoorsaemheyt van u H. Mo: hebben ghestaen haer alreede onder het ghebiet van de Engelse hebben begeven, ende aen de geene die daer toe door de Enghelse sijn geintimeert, ten eynde de eerste sich wederom onder het gebiet van u Ho. Mo. sullen hebben te begeven, ende tweede onder het selve te blijven, of dat u Ho. Mo. met de macht van het Lant de voorsz. Missiven sullen executeren, en dien volgende haer tot hare gehoorsaemheyt sullen dwingen, houden ende straffen na behooren: Ten 3. dat u H. Mo. aen sijn Koningl. Majest. van groot Brittangen dese proceduren gelieven bekent te maken, ten eynde sijn Koningl. Maj. in America soodanige ordre geve, dat de gemoveerde plaets aenstonts moge werden gerestitueert, en geduerende het tracteeren over een Limijtscheydinge van alle usurpatie mach worden gesupersedeert, 't welck doende,

ende was geteeckent,

JOHAN ten HOVE.

Op de Barbados had den Gouverneur Willougby dat Eylant/ of het met eenige vreemde Natien haperen mocht/ gesterckt met 10. Canons/ en bevont in zijn district 2400. weerbare mannen: Sont na St. Lucia van daer eenig Volck/ om de Plantages voort te setten/ omme alsoo van daer tot Cujana en

reputatie

reputatie der Engelse Croon/ den Handel voort te setten: Doch om alle nevelen van achterdocht by Spangen te benemen/ wiert eenen Frans haw in gedaente van Gesant/ na Madrid afgesonden/ onder 't voorgeven/ datmen aen de sijde van Groot Brittangen niet ongenegen was tot een reconciliatie tusschen de twee Croonen Portugael en Castillien. Vranckrijck sont den 26. deser van Rochel 7. Schepen na 't Eylant Cuajane / volgens d'opdracht die de Franse Croon aen de geinteresseerdens van America hadde gedaen/ welcke Compagnie men nu mette naem doopt van 't Equinoctiale Vranckrijck: Yder Schip was van 2. a 300. tonnen / daer op waren 1600. soo Officiers/ Soldaten/ Passagiers/ als Werck-lieden / alle aenghenomen om op dit Eylant aen geset/ en in employ gebragt te werden: Met dese ging (Coninglijcke Franse Character hebbende) als Stedehouder Generael Sr. de Crassy/met noch twee van zijn Schepen/ en met ordre/ na dat hy de herstellinghe van het selve Cajane soude gefavoriseert hebben/te seylen door d'Eylanden van America/ geassisteert met Sr. de la Barre.

Den 8. Februarv sterf smorgens ten 4. uren Charles de la Porte, Heer van Meslerave/ Ridder van de Ordre van den Koning / Hertogh en Pair/ Marschalck van Vranckrijck/ Grootmr. van d' Artillerye / en Lieut. Generael van hoog en neder Bretange/ out 62. Jaren/ die men seyde/ mits zijn gedane Equipage op 't Roode Meer/door den roof/den Rijcksten van geheel Vranckrijck was; hy wiert te sien gehouden in een Rou-kleet in 't Arsenael/en onder een Hemel na St. Paul vervoert / voor ging de Geestelijckheyt van Parijs/ neffens de Edelen en Domestijcqnen van zijnen Huyse/ en wel 80. Lackeyen/ elck met een brandende Flambeau/gevolcht van zijn Zoon Duc de Masarin/ den Abt d' Effrat/ de Hertoge van Brisack en d'Ettrées/en veele andere van qualiteyt / veele Bisschoppen lieten sich in de voorsz. Kercke vinden / alle in den Rou gekleet/ het Lijck wiert op een trap geset/ lichtende van alle de Fackelen/gelijck oock den grooten Autaer dede;den dienst na gewoonte volbracht zijnde/ verboerde men 't Lijck na de Jesuijten Kerck in St. Antonis strat/ alwaer hy insgelijcx op een trap wiert geset/ en na de gedaene gebeden/ achter een Capelle gestelt/ onder een Dais/ van waer het Collegie der vier Natien 't Lijck weder van daer quamen haelen: De Weduwe is onderwijl door haere Majesteyten getroost geworden/ dat de doot van haer Echt-genoot 't geheele Hof trefte/ &c. De Ministers Lionne en Colbert waren oock in dese tijt onpasselijck.

Men sprack in dese dagen seer veel van de arme Lieden in Piedmont / die men dapper beschuldigde datse tegens haren Souverain waren op-ghestaen/ maer men vergat daer by te seggen / dattet was om datse haer van Savoyse Soldaten/ en valse geestelijcke / de slaven uyt Turin niet hadden willen laten vermoorden/ maer sich voor de tyranny als Neerlant tegens Spangen/ ende gants Duytslandt teghen den Keyser hare conscientien hadden gedefendeert/ 't welck waer was/ want sy hadden een goeden regul/ datte Prins om 't Volck geboren/ maer 't Volck om de Prins niet geschapen was/ dat Tyrannen die hare Ingesetenen gelijck Duc de Savoyen vervolgden/ haer aen de regeeringe van Carolus Quintus en Philippus de II. Coning van Spangen hadden te spiegelen

len wat vrucht die mette propogande fidei en Inquisiteurs uyt-gewerckt hadden; Immers de Geunieerde Provincien soo formidabel ghemaeckt/ dat sy Spangen niet en vreesen/ nochtans een kleen Lant/ en immers soo arm van outs als de Valeyen van Piedmont: Maer dit is Gods wercke/ daer de kleene verhoort worden/ en niet/ daer Princen tot Papen worden/ om dat sy juyst geen Koningen konnen worden/ 't welck sy wel sien onmogelijck is/ want als een Vader Duc onder de Roomse twee Zoonen heeft/ zy beyde en konnen geen Hertogh zijn; De Protestanten laten haer oock soo gereet niet als sommighe Papen vinden tot het leeren door woorden en kleeren/ in plaets van wercken/ den Hemel sy die lompe karels genadigh/ want sy zijnder in 't Roomze Rijck maer al te veel/ wil van noch Godt Valeyen tot Berghen maeckt/ soude wel konnen ghebeuren/ datte Savoyse Hertogh/ indien hy toch Christelijck wilde zijn/ zijne hooge steyle bergen soude sien te gronde smijten: Immers Godt verhoort de gebeden der Armen/ en der Princen Souverainiteyt is goet onder d'Almagtige als sy hare Ingesetenē beschermē/ en niet vernielen/ gelijck men dese Arme Lieden doet: 't Schijnt of den Hemel quade voorspoock aen deze Prins gaf met de doot van zijn Moeder Christina van Vranckrijck, Dochter van Coning Henrick de IV. en van de Conginginne Maria van Toscane, tegenwoordigh Regente van Savoye/ welcke den 27 des lesten Maents van 't gegleden Jaer overleedt/ en onder reserve van alle Roomse bedieningen die haer des Paus Nuncius Robert toedeelden/ en een ontallijck getal van Missen/ Kaers-branden/ Kleeden/ verboeren/ Processien/ en diergelijcke Ceremonien meer/ waer na sy te Turin in de Wees-kerck begraven is: En den 14. January daer aen storf Françoyse de Bourbon van Valoys, Gemalin van desen Hertogh van Savoye/ wiens Lichaem men lang op een Bed van staet in Kou te kijcken hielt: Yder verschrickten/ van te sien buyten vermoeden twee Savoyse Hertoginnen in soo korten tijt wegh/ en immers Françoise na soo weynigh daghen leggens was gepasseert/ en van de welcke een oprecht en deugdelijck Rooms Catolijck met bedroefder harten uyt 't Savoyse Hoff/ aldus aen zijne Vrundt een Geestelijcke in Vranckrijck schrijft: Wy hebben alle Gebeden en devotien om waer't mogelijck hare Hooght. in 't leven te preserveren, aen gestelt, leyder te vergheefs, en een seer onverwacht ongeluck voor ons en Sijne Hoogheyt, die om zijne bedroeftheydt wat te versetten, sich buyten na zijne Iacht-guaerden heeft gewent, &c.

Den Ambassadeur van haer Ho: M: te Parijs/ gaf in dese maent aen den Koning van Vranckrijck een Memorie over/ in faveur van de Protestanten in Piedmont/ 't welck den Koning aen den Ambassadeur van Savoyen vertoonde/ ged: Memoriael luyt aldus:

LEdt. Ambr. a fait sçavoir au Roy qu'il avoyt eu aucune contravention de la part de son Maistre a la patente qui fuit accordé par l'entremise de sa Maje. ausdt. religionaires en l' Année 1655. Et pour en faire veoir la verité met en faict. Que ledt. S. Duc de Savoye a tousiours respondu le plus favorablement qu'il luy a esté possible

aux Requestes qui luy ont esté putées de la part desde. Religionnaires: Et qu'il n'est point vraij que par la susde. Patante ou autrement: Il leur ayt esté promis de ne point bastir le Fort de la Tour. 2. Que la guarnison dudt. Fort ne faict aucune vexation auxd: relligionnaires les quels ne s'en sont jamais plaints audt. Duc de Savoye: Et contraire sans qu'on leur ayt donné aucun suiet de plainte, ils en sont veuils aux voges de faict & se sont ioincts a des scelerats qui avoient esté bannijs pour des meurtres, pillages & aux crimes enormes, & avec leur assistance ont volé saccagé & mis le feu a quelques villages dudt. S. Duc Empeetré le passage des vivres aux autres Forts: Et d'avantagé emprisonné & tué plusieurs de ses fidels suiets avec une cruauté inoye. Que ledt. S. Duc a souffert cette rebellion pendant trois mois & les a conet les a conviez par des Edicts publicqs de remettre dans leur devoir, leur offrant mesmes par un effect de Sa clemence le pardon & abolition de leur revolte, qui estoit montée a un tel exces que lessd: Religionaires attac quoient tous les & jours le places & terres dud: S: Duc & ij committoient des actés d'hostilité incroyables, deplus que ledt. S. Duc leurs a donné la liberté de choisir tels de ses juges qu'ils voudroient pour juger les demandes qu'ils faisoient, soubs pretexte des mauvais traitement dont il y avoit plusieurs a l'avantage, mesme desdt. Criminels qui avoient favorizez leur rebellion. Pour ce qui concerne les Trouppes qui ont esté Envoyez dans les Valleés pendant la conferance qui avoit esté ouverte a Turin, ledt. Ambr. de Savoye pretend qu'iluy a eu aucune surprise, d'autant que la d: conference n'estoit faicte que pour convenir d'une suspension d'armes, & que led. Religionares ont fait refus de relascher deux Petits lieux qui leur estoient, demander pour eslarger lesdt: bien qu'il eust este ainsi Proposè par les Suisses Protestants pour obtenir ledt. suspension.

Daer na heeft den Koning na Turin aen zijn Gesant Servient ordre gesonden/ om by Duc de Savoye te arbeyden omme alle middelen van accomodatie uyt te vinden / en dat dese arme Lieden onder remissie mochten blijven in haer geheel: Maer de tijt heeft geleert / datmen dese Lieden te seer benijde/ en sy arme in Savoyen gheen pardon in haer leven konden verkrijghen by den Hertog / een mensch/ daer men voor de twee overleden Hertoginnen/ nu doot/ meenigte gebeden en zielmissen dede / om by Godt voor die Vergiffenis ende genade te verwerven/ elck met een Pater noster besluytende/ alwaer in effecte dese aenmerckelijcke woorden voor alle Christenen vloepen/ en hare kracht in den Hemel sullen volgen: Vergeeft ons onse schulden, gelijck als wy vergeven onse Schuldenaeren, want, &c.

Den Marquis de Villequier/ Soon van den Marschalck d'Aumont dese dagen verstaende/ dat den Koningh van Vranckrijck zijn Vader in 't maken van Ducs en Pairs hadde voorby gegaen / terwijl hy met de Commandeurs stock als Capiteyn van de guarde aen de deur stont/ waer den Secretaris van Staet voorby passeerde/ en de Lijst des Konings aen ged. Villequier toonde/ die

die siende dat sijn Vader daer niet op en stont/ so altereerden/ dat hem de neus ontsprong/ en hy soo flau wiert/ dat hy zijn * Commandement stocksken aen een ander van zijn kennis over gaf: 't Welck zijne Majesteyt vernomen hebbende/ belaste de selve die plaets waer te nemen tot nader ordre: Den Vader daer na by de Koning komende / en versoeckende dat sijn Soon in zijn charge soude mogen continueren/ kreech van den Coningh tot antwoordt: Nademael zijn Soon het Marck van die Charge aen een ander hadde over gegeven, dat d'ander die oock soo ras niet en sonde weder om geven. Hier mede ging den Vader onvernoegt heen. Den 19. deser hielt Hertogh Carel van Lotaringhen te Nancy een kostelijck Gastmael mette grootste Dames van dat Hof/ daer men na veel dansen/ oock de Comedie der Gecken speelde/ met 14. Vertooningen/ die 'tgemeene Volck nu in Vrede/ meer behaegden/ als alle de Oorloghs-rusien van ged. Hertogh Carel. La fin loue la vie, & le soir le jour.

De Poolze Majest. dus lange op-ghehouden van de Moscoviters in verscheyden occurentien wel bespeurende geen bestendige Vrede met hun te maken/ resolveerden met zijn gants Leger op de grensen die Monarch tegens te gaen/ om (indien gelijck hy hoopte/ de Russen te doen buygen) oock de woeste en ongetrouwe Cosacken/ die hem t' elckens als hy in ongelegentheydt was/ over den hals quamen/ en op geene Verbontten acht namen/ gesach en respect te winnen: Carnetzky zijn ouden getrouwen Veltheer/ en veel brave Polen/ noch niet wanschrickig van de ruyneuse Wapenen der Sweden/ in 't Rijck so onlangs gevoelt/ volgen 't Heyr/ en 't Pools Leger dus aensienlijck wordende/ komen voor Wronkowa / veroveren dat/ en eysschen Barijspol op/ maer die van binnen gelovende datte Poolse Koningh niet en was in zijn Leger/ noch vreese hadden van geplondert oft door de Tartaren in slavernye versonden te worden/ stelden hun in defencie/ maer wanneer sy 't geschut voor hare Stad/ en alle gewelt voor oogen sagen / sonden sy 3. Priesters uyt om genade by den Koning van Polen te bidden/ 't welck haer als aen hare Gebueren wiert gegunt/ sulcx dat sy Polen mosten sweeren/ en 1000. man voor guarnison in nemen/ onder 't gebiet van Sr. Bohun/ Lut. Gen. der getrouwe Cosacken/ also gaven sich mede op die van Barhijszowha en Holowa/ ook die van Oosterzee/ schoon dat 't Casteel aldaer door 200. Moscoviters wiert gedefendeert, want sy hadden exempel genomen aen Jesna / die door de Col. Kmicie (onder wijl die van den Palatijn van der Wilda om 't Lant te bederven/ was uytgesondē) die Plaets bemagtigde/ en byna alles wat adem had/ daer door het Swaert dede om-brengen: Van een ander kant was den grooten Vendrig der Croon/ met een Sultan der Tartaren/ en den Gener. der Cosacken Tetera, by Canou over de geweldige Reviere Boristhene getrocken / en hoewel dese 2. leste Generaels maer hulp-benden waren/ so hebben sy nochtans op Poolse naem veele Steden bemachtigt/ evenwel altoos met die voorsigtigheyt/ dat geen deser hulp-Leghers sich verder van 't Poolse gros mochten af begeven dan 15. duytse mijlen/ wijl men onseker was hoe Romadanouzky/ Moscoofse Gener. met zijn Leger dat van Polen op de hacken was: Wijl de Russen (om na haer gewoonte/ gelijck veel andere Princen in Europa dat na volghen) om haer

Ingesetenen te bedriegen/ binnen der Moscouw veele gemagneerde Poolse Vendels en Standaerden hadden langst de straten doen om-dragen/ als een Triomfe van eenige victorye / waer onder de Priesters in hare sermoenen de gemeene Lieden voor hielden en aenmoedigden: Wijl sy nu soo veel Jaren soo veele miserien ende ellenden hadden uyt-gestaen, en de sake op 't hoogste gekomen, men nu over de Vyanden van den Czar verhoopten te glorieren, dat dan yder in dese tijdt behoorden om des Hemels gunst te verwerven, den Keyzer te behagen, en 't Vaderlant te dienen, sijn Beurse mildelijck tot 't ghemeene beste uyt te schudden: Welcke Predicanten oock noch wel elders als in der Moscou/ maer al te veel tot misleydinge der onnosele wierden gedaen: ~~De Roomse hebben 't langst gepractiseert/ en onder de Protestanten~~ komen al vry kloecke discipulen: Terwijl nu 't Poolse Leger dus in dese gewesten (die men d'Ukranie noemt) huysvesten/ was het na den tijt des Jaers vry bitter kout/ en men hielt Krijgsraet op dieper in te trecken; de hulp-volckeren wierden nieuwe kleeren om sich te decken/ verschaft: 't Gebeurde dat Bohun/ Overste der Cosacken/ mette zijne voor Monastrice ruckten/ de Burgers 700. man tot bewaringe in hebbende/ wilde hem niet te wil zijn/ Bohun sent stracx na Czarnetzky om hulp/ om dese Plaets te dwingen; Onderwijl vielen die van binnen uyt/ smeeten 50. a 60. van de Cosacken doot/ daer Bohun so gram om wiert/ dat hy de plaets van alle kanté met zijn weynig volck dede bestormen/ en veroverden die al eer 't secours was aengekomen/ besprong oock 't Casteel/ daer de voornaemste Burgers met 't guarnison waren op geretireert/ en versoeckende met Czarnetzky weghens d' over-gaef te spreken/ zijn sy als men op 't sluyten van 't Accoort stont/ haer Wachten niet wel gestelt hebbende/ van de Tartaren en Cosacken overvallen/ die als mieren over de Mueren klommen/ sabelende 200. Menschen eer men eenige ordre koste stellen; Bohun ruckte oock voor Nosauka/ maer sy siende dat hy geen Canon by hem had/ en oock onvermogende om tegens hare hooge Mueren op te klouteren/ wesen hem af/ waer op hy 3. Valckonetten plantende/ begosten sy met de eerste lossing van over-geven te spreken; En niet alleen dese Plaets/ maer veel andere in gevolghe/ gaven sich alsoo met Verdrach over/ in-nemende Pools guarnisoen: Men bevont onder dies/ dat de aengrensende Natien van Russen/ Cosacken en Tartaren seer verraderlijck van aert/ noch al elcx in de zijne bedrogen en lagen leyden waer zy konden/ waer door andere Europise Oversten altoos te minder lust gehad hebben om dese Volckeren te dienen / want de aldergetrouste hebben sy verraden of om hals gebragt: Den Coning van Polen bleef dus lang te Ostrezee/ ende zijn Coninginne tot Warzou/ t' elckens op de boden van haren Koning/ en de progressen zijner Armee met verlanghen afwachtende: Onderwijl den 19. January tot Warzouw den Tooren van de Kercke van den H. Geest op het dack neder was ghestort/ de selve gants doorvallende tot beneden/ en wijl men op de selve tijt Vesper hielt/ wiert veel volcx geraeckt en vernielt: De Coningin siende de meenigte Armen dagelijcx vermeerderen/ mits de verwoestinge des Rijckx/ kleede by provisie 200. van de selve: Eenen Pools Heer Pac had doe over de Boristhenis een Bruch geslagen/ op-werpende een Fort tot bescherminge van dien; de Moscoviters met 18. Canons en 6000. man dese komende bespringen/ wierden van de Poolen gesla-

gestagen/ en neffens veele Vendelen haer Overste Winkofska gevangen/ Pac stelde sich hier op wijder in/ voughde sich mette vreemde Volcken by 'tstedeken Siewzk/ den Czar behoorende/ 6. mijl van Novogrodeck/ 't welck den Pas is om in Moscovien te vallen/den Palatijn van der Wilda was ondertusschen bevoolen op 't Russise guarnisoen van Smolenzko (dat seer machtig was) te passen/waer binnen sig Nowoszinzky/principalen autheur van de moort van Gonsieuzky hadde gheretireert/ waer van den Moscovise Gebieder aen dito Pack weten liet/ dat zijn Czar niet en approbeerden een crimineelen van den Staet langer te protegeren/dat hy hem de Yzers aen de Voeten had doen leggen/ en dat hy bereydt was om de Justitie te hanthaeven/ onaengesien de nu swevende Oorlogs-saken/ indien de Koning van Polen hem begeerde/ hy die datelijcken soude over-leveren: Waer aen men siet dat om noch so veel eygen saken de Justitie mag niet stille staen/want in geringe Liedē wert het vereyst/ en in de Vorsten is het so lieffelijk als salutair/selfs van d'Ingesetenen/datten Hemel sulcx zegent/ en de grootste Vyanden daer door tot de gereghtige haere vriendē werden gemaeckt/bevint men genoeg uytte dagelijckse ervarentheyt.

Car iniquité engendre adversité.

Tot Coppenhaven in Denemarcken had zedert den 3. passato in een Kerck gestaen 't Lijck van den Graef van Rantzou/deze wiert nu vervoert door zijn Swager Graef Frederick van Alefelt/ gebieder in Holsteyn / om tot Kiel in zijn Provintie te doen begraven; Den Koning/ wijl Rantzou zijn eerste Minister was geweest/ voer met zijn Carosse achter 't Lijck tot aen des Stadts Poort/ gevolcht van de voornaemste Deenze Hovelingen/ Edelen/ Burgers/ en alle de Krijchs-benden. Eenen Adam Adelaer van Amsterdam/ vereerde de Deense Majest. een brave Galeye/ die voor desen in dienst der Venetianen was geweest. Men dede doe aen den Coning openingh om een nieuwe doorvaert te maken door zijn eygen Landen uyt de Noort tot in de Oost-Zee/ omme te eviteren de omseylinge van de Schager hoeck/'t Kattegat/en de gevaerlijcke droochten omtrent Anout/ neffens de Duyzinghen in den Orisondt / de voorslag zijnde: Om het Canael dat Jutlant van Wenhuzel schijnt te scheyden/ en tot aen de Noort-zee toe loopt/ voorts te doen door-graven/en sodanige schueringe van d' eene Zee in d' ander te maken/ datte passage diep genoeg tot de aldergrootste Schepen mochte wesen/om van daer voorts door de Belt in d'Oost-zee te komen/ om alsoo Cronenburg en Helsingborgh te vermijden: Welcke Plaetsen/ selfs Coppenhaven/ hier weynigh voordeel in sagen/ evenwel zijn Commissarissen af-gesonden/ om die saeck te onderstaen/ 't gesicht te nemen/ en den Coning van alles rapport te doen:

Qui ne veut, quand il peut, quand il voudra, il ne pourra.

Den Paus was al voor nieu-jaer van Vranckrijck geinformeert/van voor den 15. February te moeten satisfactie geven over 't affront te Romen aen zijn Ambassadeur door de Corsi gedaen/ ende indien hy oock langher had konnen wagten/ het waer geschiet/want de ondertekeninge geschiede daegs te vooren

door den Abt van Bourlemont en Sr. Raspont/ binnen Pisa/ in Italien/ de beloftë die de Paus dede/ en dat hy betoonde Vranckrijck te ontsien/ siet men in dese volgende Articulen:

1. DEN Paus sal terstont na d' onderteykeninge van dit Tractaet Castro Ontkameren, en aen den Hertoge van Parma in 8. Iaren betalen 1600000. ponden, in 2. termijnen, om 't selve weder te remedieren 't geen hy aen de Apostolijcke Kamer schuldig is, in welke tijt de voorsz. Hertog in sijne Staten weder sal herstelt moeten worden.

2. Omme den Hertogh van Modena schadeloos te houden, sal den Apostolijcke Kamer de selfde Hertog quijt schelden een schult van 300000. Kroonen, en de voorsz. Hertoge noch geven 40000. Croonen om tot Romen een Pallais te koopen, en hem het Recht van Patronaetschap geven van de twee Abdyen de la Pomposa & del Bondeno, voor eeuwich aen hem en aen zijne Nakomelingen.

3. Sal den Cardinael Gigi voor Legaet nae Vranckrijck gaen, ende aldaer den Paus by den Koning van Vranckrijck te verschoonen, eñ voor hem en sijn Geslagt Pardon versoecken, dewijl hy openbaer had beleden noyt eenige hant in 't bespringen van sijn Abamssadeur ghehad te hebben.

4. Datten Cardinael Imperiael naer Vranckrijck sal gaen, en sich selfs in Persoon by zijn Majesteyt verantwoorden.

5. Den Cardinael Maldicini sal weder keeren tot Romen, ende aldaer excerceren en gauderen van alle Prerogativen en bedieningen volgens sijne digniteyt.

6. Den Paus sal sijn Broeder Dom Mario belasten uyt Romen te vertrecken, en niet weder te keeren voor datte excuse aen den Fransen Coning voor de Paus en sijn gantse Geslagt sy gepresenteert, aen-genomen, en geadmitteert by den Allerchristelijckste Majesteyt.

7. Dat Dom Augustin sijn Heylicheyts Neef, den Ambassadeur, soo wijt als Toscanen, sal te gemoet gaen, eñ hem aldaer aen-doen sekere betuygingen van des Paus Resentiment over het gebeurde den 20. Augusti 1663.

8. Op dien dach dat des Ambassadeurs Vrou weder binnen Romen sal komen, sal des Paus halve Suster Donna Berenice, oft de Princesse Farnese sijn Nichte haer te ghemoet komen soo verre als Pontemole, om haer op hare wederkomste te congratuleren,

9. Sijn Helight. sal datelijck ordre aen sijn Ministers geven, om alle respect te betonen, aen een Persoon die soo grooten Koning representeert, en die de outste Soone der Kercke is.

10. Zijn Heylicheyt sal te niet doen alle proceduren tegens den Hertogh Cesarini, en alle sijne aengedane schade moeten vergoeden.

11. Alle de Decreten gemaeckt tegens Roomse Baronnen, of yemant anders, van wat qualiteyt die sijn, sullen in gevolghe van 't ghebeurde van den 20. Augusty, gecasseert en geannulleert werden.

12. Alle de Corsise Natie sal verklaert werden incapabel om oyt te dienen, soo in Romen als in den Geestelijcken Staet, ende dat men haer benemen sal de Charge op Barriguel in Romen, ende dat men haer casse ere.

13. Men sal een Piramijde op-rechten tegens over de oude Corps de guards Hof, met een Inscriptie, uyt-druckende de innehouden van het Decreet gemaeckt tegens de Corsise Natie.

14. Soo haest den Legaet onder de oogen van den Franse Koning sal gekomen sijn, sal sijn Maj. weder in handen van de Paus en de Roomse Stoel stellen de Stad Avignon, en 't Graefschap Venassin: Ende doen vernietigen alle d'Acten en Arresten van 't Parlament van Aix.

15. De Inwoonders van op-gem: Stadt en Graefschap sullen om gheen pretext ter Werelt mogen

mogen gemolesteert werden over 'tgeen sedert den 20. Augusti laest is gepasseert, ende sal sijn Majesteyt verleenen alle Ordres, Edicten, Decreten, in sulcker manieren als sijn Majesteyt die sal begeeren.

Niet alleen Romen/noch Vranckrijck/maer alle Roomse Catolijcke Landen (mits desen gedreyghden Oorlog der Turcken) verheugden sich over dese accomodatie/alhoewel tot meerder eere van Vranckrijck als van den Paus/ ofte van de maximen der voorgaende Pauzen: Waer op eenen wel aerdigh deze Verzen paste:

Cantavit Gallus, flet Apostolus, aspice flentem
Errantem Petrum, pœnituisse notat,
Ecce novos, Gallum, Petrum quam dispare causa,
Hic monuit Petrum flere, sed ille ridet.

Maer oock den Koning van Vranckrijck selfs toen hy hoorden so veel Geeslijcke submissien van den Paus/ wanneer den Cancelier de bovenstaende Articulen las/zeyde zijn Majest: Hout op, hout op, 't is my genoeg, &c. Men ordonneerden stracx het Frans Voet-volck/ alreede Italien in-getrocken/ haer tot Sestri souden embarqueren/ om van daer na Provence over te schepen/ en op de Vloot van Beaufort tegens de Turcken te gaen; wat de Ruyterye belangt die kreeg ordre na den Keyzer gelijck 't Voet-volck met de Schepen teghens den Turck/ te Lande by den Keyzer te gaen: En noyt verdiende den Koning meer als in dese den naem van d'Allerchristelijckste/want hy maeckte innerlijck met Italien Vrede/ en sloech zijn Armen en Wapenen uyt op de Zarazijnen/ een saeck die selfs de Protestanten verheugden/ want/

Choses basses viennent grandes quasi vero
Par la Concorde & la Paix,
Mais de discorde le faix,
Fait baiser choses tresgrandes.

Engelant een zee vol onrust/ en daer men de Koningh wil alsser Cromwel regeert/ weder om de Koning minnelijck regeerende/ ist oock geen deeg/ men wil een Cromwel/begosten eenige beroyde Cooplieden by Requeste d'Engelse Majest. te versoecken brieven van Reprezaillie op de Neerlanders/wijl (soo sy seyden) by hun alle maniere van vergoedinge harer schade in Hollant/ doch te vergeefs/ hadden gesocht: Den Coning antwoorde dese onbeschofte fatsoenelijck/ seggende: Gaet geen, wy sullen u en alle andere Kooplieden hare sake door onsen Gesant G. Downing by de H: Staten doen voor-dragen, en in ghevalle men over billijcke pretensien geen satisfactie aen haer en dede, sijn Maj. en soude haer geensints Brieven van Represalien weygeren, om haer guarant te krijgen, volgens de Wetten der Volckeren in dierghelijcke violente voorvallen. Op Guinea wiert doe een Compagny met grooten yver voort geset: En het Schip van Willem Pettys/ in Yrlant gebout/ nu te Portsmuyen gekomen/ ging den Koning selfs besien/ 't selve in der daet achtende meer als

de geruchten van de deucht die by 't selfde was. Tot Jorck wierden eenighe Personen gevangen onder den naem van Quaeckers en Annabaptisten/ men dorfde die om andere Landen te deshonoreren/ gheen Presbutrianen langher noemen/ daer waren 17. Personen die men beschuldigden/ Te hebben geswooren voor de goede sake malkanderen te sullen getrou sijn: Tegens de Bisschoppelijcke Regeeringe arbeyden: Waer toe men in diverse Provincien sijn Creaturen had, special te Londen, Ipswich, Suffolck, Iorck, &c. Zy hadden in 't Huys van eenen Oldwijd den Duyvel van Deusbury by een geweest/ om alle Secten te vereenigen; Dese stelden vast den 22. Octob. Withal te overvallen/ Nottingham/ Glocester en Nieuw-kasteel souden als passages over de Tine/ de Trent en de Severne versekert zijn ghe- worden/ en Boston in Lincolnshire: Om Wapenen en toevoer over de Zee upt Hollant en andere vremde quartieren te krijgen/ was Jorck vast gestelt/ om dat sy mits de Coningl. yver van Walles in Hul wanhoopten: Alle de Boe- ren waren voor haer getekent/ en veel beloften van hulp/ Officiers en Solda- ten over gants Engelant aen-getekent/ oock om d'Excisen terstont te ontfan- gen/ en hervormingen der Kerck en Policye/ mitsgaders om 't langhe Parle- ment te herstellen/ als den eenigen basis waer op dese Lieden scheenen te sien/ om also te spelen als de Kat mette Muys over de Boeren/ Burgers/ en Eccle- siastycke: Men sont stracx eenige Rechters om dese te straffen/ met last/ niets te verschonen: 1. Welcke haer in dat desseyn in-gewickelt hadden, en Volck in de Wape- nen gebracht. 2. En in die Verraderye hadden geconsenteert. 2. En die kennis van dit Schelm- stuck gehad, 't selve niet geopenbaert en hadden. Cap. Oat en zijn Trompetters wa- ren wel de voornaemste; Major Walters van Cundel quam voor de Recht- banck/ en bekende oock in een aerdige manier hoe loos sy alles besteken had- den/ selfs dat hy al over 2. Jaeren in een secreet ghesellschap binnen Londen/ daer Dr. Richardson de voornaemste af was/ had by-gewoont/ en sy in Julio al 12000. Paerden in Enghelandt sterck waeren/ datse een Declaratie bereyt hadden voor alle Secten tegens de Regeeringe/ en Lambert of Ludlou waren voor-gestelt tot haer Overste/ datte eerste Actie van opstant in Yerlant soude beginnen/ vervolgens in Engelant/ en dan Schotlant: Walters confirmeerde 't selfde/ daer by voegende/ wie en wat in yder Provintie te doen/ was geor- donneert/ waer hare Agenten/ vergaderingen: Eenen Denham meende Lord Falcombridges Paerden en Wapens te stropen/ als mede die van Lord Fair- fax en Gilling/ en te verlossen de gevangene in 't Casteel van Skipton/ desen Denham begost op zijn Vonnis dapper te vloecken/ en hy en de andere waren noch soo hovaerdig/ dat/ als men haer binnen riep om voor de Rechtbanck te komen/ sy hare qualiteyten en heerlijcke namen wilden gelesen hebben/ 't welk als belacchelijck/ haer gants af-geslagen wiert; Wy sullen haer laten tot op een ander tijt. Binnen Londen was op die tijt een Jan Twijn/ die geholpen had in het drucken van een leelijck Pasquil/ MENE TEKEL, vervatende een scheldigh voornemen op 't Leven en de Eere van den Koning en zijn authori- teyt en Koningl. Geslagt/ niet alleen om te maken een aenslag op de Monarc- hale Regeeringe in Engelant/ maer oock op andere Koningen en Regeringen: Verwerpende en hatig makende by na alles wat Souveraine Vorsten in den haren vermochten: Hy niet alleen/ maer oock diverse die soodanighe libellen
hadden

hadden gedivulgeert/ zijn met gracieuse gelt-boeten gestraft: Dit waren gasten die de Moort des Conings hadden gejustificeert/ eenige hebben 2. dagen aen de Kaeck moeten staen: Maer Twijne wiert den 5. Maert gehangen/en half doot zijnde/ gevierendeelt/ volgens de Wetten van 't Rijck/die inne-houden/ dat Verraders also moeten gestraft worden: Seker Engels Koopman/ Jacob Turnur/geholpen van Jan en Willem zijn Broeders/van goeden name/en die dagelijcx ter Beurse quamen/beroofde dese dagen 't Huys van Mr. Frans Tryan/by Nacht/weg-steelende veele van zijn Juweelen en goederen/ 2. Vrouwen Mary en Ely waren mede schuldig/maer d' Engelse Justiciers verschoonden die om reden/die men geloofde; De diefte wiert op 30000. gl. begroot/in gelt en Clenodyen; Hy wiert voor de deur daer 't feyt begaen was/ op-geknoopt/ maer oock stracx van de Vrienden weg genomen:

Quand Dieu veult chastier quelquun,la premiere chose q'uil fait,c'est qu'il luy oste la cervelle.

De Heere van Ommeren/ Gedeputeerde tot de sake van Malta/ wiert by Resolutie van haer Ho: Mo: versocht ter Generaliteyt rapport te willen doen van de sake van Malta voorsz./'twelk men by provisie den aldaer aenwesende Gedeputeerde van de Ridderl. Ordre tot antwoort heeft toe-voeghen laeten. Men hadde ter Vergaderinghe oock by Resolutie de defectueuse Provintien versocht van haer advijs metten eersten te willen in-brengen tot het af-senden van een Extraordinaris Ambassade na den Grootvorst van Moscovien: Men begost doe in den Hage te spreken van den Heer Boreel derwaerts te senden. Den Heer Bruninckx/ haer Ho: Mo: Resident tot Keulen/ in den Hage zijnde/had van haer Ho: M: Commissie bekomen sich als Gedeputeerde van desen Staet te verboegen na den Rijcxdag tot Regensburg/ ten eynde haer H: Mo: geduprende die Vergaderinge/van de besoignes aldaer van tijt tot tijt te berichten/ ende op den Intrest van desen Staet te letten. Jacob Hamel/ gewesene Stedehouder van Kennemerlant/ ende Fiscael in Brasilien/ had van haer Ho: Mo: Commissie bekomen omme als Fiscael te resideren op de Kusten van Guinea. Barléus/Bailju van Wassenaer/kreeg van haer Ho: Mo: Commissie om voor Resident weghens desen Staet na Lissabon by den Koning van Portugael te gaen. Den Portugesen Envoyé Ulhoa/ kreegh dese Maent antwoort op zijne Memorien van nu en dan op-gegeven/ rakende de restitutie van de Stad Cochin/ inhoudende: Also de Coning en de Regeeringe van Portugael 't Tractaet tusschen sijn Majest. ende haer Ho: Mo: geslooten sijnde, in verscheyde Articulen niet en heeft na-gekomen en geobserveert, ende Iaer en dach de Ratificatie heeft te rugge gehouden, ende de Publicatie van tijt tot tijt verschoven hebbende, oock middeler wijlen niet na-gelaten op haer Ho. Mo. Schepen te Roven, sulcx dat haer Ho. Mo. tot beveylinge van de selve sijn genootsaeckt geweest een Vloot van 20. Schepen, 'twelcke voor-gekomen hadde konnen werden, in Zee te senden na de Kusten van Portugael: Soo verstaen haer Ho. Mo. dat het in-nemen van de voorn.Stadt Cochin rechtmatich is,ende dewijl sulcx overgegaen is voor dat het Tractaet ghepubliceert was, ende om de vordere boven gem: redenen dat de restitutie niet en kan gedaen worden. Waer uyt men wel sach dat haer H: M: hare regtmatige pretensie op de voorn: Stad Cochin willen blijven behouden. De Engelse Envoyé de Heere Douning/ heeft doe een Memorie aen haer H:

Mo: gepresenteert/ inhoudende: Dat de selve ordre hadde ontfangen ter Generaliteyt te remonstreren, dat sijne Majest. bysonderlijck aengenaem was geweest haer Ho. Mo. Missive van den 18. January, waer in de selve hadden gelieven te recommandeeren dat sijne Maj. neffens haer willende een Vloot doen vervaerdigen teghens den al-gemeynen Vyant de Turckze Rovers, die so overvloedich ter Zee grasseerde, sulcx dat sijn Maj. genegen was neffens andere Koningen, Princen, Potentaten, en Republijcken die Rovers alle af-breuck te doen, tot welken eynde hy de Equipagie al eenigen tijt hadde laten doen, also dat sijne Vloot tegens 't voorjaer Zee soude konnen kiesen, ende men op eenen tijt als haer Ho. Mo. Vloot, in Zee sal loopen: Sijn Majest. soude oock aen die geene de welcke over sijn Vloot Commandeeren soude, in ordre geven dat hy gedurig met haer H.M. Vloot goede correspondentie soude houden, &c.

Hare Ho: Mo: ontfongen in dese Maent een Brief van den Vorst van Oost-Vrieslant/ ady 23. January/ waer in zijne Vorstel. Doorl. haer Ho. Mo: bedanckten/ dat de selve niet alleen het quantum der 135000. Ryckxd. soo willig aen hem hebben willen verschieten/ maer oock om dat haer H. Mo. des selfs Lantsluyden hadden believen aen te manen/ ten eynde de selve de 300000. gl. mochten op-brengen/ waer mede den tweeden termijn promptelijck mochte voldaen werden/ presenterende alle aengenomen diensten na uyt tersle vermogen aen haer Ho: Mo: t' allen tijden weder om te bekomen. Na Barbaryen was Sr. Mortagne met eenige Oorlog-schepen uytte Mase na Algiers met partye gelt vertrocken/ om de resterende Neerlantze Slaven te verlossen; maer die daer komende/ wilden geen restitutie doen/ nochte desisteeren van alle Holl. Schepen te visiteren/ of aen eenige vreemde Kooplieden vryheyt verleenen: Zy beriepen haer in den Divan daer op/ dat 't gelt niet in tijts was gekomē/ en de beloofde tijt al lang verstreken was: Waer op geresolveert wiert een kloecke Vloot voor dese Roof-nesten te senden.

Het Koningrijck Spangen begost om te sien wat veranderingen haer boven 't hooft hingen als den Coning quam te sterven/ gelijck zijn Maj. zedert Kersdag sich geheel swack bevont/ vermoeyt (so men seyde) door de geduerige Audientien der Ambassadeurs/ en de visiten welcke hy altoos omtrent de H. dagen plach te ontfangen: Hare speculatien draeyden van Madrid op Weenen/ tot Parijs toe. De Gedeputeerden van Messina uyt Sicilien mosten doe weder onverrichter saken na Huys reysen/ also men niet en wilden mainteneren sekere Privilegie voor desen aen haerlieden vergunt: Zy boden oock 100000. Ducaten om mede in den Raedt van Italien eligibel te zijn/ hebbende reed al 40000. geschooten. Den Coning maeckte doe den Hertog van Avero Admirael van de Spaenze Armade/ in plaets van den Hertog van Albuerkercke/ die men Lutenandt maeckte: (Tot Prins van de Zee (een Charge by gheene als die van Souveraine Bloedt zijn/ bekleedt) wiert Don Juan van Oostenrijck ghestelt/ in plaetze van d' Overleden Prins Philibert van Savoyen. Den Hertoge van Izar storf doe te Leon in Spangen/ daer hy 15. Jaren had gevangen geseten/ beschuldigt/ van sich in 't Coninckrijck Arragon te hebben willen op-werpen/ en was daer over ter torture gheweest/ echter noyt door de pijn overtuycht ghewordeu: Zijn Soonen bleven evenwel daer na noch geduerich in Coninckl. dienst aen 't Spaenze Hof.

EUropa mits 't verlies van Nieuhuzel wiert aen alle oorten verschrikt/ en men oordeelden/dat wijl de Turcken so ver in-gebroken/en sig over den Donau te komen/tot in 't hartje van Moravien hun verstout hadden/dat sy noch wel grooter sprong souden doen/die Christenrijck voor altoos soude beschrepen: Deze redenen hadden geen kleyn fondament/ als gegrontvest op de kleyne macht van die van den Huyse van Oostenrijck/ en selfs van hare trouste Bontgenooten/ gelijck Spangen/ die sich in-gewickelt had tot een seer schadelijcken Oorlog/ of immers so de ervarentheyt in eenige Jaren geleert heeft/ een Aenslag op Portugal/ van luttel heyls: Den Paus op een selfde tijt om een kleyn affront/raeckt in een groot querel met Vranckrijck: Invougen de duysterheyt en nevelen der genoemde Aller-Christelijckste Potentaten/ mits haer onderlinge tweedracht en hoog op-genomen pickedillies in saken van seer geringhen belangen / den Haly Bassa / en den Primo Visir/ oock selfs den Turckzen Raet (dats den Divan) so ver verstoutte/dat sy 'k en weet niet wat al hoogdravende inmaginatien voort-bragten ; sy bliesen over gants Turckyen en hare alom gelegen Volckeren uyt ; Dat God de * Maen gezegent had/ als haer Schilt/ den Keyzer seyden sy/ was jong/ onervaren/en niet alleen van tweespaltige Raden/maer oock van diverse Natien Generaels ghedient / die in volle jalousye en ambitie op d en anderen waren ontsteken : Vranckrijck noch de Noortze Koningen waren weynig te vreesen/ wijl haer eyghen Intrest van Commercie en Zeevaert/ h un wel in dn toom souden houden: Onderwijl men de Steden in Barbaryen als Jacht-honden uyt Trypoly/ Tunis en Algiers op der Christenen Schepen konde Zee doen bouwen: En hier toe was door een Zarazijn voor-geslagen om dese Consideratien te doen beter effect sorteren/ Vrede mette Venetianen te maecken/ aengeblasen door een Grieckze Christen Slavinne van Kemio uyt Candien ghebortig/ by de welcke den Grooten Heer dese dagen zijn eerst-gebooren Soon kreeg/ sy alsso Sultane wordende/ had uyt Liefde tot de Christenheyt/ voortgebracht/ dat men Vrede mette Venetianen moste maken/hoewel andere rieden van een Treves/tot so lange de Ottomannise (dats Turckze) macht/eerst Zevenbergē/Ongaryen/Oostenrijck/en Styrmarck hadden bemagtigt/om dan in Frioul/ den Pas na Dalmatien/ Italien/ &c. oock van die kant hare personagie te mogen speelen. De Styrmarckers van outs een woest Volck/ schickten haer in dese tijt als de Ongaren/ hangende sommige de huyck na de wint/'twelck den Graef van Serijn so verdroot/dat hy zijns Vaders vroomheyt na-volgende/alle Volckeren dede opsitten tusschen de Drave en de Mur: Dit benijde de andere Christen Generaelen/ wijl hy oock den Graef van Hohenlo tot sich getrocken had ; men scholt hem voor een Wallaccher/ en voorwaer/ dien Helt scheen so veel vyanden aen dees als aen d' over-zyde van den Donau te hebben : Evenwel hy als een Burgt voor Styrmarck/Carinthen/ en d'aengrensende Landen/siende de kleyne middelen des Keysers/of ongesiene hoop

* Der Turcken Veldt-teycken : Zy lieten gheruchten na Europa af gaen, hoe sich in dese Maent boven Belgrado over den Donau aen den Hemel hadde vertoondt een Halve wassende Mane, omringt van wonderlijcke Heerlyckheyt en Wolcken : Als een voorspoock van heyl.

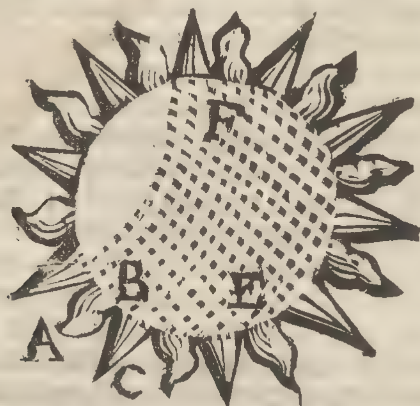
ne hoop des Rijcx/ de tweedracht der Standen/ liet Pieter zijn Broeder naer Regensburg op den Rijcxdag af-gaen/ die sich vrundelijck by Cur Ments instelt/ daer Taefel hielt/ en eyndelijck met goede woorden weder te rugge keeren: Maer waerom? d'een had niet/ d'ander wilde niet/ een ander konde niet/ een vierde geliefde niet/ der karels hadden koppen: Zy verbrasten meer met Bancketten en sauffen/ als deugt te doẽ tot bescherming van 't Duytze Rijck: Beyeren wel eer van de Fransen gesprooten/ was gewilligh/ Sachsen een staetich Patriot/ Brandenburg in der daet oprecht tot 't gemeene beste/ beloofden en deden; maer al deze kleyne staeltjes waren al te petit voor so een groote Magt van Turcken/ van gesleepen fielen/ gerafineerde Renegaden/ en overgelopen boeven/ die alleen pour gain en ob lucrum om voorspoet deden wat sy wilden en bedachten: Wie soude men tegen deze setten? den Bisschop van Munster? of Cur Keulen? die voorwaer met so veel honderden niet aen en quamen als wel de Turcken met duysenden dreygden: Beyeren een seer getrouw Vrient van 't Huys van Oostenrijck/ sorgde alleen/ om indien de Ongelovige door Stiermarck in braken/ zijn eygen gewesten te conserveren: Dit bragt een algemeene vrees onder de Nagebueren/ veele weken tijdelijck van d'een tot d'ander plaets achterwaerts/ want men schoof alles op den Regensborger Rijcxdagh/ daer soude 't Ontset van daen komen/ en de klachten des Keyzers met bystant geremedieert werden: Terwijle de Turcken niet anders en deden als om haeren voet in Zevenbergen en Ongaryen so vast te planten met loosheyt/ als wel de Oostenrijckers de behoudenis van dien verwaerloost hadden door een jammerlijcke achteloosheyt. De Winter dezes Jaer 1664. ten deele ongestadig/ en anders niet te hart zijnde/ maeckten toch niet te min alle de wegen onreysbaer/ dus wiert by de Turcken so wel als de Christenẽ op de Frontuer-plaetsen niet anders gedaen als te voorsien de voornaemste Bolwercken van elckanders grensen: 't Gebeurde in die dagen dat over de bevrooren wegen so van Belgrade als van Buda al een goet getal Christen Slaven haer mette vlucht binnen Raab salveerden/ eensdeels om het groot getal/ andersdeels oock om de kleyne oppassinge der Zarazijnen op hare gevangenen/ die sy dus in slaverny uyt Morabien reeds op weg hadden gebra cht/ aen een gekoppelt als Beesten/ om na Adrianopoli te drijven / en de selve (want dit zijn van de geagtste soorte/ wijl sy de Vrouwen en Kinderen veel zabelen) aldaer te verkoopẽ ten dienst om op de Galeyen van den Grooten Heer geduerig te roeyen: Dit was voor Christenrijk schandelijk: In 't tegendeel geviel/ dat omtrent die selve tijt 200. Keyzerse Soldaten onder den Baron de Souches niet wijt van Neutra in een Klooster der Chartreusen gekomen/ de Turcken 't gantze Convent moetwillig af-branden/ en seer schendig den meesten deel der goede Religieusen vermoorden/ om datse de voorsz. 200. man hadden in-genomen/ vergramt/ wijl dese Catolijcken getrou aen Christenrijck/ geen Eed aen Mahomet en zijn Slaef den Turckzen Heer wilde doen: Deze Sarazijnen noch niet vernoegt/ bleven/ maer naderhant/ liepen als sy hun de Stad Neutra oock sagẽ ontvoogdẽ: So getrou waren oock in dese Maent voor 't algemeen de Patres Jesuijten by en omtrent Zekelheyt ('t gheen men op de Kaert hy Zackmar en Waradijn in Zevenbergen sal vinden) dat de selve 't Guarnison haren Christen Gouverneur

neur weder in riepen/ die sy eerst upt-gejaegt hadden in deser manieren: Het was al op Kersmis voorleden dat Michael Abafti Turckse Gebieder in Sevenbergen/ een listigen Politijck/ en die den Grooten Heer daer om sijn doortrapthept had geplaetst/ doch even wel niet gantschelijck vertrout / houdende altoos een oft twee Spions omtrent hem/ om de plichten Abafti te penetreren/ dat die/ hoorende dat in diverse Vestingen des Duytse Keysers de guarnisoenen mutineerden door wanbetalinge / hy die van Seckelhept omkocht/ daer 800. man in lach/ yder Soldaet voor 10. Rijcxd.: Sy lieten 100. Man van Abafti met dit geldt de Poort in / en betaelt zijnde / seyde men hun: Elck van u ga waer 't hem gelieft: men sal hem een Pas Cedel geven. Dese gesellen wel denckende wat in Oostenrijck haren loon soude zijn/ vraegden of der Hern Abafti haren dienst niet van noode hadde/die antwoorde Ja/wen zy hem getrou willen sijn/ beloofden hun yder 4. guld. 'smaents en gaf elck een nieu Kleet / zy verheugt/ swoeren hem den naesten dagh/ en groeven hare Commandant de Graef van Diependaels gelt op/ deelende den buyt onder malkanderen/ soo dat elcke Soldaet voor sijn portie 28. gulden kreech: Naderhant is doorbehendighept onderstaen en weder omgekocht dit Volck: Te niet maeckende/ en frusterende also het voornemen van den Torckzen huerling Michiel Abafti/ die met alle studie aen-ghelept had om Meester van deze Plaets te blijven: Terstondt daer aen (ghelijck de Turcken seer loos en bedriegelijck/ oock alles met predestinatie van den Hemel seggen upt te wercken) namen sy haer aenslag waer op een ander/ sonden Gesantē na Weenen tot den Keyzer/ dreygden met groote macht Duytslant tegens de mid-somer te komen bestoocken/ seggende/dattet stokebrandē van quaet waren die seyden dat men aen 't Constantinopolse Hof geen Vrede begheerde/ datte Keyzer qua Raetslien had/ en men wel haest soude sien datse alle ongeluckigh souden wesen die aen den Kerting van Oostenrijck een knoop van Verbont sloegen/&c. Met andere seer arrogante rapporten: Maer van een and're kandt hoorde men wat Eedt den Turcksen Keyser hadde gheswooren teghens Christenrijck / om dat aen zijn Hof dagelijcks posten quamen / die de progressen des Graeff van Serini seer breet maeckten: Sijn Eedt wort ons dus voorgespelt:

ICk Sultan, van Gods genade, onoverwinnelijcke Keyzer, sweere by d' Almagtigheyt der Goddel. Majest. by de Scheppinge, en by zijn Goddel. krachten, by het Firmament, ende het gewelffsel, by de Son, Maen en de klaerschijnende Sterren, by alle qualiteyten der Weerelt, by mijn Leven en de Melck, als d' eerste spijse en voedsel mijnes Levens, by mijnen Hoofde, en by mijnen Baert, by mijnder Siele, ende by den allerheyligsten Mahomet, by mijne Voorouders, Over, en Groot-vader, Overgroot-Moeder, by de besnijdinge aller Turcken en Saracenen, en by mijne welvaert en Zalicheyt, dat ick de Duytsen Keyzer met alle zijn aenhangh, en insonderheydt mijnen boosen Vyandt Serini wil verdelgen, alle hare Landen verwoesten, hare Wijven en Kinders in slavernye vervoeren, en also voorts de gantze Christenheyt onder mijnen Tribuyt brenghen, ende en wil van sulck voornemen nie aflaten, maer alle mijn Macht, Staten, Rijcken,

 ja mijn

ja mijn gants Keyzerlijck gewelt moet veel eer verderven, soo dat noch mijn verstam, noch yemant mijns Geslachts der Besnedene, ja geen 2. a 3. Personen neffens my over en blijven; En by aldien ick dese mijnen Eed niet en houde of voltrecke, maer in het minste breke of krenke, soo moet den verteerenden Toorn Gods op mijnen hoofde vallen ende blijven, my gant verdelgen en verderven, ja alles wat mijne hande aentasten, late God in eenen harden steen veranderen, selfs den Aertbodem moet my niet lyden, maer sich openen, maer mijn Siel en Lichaem verslinden en verteeren.

Ock was de Son yets voorspellende/ want als den 29. Januari smorgens ten half 8. uren eenige Lieden van Oberleybach naer Legatis in Morabien reysden/ ontmoeten haer een statig Man/ in 't graeu gekleet/ en wijl onder de Reysers ettelijcke Capucijnen neffens haren Provincialis waeren/ komende met zijn Aensicht tegens de Son aengaen/ die ter rechter zyde van den wegh was/ seyde hy tot de selve: Ey siet mijne Vaders hoe is de Son jegenwoordig so wonderlijck? d'Andere derwaerts siende/ sagen de Son sonder stralen of schijnen seer bleeck/ bijna twee derdendeelen als een Eclips/ de Capucijnen verwonderen konden de oorsaeck van die niet begrijpen/ na een weynig tijts gediscoureert hebbende/ sagē daer de letter E staet/ een seer lang Man/ en daer onder by B een veel kleynder Man/ met meer andere by hem die noch veel kleynder waeren/ welck den langen Man in de Son staende/ tegen trocken/ die daer op weeck/ en zijn so omtrent by de letter A weder verdweenen; terstont sach men daer aen by de letter B eenige troupen voetvolck marcheeren/ daer onder een langen swarten Karel was/ gingen door de Son heen/ verdwijnende tusschen A en B, plotselijck daer op sag men 2. Tooren spitsen/ met kleyne Kerckjes/ d'een grooter als d'ander/ de grootste stont by F dan verdweenen stracx weder; daer na zijn 2. dappere swarte mannen te Paert by B verscheenen/ by sich hebbende groote meenichte Ruyteren/ die by letter A seer hartneckigh vochten/ sulcx dat men 't vuyr van 't sterck schieten bequaem konde sien; welck aensien de kijckers seer verbaesde/ sulcx dat eenige begosten te suchten en te bidden/ wijl het seer wreet om aen te sien was; zijn doe by A verdweenen/ tusschen A en B quam terstont een hoogmoedigh Man te Paert/ gants wit en licht/ en reed met met grooter hoogmoet

hoogmoet by B in de Son/ stootende mits zijn grootheyt tot boven aen de Son/ hem volgden een groot Leger Ruyterye/ so datte Son da er mede als bedeckt scheen/ welcke noch veel schrickelijcker dan de voorgaende hebben gevochten/ veel vuer en voncken en geraes makende/ na lang vegten zijn dese oock alle by C verdweenen/ by letter A sach men gants niet; Dit alles duerden by na een half uyr/ waer na de Son in 't midden blaeuw/ en aen de eynden bloet-root is geworden/ blijvende also een half uyr sonder eenige schijnsel/ waer na sy weder begost hare stralen uyt te schieten/ sonder dat men daer na yets meerder heeft gesien. Tot Weenen wiert door een gebrijt Wijf een Kint gebaert met 1. Oog in 't Hooft/ 2. Lichaemen/ 2. Vroulijcke tekenen/ 2. Handen/ en 4. Voeten/ quam doot en swart ter Werelt: Men hielt het oock voor een quaet teken dat sekere Juffrou hare Dochter savonts 't Hair met snoeren om te slapen op-gebonden hebbende/ 'tselve in den Nagt tot verwondering van veele/ als met een Mes is af-geschoren geweest/ want 't Hair dat sy had was lang en schoon/ nu was sy kael en onaensienlijck bloot; de Magistraet dede daer nau ondersoeck/ of ook eenig bedrog daer onder mogte schuylen/ dan men bevont dat dese saeck yder verwonderden/ en de Ouders geloofwaerdige Lieden waren: Men sprak deswegen niet als van boet-dagen/ wijl diergelijcke dreygende wonderen elck verschrickten: Te Dresden in Sachsen hielt men den 19. Februaryy den groote Bededag/ de boet en stormklock wiert terwijl men in 4. Kercken Preeckten/ dapper geluyt/ alle Craemladen bleven den gantsen nacht gesloten/ en mogte geen Mensch voor den avont Eten noch drincken/ alles om Godt de Heer het groot gevaer der Turcken af te bidden: Men sach in die gewesten oock eenige Revieren als Ao. 1617. ettelijcke stonden haren gewoonlijcken cours ophouden/ invoegẽ de stroomen so droog wierden dat men op diverse plaetsen droogvoets daer door konde gaen/ en de Visschen mette handen op-nemen en vangen: Boven Neborenau in Ongaryen schrijft den Pfarheer/ gesien te hebben in 't ondergaen van de Sonne ten westen op den 15. January eenige Personen in de Lucht/ yder met een bloedig Swaert/ een dobbelt root Kruys/ die mette Swaerden daer een vuyrige Croon omsloegen/ aen de Turckse zyde sach men een Leeu/ die als sy tot den anderen naderden/ wierden schielijck alle door een swarten Wolck bedeckt: Boven Erffort sag men 2. vuyrige Cogelen van den Hemel storten/ klaterende als een Musquetschot/ waer na sich veele Reygers boven die Stadt in plaets van Kraeyen/ die daer veel zijn/ verscheenen/ die elckander op de Huysen verbeten en vernielden: Tot Bresno Bania in Zevenbergen quam een vreemt gestalte eenes Menschs, met een langhe krommen Neuse/ aen yder hant 10. Vingeren hebbende/ barvoets gaende en met blootẽ hoofde/ seer arm gekleet: Men sach hem noyt eten of drincken/ en hy sliep en leefde onder 't groote Dack den koelen Hemel/ dat zijn decksel was: Quam in geene Huysen/ en alles wat men hem hoorde seggen/ was niet als Penbith, Penbith, Penbith: By sich hebbende ettelijcke Vrouwen/ die ommers alsoo arm gekleet waren als hy. Aen 't Gebergte van Ongaryen woonde doe noch een seer out Prediker Nicolaes Drabitius van 84. Jaren/ die in dese laeste Eeuwen vreemde en nachtans waerachtighe Voorsegginghen op desen Turckse Oorlogh hadde gedaen/ onder veelen oock dit profiterende: Dat nae d' Openba-

ringe Iohannis nu de tijt voor handen was dat Babylon soude verwoest worden, bedenckelijck zijnde en beducht, dat Ongarijen, en Oostenrijck niet alleen door de Sarasijnen soude verwoest werden, maer oock des selfs Geallieerden: Spangien soude daer by te kort schieten, en alle de Vorsten die Oostenrijck assisteerden, soo lang sy leefden gelijck zy deden, geen heyl hebben: Rondelijck uyt-seggende: Dat Godt de dusdanige Heerschappye van Oostenrijck niet langer en soude lijden: Na 't welcke, den Turckschen Keyser gevictoriseert hebbende, soude Christen werden, volgens de Prophecye Pauli, en oock de Ioodtse Natie: Waer op een generale Reformatie in alle Kercken van alle Volckeren die tot Christum bekeerdt waeren, souden komen, &c. Veele die desen Prediker als een Quaker los oordeelende/ teghens gesproken hadden/ siende 'tgevolg sijner Voorsegginghen/ hielden hem nu in hooge estime/ wijl hy 't gepasseerde van Ragotsky zijn ongeluck van Vader en beyde de Soonen oock hadde voorseyt/ mitsgaders de Oorlogen van Poolen/ Sweden/ Denemarcken/ Ongaryen en Sevenberghen/ (waer van onse voorgaende deelen kort/ doch duydelyck spreecken): En segt vorders/ Indien de Duytse Stenden niet meer eendrachtich zijn, of sich mette Turcken bevredigen, en de Ingesetenen haer niet als Niniviten omme keeren, sal het weenen tot Weenen, en 't verderf te Romen zijn, &c.

Onder dies stonden de † Steyrmarckers/ welcke de Staert-sterre boven haer hooft hadden sien sweven/ rondsom in vreese: Sy/ en die van ‡ Carinthen als de voorste/ waer op het de Turcken gemunt hadden/ om door Friouel in Italien door te breken/ en waer mede de vorstweeringen van Europa ontmant souden zijn geweest/ sidderden: Maer verquickten weer als sy hoorden hoe

† Steyrmarck plach eerst een Marck-graefschap te zijn/ en Valeria te heeten/ en raeckte Ao. 1200. door een Vrou onder Oostenrijck: Keyzer Frederick Barbarossa maecktent tot een Hartogdom: Den lesten Marckgraef hieten Ottobar/ diens Dochter met Hertog Leopoldus van Oostenrijck Troude/ desen wiert met consent des Keyzers Hertog in Stiermarck: Als nu dit Lant weder sonder Erven was/ sonden de Lantsheeren om een Heer na Bayeren/ eenige wilden den Koning van Ongaryen/ die zijn Zoon nae Gretz sont/ maer wijl hy na d' Ongerse manier levende/ de Inwoonders oock daer toe wilde gewennen/ raeckten hy in den haet/ en joegen hem ten Lande uyt/ en keerden na Hertog Attocher van Oostenrijck/ die Zoon was van den Koning van Bohemen: Den Koning van Ongeren quam/ doe voor Weenen met meer als 60000. man/ en d'eene Weduwe/ den lesten Hertog Fredericx Suster overgaf den Koning van Ongaryen heymelijck haer recht over op Oostenrijck/ terwijl hy voor Weenen lach/ en die verschafte haer daer voor een Hertog van Russen/ en doe wiert een Vrede ghemaeckt/ maer duerde niet lang: Ao. 1260. raeckten dese Vorsten en den Bisschop van Olmutz weder in Oorlog/ 't Lant alom vernielende/ dit bevredigt/ neemt Hertog Attobar den Oorlog tegens zijn Swager den Koning van Ongaryen 9. Jaer daer aen/ viel in Carinten/ en bedorven alles. De Stiermarckers aen de Dravo spreken Windis/ d'andere Duyts. Zy hebben oock een Graef gehad/ Frederick genoemt een grooten Hoerjager/ want hy nam buyten zijn Huysvrou uyt Croaten/ noch een ander Wijf/ dat zijn Vader so ter herten nam/ dat hy deze Concubijn of 'tby-Wijf om de Justities wil dede verdrincken: Fredrick hier over gestoort/ liep by t'eene en t'ander Wijf zijner Onderdanen/ en besliep die/ vergaste de Jonge Dochters/ beswaerde de Boeren/ trock de Kerckelijcke goeder en aen sich/ en nam en had om hem een groot geselschap van Trawanten/ 'tgeen overgeven booswichten/ Waerseggers/ Lantlopers en fielen waren/ die hem haest om hals door debauches hielpen: Zijn Soon Vlrich hem volgende/ wiert doot-geslagen/ en doe quamen maer 24. bysondere Erfgenamen om zijn Goet/ sulcx/ dat gelijck hy in zijn Leven veel onrusts had verweckt/ alsoo ging het na zijn doot oock met zijn goet: Maer d' Inwoonders beslooten Koning Fredrick 't Landt over te geven: Dan hier teghens opposeerden Graeff Vlrichs Weduwe/ maer door de winste van Kon. Fredrick veeler Sloten en Plaetsen/ wiert die aengenomen/ en de Weduwe most wijcken. Stiermarck plach seer po yuleus te zijn/ veele hebben aen diverse plaetzen so groote kroppen/ dattet haer in de spraeck hindert/ so dat sommige Vrouwen haer Kinders willende sogen/ de voorsz. kroppen moeten op de rugge houden en stellen/ so het Kint aen haer Borsten sal komen: Sout/ Yzer/ en Silver groeven zijn hier veel: Van Gebergt ist vol/ maer tegen Ongeren heeft het Bosschagien van krachtig Hout als Ebben: Haere Gebueren zijn die van Carinten/ Wallacchien/ Slavonien/ maer ruym soo woest als sy.

hoe in dese Maent Graef Nicolaes van Serijnswar in dit Winter weer was opgetrocken/ wijl de hooge Wateren/ speciael den Donau, de Mur/ de Trabe/en andere de Turcken belette hem te bestoken/met een aenzienlijcke macht van 8000. man een grooten stroop tusschen Serinswar/ den Donau/ en de 2. Revieren de Trau of Drabus/ en de Sarwu of Sauw te doen: Den Graef toog den 15. January met Pieter zijn Broeder en des Rijckx macht/ die men op veel 1000. meer schatte dan sy was/ oostwaert van Serinswar / en quam

‡ In Carinten/ byna op de Plaets daer in onse Kaert Schneberg staet / legt een Stedeken Zircknits/ en een Meertjen daer aen van wonderlijcke eygenschap/ brengt alle Jaren Vuyr/ Visschen/en Grwas voort/ wert rontsom met Bergen beslooten/en anderhalf myl lang/ qualijck so breet /o psommige plaetsen 18. cubiten/ en op 'tlaegste 8. a 9. voet diep/ 'twater uyt de omleggende Gebergten/ stort hier in diverse Beeckjes/als/uyt 'toosten 3. en uyt 'tsuyden 4. die hoe sy verder loopen/ hoe sy minder water behouden/ vermits de Aerde die in suypt/ so datse ten lesten in steene kuylen/ die also door de natuer als met Menschen handen gemaeckt/ daer groeyen/ gants verdroogt werden: Waer van eenige Poëten in ouden tijden Heydenen zijnde/ door haer schrijven de Weerelt wijs maeckte/ dat hier de Schipvaert der Argonante onder de Aerde was: Als hier nu het Water so overvloedig wort datter niet meer en kan ontfangen/ dan spouwent dese kuylen wederom uyt/ en dat met sulcken gewelt en snellicheyt/ dat een man te Paert het naulijcx kan ontrijdē/ also wert de plaets met water vervult/ en gemackt tot een binnenlantze Zee; en dit Water loopt byna met geen mindere snellicheyt weder af als het aengekomen is/ en sulcx niet alleen in de op-gem: kuylen/ nemaer oock alle 't Aertrijck slorpt en suygt al het nat als een open Zeeve so dapper/ als offer geen gront waer; 't welck so haest d' Inwoonders sulcx ghewaer worden/ loopen sy toe/ en stoppen de voornaemste plaetsen/en tyen aen 't Visschen/ 'twelck buyten 'tgroot vermaeck dat sy daer aen hebben/hun oock geen kleyn profijt aen brengt/wyt sy dese Vis in groote menigte gevangen/ souten/ en versenden: 't Meer nu gants droog zijnde/ gaet men maeyen daer het Gewas gesaept is/ en dan Saeyt men weder eer 't vloeyt: 't Is so vrucht baer in Gras/ dat ment in 20. dagen afmaeyt: Dit wert genoemt de wonderlijcke Zirckniitzer Zee: Behalvens dese heeft dit Lant veel andere Gebergten en Wateren/ loopt ten noorden aen Stiermarck/ ten zuyden aen Frioul en d' Alpise Gebergte/ hare voornaemste Steden zijn St. Vit/ Villach/ wiens Huyzen schoon geschildert zijn/ en Clagenfurt: St. Vite is een schoone Stadt/ Ao. 1558. hebben onse Voorouders aldaer ghesien de schoone Fonteyn/ uyt een witten Marmor soo aldaer uytter Aerde gewassen/ en gemaeckt/ 7. voeten breet was/ neffens andre Antiquiteytē/ uytter aerden gegravē: Als men van St. Vit na Clagenfort of Claudia reyst/ komt men op een wijt Velt/ Solfelt genoemt/ daer men de Vorsten des Lants in dezer manieren plach te besweeren: Zy rechten een Marmorsteen op/ daer op klimt een Boer/ welcke van oude geboorte sulck Recht toe komt/ aen zijn rechter zyde wert hem een magere swarten Os gefte't/ en ter lincker zijde een mager onaensienelijck out Paert/ omringt van alle 'slants Boeren en Inwoonders/ dan komt den nieuwen Lantvorst met zijn Adel wel geklcet/ zijn Banier en Wapen laetende voor sich dragen/ alleen den Lantheer ghekleet als een Boer/ oock met sulcken Hoet en Schoenen/ houdende een Hartshoornde Staf in zijn hant: So ras nu den Boer op den Marmor-steen hem siet/ roept hy over luyt in Windizer Tale/ gelijck die van Carinten haer Tale is/ en segt: Wie bent gy die nu hier so hoogmoedig komt aen-gestreken? Dan antwoort 'tomstaende Volck: Dit is den Vorst des Lants die daer komt: Hier op vraegt den Boer: Is hy oock een geregtigen Rechter en een Liefhebber onses Lants vrye eygenschap; Is hy oock een beschermer des Christelijcken Geloofs? So wert geantwoort: Ja hy ist waerlijck: Den Boer vraegt andermael: Hoe en met wat geregtigheyt kan hy my van desen stoel versetten? Daer op segt den Lantheer: Men sal u met 60. penningen daer af koopen/ dese 2. Beestialen den Os en het Paert sullen uwe zijn/ en gy sult des Vorsten Kleet nemen / ende alle u Huysgesin sal schot/ vry en niet chijnsbaer zijn: daer op geeft dē Boer dē Vorst een kaeckslag/ en beveelt hem een Rigter te zijn/ stapt also van den steen/ en rijt met zijn mager Paert en Osse weg/ maer den Vorst klimt daer op met een bloot Swaert/ went sich om en om/ belooft d' Ingesetenen Recht en geregtigheyt/ gaet van daer in St. Pieters Kerck/ naest een Berg gelegen/ en na den Godsdienst treckt de Boere Klederen uyt/ en treckt Vorstelijck gewaet aen/ en hout metten Adel en Ridderschap een Maeltijt/ rijt van daer weder in 't voorsz. Velt/ set sich op een Richterstoel/ en geeft daer Leenen uyt/ en doet Recht aen die des begeeren: Men verhaelt datte Inwoonders van Clagenfurt so hatig van dieverye zijn/ dat als sy yemant vangen die maer een luttel daer af suspect is/ sy de selve terstont aen een Galge op-knoopen sonder te hooren/ en drie dagen daer na pleyt men over den dooden/ is den gehangen onschuldigh/ men begraeft hem eerlijck/ maer schuldig zijnde/ laet men hem hangen.

mette Avantguarde savonts by Prositz/in meyning die Plaets aen te tasten/ maer als nu de Turcken den 22. daer binnen saegen dattet haer gelden soude/ hebben sy eer 't ghewelt quam/ haer met Accoort over gegeven: Van hier is Serini voor 't stedeken Lapoza gekomen/en wijl daer geen bysondere sterckte en tegenweer was/drong men de Turcken daer uyt te trecken/alleen met hare klederen/ 't welck den 25. January geschiede: Dezen optocht verbaesden de Turcken sodanig/dat selfs een kleyn guarnison't welck sy in Palancka Worsa aen dees syde des Donaus by Zekew hadden/ verlieten/ vluchtende daer uyt na d'over-syde/ men vont aldaer 8. schoone Metale stucken/ die men af-voerden/ dan de Raeth uysen/ de Wachtplaetsen en de Moolen wierden verbrant: De Serijnse keerden van daer een mijl a twee/ en legherden sich niet wijt van Siget/ verbrandende onderwijl het stedeken Turbeck/ een mijl van daer/ dit was den 26. January: Daegs daer aen quamen voor de Stad * Vijfkerken/ populeus/ en als Alckmaer in Hollant/ doch grooter/ de Voorstadt was verlaten/en de Serinise begosten van 4. syden te Approcheren/en eyntelijck te stormen/ waer door de Turcken uyt de Stad op 't Casteel vloden/ dus raeckten de Serijnse in de Huysen der Stad/daer 3. Jesuijten Patres by waren/de Hoogduytsen naemen de voornaemste Burghers Huysen/ braten en sopen sich daer niet alleen vol/ maer roofden oock al wat draghens en bewarens waert was/ want dese van outs een rijcke Coopstad is geweest/en bijna grooter als men gemeent heeft: 2. Volgende dage was het swaer mistigh Weder/ waer door de Turcken 't Casteel so Bebolwerckten/ datte Christenen niets en konden verrichten: Waer op Graef Nicolaes van Serijn den 30. January resolveerde na de Turckse brug by Ezechyen of Oseck/de Schants Tarda genaemt/met 1500 Tartaren beset/ die sich van daer tot over den Donau streckt/te begeven/Palancka wiert den 31. dito met het Slot verovert / geraeckten soo daegs daer aen op de Brugge/ daer de Turcken in 2. Schepen de Wacht hielden/ die op de Christenen dapper vuyr gaven/maer de selve den naesten dag met een favorable wint en schoon weder den tijt waer nemende / hebben in twee dagen dat schoone werck/ waer men 6. Jaeren lang aen had gebout/ tot den gronde toe verbrant/ bekomende 14. veltstucken: Dese Brugge was 8565. treden lang en 17. breet/ en allesints seer schoon met Galleryen op-getimmert/en hoewel sterck/is echter in roock verdweenen: Waer op sich Barot/Sarda/Mohats/ Bazan/ en andere Stedekens aen den Donauw goetwillig over gaven/ oock Siglos/ van goede sterckte/ daer in wiert Kits Forgats voor Commandant gelaten: Hier van daen togen de Christenen weder voor Vijfkercken/sendende 2. gevangen Turcken in 't Casteel/ dat wel eer de Bisschops Hof plag te zijn/ om die van binnen tot d'overgaef te disponeren/maer also sy niet weder te rug en quamē/en dē Gen. Wagtmeester Hemmerling/en Graef Frans van Herberstteyn/uyt Geweren/met Pijlen wierdē doot geschootē/neffens 40. soldatē: Dese Turcken als de Christenen daer na de Stadt verbrande/weg getrocken waren/

* Vijfkercken is omtrent 't Jaer 970. gebout/ door Koning Peter van Ongaryen/ hy leght daer Begraven/ en maeckte die Stadt tot een Bisdom/ legt 4. mijlen van Siget/ is seer rijck/ en Peuce van de Peucineren genoemt/ maer endeling door de veelheyt van de daer in ghebouwde Tempelen Vijf-kercken geheeten: De Zee van Balanton is daer 8. myl van daen.

waren/ hebben sich met haren buyt/ ruym een Millioen waerdig/ na Stoelwyssenburg begeven: De Turcken van binnen defendeerden hun wel/en vlogen de Kogels dat men niet wist waer te berghen/ want men kost geen stap seker gaen: Terwijl de Christenen hier lagen/ vielen de Turcken uyt Siget/sabelende eenige Ruyters Jonghens/ maer de Christen Ruyters op de been rakende/ stuyten de Turcken / onder welcke een Paltz-Nieuborgse Ritmeester was/ die sich te diep begevende/ omringt / met 9. wonden aen Hooft en Lijf/ noch den dans ontsprong/ hy hadder geweest/ want zijn Neus en eene Handt waren af-gehouwen/ en zijn Lutenant met een Lancie door-reden: Om dan de Volckeren alreede door 't marcheren so af-gemat / en de groote koude/ speciael by Nacht/ te ontgaen/is den 5. Februarij de Stad Vijfkercken in brant ghesteken/ 't welck den Graef van Hohenlo niet geern sach/ maer liever had gewilt dat men Siget (een hartig brockje) aen-getast hadde/ doch de courage der Officiers most dese mael mette armoede der Soldaten een weynig geconsidereert werden: Eer dese Stad verbrant wiert/ wiert verhaelt datte Christenen by de 8.Tonnen gouts aen plonderage daer uyt hebben gehaelt/en eenige 100. Wagens met Proviande/ Lijwaet/ en andere goederen daer uyt vervoert: Waer na Berda/Baracquar/een vast Slot/Tarda Mocharz aen den Donau en andere sich oock overgegeven hebben: De vaste Plaetsen/als Segest/ Persenza / en Babolca by Canisia wierden eens bespiet/ dan waeren te stercke Casteelen/oock de lust te kleyn/wijl in dese tocht wel 3. a 400. Christenen waren ghebleven: Den Graef van Zerijn schreef selfs den 4. Februarij uyt Papotscha desen brief:

GODT heb lof en danck, 't geen wy niet verhoopten, heeft ons Gode verleent, Pesnits en Papotscha en Barcka hebben wy verovert, de Turcken hebben 't Canoneren niet verwagt, maer gaven sich stracx op, tot op heden hoort men noch van geene vyant die ons schaden kan, morgen marcheeren wy weder over de Brugge, en so ons Gode geluck en Zegen geeft, gelijck wy tot noch toe goet weder ghehad hebben, sullen niet rusten voor alles in effect volbracht te hebben; Bid yvrig voor ons, het gaet ons alle noch wel, en hebben weynig Volck verloren, &c.

MAERT 1664.

DE jalousie een verderf der Christenen / en waer door veele Vorsten hebben ghesmaeckt het verlies van haere gantsche Leghers / kroop in de ghemoederen van diverse Officiers / benijdende datte daden van den Graef Serin so breet over Christenrijck liepen; En voorwaer dit gruwelijck beest dede so veel/dat men in plaets van de Turcken/daer reets de vrees in was gebragt/ te vervolgen/ en Canisa te belegeren/ de noodige hulpbenden en Vivres zijn achterhouden/ invoegen de Zazijnen haren Mahomet loofden/niet te vergeefs sustinerende/datte Christenen tweedragt haer geluk soude zijn: Te Regensburg bragt men op den Rijckdag voort/dattet schande was daer sy veel gequalificeerde warē/ sig van slegte Lieden te laeten bedienen/ yder had de zijne om voor te dragen: Eyndelijck

 wierde

wierde over de Rijcx-armade den 5. deser vast gestelt de volgende Heeren:

Marck-Graef Leopoldus *tot Baden, tot Generael Velt-marschalck over de Ryckx-Armee.*

Graef van Waldeck, Generael Lieutenant.

Hartog Ulrich *van Wurtenberg, Generael over de Ruyterye.*

Graef Frans Fugger *van Ingelstadt, Generael Major te Voet, Generael over d'Artillerye ofte Velt-tuychmeester.*

Hertog Adolf *van Holsteyn, Generael Major te Paert.*

Marck-graef Gustaef *tot Baden Durlach, Generael Major te Voet.*

Generael Wurtz, *Velt-Marschalck Lieutenant.*

Vorst van Sultsbach, Velt-Marschalck Extraordinaris over de Ruyterye.

Christoffel Bernhard, *Bisschop te Munster, en den Vorst van Dourlach, als Raden over de Krygs-macht, sullen 't Leger volgen, in qualiteyt als Opper-gebieders.*

Beneffens dien verklaerde Keyserl. Maj. aen de Vorsten des Rijcx by een Memoriael aen de Vergaderinge te Regensburg: 1. Keyzerl. Maj. Brengt yder te vooren: dat op datte Velt-tocht te vroeger mochte zijn / hy verhoopte elck zijn beloofde hulp-volckeren tydelijck soude toe-schicken: 2. Had ook aen de vrye Ridders des Rijcx/ aen d'Hanzesteden/ en verscheyden Christen Potentaten en Republijcken kostbare Gesanten geschickt / om aen die en andere hulpe te bewercken: 3. Yder Soldaet soude aen den Eed van sijn Werver verplicht blijven/ egter sonder prejuditie van den generalen Eed aen den Keyser: 4. En soude/ op datte ghemeene Man niet verdorven wierde/ goet zijn/ dat yder zijn Krijgsvolck wel onderhielde: 5. En wijl d'Erflanden door eenige magere Jaren seer sober van Vivres versien zijn/ en haer selfs niet konnen spijsen/ dattet noodig waer Magazijnen op de Grensen te maken/ en van Kooren/ &c. te voorsien/ op datte Legers haer nootdruft voor haer gelt mogtē vinden: 6. Keyzerl. Maj. wijl 't groot Canon mettet onderhouden van dien gaer kostelijck 't Leger volcht/ versoeckt datte Stenden de kleyne Velt-stucken en d'Amonitie willen verschaffen/ neffens noch een Subsidium aen gelt en Wapenen tot onderhout: 7. Dat men sich over 't gebiet der hulp-volckeren met zijn Maj. wilde verdragen: 8. Als mede op den doortocht der Soldaten/ ten eynde d'eene Kreyts d' ander geen schade dede: 9. Deswegen Keyzerl. Maj. seer was verlanghende hoe veel Ruyters en Voetvolck yder Kreyts soude bestellen/ en de Proviande daer toe/ en 3. voetknechten behalvens 't werf-gelt/ 1 Rijcxtaler mocht gegeven werden: 10. En wijl d'Erf-vyant tegens 't laetste van Maert met zijn voor-troepē meendē in 't Velt te zijn/ daerom sig te haestē mette Lijste/ waer toe dan de rendevous van 't Leger soude aen-gewesen worden: 11. Dat men des middelen tot den doortocht schicke/ geen diversie noch onlust tusschen de Stenden en make / om de Turcken niet te animeren/ maer dat elk volstandig blijve het zijne te contribueren/ zijn hulpbenden met die van den Keyzer te doen conjungeeren/ die gemeynt was behalvens de Guarnisoenen

nen 18000. man te voet/ en 7000. te Paerde /nessens 12000. lichte Ruyters/ in 't Velt te brengen/ om door vertoeven der Rijcx-volckeren/ de Turcken geen oorsaeck van inbreuck in Oostenrijck/ Stiermarck/ Moravien en Silesien te geven: Alwaer doch 't meeste Volck in de Vestingen lach/ en 't platte Lant ten beste soude moeten geven: De Ongaren hadden gesegt oock te doen alles wat mogelijck was/ en aen Keyserl. Majest. belooft den 16. Febr. tot bescherming hares Vaderlans te vergaderen/ waer van hier naeder sal volghen/ Ec. Daer op is eyndeling gevolgt de Lijste van de hulpbenden uyt Duytslant/ Ec. hoe veel yeder geeft/ staet als hier na volcht:

De zeven Keurvorsten:

Kur-Ments	1828 fl.
Kur-Keulen	1828
Kur-Beyeren	1828
Kur-Brandenburg	1828
Kur-Trier	1216
Bohemen en Zachsen	1984
Palts	914

Geestelijcke Banck:

Oostenrijck	3656 fl.
Saltsburg	1828
Bourgoudien	3656
Duytze Meesters	484
Bramberg	1088
Wurtsburg	1572
Worms	176
Eystadt	330
Augsburg	652
Hildesheym	536
Paderborn	352
Freysing	464
Regensburg	216
Passau	520
Trient	532
Brixen	532
Basel	84
Spier	456
Straetsburg	662
Costnits	224
Munster	832
Osnabrug	216
Lupck	2810
Fulda	404
St: Jans Heeren	420
Kenoven/ Hanover	152
Murbach	148
Elwangen	132
Berchtolsgaden	104
Weissenburgh en Wedenheym	220
Bron	46
Stoblamb	220
Corvey	160
Somma	21838. fl.

WEERELTLYCKE BANCK:

Palts Laudner/	140
Palts Sweybruck/	240
Palts Nieuburch en Sultzbach/	640
Palts Spanheym/	76
Sachzen Altenburg/	228
Sachzen Weymar/	105
Sachzen Gotta/	219
Sachzen Eysenach/	219
Culmpach van Anspach/	1032
Brunswijk Wolffenbuttel/	626
Brunswijck/ Zel van Grubenhoch/	60
Brunswijck/ Hollenberg/	686
Brunswijck. Hannover/	720
Guln/ Claw/ Woderberg/	170
Pommeren Stettin/ Pommeren Wolgast/ Hessen/ Cassel/ Hessen Darmstat/	1091
Wurtenburg en Mumpelgart	1028
Meckelenburg Gustrau/	748
Baden Durlach/	264
Baden in Baden/	248
Baden Hoochberg/	188
Sachssen Lunenburg/	216
Holsteyn Gul/ Holsteyn Gottendorf/	1800
Leuchtenburg/ Lantgraef/	128
Anhalt/	118
Hambrach/ Sachzen/ Castel/ Wurtsburg/	356
Aurenburg/	48
Hochenzollern/	152
Naussau Hadmar/	140
Nassau Dillenberg/	300
Somma	12730. fl.

Evangelize AERTS-BISDOMMEN:

Maegdenburg/	1300
Nieuburgh/ Morsebursgh/ en Meyssen in Sachsen/	96
Halberstadt/	432
Munden/ jetzo	184
Lambern/ Brandenb.	144
Verden/	140
Bremen/ jetzo Sweden/	988
Schwerin Meckelenburg/	96
Hartzenburg/ Melburg/	24
Hirsfelt Castel/ 60/ Lubeck/	36
Somma	3200. fl.

Ongevorste PRELATEN:

Weyngarten	120/ fl.
S. Emeran in Regensburg/	96
Munster in S. Georgental/	28
Salmanweil/	361
Ochsenhuysen	128
Elbingen/	88
Jser/	56
Rosbergh/	40
Munhardt,	44
Meyssnaw/	80
Russenried/	80
Morthal/	44
Petershuysen/	24
Keyzersheym/	288
Lant-Commandeur in Bourgondien/	116
Werthen en Helmstadt/	48
Welchen en Brunswijck/	48
St. Cornellis Munster/	48
Ortenbeyer/	34
Gegenbach/	24
Zweyfalten/	24
Woltsachen/	20
Probstey/ onder Kur-Paltz/	24
Lant Command. Coblenz/	128
Saalfelt/ jetzo Altenburg/	76
Hagenbergh/	64
Somma	2076. fl.

Wetteraviſche GRAVEN:

Naſſau Sarbruck/ 154. fl.
Saup Widigſtayn/ 112
Hannen Munſterberg/ 240
Leiningen Weyfferburg/ 40
Leiningen Dexenburg/ 72
Salms Braunfelt/ 120
Chrifte in 20
Wild Reyngraven/ 96
Neder Yſſenburg/ 56
Manſfelt/ 120/ Stolberg/ 63
Fues van Blau/ 72
Holsfelt inſgelijcken/ 88
Fluckenſtain van Dachſtul/ 16
Sallims Laubach/ 144
Hanau Lichtenburg/ 160
Swartzenburg Armſtain/ 200
Kirchen Hingen/ 40
Somma 1813. fl.

Swabize GRAVEN:

Mantfort/ 116 fl.
Furſtenberg en Hernberg/ 262
Erbtruckſas Zal/ 144
Walcenberg/ Ondeſcher/ 144
Oetingen/ 276
Hogen Ems Vatur/ 24
Sults en Olegau/ 60
Kramberg/ wegen Grollijck/ 70
Hag/ onder Cur-Beyeren/ 88
Ottenberg/ 74
Rechberg/ 20/ Juſtingen/ 20
Zimmeren/ 60
Wolfſteyn/ 40
Koningſeck/ 44
Wuſſenſteug/ 24
Grabenegs/ 20
Mexelreyn Waldeck/ 20
Eugers Kerkbergh / en andere Linien/ 106
Stauf/ onder Nieuburg/ 36
Mundelbergh/ onder Kur-Sacxen/ 76
Loven/ 120
Somma 1884. fl.

Franckize GRAVEN:

Hohenloo/ 256. fl.
Caſtel/ 28
Erbach/ 56
Lewenſteyn/ Wertheym/ 160
Swartzenburg/ 24
Sonſcheyn/ 28
Speckbelt/ 52
Gaildorp/ 52
Reychelsbergh/ onder Wurtsburg/ 28
Reneck/ onder Mentz/ 64
Somma 748. fl.

Geeſtelijcke Gevorſte ABDISSEN:

Eſſern/ 70. fl.
Buhan/ etc. 48
Guettelinburg/ 52
Haerforden/ 24
Gegenrad/ onder Anhalt/ 36
Lindau/ 20
Nedermunſter/ 24
Obermunſter/ 24
Heybach/ 20
Baind/ 12
Somma 330. fl.

Weſtfalize en Sacxiſe KREYTS:

Ooſtvrieſlant/ 292. fl.
Oldenburg/ 290
Diefels/ onder Limburg/ 28
Reynſteyn Dattenbach/ 12
Lop/ 120/ Valckenſteyn/ 40
Pleſt/ Heſſen Caſſel/ 12
Primont/ 28
Wal Tach 120
Wittigenſtain/ 28
Schonabruck in Glaber/ 40
Lauffenburgh / onder Cur-Sacxen/ 20
Rietberg/ 72
Wonderſchit Gerolſteyn/ 20
Salm Reychenſcheyt/ 20
Reynig/ 12
Wieneburg/ Beylſteyn/ 20
Schabenburg Heſſen/ 167
Pertheym/ Steenfort/ 152
Blanckenburg/ Brunſwijk/ 340
Hoya onder en over 56
Parbey Mullingen/ 20
Leyſſen Kietzo/ 20
Wiltenfels/ 20
Eberſtain/ 20
Somma 1978. fl.

De Rijckx-ſteden in 't Roomze Rijck:

Keulen/ 1100. fl.
Aken/ 204
Straetsburg/ 900
Lubeck/ 480
Worms/ 276
Spier/ 276
Franckfort am Mayn/ 800
Hagenau/ 192
Colmar/ 192
Schleeſtadt/ 144
Weyſſenburg am Reyn/ 112
Landau/ 96
Oberhenheym/ 80
Keyzersberg/ 84
Munſter S. Georgen Thal/ 47
Roſſenheym/ 24
Turckheym/ 20
Bremen/ 320
Friedberg/ 48
Weſlauw/ 32
Gellenhuyſen/ 80
Dortmunt/ 200
Goſſler/ 226
Mulhuyſen/ 312
Seeverden/ 70
Noorthuyſen/ 84
Somma 6199. fl.

De Swabize Rijckx-Steden:

Regenſburg/ 320/ fl.
Augſburg/ 900
Neurenburg/ 1410
Ulm/ 900
Eſſlingen/ 146
Reytlingen/ 260
Nordlingen/ 188
Rottenberg am Tauber/ 380
Swabiſe Hal/ 293
Rotweyl/ 280
Heilbrun/ 312
Swabiſe Gmunt/ 176
Lindauw/ 896
Ravensberg/ 196
Sweynfort/ 148
Renoſteyn/ 146
Wimpfen/ 146
Weiſſenburg an Nortgau/ 100
Offenburg/ 120
Buchenau am Federſee/ 8
Memmingen/ 248
Windeſcheyn/ 168
Allen/ 60
Popningen/ 24
Pullendorp/ 140
Wangen/ 80
Buchhorn/ 20
Biberach/ 196
Leutkurchen/ 46
Gerbach/ 10
Zol in Harbethal/ 40
Dunckelſpil/ 280
Iſſen/ 80/ Weil/ 60
Kauf Beyeren/ 160
Gengen/ 60
Somma 8367. fl.

Somma Sommarum 72589. florijnen.

Clausenborgh een braeve Stadt / bleef weyffelen om of al of niet oock als Zeckelheyt Turcx soude worden: Des Keyzers Raden sonden Commissaris Carphin met gelt derwaerts te evitereen alle onheyl/ meende eenige Compagnien van 't guarnisoen te reduceren/ de Soldaten schreeuden daer teghen/ hy echter voer voort/ seggende/ men sal u van primo Deçember af betalen, en van d'achterstalligheden ter bequamer tijdt voldoen: De Soldaten dit hoorende/ seyde d' een dit/d'ander dat/eyndeling begosten sy te roepen/ Gelt, Gelt: Den Gouverneur stelde haer voor haer onbillijck procederen/dat indien sy yets op de Officieren hadden te spreken/men soude hun alle vernoeging geven/maer sy riepen/Neen, neen, wy willen met onze Officiers leven en sterven in 's Keyzers dienst, maer sonder ghelt en konnen wy niet leven, den Commissaris heeft ons lang gefoolt en met ydle woorden gepaeyt, wy sullen 't wel vinden, en begeeren niet langer uyt-gestelt te sijn: Sulckx dattet onmogelijck was voor den Gouvern. dese Lieden te vernoegen / de Lieut. Colonel beloofde haer op zijn eygen credit 1000. Rijcxd. te lichten/ten mocht niet helpen/ zy wilden niet van hem/maer van den Commissaris betaelt zijn: Dien Nacht ging elck na zijn quartier/ 's Anderendaegs leyden de Officiers haer Commande neer/ en gaven elck Soldaet een Rijcxd. met belofte van ten naesten meerder/ eenige waren te vreen/ andere niet/ immers dien dach waren sy gerust/ maer den volgenden dach sloegen sy op den middach al'arm/ de Officiers voerden haere Benden samen om deze gesellen in ordre te brengen/ maer op haer eerste aenkomen losten dese Malcontenten op haer/ doot schietende een Capiteyn/ de Ruyterye dit siende / verlieten oock hare Officiers/ en voegden haer by de rebellige/daer sy tegen zeyden/datse so wel reden om te klagen hadden als 't Voetvolck; dus namen sy d'Officiers in versekeringe/seggende/gaet heen ter Stadt uyt so gy wilt: Maer den den Commissaris most daer blijven/ dese sleepten sy by 't hayr langst de straet/en handelden hem wreedelijck/en sou 't leven daer gelaten hebben indien niet een zijner Dragonders hem op een bedekte Sleede/ in Boeren habijt/ ter Stadt had uyt-gevoert: d'Andere Officiers ter Poorten uyt gaende/ zijn aldaer van de Soldaten geplondert/ bespot/ beschimpt/bekeven/alles gefondeert op de quade betalinge die sy hadden gehad: Abafti wel wetende dat 't behout van opper-Ongaryen aen dese Stadt lach/ quam stracx met eenige Benden daer omtrent: Onder dies was d'Aertsvorst Carel Joseph, den 27. January al te Lints overleden/sijn Lichaem wiert in zijn eygen Schip na Weenen gevoert/ 't welck neffens den Keyzer/ en 't Cadaver in den rou stack/ in plaetse van een Hembde/lag het in een root Zyde Kleet/en door 8. Ridders uyt 't Schip te Lande op 2. swarte rou-stengen/ daer in twee Muyl-Esels in den Rou ghespannen waeren/ voort ghetrocken / is van 60. Ruyters na St. Stevens Dom-Kercke gevoert/alwaer een Theatrum van Rou aen-gestelt was/ hier wiert 't Lyck op gestelt/ waer op een Geborduert gout Laken gesprеyt/ en des Hertogs Hoet/oock des Bisschops gewaet/neffens zijn Degen en Spooren wierden geplaetst/ van waer het gevolcht by alle Geestelijcke en Weereltlijcke hem annex, is ghebracht tot de Capucijnen op de Nieuwe Marckt/en daer in de Keyzerl. Kelder ter Aerden geset/de Burgers over al in 't Harnas zijnde: De Pest en andere nasleepende Sieckten verhefte sich in Hongaryen/ soo datte straffe des Oorlogs/ gelijck sy gemeen doet/ niet

alleen

alleen komt/ maer sterfte/ honger en ellende zijn hare trouwe Lackayen: St Benedict aen de Bergh-steden overvielen de Turcken/verbrandende alles af/ namen al de Christenen die sy niet en sabelden/mede in slaverny: De Boeren dus onseker op 't Landt/ nam Turnau Turckse bescherminge aen/ om hare handel verseckert te drijven: Men had te Weenen in het Wapenhuys 18. nieuwe Canons gegoten/en 2. Mortieren/op den eene wierde 18. granaden geset/ welcke wijl hy te dun gegoten was/ stucken barste/ sonder nochtans yemande der bystanders te quetsen/ alleen had den Italiaensen Ingenieur/mits verloren spijs/ moeyten en kosten/ daer groote schade by. Daer en tegens ging het mette Turcken oock al niet voor wint/ wandt den Tyrolse Graef Joannelli omcingelde den verraderlijcken Graeff van Kerestin op zijn Slot/ kreegh en sont hem gevangen na Crembnitz/om dat hy d'eerste was die de Turcken gehult had: Men bracht in Comora en andere Christen Plaetsen dagelijcx veel Zarazijnen gevangen: Onder andere zijn eens 28. man uyt Comora na Neuheusel gegaen/ deze met 13. Heyducken gesterckt/ die aen den Donauw op de partyen loerden/ quamen op een avont verspieden daer de Neutra in den Donau valt/vernamen ettelijcke sleeden/en 100. Turcken tot Convoy daer by/sy verscholen sich tusschen de tacken der Boomen/ en 'tkreupel-bos/ 2. en 2. een weynig van den anderen/ de Turcken aen-komende/ losten eerst 8. uytte Embuscade/ doen 4. en alsoo voort/ tot 't geheele getal uyt/ waer op sy malkander konden vervolgen; de Turcken meenende datter ettelijcke 100. man was/ rennen naer Neuhusel om meer secours/ maer de Heyducken maeckte sich onder dies meester van de voorsz. Sleeden/ en 10. Wagens met Vrouwen/daer onder den Bruydt van den Commandandt in Nieuwhusel / die te laet quam om haer te verlossen: Sy was gekleet in een gewaet van goude/de Nagelē van hare Vingers waren vergult/ ende haer voorhooft dick behanghen van goude sterren en halve Maentjes/ haer onderkleet was van wit zyde Taffeeta/hare Cap vol Juweelen/ en allesints op zijn Turcx seer kostelijck/ waer voor haer Man naderhant tot lossinghe 80000. Rijcxd. boot/ neffens 't vry stellen aller gevanghen Christenen in Neuhusel: De Heyducken met desen buyt aen den Donauw komende/ vonden daer haer Schuyt bevroozen/'t welcke sy in haest uytbijten/ en als sy nu omtrent half op den Donauw waren/ saghen sy 1100. Turckse Ruyters op den Oever staen/gekomen om de gevangene te verlossen, de voorsz. Bruyt haer siende/schreeude en riep geweldig om hulp/daer de Heyducken om lachten/haer Pistolen eens losten/en de Turcken onverrichter saken mosten weder keeren; men bracht haer te Comora/alwaer een met goude geschreven groote Letters Pergament by haer gevonden wiert/ wel soo lang als sy selfs was/waer van men de Caracters niet en koste begrijpē. Te Weenē wierden noch veel gevangen Tartaren in-gebragt/daer onder een Dantsicker Renegade/ in de Slavonise/ Franse en andere talen wel ervaren/ hy wiert na Tyrol neffens andere gesonden om op Graef Joannelli Lant zijn leven lang te arbeyden: Den Graef van Serin ervoer oock eens/so hy met 16. Ruyters om een Pas te vinden/ was uyt-gereden/ dat hem 300. Turcken overvielen/ waer onder men seyde 6. Renegaden waren/die aen den Primo Vizir hadden belooft Serini hem in handen te leveren/ en 't scheelde weynich of 't had haer

dese reys gheluckt/ maer schielijck komen 100. Croaten/ die op avontuer uyt gingen/ by Serini/ die so wel kampten/ datte Turcken hacsop speelden; men vont onder de gevangene een Turck soo wel ghewapent van den hoofde tot de voeten/ dat Pistool noch Sabel hem niet en konde krencken/ die nae lange tegenweer van 2. Croaten uytte Sadel geligt/en gevangen wiert/ ter aerde leggende/ vonden over zijn Lijf een zyde koorde van diverse couleuren/ bynae drie ellen langh/ 't welck men vermoede een strop was om den Graef van Serini mede te verworgen.

Den Grave van Kalawitz/ Secreten Raet tot Gratz/ kreeg in dese maent van den Graef Nicolaes van Serijn desen onderstaenden Brief uyt Babocza in Turckyen/ den 21. Februarij/ seer omstandelijck van zijn doen geschreven/ mette Lijste der veroverde Canons daer by geannexeert:

DE Almachtige Godt heb lof, eer en danck, dat wy alles wat wy voor-ghenomen hadden, geluckig hebben verricht, Babocza en Bresnitz hebben wy verovert, de Stad Vijfkerken hebben wy in d'asse geleyt, na de verovering van 't Slot heeft het quade weder eensdeels, en tē andere de bedenkelijkheden ons verhindert; Barok aen de Draab, Turbeck by Siget, de Schants Tarda aen de Brug van Esseck, hebben wy geruyneert en over hoop geworpen, sulcx dattet Turckze Leger niet meer daer over sal komen, nochte in die Gewesten konnen harden: Het eenige Siget, daer wy seer na verlangt hebben, hebben wy noch niet, maer komt het in onse handen, sal Canasia beslooten zijn, waer noch veele swarigheden in de weeg staen, nu gaet het Leger weder te rug op Siget, ick moet evenwel proeven en sien of wy oock dese Plaets (die sekerlijk van seer groote importantie is, ten aensien mijner kleyn vermogen) konnen gewinnen, en my ten uytersten bemoeyen voor mijn eygen gelt Soldaten op te brengen, al soude doch alle onse moeyten en arbeyt om niet sijn: Dit schrijf ick daerom, op dat men my toe schicke omtrent 400. Musquettiers, goede Officiers, en alle nootdruft, oock 4. a 5. dobbelhaken, neffens ettelijcke Maenden gelt, anticipando, *om de selve tot besetting deser Plaets te gebruyckē, en datte selve in mijn aenkomst na Zackathurn, aldaer mogen zijn, alwaer ettelijcke schoone Stucken staen, die daer onnodig, wel op andere Plaetsen te ghebruycken zijn: Neffens dien wil ick op mijn eygen Beurs 500. man werven, of altoos so veel mogelijck samen brengen, als ick maer 't secours stracx krijgen kan, op dat ick niet geheel onder dē last leggē blijf: jegenwoordig hoort men tusschē dē Draab en de Donau van geen Vyant, sullē haer ook wel aen 't toostē houdē; onderwijl hebben wy de schoonste gelegentheyt om onse saken op een recht Fundament te setten, en 't is seker als wy nu met ernst en rechten yver deden wat wy behoorden, soude den Vyant te gronde moeten gaen, 't begin is alreede gedaen, en alles op een goedē voet gebragt: Overmorgē belieft het God, ga ick weer na 't Leger, om te sien wat daer noch te doen is, sullende niet na laten alles wat in mijn macht is, 't selve te doen, en niet vergeten so ras ick op 't Eylant kom, u Excell. een Expresse toe senden, die van alles omstandelijck verhael doen sal: Ick had dese reys*

geern wat breeder geschreven, maer ick hebbe noch Papier noch tijt daer toe, alsoo ick van alle zyden verhindert werde. P. S. *Ick sal sien of ick eenige mannen uyt 't Spickijse Regiment, so zy anders maer willen, hier en te Bresens willen komen: Had oock schier vergeten te berichten, dat ick de Tartaren uyt dese Provintie so dapper heb uyt-gedreven, dat zy niet seer licht noch haest en sullen weder komen.*

Lijste van 't Canon/ gevonden in Brefnits/ Babocza/ en Segest:

IN BRESNITS:

Een 6. ponders Stuck, met dit Op-schrift, Gubernaculis gerenda sunt bella.
Een kleyn Veltslang, 4. p. Kogel schietende.
Een gesprongen stuck.
Een 4. ponts Stuck van Maxmiliano secundo, 1571.
Twee 4. ponts stucken.
Een kleyne Vuyr-Mortier.

IN BABOCSA:

Een 3. ponts halve Valkonet van den Hongarise Palatijn Thoma Nadasdy.
4. Korte stucken, voerende de Calibre van 4. halve Kartouwen, van Ferdinando primo 1559. van eene Geut.
Een schone lange quarts Cartau van Maximiliano secundi, 1571.
Noch soo een van Ferdinando secundi.
Een 4. ponts van Rudolphi. 1599.
Een lange 8. p. van Fredrik Paltsgraef, 1579.
Een 3. ponts van Ferdinando primo 1552.
Noch so een van de selve groote en Jaer.
Een Turkse halve slang, van 3. p. van een jaer.
Een 5. ponts stuck.
Een 1. pont van Ferdinando primo, 1552.
Een 6. pont van Ferdinando primo, 1552.
2. kleyne ysere st. die ongevaer 1. p. schietẽ.
Nota: Van Bartset sijn na Bobotsa gevoert 4. Turckse halve Slangen, een Keyserse Valkonet, en 3. schroot stucken, en op d'eene staet, Ferdinaudus Rex me fecit.

IN SEGEST:

Ẽ kort 8. p. st. van Ferdinando primo, 1559.
Een gesprongen Turckse halve Valkonet.
Een quart Volkonet, 1530. daer op een Wapen een Leeu en een Arent.
Een Turckse quart Valkonet.
Noch soo een, maer wat grooter.
Een 3. ponts quart Slang, 1591. daer op een Wapen met een Slot.
Een Turckse quart Slang.
Een Turckse twee pont.
Een vuyr-Mort. van Rudolphi secundi, 8. p.
Een gesprongen Turckse quart Slang.
Noch een Turckse quart Slang.
Noch een, doch was geringer.

In alles 44. Stucken,

Men heeft over alle dit Turcx wesen niet alleen door gants Duytslant bekommert gheweest / maer oock alle de Naburige Vorsten en Staten trocken dat groote werck in meerder consideratie als oyt: Die van Parijs en Antwerpen stelden daer op aen het gebed van 40. uren/ 't welck in Brabant aldus wierde gepubliceert na de Roomse wijse:

Gebed van Veertich Uren met VOLLEN AFLAET,
In de Cathredale Kercke van onse L. Vrouwe, op den vier-en-twintigsten ende vijf-en-twintigsten dagh van Meert, wesende Maendagh ende Dijnsdagh toekomende.

R. Ambrosius Capello, *door de gehengenisse Gods, ende des H. Apostolijcken Stoels van Romen, Bisschop van Antwerpen, aen alle Christen-geloovige deses Bisdoms, Saligheyt in den Heere: Alsoo desen heyligen tijt van den Vasten is den alder-bequaemsten om onse gemoederen op te heffen ten*

ten Hemel, ende in den Geest der Ghebeden met Godt te spreecken, den selven ootmoedelijck biddende om zijne genade over onse Sonden, ende vertoonende elck in't bysonder zijnen ende den gemeynen noot van het Christendom, ende van onse Moeder de Heylige Kercke, als die nu niet alleen door veele Ketteryen wort verstoort, maer oock wort bestreden door de al-gemeyne ende machtige Vyanden de Turcken, ende wy daer toe worden vermaent door de selve heylige Kercke, met de woorden van den Propheet Ioël 2. Slaet de Trompette in Sion, heyligt den Vasten, roept de Schaeren, vergadert het Volck, maeckt heylig de vergaderinge der Gelovigen, brengt by een de Ouderlingen, vergadert de kleyne Kinderen, ende die de Borsten suygen; Dat de Priesters staende tusschen de voor-Kercke ende den Autaer weenen, ende seggen aen den Heere: Spaert U Volck, ende en wilt Uwe Erffenisse niet geven tot verwijt, dat vremde Natien over haer Heerschappye krijgen: *Heeft ons seer goet ende noodigh ghedacht met advijs van de seer Eerweerdige Heeren Choor-Deken ende Capittel Cathedrael, in te stellen eenen gemeynen Biddag van* 40. *uren op den* 24. *ende* 25. *Marty, dat is, Maendag toekomende ende Dijdsdag, wesende den Feestdag van onse Lieve Vrouwe Bootschap, om met een oprechte devotie, ende met vierige Gebeden te versoecken hulp ende bystant van onse genadigen Godt, betrouwende het gene den oppersten Priester Eliachim seyde aen die van Bethulen als zy benout wierden van den Tyran Holofernes, Judith* 4. Weet seker dat den Heere verhooren sal U lieden Gebeden, ist dat gy blyvende volherden in Vasten ende Ghebeden in de tegenwoordigheyt des Heeren: Ick hebbe verootmoedigt mijne Ziele in het Vasten, *seght den Coninglijcken Propheet Ps.* ende mijn Gebed is in mijne schoot weder gekeert; *Dat is, ick hebbe verkregen het gene dat ick van den Heere hebbe begeert: Ende op dat een yegelijcken dese devotie zijn deel soude genieten, heeft onsen alder-Heyligsten Vader* Alexander *de sevensten, Paus van Romen, verleent* Vollen Aflaet *aen alle de gheene die in de voorss. onse Cathedrale Kercke op de voorn: twee dagen, zijnde Gebiegt ende Gecommuniceert, eenigen tijt hare Gebeden sullen uyt-storten tot den Heere, voor de verheffinge van de Heylige Kercke, uyt-roedinge van Ketteryen, ende Eendragtigheyt van Christene Koningen ende Princen. Aldus gegeven in onse Bisschoppelijcke Paleyse den* 17. *Marty* 1664. *Ter Ordonnantie van den seer Doorl: en Eerweerdigsten Heere,*

D. van den BRUL, Secret.

Ordre van het Gebedt van Veertigh uren:

Maendag ten 4. uren sal men op-dragen het Alderheyligste Sacrament/ ende het quartier voor 5. beginnen de Metten met geduerige Missen in den hoogen Choor. Ten 7. uren de Misse van den H. Antonius/ ook in den Choor. Ten acht uren het ordinaris Sermoon door den Eerwaerdigen Pater Hesius. Ten 9. uren de solemnele Hoog-misse/ in de welcke genoot worden om te komen bidden den seer Eerw. Heere Prelaet ende de Heeren Canonicken van de Abdye van St: Michiels. Ten 10. uren den Eerw. Heere Pastoor en Clergie/en gemeynte van de Borgt-Kercke/met

ke/met de Eerw. Patres Minimen. Ten 11. uren die van St. Joris. Ten 12. uren de Eerw. Patres Capucijnen/en de Jonckheyt van 'tWaegtjens Huys. Ten 1. uren de Eerw. Patres Beggarden/en de Jonckheyt van 't Maegden huys/ en Vondeling-huys. Ten 2. uren den Eerw. Heer Pastoor en Clergie/en de gemeynte van St. Andries. Ten half 3. ſullen geſongen worden de Completen. Ten 3. uren de Eerw. Heeren Canonicken en Capittel/en gemeynte van S. Jacob. Ten 4. uren de Eerw. Patres van de Societeydt Jeſu/ van beyde de Collegien. Ten 5. uren ſal geſchieden een vermaeninghe door den Eerw. Heer Plebaen/ en daer nae ſolemneel Lof in den Choor. Ten 6. uren de Eerw. Patres Predick-Heeren met hare Confrerien van den ſoeten Naem Jeſu/ en Rooſen-Krans. Ten 7. uren de Eerw. Patres Minder-Broeders/ met de Confrerien van de Koorde/ ende van de 7. Weeen. Ten 8. uren/ en de navolgende uren van den Nagt ſullen de gebeuren by den E. Heer Paſtoor en Clergie/ en de gebedẽ wordẽ gecontinueert door eenige van de Heeren Canonicken/Cappellanen/ende andere Devote goetwilligen. Des morgens op onſe L. Vrouwen dag ſal korts na 4. uren gheſchieden de eerſte Miſſe in den hoogen Choor/ en het quart voor 4. ſullen beginnen de Metten. Ten half 6. het gewoonlijck Sermoon door den Heere Onder-Paſtoor. Ten 6. het ordinaris Sermoon. Ten 7. uren de Miſſe van St. Anna in den Choor. Ten acht uren het ordinaris Sermoon door den Heere Plebaen van den Boſſche. Ten 9. ures de ſolemnele Hoog-Miſſe/tot de welcke byſonder worden genoot de Heeren Marckgrave/Borgermeeſters/ ende Magiſtraet/ met de Dekens van de 6. Gilden en Ambachten, ende de gemeynte van de Parochie van onſe L. Vrouwe. Omtrent ten half 11 ſullen worden geſongen de Veſperen. Ten 11. uren de Eerw. Patres onſe L. Vrouwe Broeders met hare Confrerie van den Scapulier. Ten 12. uren de Studenten van de Patres Jeſuiten/met de Sodales van beyde de Collegien. Ten 1. uren de Eerw. Patres Auguſtijnen/met hare Confrerie van den Riem/ en de Studenten. Ten half 2. ſal geſchieden het gewoonelijck Sermoon. Ten half 3. de Completen. Ten 3. uren den ſeer Eerw. Heere Prelaet/ en de Religieuſen van St. Salvator. Ten 4. uren het Sermoon door den ordinariſe Pater. Ten vijf uren het Lof van onſe L. Vrouwe, Daer na een vermaninge door den Heere Plebaen/ ende ſal volgen het Lof ſolemneel in den hoogen Choor/ met het ſingen van de Litanien/en den Biddag omtrent den 8. uren worden geſlooten met ſolemnele af-leyding van 't Alderh. Sacram.

Oeffeningen van Devotie, geduyrende dit Jubilé, in de Cathredale Kercke van onze Lieve Vrouwe:

SOndagh, weſende den eerſten dag van het Iubilé, ſullen des morgens geſchieden alle gewoonelijcke dienſten, en 'savonts de ſolemnele Loven geſongen worden in den hoogen Choor. Maendag, weſende den 2. dag van het Iubilé, ſal 's Morgens op den hoogen Autaer geſtelt worden het Alderheyligſte Sacrament, ten 7. uren aldaer geſongen worden de ordinariſe Miſſe, ten 8. uren het Sermoon, ten 9. uren een ſolemnele Hoog-Miſſe, 'savonts het Lof met de Litanien van onſe L. Vrouwe. Deſgelijcx ſal geſchieden de 2. navolgende dagen. Op Witte Donderdag, Goede Vrydagh, ende Paes-avont, ſullen geſchieden de gewonelijke dienſten van de Goede Weke. Op den H. Paesdag, en de navolgende dagen, ſullen oock geſchieden alle ſolemnele dienſten van dien tijdt 'smorgens ten 5. uren; en 'savonts ten 5. uren het Lof van onſe L. Vrouwe, daer na een vermaninge, en het ſolemneel Lof in den hoogen Choor. De Vermaninge op den Paes-dag ſal doen den Eerw. Heer Canonick Houbraken. Maendag, den Eerw. Pater van de Societeyt Jesu. Dijnſdag, den Eerw. Pater van de Predick-Heeren. Woenſdag, den Eerw. Pater van de Minder-Broeders. Donderdag, den Eerw. Pater van de Carmelieten, ghenaemt onſe L. Vrouwe Broeders. Vrydagh, den Eerw. Pater van de Auguſtijnen. Saterdag, den Eerw. Pater van de Carmeliten Diſcalceaten. Sondaghs 'smorgens ſal Predicken den Eerw. Heer Plebaen van den Boſſche, en 'savonts tuſſchen de Loven ſal een Vermaninghe doen den Eerw. Heer Plebaen van de Leemputten, op welken Sondag van Beloken Paeſſchen, weſende den leſte dag van het Iubilé, ſal na het Lof gedaen daen worden een Proceſſie over de oude Kooren-Marckt, Groote Marct, Melk-Marct, eñ neffens het groen Kerckhof, en alſoo worden beſlooten: Recommanderende een yegelijck deſe Iubilé te verdienen, ende het H. Sacrament met licht te verlichten.

Den

Den Graef Rudolf van Sinzendorf/ Keyzerl. Hof-Raet/ by de Noorder Kroonen in Ambassade wegens Keyzerl. Majest. geweest zijnde/ quam dese Maent in 's Gravenhage/ en bracht aen haer Ho: M: desen Latijnsen Brief van Credentie mede van zijn Heer en Meester:

CHarissimi Amici, tametsi dubitare non possimus, quod Vobis iam ante exacte notum sit, quâ vi & potentia non nobis tantum & Regno nostro Hongariæ cæterisq; Provinciis, nostris hæreditariis, sed ipsi Sacro Romano Imperio, ac toti etiam Christiano Orbi perpetuus ejusdem hostis Turca immineat, pro eo tamen ac ea res totum populum Christianum summopere concernit (consternatq;) omittere non potuimus nec debuimus, quinde eadem vobis cum etiam per peculiarem ablegatum Illustrem & Magnificum Consiliarium nostrum Imperialem, Aulicum, Sacriq. Imperii, fidelem dilectûm Rudolphum Comitum á Sinsendorf, agendum curaremus, qui proinde Vos Amice & benevol. requirimus, ut in his Dm. Ablegatum nostrum non solum plena fide dignari, sed cum optato etiam responso quam primum expedire velitis: Prout in vestra cum comperto in rempublicam Christianam zelo tum affectu quoque erga nos omnino confidimus, qui vicissem eisdem omnia fausta exanimo comprecantes, vobis affectum benevolentiæ nostræ Cæsariæ clementer conservamus. Dabantur in civitate nostra Viennæ die vigesima septima Novemb. Anno Domi. 1663. regnorum nostrorum, Romani sexto, Hungar. nono, Bohem. octavo. Signatum erat

LEOPOLDUS, J. WALDERODE:

Superscriptio: *Charissimis Amicis Nostris Generalibus Fœderati Belgij Statibus.*

Hare Ho: Mo: den 3. Maert daer op delibererende/ hadden gelet/ dat geene superscriptie/ altoos met van Vester bonus amicus. in 't eynde der voorsz. Missive is gestelt/ gelijck voor desen in 't Credentiael van den Heer Friquet/ Raet en Envoyé Extraordinaris van den hoogst-gem: Keyzer/ is gestelt geweest; dat oock in het tegenwoordighe Credentiael gevonden wert het woort Clementer, tot merckelijcke aenstoot van haere Ho: Mo: Waer op goet gevonden en verstaen wierde te ordonneeren/ dat den Agent de Heyde 't selve den Hr. Friquet sal hebben te gaen verdragen/ ten eynde dat het meer-gem: Credentiael na behooren gedresseert/ ende daer inne/ oock aen haer Ho: Mo: ghegeven mochte worden den Tijtel van Celsi & Præpotentes, gelijck suicx by alle andere Coningen en Princen/ schrijvende in de Latijnse Tale/ aen hare Ho: M: wierde gepractiseert/ &c. Waer op hebben weder de voorsz. twee Keyzerl. Ministers den 6. Maert/ tot gerust-stellinge van haere Ho: Mog: het volgende geschrift in het Frans over-gelevert:

DEn ondergeschreven Raet van zijn Keyzerl. Majest. en zijn Extraordinaire Afgesant aen de Heeren Staten Generael/ is ghenootsaeckt aen u Hog: Mo: te vertoonen/ hoe dat hy den Heer Graef van Sinsendorf/ Extraordinaire Afgesant van ged: Majest. hadde gecommuniceert haer Ho: Mo: Resolutie/ genomen den 2. Maert van dese Maent/ datten Hr. van der Heyde/ haer Agent 't selve op gisteren avont in geschrift had gebragt/ ende na het selve met attentie ghesamentlijck hadden overwogen/ oordeelden bequamelijck te antwoorden/ dat op de puncten daer in vervat/ te weten/ dat sy ter goeder trouwe en sinceer hare Ho: M: konden versekeren/ dat zijn Maj. niet eens/ noch gedachten noch intentie heeft gehad te innoveren yets in de forme van de Brieven die hy voortijts heeft geschreven aen mijne Heeren de Staten/ ook niet te verwisselen of veranderen den Brief van Credentie/ die al den 3. Augusti 1658. voor hem geapprobeert was om aen den ondergesz. te geven/ 'tgeen na rijpe overweginge is gedaen na de modelle en 't exempel van de andere Christen-Monarchen/ schrijvende aen mijn Heeren de Staten/ soo dat alle de Weerelt licht voelen kan dattet niet te vertrouwen is dat zijn Maj. haer schrijvende om hulpe tegens den Turck/ haer soude oorsaeck willen gheven om sich te beklaghen door de verwisselinge van het ceremoniael/ daer men 't haer gedaen heeft in andere occasien minder present/ en selfs in simpele Brieven van gunst en recommandatie voor particulieren/ sulcx dattet een evidente saeck is datte verandering met geen opset is geschiet/ maer door abuys en onkundicheyt van den Secretaris/ welcke geen moeyte heeft ghedaen ghehad om te soecken de minuten van den 1. Brief van Credentie/ wegens de groote occupatien daer hy mede is belet geweest/ niet om de ordinaris saecken te depescheren alleen/ maer oock om dat Zijn Majest. op 't vertreck stont van Weenen na Regensburg: De voorsz. Heer Grave/ en den onder-gesz. zijn te vreden op hare last te doen komen een anderen Brief van Credentie/ die gants conform zijn sal welck den 3. September in 't selve Jaer 1658. aen haere Ho: Mo: gepresenteert/ en sonder swarigheyt aengenomen is geweest: En dat in effect den ged: Grave reeds sulcx aen zijn Maj. heeft laten weten dit op-gekomen incident / ende hem gesonden de Coppe van de voorsz. eerste Brief van Credentie/ metten ordinaris die den 4. deses van hier gaet/ sulcx dat hy u Ho: Mo: seggen kan als van een sekere sake/ dat binnen 18. a 20. dagen/ of wat later/ hy een anderen Brief van Credentie sal hebben op de ordinaris forme: En gelijk u Ho. Mo: geen reden om te twijffelen hebben/ en hy voort vare in een saeck van soo grooten gevolge / en sodanige nature/ dat het minste retardement een groot onheyl kan veroorsaken: Den ged: Hr. Graef en d' onder-gesz. hoopen dat u Ho: Mo: niet en sullen differeren om te ontfangen het voorstel die ged: Heer Grave haer sal doen in zijn publijcke Audientie/ volgens d'ordre van zijn Maj / en dat sy te vergeefs soo veel tijt niet en sullen slyten/ waer van elck oogenblick so kostelijck is in dit saysoen reeds so verre verlopen/ als noch considererende/ datte H. Staten geen nadeel sullen lijden van zijn Majest. hier in te vertrouwen en genegen te zijn/ en sal voor de gantse Weerelt/ als een groote getuygen van yver/ wesen tot 't Welvaren van Christenrijck/ vermits u Ho: Mo: in hare handen en Archiven hebben van d'andere Brieven van zijn Maj. die wel gestelt zijn/ en die ged: Hr. Graef en d'onder-gesz. haer verbinden te doen komen een andere Credentie Brief van de selven innehoude. Gedaen in den Hage den 6. Maert 1664.

Daer op heeft ged: Grave/ in zijne Negotiatie geadmitteert werdende/ den 13. dezer in zijn Audientie 29. Articulen in 't Latijn over-ghelevert/ daer in ordentlijck aenwijsende / met wat onrecht den Turck hem den Oorlogh aendoet/ Christenrijck in gevaer stelt/ en ghenootdruckt is alle Europise Koningen/ Vorsten en Potentaten tot hulp en Assistentie te roepen/ om te evitEren de over 't hooft swevende onheylen by mancquement van hulpe/ &c.

De Heeren hare H: M: Gedeputeerdens gesonden na Embden aen den Hr. Grave van Oost-Vrieslant/ zijn daer den 19. passato wel gearriveert/ en ten respecte van desen Staet/ honorabel ontfangen/ en hare Commissien soo wijt volvoert/ dat ged: Hr. Grave tegens den 13. Marty een Lantdach dies aengaende/ soude uyt-schrijven/ en de Stadt Embden daer toe te assigneren/ &c. Den Bisschop van Munster onderwijl na den Rijcxdag te Regensburgh vertrocken/ schreef aen haer Ho: Mo: desen Brief:

Ho. Mog. Heeren,

ONsen Vrundelijcke dienst ende wat wy meer liefs ende goets vermoghen te vooren, Ho: Mo: Heeren, besonders lieve Vrunden ende Nabueren: Wy hebben U

Ho:

Hog: Mo: schrijvens van den 5. deser af-gaende Maendt February, gisteren eerst ontfangen, ende daer uyt vernomen hoe dat zy uyt haren middel eenighe Gedeputeerden naer Lieroort jegens den 20. der loopende Maent gemeynt zijn af te senden, ende dan de selve te versoecken, ten eynde de swevende differenten tussch en den Heer Georgh Wilhelm, *Furst tot Oost-Vrieslant, ende den Heer* Hartman, *Furst tot Lichtensteyn, in der minne mochten werden bygelegt, ons vrindelijk versoeckende, wy wilden ymant vande onse tegen den op-gem: tijt met genoegsame Instructie ende Volmacht mede toe senden, om met hare Gedeputeerden sich dies aengaende in Conferentie en Handelinge in te laten: Dewijl nu het voor-gem: uwer Ho: Mo: schrijvens ons, gelijck voorseyt, op gisteren eerst is ter hant gekomen, ende over sulcx onmogelijck geweest tot soodanige conventie yemant van d'onse te authoriseren, dat oock behalven dat tusschen de voorgem: Fursten te vooren een Accoort is getroffen, maer aen de zyde van Oost-Vrieslant niet naer-gekomen, ende alhier by den Keyzerl. Rijcx Hof-Raet geklaegt geworden, als soude hy door ons tegens de Keyserl. aldergenadigste Commissie zijn beswaert, ende is alsoo die sake alhier betrocken, alwaer oock de selve* cum suis an & connexis *gehoort, soo heeft sich by soodanighe conventie niemant van de onse konnen laten vinden: Echter wy vertrouwen ons alhier by sijne Keyzerl. Maj. ende voor het gantse Roomse Rijck, op de klachten tegens ons gedaen, sulcx te beantwoorden, dat daer uyt d' onbevouchlijckheyt klaer genoeg sal blijcken: Wy blijven U Ho: Mo: aengename Vrunt-nabuyrlijckheyt diensten te betoonen. Gegeven &c.*

Christof Bernhard, *van Godts genaden Bisschop tot Munster, Administrator tot Corvey, Burg-graef tot Stramberg, des H. Rooms Rijcx Furst, ende Heer tot Berckelo, &c. Uwer Ho: Mo: dienstwilligen getrouwen Vrunt en Nabuyr, getekent,*

CHRISTOF BERNHARD.

De Staten van Vrieslant quamen doe met der selver advijs/ ende hebben op het versoeck van haer Hooght. als Vooghdesse van den Heere Prince van Orangien/aen haer Ho: Mo: gedaen/geconsenteert in der selver versoeck/van by gevolg van de andere Provintien te mogen lijden/ dat Brieven van Repreesalien by haer Ho: Mo: worden uyt-gegeven en gedepescheert na behooren op den Koning van Spangen en zijne Ondersaten/ d'Abten/ Prelaten/ en andere Geestelijkheyt van Brabant/op dat door dat middel/als zijnde het beste en eenigste expedient dat de hoog-gem: Heer Prince moghte geraken aen de voldoeninge van de 1900 en 70000 en 995.gl. die de selve noch deugdelijck v ā de Koning van Spangen competerende is: die van Zelant en Utert hebbē sich daer mede geconfirmeert. Johan Copes Curbrandenb. Minister gaf den 17. deser 'tvolgende Memoriael aen hare Ho. Mo./ luyd als volgt: Ho. Mog. Heeren, De ondergess. Resident kan niet na-laten u H: M: mits desen nochmalen te ghemoet te voeren / of het niet soo wel voor dezen Staet als voor zijn Keurvorstel. Doorl. soude dienstigh zijn dat de bewuste soo ghen: Hoef-ijserse Schult-sake ende differenten nu eyndelijck eens/ volgens de voorstellinge aen

u Ho:

u Ho: Mo: gedaen/ tot den eynde wierde gebragt: Ende of niet de tegenwoordige Vergaderinge van de Ed: Gr. Mo: H. Staten van Hollant ende West-vrieslant daer toe bequame ende goede occasie soude konnen geven/ u Ho: M: hier by oock met eenen versekerende/ dat het zÿn Keurvorstel. Doorl. ook niet onaengenaem sal zÿn/ doch onvermindert een yeders goet Recht/ also noch te verstaen eenig redelÿck fortabel expedient dat soude konnen voor-gheslaghen werden/ om dese schult-sake in der minne ter neder te leggen/ mits het selve effectivelÿck by der hant genomen werde/ waer toe de Ministers van zÿn Keurvorstel. Doorl. en onder de selve mede den Vrÿheer Spaen/ als zÿnde gesurgeert in de plaetse van de overleden Vryheer van Bylant/ haer gereet houden/ alles ten eynde datte mutuelle oude vrientschap daer door te beter gestabileert ende voor het toekomende mede verder mochte werden gecultiveert/ hebbende hoogstged: zÿn Keurvorstel. Doorl. tot hier toe by alle occasie genoeg te erkennen gegeven dat hy zÿner zÿts niet anders en heeft gewenst als noch verder in een goet en oprecht vertrouwen met desen Staet te mogen wesen/ gelÿck hem dit getuygenis altoos sal moeten gegheven worden/ dat hy zÿner zyde alles heeft gedaen 't geene van een redelÿck Vrient heeft konnen gedesidereert werden: Was ghetepckent I. COPES. Den Heere Resident Aitsema gaf doe by 2. distincte Memorien/ d'eene aen de Generaliteyt/ ende d'andere aen de Heeren Gedeputeerden der respective Admiraliteyten/ in den Haeghe zÿnde/ te kennen/ ende versocht by die aen haere Ho: Mo: uyt de naem van de Stadt Hamburg/ dat haer Ho: Mo: goedertierentlÿck geliefden te permitteren/ dat de Hamborger Schepen/ die haer in Duyns ofte Wicht souden mogen bevinden/ mochten geadmitteert werden by provisie onder haer Ho: Mo: Scheeps-Vloote die eerstdaeghs stondt om in Zee te gaen/ ende de Convoyers daer toe geliefden te belasten/ by dat aen die van de Admiraliteyt over gegeven/ presenteerde gem: Resident 50000. gl. eens voor al jaerlÿcx/ 3. Jaer na den ander/ mits dat de Hamborger Schepen gelÿck die van de Vereenigde Nederlanden/ in en door de Zee op Portugael/ in de Bocht/ Spangien/ ende in de Middellantze Zee gaende ende komende/ van haer Ho: Mo: Convoy-Schepen souden worden beschut tegens de Turckse Corsairen: Oock datse in 't toekomende met de gem: Corsairen te treffen Accoort/ in-gesloten/ ende daer na 't effect van dien niet weyniger als die van de Vereenigde Nederlanden genieten mogen: Oock wanneer tegen 'tselve Contract die van Hamburg wierden verongelÿckt/ gelÿk als die van de Vereenigde Nederlanden beschut en voor-gesproken mochten worden/ de voorsz. 50000. gl. 3. Jaren lang soude continueren/ gelÿck geseyt/ ten waer dat haer Ho: M: eerder tot een gewis vergelyck/ met de Corsairen haer vereenigde.

Gelÿck de dagen metten opgang der Sonne groeyen/ also nam oock dagelÿcx toe de jalousye der Engelse en andere Natien op de Navigatie der Nederlanders: Men klaegde tegens Hemel en Aerde/ en al de storm viel op de Hollanders uyt: De Cooplieden te Londen resolvyt stout in 't voor draeghen/ gaven aen den Koningh (den Cancelier des veradverteert) dese klachten van wonderlÿcke magere doch onbeschofte gewaerdeerde schaden/ die sy pretendeerde geleden te hebbben/ over:

Edele

Edele Heeren,

DEse Conferentie is om U Ed: te versoecken tot concurreringe in eene stem, wegen onse Uytheemse Handel, welcke verhindert is geweest door d'Onderdanen van de Vereenigde Nederlanden:

De klachten zijn van de Oost-Indize Compagnie,

De welcke ten hoogsten insisteren op de deprædatien en ongelijcken haer-luyden gedaen sedert Ao. 1656. ter waerde van 1400 8000. pont, wegen Schepen ende goederen haer af-genomen door Nederlanders, en 87000. pont aen schaden op 'tredelijkst gerekent, wegens hare Factoryen die by de selve sijn verbrant ende bedorven: 't Meeste is geschiet zedert sijne Maj. geluckige restauratie: Sy klagen ook dat Pouleron nu al 42. Jaren door de Nederlanders beseten is geweest, en dat so seer tegens alle recht en reden, dat de Staté selver geen titul daer vã pretendeerdé, maer hebbé in onse Tractaten de wedergevinge van dien geconsenteert, en niet te min houden sy 'tselve by force, de onkosté vã 2. schepen 'tvoorleden Iaer derwaerts sijn gesonden om weder possessie van't voorsz. Eylant te nemen, monteeren 23000. pont.

De Comp. klaegt oock over verscheyde andere wegen ende middelen die de Nederlanders in Indien practiseren tot verhinderinghe van de Negotie, ende pretenderen een Oorlog tegens alle de Plaetsen alwaer de Engelse Factooren voor de Negotie aen-stellen, en dan declareren sy Oorlog tegens die Plaetsen, ende senden eenige Schepen om voor de selve te blijven leggen, ende d'Engelse Negotie aldaer te verhinderen: So dat den Oorlog die sy aenvangen, is maer een schijn tegens die Landeryen, maer in der daet tegens d' Engelse.

2. Op pretext van een Accoort, gemaeckt met de Koning van die Landen, wegens de Principaelste Waren, soo verhinderen sy d'Engelse van haren handel, ende schieten na onse Booten die aen Lant gaen, voor gevende dat sy alle de Waren hebben in-gekocht, hoewel sulcx in der daet niet waer is.

3. Als dese kunsten haer faillieren, so saiseren ende houden sy so wel de groote als de kleyne Schepen van d'Engelse op, op een Vyantlijcke manier.

4. Sy proclameren te wesen Heeré en Meesters van de zuyder-zee, en tot versmadinge schieten sy na, ende gebruycken andere onwaerdigheden tegens onse Koninckl. Vlagge, affronterende alsoo sijne Koninckl. Majest, ende dese Natie.

2. De Turckze Compagnie klaegt:

Dat de Nederlanders sedert sijne Majests. restauratie van haer-luyden hebben genomen 2. Schepen, ter waerde van 11500. p. onder pretext van Brieven van Represalien van de Coning van Spangien, ende na dat de Koningh alle soodanighe Patenten hadde gereclameert, ende de Vrientschap met sijne Majesteyt geproclameert: Dit Nederlants Oorlog-Schip was ghebout ende gemant in Hollant.

3. De Royale of Koninckl. Compagnie klaecht op Guinea,

1. Dat de Nederlanders haer debuoir hebben ghedaen om hun-luyden te verdryven van de Kuste van Africa, ende trachten oock om hun-luyden te berooven van haren Handel, door het vervolgen van hare Schepen van Haven tot Haven, omme met ghewelt te interrumperen alle Negotie tusschen haer-luyden ende de Negros.

2. Sy hebben de Negers gepersuadeert om hare Slaven ende Forten te destrueren.

3. Sy hebben haer-luyden Goederen ende Booten gesaiseert ende aen-gehouden.

4. Sy hebben het Fort Cabo Cors in-genomen, ende besitten 't selve noch, niet tegenstaende het de Enghelse rechtvaerdelijck toe-komt.

5. Sy hebben na ſijn Majeſteyts Vlagh geſchooten, als men maer aen Lant aen onſe eygen Factoryen wilde gaen.

6. Sy hebben 2. Proteſten aen de Engelſe gheſonden, haer-luyden verſoeckende datſe ſouden willen op-houden met hare Manifacturen op die Kuſt te verkoopen, ende ſo ſy ſulcx refuſeren, dat zy dan inſolentien ſullen gebruycken, eñ d'Engelſen als een oorſaeck van den Oorlogh deelareren.

4. De Portugijſſe Cooplieden klagen:

Dat een Nederlants Oorlog-ſchip genaemt de Sluys van Vliſſingen, heeft aen getaſt ende behouden 't Braſiliaens Fregat, dat haerluyden toe quam, en waerdig was 160000. L.

5. De Handelaers in Africa, voor de incorporatie van de Coninckliјcke Compagnie, klagen:

Datſe voor de Nederlanders hebben geleden ten minſten 330000. p. aen ſchade, ſommige Schepen ſijn in de gront geſchooten, ende in de brant geſteken, ende na het nemen van eenige Schepen, haer Volck om hals ghebracht, ende vergeven, ſommige oock uyt-geſtroopt eñ aen Lant gejaegt in de Barbariſe Landen, 4. van de welcke naderhant door Gods groote voorſichtigheyt weder in Engelant ſijn ghekomen: Twee van de ſelve hebben ſulcx in Hollandt viva voçe. ende ter preſentie van die geene de welcke haer verongelijckt hebben, getuygt.

Voor alle welcke injurien en verongelijckingen hebben ſy-luyden noch geene de minſte ſatiſfactie gedaen, niet tegenſtaende alles deugdelijck aengeweſen, ende met Eeden beveſtigt voor de Admiraliteyt, ende oock ſatisfactie geeyſt is, door zijn Majeſts. Extraord. Envoyé.

Alle welcke ſchade geleden by d'Ooſt-Indize Compagnie, wegens hare Schepen en Goederen, monteert ter ſomme van	258000. pont.
By de Turckze Comp.	110500. p.
By de Portugeſe Coopluyden,	160000. p.
By de Particuliere Handelaers op de Kuſt van Africa,	330000. p.
Behalven de ſchade van Pouleron, de welcke volgens een rechtvaerdige Rekeninge beloopt meer als,	4000000. pont.

Deſe klachten dus in 't Hooger-huys (door inſtigatie van eenige niet van de minſte) in 't Opper-huys gebracht zijnde/ zijn om welſtaens wil/ na eenige debatten oock by 't Lager-huys aen-genomen: Men ordonneerde doe 2. Advocaten om den Koningh hier over te gaen ſpreken/ en de twee Huyſen zijn Maj. daer over mochten komen begroeten/ en om hare ootmo dige Reſolutie diens aengaende genomen/ bekent te maken; maer ſoo als de Rechters quamen aen de Trappen van 't Lager-huys/ was het Parlament al geſcheyden/ en uyt-geſtelt voor ettelijcke weynig dagen.

De Engelſe roofden deſe dagen twee Spaenſe Schepen/ die ſy te Jamaica op-brachten/ wel twee Tonnen Gouts waerdig: Een Engelſe Renegade in de Straet quam aen boort van een Enghels Schip/ begeerende Wijn en anders/ ſeggende/ ſy hadden een Hollantſe Prijs genomen/ waren dies ſwack van Volck/ in welcke Prijs ſy hadden gevonden een van de Engelſe Coningmoorders met zijn Vrou/ 't welck na alle beduydinge verſtaen wiert Gener. Ludlou te ſullen geweeſt zijn: De Engelze Compagnie op Guinea begoſten aen hare arme Zeeluy deze tijdt dapper op te ſnijen/ dat ſy alreede raet wiſten

om

om 10. Tonnen gouts/ puer Gout/ upt Guinea voor haere Manefacturen te krijghen/ maer vreesden datte Hollanders haer hier als in Oost-Indien den voet souden dwars setten: In Engelant quam een ander Schip uptte Barbados/ segghende Brieven te hebben van den Gouverneur van Christoffel aen Prins Robrecht/ gevende zijn Altesse notificatie van zijn groote hoop en versekeringe dat zijn Broeder Prins Maurits noch leeft in sekere oort van West-Indien/ en dat die Gouverneur een Schip soude verdaerdighen/ om 't selve ten vollen te ontdecken. Men bevont doe t' Algiers een groote trouloosheyt der Engelsen tegens de Nederlanders/ de Historie luyt aldus/ volgens de Missive van den Nederlantse Consul t' Algiers/ hy segt dan alsoo: Over eenighe daghen/ te weten den 24. January 1664./ in Zee recontreerde een Enghels Coopvaerdy-Scheepje een Algierse Kaper/ door oorsaecke van Contrebande Goederen/ met 60. a 70. soo Renegaden/ Turcken ende Mooren/ na Algiers soude gevoert werden/ 3. Hollantze Schepen/ te weten/ Pieter Heynse van Hoorn/ voerende 't Schip den Grooten St. Jan Evangelist/ welcke Commandeur was/ 't Schip den Gouden Bergh/ ende de drie Coninghen/ welcke Commandeur door quade Instructie van den voorn: Engelse Kaper sich met de Turcken en Mooren te buyten gegaen heeft/ also de Caper aen dito Commandeur met zijn Barck aen boort quam/ om yets nieuws te vernemen/ dito Engelse Kaper aen de Holl. Commandeur voor nieus mede gedeelt heeft/ als dat de Vrede tusschen haer Ed: Ho: Mog: ende die van Algiers gemaeckt/ t' eenemael ghebroocken was/ en dat de Doüane van Algiers aen de Holl: Consul soo veel slagen hadde doen geven/ waer aen hy ghestorven soude zijn; Het welcke onwaerachtig is/ doch in-gevalle dito Command. 't selfde beliefde te revengeeren/ de revengie op de Turcken en Mooren/ die dito Engelse Kaper in zijn Schip hadde/ soude nemen: Waer op dito Commandeur terstont geresolveert heeft de selfde upt haer Engels Schip te halen/ ende nae de sake ter degen onderstaen/ over-komende/ zijn de Turcken en Mooren van 't Scheeps-Volck seer qualijck getracteert/ soo met vileyne schelt-woorden/ als met slagen ende in 't spolieren van alle haere Klederen/ een Renegaet van Siaban Agor/ welcke Capiteyn op de Prijse gestelt was/ heeft mede zijn deel had/ als mede een Bulkebasy en een Houtebasy/ de welcke als meer andere in die furie door den Command. gebonden en geslagen zijn geworden/ gelijck als ick upt de mondt van de voorn. Renegaet ende Bulkebasy verstaen hebbe Waer op groote miscontentement op de Regeeringe en gantse Gemeente van Algiers is genomen/ ende byna niet seker in mijn Huys/ veel min op de straet was; doch de gantse Doüane vergadert zijnde/ hebben my en den Enghelsen Consul ontboden/ ende de Engelze Consul geexammeert zijnde/ mijn af-ghevraegt of sulcx waer was als dat ick van haer geslagen of qualijck getracteert was/ oft soodanigen Brief geschreven hadde; waer op geantwoort hebbe van geen slagen ontfangen te hebben/ maer aen haer Ed: Ho: Mo: volgens mijn beroep alles geadviseert te hebben 't geene alhier gepasseert is/ soo in 'tnemen en verkoopen van onse Schepen/ gooederen en Christenen; Waer op sy mijn wederom gevraegt hebbben/ waerom dito Command. soodanigen crüelliteyt de die gheene die haer Vrienden waren/ betoonde? Antwoordende/ daer van niet te weten/ doch by aldien sulckx van onse Natie aen de haere gedaen was/

sulcx noodtsakelijck geschiet moste zijn door quade informatie; Waer op den Raet antwoorde/ men sonder wel geinformeert te zijn/ soo ras geen geloof aen soodanighe woorden behoorde te geven/ en op soodanige manieren te procederen; Antwoordende en seggende/ betrouwe de oorsake van sodanige geloof is geweest/ als datse gehoort en gesien hebben een Holl. Schip/ genaemt den Tijger/ met de ladinge/ komende van Venetien/ tot Amsterdam behoorende/ als mede de Schipper met het Boots-Volck/ Hollanders zijnde/ alles geconfisqueert/ en de Christenen voor Slaven verkocht zijn; Als mede meer andere Schepen en goederen/ het welcke geen kleyn bedencken aen soodanige informatie geeft; waer door ick terstont de Renegaet/ zijnde de Cap. van de Prys de Bulkebasy en Houtebasy/ die in de Command. geweest waren/ tot assistentie kregen/ seggende dito Hollanders niet/ maer alleen de Enghelsman geimputeert behoorde te werden/ ende alleen d'oorsake daerom was/ daer by voegende/ so ras dito Command. de Turcken en Moozen met alle beleeftheyt en vrientschap heeft bejegent/ wel te Eten gegeven/ en d' Opperste in de Cajuyt onboden/ en wel getracteert/ tot haer contentement/ als mede aen de Doüane verklaert/ alsoo daer noch ses Moozen gemist wierden/ in den Engelsman te zijn/ maer niet in den Hollander; Daer en boven verklaerde dito Holl. Command. een Engelse Kaper/ gedestineert zijnde in Algiers op-gebragt te worden/ gedwongen heeft alle de Renegaden/ Turcken en Moozen weder in Algiers te brenghen: Het welcke seer groot contentement aen de Doüane en de gemeente van Algiers heeft gegeven/ 't welck d' oorsake is 2. Engelse Schepen vry gegeven zijn/ weder voor prijs de goederen verklaert zijn/ en hier noch een derde zijnde/ vertrou den selfden gang sal gaen/ en geordonneert geene van de Turcken en Moozen by de Matroosen genomen/ mochte zijn/ 't selfde van de Engelse haer Vracht af te korten/ ende hier te blijven tot de komste van de Oorlogh-schepen/ als mede vast gestelt geen Schepen/ Hollantze of Engelse die t' Algiers op-gebragt mochten worden/ te laten passeeren voor de komste voorsz. ende mijn gecommandeert cito cito 't selfde aen haer Ed: Ho: Mo: als mede aen de Vice-Admir. te adviseeren/ met ootmoedig supplicatie alhier soo ras als het mogelijck is/ eenige Schepen te senden/ of ten minsten een of twee met advijs van de intentie van haer Ed: Ho: Mo: oft haer Ed: Ho: Mo: met die van Algiers Vrede believen te hebben oft niet: Dese subijte geschiedenis vertrouwe alsoo tot diverse reysen eenige Algierse Capers/ de Doüane en de Gemeente van Algiers bespeurt hebbende de bedriegeryen ende valsheyt van de Engelse met ons. De Doüane en de gantze Regeringe van Algiers verstaen hebbende het veroveren van de Algierse Koopvaerders door haer Ed: H: Mo: Schepen/ het grootste 't Scheepje van de Bassa van Algiers/ genaemt de Fortuyn/ ende het andere de Parel/ met alle het Volck/ als mede noch drie Prijsen/ waer in verscheyde Turcken en Moozen soude geweest zijn/ als mede verscheyde andere noch geschoten/ die het ontkomen zijn/ het welcke alhier een groote verslagentheydt onder de Gemeente/ doch principalijck onder de Vrouwen causeert/ waer over genootsaeckt ben continueel in Huys te sitten: De Doüane vergadert zijnde/ hebben my door een Sior ontboden/ en my afgevordert/ waerom de Hollanders so vyantlijck met haer procedeerden/ daer sy in tegendeel niet anders als d' Articulen van Vrede tusschen haer Ed: Hog:

Mo: ende haer gemaeckt/ hebben na te komen en te obserbeeren/ en daer noyt buyten gegaen te hebben: Doch ick haer fouten en misslaeghen geregistreert hebbende/ so in 't nemen van onse Schepen/ goederen en Christenen/ so ist dat ick dese door commando van de Doüane aen U Ed: Ho: Mo: ben remitterende/ met instantelijck versoeck van de Doüane van Algiers/ haer Ed: H: Mo: so het mogelijck is eenige Schepen alhier te doen verschijnen; mede versoeckt de Doüane dat mede gebracht moghe worden soodanighe twee Schepen met Turcken/ Moozen en Renegaden als door haer Ed: H: Mo: Schepen mogten genomen zijn/ belovende met haer Ed: H: M: alle mis-verstanden te decideren en by te leggen: ende een goede vaste Vrede met de Hollanders te willen maken en te houden: Vertrouwe door dit nemen alles op een goede voet staet/ doch het beste oordeel hier van aen haer Ed: Ho: Mo: gerecommandeert: Het schijnt dat door alle 't Roven van dese Natie geen Coopvaerdy-schepen meer in Zee en zijn/ vermits alle dese Schepen dagelijcx nu sonder Prijs beginnen in te komen.

Den 10. deser was al van Parijs na Berlin te rug gegaen den Baron van Bloemendael/ Afgesant van den Heere Keurvorst van Brandenburgh: Hy wierde van den Koningh beschoncken met een Boot van Diamanten/ 2000. Croonen waerdig/ en beloofde binnen twee maenden weder te keeren met het getekende Tractaet op het different tusschen 't Franse Hof en ged. Bloemendael/ die men den Tijtel wilde geven van Serenissime, en dat men hem handelde de Serenitas, 'twelck een nieu woort was in Vranckrijck in plaets van Celsitudo: Men stelde voor/ dat in 't Origineel 't welck men den Keurvorst soude geven/ men vinden soude 't woort Serenitas, en in dat 'twelck in Vranckrijck soude blijven 't woort Celsitudo. 't Was remarcabel dat de Jonge Princesse van Cosne (Dochter van 's Conings Oom den Hertoge van Orleans) nae Parijs een Edelman in dese tijt af-sont/ om te klagen van het quaet tractement van haer Man/ versoeckende dat sy te Fonteurault in een Klooster mochte gaen: Hier tegens sont oock den Prins een Edelman aen zijn Majest. om sich te verontschuldigen en te bewijsen/ dat als hy dese Princesse vryde en Trouwde/ hy altoos ghewilt heeft ghehad dat sy haer nae de Coustuymen van Italien soude moeten voegen: Den Coning wel wetende datter quaet raeden tusschen Gemael en Gemalin is/ beloofde Duc de Crequi als een Vrede-maker tot haer te senden. Den Hertog van Meckelenburg/ met consent van den Koningh getrout aen de Hertoginne de Chastillion/ waren weder van weder syden ghenegt sich weer te doen Ontrouwen/ als beyde geen genoegen van malkander hebbende/ (siet op ons 14. Deel/ fol. 180.) hy retireerde na Arras: Een warvogel de Haen genoemt/ had desen Hartogh onder een deckmantel 40000. gl. af-getroont/ veynsende zijn Huwlijck daer mede te maken/ dese wiert door den Koning belast 'tgelt weer te geven/ en metter doot gestraft te worden. 't Was al lange Jarē geleden datte Marschalk de Schulenborg in een harde gevangenisse binnē Atreecht zijn Vrou had opgeslotē gehoudē/ sonder datte bevelē des Konings/ nochte het bidden der Coninginnen hem kosten bewegen haer los te laten; Over dese verstocktheyt had men al voor 3. maenden 10. Comp.

 van

van de guarde binnen Utrecht gesonden/ onder schijn van daer in guarnison te blijven/ en te verwisselen tegens eenighe andere Compagnien; maer sy daer zijnde/ quam ordre van zijn Majest. dat hy zijn Vrou most ontslaen/ en by aldien hy teghens haer yets hadde/ hy mocht haer aen de Justitie beklaeghen: Waer door hy nolens volens gedwongen was haer in vryheyt te stellen. Weder om verloor doe de Coninginne Moeder een Proces van groote importantie/ tegens een Heer uyt den Huyse van Spinola/ Gouverneur van l'Isle/ gefondeert op seeckere Arresten en verklaringhen van den Overleden Coningh van Vranckrijck. De Presidenten te Mortier maeckten doe een groot Geschrift wegens haer rec ht van voorsitten/ tegens de Duck en Pairs/ waer in sy seyden/ het was nu al 100. Jaren dattet sitten des Parlaments sich daer na gereguleert hadde/ en datte Pairs in oude tyden Princen van den Bloede waren/ en Ao. 1551. had den Connestapel de Montmorancy allereerst die waerdigheyt met veel Princen gekregen/ hy den eersten Edelman zijnde/ dat men zedert 50. a 60. Jaren met ordre na gebruyck had geseten/ dat men telden sedert 1597. 33. sittingen van Koningen in 't Parlament/ en dat men noch soo veel wel in de Registers (moeyten doende) soude vinden/ in den tijt soo langh 't Parlament te vooren heeft geseten ghehad/ datter 28. Sessions zijn tot advantage der Presidenten/ selfs in die van den 15. Decemb. 1663. alwaer den Koningh haer selfs provisioneel 't gebruyck van dat Recht had toe-ghestaen: Maer de Franse Duck en Pairs gaeven hier op een antwoort uyt/ sy maeckten uyt een pensioen van 2000. gl. voor seker Persoon 's Jaers/ die al de prerogativen der Pairs soude op-soecken/ en daer in laboreren: Men sprack oock om de Raets-heeren van 't Parlament te benemen het nobiliteren van haere Kinderen/ 't welck al 50. Jaren in 't gebruyck was geweest/ alles om den Adel te verminderen.: De Requestmeesters die langh in possessie van 't Kleyn Zegel geweest zijnde/ daer sy dan by maenden beurt en beurt 't ghenot af hadden/ wierden nu belast 't Zeghel te bewaeren in de Kleyne Cancelarye/ in een Koffer met 4. slooten/ waer van den Mr. der Requesten/ den Auditeur/ Controlleur/ en Secretaris elck een sleutel mochten bewaeren: Dese Zegelaers bestonden te vooren wel in 20. Persoonen/ waer over als over de depoortementen der Secretarisen groot klagen quam/ mits 't verderf van so veel Familien/ die toch Vranckrijck als de ziel onderhielden/ ten Hemel wierde gheschreeut: Men wilde oock al den Adel zedert 1606. gecreëert/ vernietigen/ onaengesien datter onder waren die 10000. floryjnen hadden betaelt. Men Publiceerde den 10. deser te Parijs van de Rolle/ datte Coning te niet dede 210. Koningl. Secretarissen die gemaeckt waren zedert 't Jaer 1635./ tot verbaestheyt van veele. 't Gebeurde dese tijt datte Coningh van Vranckrijck verkontschapt wiert/ hoe datte Spaense Gesant d' Aertsbisschop d' Ambrun na Madrid alles wist af te senden wat men in Vrankrijck/ selfs by d' allervoornaemste dede: Waer op zijn Maj. by hem ontboot zijn 2. brave Hooft-ministers le Tellier en de Lionne, seggende: Messieurs, 't is sulcx dat ick my genoeg versekere van u affectien en getrouheyt, maer ten kan anders niet sijn of yemant van u eygen Commisen schrijven of leveren aen de Spaense alle secreten die hier voor-vallen: Monsr. de Lione dit bevattende/ ontdeckte straex den weg van een onder-Commis van zijn domestijck Monsr.

de Bigorne/ die geemployeert wiert in 't ontcyfferen de Brieven/en voor desen wel metten Marquis de Fuentes hadde genegotieert/ die hem daer voor een aensienlijck Pensioen hadde verleent/ betaelende hem alle maenden/ ghelijck sulcke in andere Hoven oock niet lang borgen konnen: Hy wiert gevat/ in de Bastillie gebracht/ en onderbraecht/ bekende so veel/ dat hy na luttel daghen op-geknoopt wiert tot een loon van zijn ontrouwe. Te Bajone op de Spaense Grensen ontstont doe een groot rumoer over den Impost van 50. st. per vat Wijn/ 't Canaillie quetsten en sloegen niet alleen de Pachter/ maer oock sommige der Magistraet die wat te heet waren geweest om de gemeente te schatten/ invoeghen niet alleen de Collecteurs/ maer die van de Regeringhe sich op 't Kasteel mosten verschuylen/ daer haer 't gepeupel belegert hielt/ ter tijt toe nader Verdrach wiert beraemt. Sekere Hermaphrodite/ wesende Prieuresse te Chartres in 't Klooster van St. Ursula/ alwaer sy door den bitteren onverstandighen Rechter van die Plaets ten vyere was verordeelt/ soo is sy op Appel en in den grooten Raet verhoort/ ende aldaer alleen gevonnist om simpelijck maer gegeesselt te worden/en dat men haer voorts by de Dochters van Penetenten op den Tooren soude sluyten/ om daer haer leven lang de spijs te hebben op kosten van hare vrienden/onder bewaringe van de Religieuse Damoiselle du Vivier, hare gepretendeerde Complice, op-gesloten by de Maddalenettes; maer een besloten Brief van den Koning van dien selven dach/ heeft dit Vonnis vernietticht/ uyt-gesept van Roede-slagen/ die sy most besueren. Den Medicus Maul sich te Parijs beroemende alle soorten van Sieckten te ghenesen/ wiert uyt haet beschuldicht alles door Toverye ofte bedroch uyt te wercken; Waer over men hem als een slaef uyt de Bastillie in Petit Chastelet bracht.

Corfitz Ulefelt sich nergens van 't vervolg der Deense Kroon seker vindende/ had sich met zijn Soons ettelijcke maenden te Basel in Switserlant onthouden/maer door 't aenkomen van zijn Dochter wiert eyndelijck bekent: Hy sulcx merkende/ sont zijn Kinders na Lusanna/maer hy mits zijn swackheyt niet konnende volgen/ begaf sich een half uyrtje van Basel na Rechen/en daer oock dugtende niet seker genoeg te zijn/nam hy voor sich van daer in een Kaen na Nieuburg te laten voeren/maer nauwlijcx een Musquetschot van daer zijnde is schielijck overleden/ niet sonder vermoeden van yets anders; waer op hy te Nieuburg voorsz. by de Religieusen aldaer ter aerden is gheset en Begraven/ eyndighende daer mede alle de rampsalicheden van zijn ongeluckich Leven: Men onderstont doe in Noorweghen een tiende te eyschen van alle Plancken/ Masten/ en Hout/ soo aldaer gehaelt wierden/ die men zeyde den Koning van Denemarcken hefte om zijn Scheeps-Vloot te repareren en te onderhouden: Pick/ Teer en Talck mochten de Noorweghers aen de Vremdelinghen in de Buyten-havens ook niet verkoopen/maer mosten die aen d'Ingesetenen van haer Hooft-district eerst komen op-veylen/ of verhandelen/daerse de vremdelingen dan mochten af halen: Daer en tegens hielden de Deenen op den hoeck van Schagen seer slechte/ja geen Vuyr-bakens voor de Schippers: Den Hr. Guldenleeu/ Natuyrlijke Soon van de Deense Maj. wierde doe uyt Hollant/ daer men zijn Hooght. seer gunstelijck tracteerde/te Coppenhaven verwacht/ om voor Vicerov te gaen resideeren na Noorwegen.

Os Pilare ter gedachte van 't Roomse affrondt aen Vranckrijck gedaen/ wierde geseyt dat dese inscriptie hebben soude:

Anno 1663. Alexander VII. Pontificem Maximo,
Corsenses,
Violatæ Gallicæ Legationis Rei,
Ex urbe pulsi
Æterna muictati Exulatione:
Talo posteris
Monumentum sui reliquere,
Iræ placendæ,
Ludovici XIV. polluti orator is nefas,
Alioquin ferro ulturi.
Hic stabit vetus vesani facti Memoria.

Aldus vertaelt:

Anno 1663. Alexander de VII. Paus zijnde,
De Corsi,
Om dat gevioleert hadden het Franssen Legaetschap,
Uyt der Stadt gedreven,
Gestraft met eeuwigh Bannissement,
Hebben de Nakomelingen
Dusdanigh een Monument van haer na-gelaten,
Tot stillinge der gramschap
Van Lodewijck de XIV. die het ongelijck, zijn Ambassadeur aen-gedaen,
Anders met den Deegen soude gewroocken hebben:
Soo is dit tot een oude Memorie van de ontsinnige daet hier gestelt.

Maer Romen wilde daer niet geern aen/ de Kerckelijcke arbeyde met hare Yzere St. Pieters Sleutel/ dan den Staf van Moses / en het stael van St. Paulus was so krachtich/dat in den Paus most luysteren na de Allerchristelijckste belieben; hy als een beleefden Harder/maeckten te plaisier van Vranckrijck den 14. passato de volgende Cardinalen:

Den gewezen Nuncius te Parijs Piccolomini:
Den Nuncius Bonelli *te Madrid*:
Karaffa, *Nuncius te Weenen*:
Des Paus Hof-Meester Boncompagne:
Savelli, *zijn Secreten Klerck van zijn Griffier*,
En Seelese, *Auditeur van Rota.*

Men socht onder de hant Vranckrijck meer te believen met sulcke dingen:

Den

Den Gesant Gigi daer toe na Parijs geordineert/ hebbende 1000. Kroonen daegs/kocht ten dien eynde 2. oude Beelden van een Sr. Pichini/die de selve onder de Aerde van zijne Wijngaerden had gevonden/ 't een Adonis/ en d'ander Venus schijnende/ soo extrordinaris curieus / dat alsoo een hant van dese mancqueerde / heeft men niemandt konnen vinden/ om die deuchdelijck daer toe te voeghen / hy gaf voor 't eene 17000. Kroonen/ en voor 't ander 13000. hoewel sy beyde wel 20000. gl. meer hadden mogen gelden ; maer oock mede de gebeenten en gebalsemde Lichamen van 3. verstorven Heyligen/en voor de Coninginne een Kas vol ontallijcke Medalien / met 12. Keyzers te Paerde/ van groote estime; wy sullen hem laten tot dat hy gekomen sal zijn. De Posten wierden doe alom door Turckyen gesonden/ om de Franse Coopliedeu in des Grooten Heers gebiet te waerschouwen op haer hoede te zijn/ also de selve het Intrest van Christenrijck in dese tijt niet en konde abandonneren. Tot Napels wierden doe 3. Hooft-Bandijten ghestraft/ den voornaemsten van haer Joost van Muntesruscolo/ had een Kroon van Vals Gout op zijn Hooft/ en wiert geleyt door alle de straeten tot buyten de Poort/ daer hy Onthooft/ en de andere Gehangen wierden ; Zy waren ghevangen op een Berch by Caserta/ daer sy wachte op 16000. Croonen/ die men haer brengen soude tot rantsoen van een Edelman die sy daer gebangen hadde/dese wiert also van de doot verlost : En een Vrou te Napels verloste op die tijt smorghens van een Jonghe Soon/ savonts van een Dochter/ en 'sanderdaechs smorghens noch van een tweede jonge Soon/ welcke 3. Kinderen sy in gesontheyt op voede. Die van Messina waren nu seer wel in haer schick/ om datte Cathol. Koning haer sekere Privilegie had toe-ghestaen/ voor de schenckage van een braeve Beurse Gouts/ dat alle Zyde die in 't Koninckrijck Sicilien verkocht soude worden/ 't selve daer in de Stadt moste geschieden/ en nergens anders : Die van Palerma de Publicatie van dien verstaende/ begosten te schreeuwen/en van daer tot onverduldicheyt komende (want het is swaer yemandt zijn Welvaeren te benemen/Godt en doet het niet) trocken te Velde/en voerden de Baniere/dat dit een tegen des Lants Privilegen was/ en speciael van hare Stad ; by dese klagende Burgers voechden sich meenichte gewapent Canaillie/als die toch van de Koopman en aensienlijckste Burgers/ maer van geen Regenten moeten leven : Dese dwonghen den Siciliaense Viceroy de op-gem: Privilege te scheuren/ en hy moste haerlieden te geval ten 3. uren Snachts by 't licht van Toorsen daer af Publicatie laten doen/ met zijn eyghen Zegel bevesticht/ nae dat sy den Fiscael en noch een Partisan wel dapper af-gesmeert hadden. Venetien scheen nu wat verlicht mette Oorloch der Turcken tegens den Keyzer/ Candia geplaecht met Honger en Pest/ bleef als 'twas/ Dalmatien klaechde niet/en de rijcke Kooplien presenteerde groote sommen om geadelt te werden: Om de Pest verboot men scherp geen Holl. Lakenen te Venetien te brengen/ daer nochtans Hollant noyt Italiaense Goederen verboodt als in Italien de Pest/ en in Hollant niet en was : Dese crüellicteyt volchden aenstonts Spangen/ Engelant/ Vranckrijck en Denemarcken na/ 't geen de Kooplupden wel in Memorie mogen houden : Selfs men verbrande te Venetien eenige Balen Goet/ alleen om datse uyt Hollant gekomen/ ontladen waren : Maer d'Italianen

lianen die toch seer nadenkelijk zijn/hadden de vreese te meer/ wijl sy onlangs de Pest so dapper in hare Gewesten/en nu dit Jaer hadden gesien de Savoyse Princessen so schielijck wech rucken/na dat ettelijcke dagen te vooren boven Savoye in de Lucht was gesien geweest veel dagen lang een brandende groote Lampe/in maniere van een Comeet/waer af yder de mont vol hadde. Sekere Doctoor van de Mahometaense Wet te Constantinopolen/ bedreven op haren Alcoran/ (Wet-boeck) begaf sich deser dagen van daer na Adrianopoli by den Turckzen Keyzer/ seggende/ in de Grieckse tale een Prophecye te hebben gevonden/dat van 'tjaer 1664. tot 1670. 't Ottomannise Huys geluckich soude wesen/ waer nae door d' Eendracht der Christen Princen/ en de Tweedracht der Turcken/ oock door de doot van den Turckzen Keyzer/ zyne Monarchye soude af nemen/en byna buyten alle postuer van bestant blijven/maer gedwongen worden in een kleene Plaets van Arabia te vluchten: Den Keyzer als hy pretendeerde met desen Doctor te spreken/ ontrade hem zijn Moeder sulckx/ maer ettelijcke uytten Divan daer toe gecommitteert zijnde/ heeft men zijne Pronosticatien op-genomen/ wech gesloten/ maer waer den Propheet gevaren is/ weet niemant ; de Prophecye kan noch volgen.

De Cooplien zedert weynigh Jaren met 'tverleggen van Posten uyt Hollant na Vranckrijck/ Duytslant/ Engelant en Spangen/seer gevordert hebbende/ begost men oock te practiseren om de Passagiers in Koetswagens van hier na andere Rijcken spoedig te voeren/na Parijs in 4. dagen/na Keulen in derdehalven dag/na Hamburg in 3. dagen/ en na Antwerpen in eenen dach: Hier tegens hebben sich diverse straetrobers aller wegen laten vinden/ by Breda plonderden sy drie Wagens/ en bonden de Voerlien samen/ die voort drijvende als slaven/ de Passanten wierden naeckt uyt-geschut: By Bergen in Henegouwen onthielden haer in de Boomen 7. Ruyters/ spoljeerden diverse Wagens op Parijs/maer 2. tot Namen en een te Brussel in-gebragt wordende/ verstont men waer d'andere waren/ die alle gekregen zijn en gestraft/uytgesept een die met Laersen en Spooren in een Water liep/en terwijl men hem half door-schoot/ voorts verdronck : Seecker Coopman van Kortrijck uyt Vlaenderen/ niet wijt van Loven in een Herberge komende/ was gelogeert in een Kamer daer in een Koetze en Bedde was/ nae de Maeltijt gaende slapen/ heeft sekeren Hont/ die dese Koopman by sich had/ begost te woelen/vloog zijn Meester op 't Lijf/ baste/ en den Koopman sliep seer vast/ vermoeyt door het reysen/ eyndelijck hy wort wacker/ en jaeght de Hont van zijn Bed/ maer die ruste niet/ dies staet de Coopman op/ en zijn Bed met een partye van Plancken op 't snoffelen des Honts verlegghende / vint aldaer onder de plancken 2. doode Lichamen/ hy verschrickt/volwerckte strack zijn Camer toe/schoof de Tafel voor de Deur/ en leyde zijn 2. geladen Pistolen/ Koffer en Mantel daer op; Dit vernam de Waert en zijn Volck/ en riepen sy wilden daer binnen/ hy weygerden te openen/ daer op sy met groot gewelt de deur aen stucken smeten / hy mette geladen Pistolen/ seyde/ die eerst komt/ sal 't Leven laten ; de Waert toe tredende/ schoot hy doot/ de Vrou klaegde/ een ander liep op 't geruch na de Schout/ die op de klachten van de Waerdin / den Coopman gevanghen nam/ maer de selve examinerende/ heeft de Waert/ Waerdin/en al 't Huysgesin in

sin in den Kercker gebracht/ de doode Lichamen ghebonden / sy de moorden neffens veele andere bekent/ zijn gerabraeckt en ghestraft yder na hy daer aen schuldigh was. Men vaerde doe Webrouwe Carquino t'Antwerpen uytte Gevangenis na 't Tuchthuys/ om aldaer 3. Jaren te blijven/ en dan voorts ten eeuwige dage blijven uytte Landen van den Koning van Spangen.

April 1664.

Binnen Gent gebeurde den 27. April/ zijnde den dag dat het Jubilé geslo- ten wiert/ dat eenen Adriaen de Jode/ out 30 jaren/ Wedunaer/ hebbende een Soontje van 12. Jaren/ woonende by zijn Moeder/ een Vrouwe van 60. Jaren/ zijne Voor-ouders Barbiers geweest/ te Gent gebooren/ behelpende hem met te schrijven voor de Procureurs: Desen de Jode was aen een La- ken-verkooper tot Gent wat schuldich/ diverse reysen gemaent zijnde/ is de- sen de Jode op Sondach omtrent 10. a 11. uren gekomen op de Plaetse daer ordinaris veel Volck wandelt/ ende heeft desen Laken-verkooper aldaer met groote courtosie aen-gesproken/ zijnde een Man van respect en groote midde- len/ seggende: Seigneur, ick soude u geern betalen, ick hebbe al lang na u gesocht, gelieft u met my ten mijnen Huyse te gaen, ick hebbe 't gelt nu daer leggen: Den Laken-koo- per ging met hem/ woonende in een kleyn Huysken/ in een engh straetjen/ in zijn Huys soo heeft Adriaen de Jode desen Laken-verkooper in zijn Kaemer met een ysere Hamer 't Hooft in-geslagen/ dat hy plots doot viel/ gevende hem noch eenige steken/ met een Mes/ en so aen een zyde gelept/ is terstont gegaen nae het Huys van de Laken-kooper/ mette Hamer onder zijn Mantel/ zijnde wel gekleet/ aldaer komende/ vraechden aen de Meyt of haer Meester thuys was/ seggende/ dat hy hem wilde betaelen/ de Meyt zeyde/ dat haer Meester terstont uyt de Kercke soude komen/ of hy een weynich wilde vertoeven: Hy in Huys zijnde/ heeft hy de Meyt mette Hamer mede 't Hooft in-geslagen/ en de strot af-gesneden/ sleepende haer onder een Toonbanck in de Winckel/ het Bloet heeft hy met eenige Lakenen op-genomen/ wachtende nu na de Vrou- we/ die oock na de Kerck was/ desen Laken-kooper maer derdehalf Jaer ge- trout zijnde: Ondertusschen begost een Kint in de Wiege te krijten/ dat desen Moorder ontstelde/ en vreesden dat zijn feyten hier door soude bekent worden/ heeft het selve uyt de Wiech genomen/ ende met het Hooft tegen den muer ge- smeten/ en daer na geworpen onder een Ledikant: De Juffrou tuys komen- de/ (op haer beste Gekleet en Gejuweelt) heeft dito de Jode haer in-gelaeten/ de Juffr. seyde/ wel de Iode waerom laet gy my in? Hy antwoorde/ Iuffr. ick wacht na u Man, om hem te betalen; de Juffrou zeyde/ ick sal het gelt wel ontfangen: De deure achter haer toe zijnde/ heeft hy haer met den selven Hame r oock het Hooft in- gesmeten/ ende haer Paerlen en Dyamanten af-ghenomen/ de Kantoiren en Koffers geopent/ en bleef by dese dooden tot savonts toe/ waer nae hy met een pack nae zijn Huys gegaen is/ en heeft den Laken-verkooper in zijn Huys in een Mant gepackt/ hem midden door snydende/ om te beter met stroo daer in te konnen packen: Dezen Moorder was sanderdaegs weer vroegh op de been

om te luysteren wat men seyde/ quam by een Schoenlapper/ waer hy de schoenen verkocht van den Laken-verkooper voor een penninkxken om een Brandewijntje te drincken/ de Schoenen nieu en een weynich bevloet zijnde/ en hy dronck eens mette Schoenlapper/ die tot zijn Vrou seyde/ geeft desen vriendt soo veel; De Vrou besach desen Adriaen de Jode/ om dat hy de Schoenen so goet koop gaf/ desen Moorder is daer over by sekeren Kleermaker gegaen om een kleet te laten maken/ bestedende tot een Lakenkooper 15. pont Vlaems/ gaf 't Laken den Snijder/ seggende/ Gy sijt een goet Meester, maeckt my dit Kleet spoedig en net af, ick sal u een pint Spaense Wijn schencken: En gingen daer de Boden van Antwerpen logeren: Van hier ging hy al om te luysteren: Onderwijl bleef 't Huys van den Laken-verkooper 's maendaechs tot half neghen toe/ 't geen men niet gewoon en was/ den Vader van den Lakenkooper maer 2. Huysen van daer woonende/ is mette Gebueren daer voor gekomen/ seer verwondert en niet wetende wat daer in te doen was/ belaste zijn Meyt over een Muertje in 't Huys te klimmen/ die daer in komende/ heeft dapper beginnen te schreeuwen en te roepen/ zijnde seer gealtereert/ siende dese dooden daer leggen/ heeft met groote alteratie de Deure geopent/ ende de Vader met de Gebueren zijn daer in gekomen/ dit droevich spectakel aensiende/ vonden gheen Man/ noch Kleederen/ en de Kassen open/ meynende dat de Man de Vrou/ Meyt en Kint vermoort hadde: Den Bailliu in 't Huys gekomen zijnde met de Heeren/ beschreven het Goet/ en van gelijcken tot den Vader/ om alles te ondersoecken: Ondertusschen hebben de Heeren geraemt wat men in dese sake soude doen/ so heeft men terstont gepubliceert met Trompet en Trommel/ so wie de Laken-verkooper gesien hadde/ ofte met wie de selve gegaen hadde/ dat een yeder het soude hebben aen de Heeren te communiceeren/ ofte by faulte van dien/ datze voor Compliccen soude gehouden werden: Na 't selve heeft de Vrouwe van de Schoenlapper de Schoenen wel besien/ en seyde tegen haer Man/ ick en wil die Schoenen in mijn Huys niet houden; En isser mede op 't Stadthuys ghegaen/ en aen de Heeren gepresenteert/ seggende/ dat een Man dien morghen dese Schoenen aen haer Man verkocht had voor een weynich gelt; De Vrou geexamineert zijnde/ vraegden de Heeren of sy hem niet en kende? sy antwoorde/ neen, maer dat ick hem sag, ick soude hem wel kennen: Hebben de Vrou in een Kamer laten sitten daer sy alle het Volck sach passeeren op 't Stadthuys/ en heeft den Moordenaer van daer gesien by een Troup treffelijck Volck/ seggende aen de Heeren/ dat is de Man die de Schoenen verkocht heeft; de Heeren mette voorsz. Vrau en d' Officiers by hem komende/ seyden/ gy hebt heden die Schoenen aen dese Vrou verkocht, waer op hy begost te vloecken en sweeren tegen dese Vrou/ dat hy het niet en was: De Heeren brachten hem in de Gevangenisse/ naus daer in zijnde/ is een Officier in zijn Sack gekomen/ en hebben daer in een Dyamant-Rinck/ ende een Tour Peerlen gevonden/ die zy aen de Heeren brachten/ en terstont wierden die getoont aen de Vader van de Vermoorde/ die hy terstont kende/ met de Schoenen; zijn alsoo in desen Moorders Huys gevallen/ daer sy den Laken-verkooper in een Mant toe-gebouden hebben ghevonden; men nam zijn Moeder en Soontje oock gevangen/ waer op deze Moorder alles bekende: Den 30 April wierden alle de voorsz. vermoorde treffelijck begraven/ daer alle de Ingesetenen

nen van Gent genoot wierden: Den Moorder beklaeghde niemant meer als 't Kint dat hy tegens de muer had geslagen/ en dat men hem niet wreet ghenoeg konde straffen: Zijn Sententie volgde daer op/ en luyde aldus:

OMme dieswille dat gy Adriaen de Bode/ Filius Adriaens/ out omtrent 43. Jaren/ na dat bysondere kennisse ende familariteyt ghemaeckt had met de Heer Francoys Daniels/ woonende binnen deser Stede in de Kromme-wale/u so verre hebt vergeten dat gy in de Maent van Januarp ten Jare 1653. gedreven door een onnatuerlijcke boosheyt/ op een morgenstont ten 8. uren hebt geweest klincken t'zijnen Huyse/ ende na dat gy van Janneken van den Broecke zijn Dienstmeyt (die u heeft de voordeur geopent) verstaen hadde dat haren Meester van zijn Bedde noch niet en was op gestaen/ hebt gy van binnen de Deure met eenen ysere Hamer (tot dien eynde by u expressely̆ck mede gebracht) haer met 3. slagen/ al of sy hadde geweest een beeste/ gebolt ter aerde/ die gy daer na met u Mes de keel hebt af-gesteken/ ende gesleept op de Zale van den Huyse/ tot onder eene Tafel/ en wel wetende door uwe familariteyt de gelegentheyt van den Huyse/ zijt gy als-dan ghegaen boven na de Slaeykamer van den voorn: Danneels/ die noch lach op zijn Bedde/ den welcken met u eenige discoursen houdende/ hebt gy d'occasie gevat/ van hem met den voorsz. Hamer te geven eenen so vehementen slach op het Aensicht/ dat hem de Tande uyt het Hooft sprongen/ die gy daer na eene soo moordadige steke hebt gegeven met u voors. Mes/ door zijn Borst tot in zijn Herte/ dat hy daer van ontwijffelijck is dadelijck is ghestorven/ en gy noch blijvende in 't voorn. Huys/ hebt u getransporteert op eene andere Kamer/ en met het scherpe van uwen Moorthamer open geslagen zijn Schribaue/ en daer uytte/ mitsgaders uyt eenen yzeren Koffer/ gestoolen 4. a 5. ponden Grooten gelts/ 2. zielveren Poeder-doosen/ een Gauden Baegxken/ verciert met Diamanten/ eenige kleene gesnoerde Peerels/ eenige Silvere Lepels/ en een silvere Gewijt-wat-vat oft Silvere Mostart-pot/ daer mede dat gy u op den Middagh na u Huys hebt vertransporteert /ende al het selve daer na allenskens op diverse Plaetsen verkocht: Sedert welcken tijdt ghy u oock hebt vervoordert binnen deser Stede/ op den 14. Octobris 1655. ten Huyse van den Procureur Lieven van Damme/ daer gy als Klerck schreeft/ te steelen op zijn Cantoor eene Lessenaer/ met diverse Origineele Papieren daer inne wesende/ en oock omtrent de 500. guldens gelt/ toebehoorende zijn Neve/ daer van dat gy de voorsz. Papieren hebt verbrant/ en op twee dagen tijts so veel gelt hebt uyt-gegeven/dat gy op den 16. daer na (achterhaelt wesende by den voorn. zijnen Neve) hebt komen restitueeren tot omtrent 20. ponden grooten/ den welcken door u smeken en bidden bewegt zijnde/ uwe voorn. Dieverye heeft verswegen/ op hoope dat gy sout komen tot een beter leven: In plaetse van welcken gy noch continuerende in u moordadig en onmenschelijck naturel/ en noch soekende eenig ander gelt te bekomen/hebt gy Sondach lestleden/wesende den 27. van de voorleden maent van April/ met een Duyvels gepremediteert voornemen/ u geaddresseert ten 10. uren voor-middag/ ten Huyse ende Persoone van Martinus van der Brugghen/ woonachtigh binnen deser Stede/ in de Scheltstrate/ op den hoeck van de Brabantstrate/ hem genererende met het verkoopen ende uyt-snijden van Wolle-Lakenen/ aen den welcken gy hebt wijs gemaeckt dat t' uwen Huyse over-kommen was eenen Vrient/ die van intentie was een Kleetsel te laten maken/ op welck pretext/ ende om dat hy zijne Koopmanschap soude mogen verkoopen/ gy hem hebt verwilligt met u te gaen na uwe Wooninge/ en ghebracht in u Keuckentje/ alwaer dat gy oock met eenen Yseren Moorthamer u hebt vervordert den voors. van der Bruggen op zijn Hooft te slaen tot 9. Wonden/ dwers door de Schotel tot in de Herssenen/ en met een Mes hem noch te geven tot 7. doodelijcke quetsuren/ in den Hals/ Borst of daer omtrent/ dat den selven daer van datelijck is gestorven/ die gy/ gewintelt liggende in zijn bloet/ heb gesleept en verborgen in een kleyn Kelderken van u Huyseken/ dat gy vaste hebt toe-geslooten/ en zijn uyt-gestort bloet op-gedweylt /om dat u Jonge Kinderkens (die gy te vooren geslooten had op het Solderken van u Huysken) het voorn. moordadig faict niet en soude kommen te weten/ dat gy nochtans daer na aen u Moeder/ ten 11. uren tuys komende/ hebt kentbaer gemaeckt/ ende haer oock geseyt/ dat gy van intentie waert te gane na het Huys van den voorn: van der Bruggen/ die gy oock hebt belast (niet tegenstaende haer weenen om de voorn: Moort) dat sy 's Avonts ten Huyse van den voorsz. van der Bruggen u soude kommen vinden/ en op dat gy precieselijck weten sout wanneer sy kloppen soude/ dat sy op de Deure soude geven 4. kloppen/ welcke u Moedere gy als dan/ na 't gheven van u order/ t'uwen Huyse hebt gelaten/en noch gedreven blijvende door uwen pernicieusen wille/ hebt gy (voorsien wesende van uwen voorsz. Moorthamere ende Mes) voorts gegaen na het Huys van den voorn: van der Bruggen/ in het welcke gy van zijn Dienstmaerte Christina de Scheppere/ houdende op haeren Arm zijn eenig jonck Soonken/ zijt de Deure geopent geweest/ en van den selven verstaen hebbende dat de Huys-vrauwe van den voorn: Martinus van der Bruggen was gegaen na de Kercke van de Eerw. Patres der Societeyt Jesu/ en alleene sonde weder keeren/ hebt de voorsz. Dienstmaerte met uwen Hamer gegeven op haer Hooft eenen soo swaren slach/ door de substantie van de Herssenen / dat sy oock ter aerden viel/ die gy voorts met u Mes hebt gekeelt / emmers ghegeven een steke in den Hals tot in de

Mage/ daer van dat sy dadelijck is komen te overlijden; daer mede gy u noch niet te versaet houdende/ hebt gy met een onuytsprekelijcke en noyt gehoorde onmenschelijcke wreetheydt 't voorz. kleen onnosele Kindeken/ alleenelijck van de oude van 6. maenden onbegrepen/ op zijn teer Hoofdeken oock gebolt/ ende als een Lammeken met u Mes seer compassieuselicken gekeelt/ en versteken onder het Ledikant van zijn Vaeder ende Moedere; mitsgaders ghekeert na de vermoorde Dienstmaerte/ die gy in de Winckele hebt gesleept ende verborgen onder den Toog/ en met een Dweyl haer uyt-gestort Bloet op-ghedweylt/ op dat Joe. Liuma Beernaert/ Huys-Vrauwe van den voorsz. van der Bruggen wederom komende/ al het selve niet en soude komen te weten/ die gy als dan tot haer wederkomste in haer voorsz eygen Huys hebt gewacht/ en na dat sy hadde geklopt/ haer de voordeure geopent/ en wijs ghemaeckt/ dat haren Man binnen in de Kamere haer verwachte/ en nootsakelijck haer moeste spreken/ de welcke geen achterdincken hebbende van u boos en detestable voornemen/ recht na hare Kamere ginck/ die ghy naer het toe-sluyten van de voorss. Voor-deure seer korts op de hielen zijt ghevolgt/ ẽn oock met uwe Moort-hamer/ noch voor het komen in de voorñ. Kamer/ op haer hooft hebt gebolt/ ẽn met u Mes 10. moordadige wonden in den hals seer onmenschelijck gekeelt/ die ghy oock al oft sy geweest hadde eene Beeste/ liet wentelen in haer Bloet/ ende heht haer berooft van haere Dyamant-rinck / Trau-Rinck/ Paerle/ Brazeletten/ mette andre Juweelen daer mede sy verciert was/ nemende boven dien uyt haren sack de sleutele van haer gelt-kasse/ die gy daer mede hebt geopent/ ende daer uytte ghestoolen 8. of 900. gls. onbegrepen/ al het welcke gy des avonts (na dat uwe Moedere gekommen/ en te vooren u gedaen hadde 't voorn. signael/) mede gedregen hebt na u Huys/ waer mede dat gy 's anderen daegs/ wesende Maendag/ met een deel van de selve penninghen stoffatie van Klederen/ t'uwen Lichaem dienende/ zijt gaen koopen/ en voor u Huys-houden in het Vlees-huys eenige Schotelen van 't alderbeste Vlees/ om dat men alsoo op uwen Persoon van de voorn. Moorden gheen quaet bemoeden en soude krijgen: Wesende al 'tgeene voorsz. so onnatuerlijcke groote/ ongehoorde en abominable faicten/ dat men sonder eenig inwendig medelijden tot de vermoorde Personen/ by naest niet overdencken kan/ hoe dat eenige Menschen tot diergelijcke wreede Actien hemlieden konnen begeven/ en de welcke waerschijnelijck de Goddel. Majest. so hebben beweegt/ dat de selve u daer na verbrende van u verstant/ u heeft laten komen in alsulck een verblinthept/ dat gy (niet jegenstaende gy voorsien waert van alle de voorn. gestolen penningen) u hebt vergeten u bebloede Schoenen/ daer mede dat gy in 't onnosel gestort bloet had getreden/ te gaen verkoopen aen de Vrauwe van eenen Schoenlapper/ voor eenen Schelling: Daer door eyndelinge de Hant van Justitie op u geleyt is geworden/ gy gerecommandeert in de Vangenisse van de Chastelette/ en een deel van de af-genomen Juweelen van het Lijf van de voorz. Vrauwe in uwen Sack bevonden/ ende na visitatie in Huys het vermoort Lichaem van den voorsz. Martinus van der Bruggen oock bevonden/ met eenen halve Akere van zijn op-gedweylt bloet: Alle het welcke niet en is lijdelijck in een Stadt van Rechte/ sonder de uytterste straffe/ tot exemple van alle bloetgierige moordadige Menschen/ mits van aldies genoegsaem gebleken is/ so by u eygen Confessie als andersints/ den Rechten om genoegen. Schepenen van der Keure der Stede van Gent/ gehoort den verbalen crimmnelen hees/ ter causen van aldien t'uwen laste by den Heere Onder-Bailliu gemaeckt/ ende op alles gelet/ Recht doende in criminele gebannen Vierschare/ condemneren u met uwen Yzeren Moort-hamer ende Mes gebonden aen uwen Hals/ van uytte Vangenis gesleept te worden op de Vrijdags Marct/ en aldaer op een Schavot gebonden te worden op een dweers Kruys/ omme aldaer u naeckt Lichaem tot ses mael met gloeyende yzere Nijptangen genepen te worden/ mitsgaders op 't voorz. Kruyse gheraybraeckt/ en daer na u levende Lichaem in 't Vier so lange te branden datter de doot na volgt/ ende het selve als dan gevoert te worden ter plaetse Patibulaire/ ende geleyt op een Rat: Verklarende voorts alle uwe Goederen/ 't zy Leen/ Erfe/ waer het selve gestaen ende gelegen is/ verbeurt ende geconfisqueert/ 's Heeren profijte/ de Kosten ende Misen van Justitie als voozen gededuceert.

De Executie wierde ghedaen in 't ghesicht van meenichte Menschen/ den Moorder wiert op een stoel geradbraeckt zijnde/ daer na aen een mick-galg gehangen/ en in 't vuyr neder gelaten/ so lang hy verbrant was: Dit was 't eynde van dien gruwelijcke Moorder. Men verkocht den 28. deser over Antwerpẽ op 't Hooft van Vlaenderen (wijl de Vendüe te Burgerhout en elders onder de Stadt door 't Out-kleer-koopers Gilde was verboden) de Juweelen door Hubert Hugo op 't Roo Meer gerooft; 't was daer so vol van alle soorten van Menschen/ dat men niet en wiste waer te staen/ den Koeper lach in de Swaen in een Venster/ en wierde de Clenodyen daer also met Nombers verkogt/ daer waren wel 40. Juweliers uyt Vranckrijk/ en wel een dosijn van Amsterdam/ onder andere wiert een groote Paerle verkocht voor 48000. gulden/ doch was niet

niet seer klaer/maer groot; noch wasser een Tour van 24. Paerlen/de kleenste van 20. a 21. caraet: Daer waren soo veel Joden en Vremdelinghen/ datte Veerlup 't Volck niet haest genoeg over de Schelde wisten te brengen: Daer wierde verkocht voor eenige Tonnen Gouts aen Roof.

De Staten van Zeelant hadden nu weder op nieus aen de Staten van Hollant wijtluftig vertoont/ en hare Resolutie bekent ghemaeckt over 't nieu Formulier van 't Gebet/geensints toe-staende dat 'tselve in usantie soude blijven: Maer Hollant niet willende dese sake anders dan particulier verstaen/ bleef yder in sijn geheel te doen/bysonder wat elk voor zijn Provincie goet dogt/ en voor 'tgemeen daer aen men volgens de Unie verplicht was. Den Ambassadeur van Vranckrijck heeft mede vernieut in een Audientie by haer H: M: den eysch van de restitutie der Malteser goederen/ten dien eynde over-leverende diverse oude Papieren/dienende tot Justificatie der billijckheyt van dat so lang versochte werk. Men arresteerde doe in Engelant alle Zeeuse Schepen/ om dat seker Zeeus Schip te Jamaica komende/door den Engelse Gouvern. Col. Doyly hare Waeren daer dede uyt lichten/ en den Naem van den Heere Hertoge van Jorck/ als Admirael van Engelant/ daer gebruyckende in een Obligatie van 696. pont / welcke obligatie sy publijck te koop stelden: Den Coning van Engelant nam dit seer qualijck/ dede hier over klagen/ en ten insichte men met sulcks 't respect van den Koning en den Hertoge van Jorck te kort hadde gedaen/ zijn dese Lieden om hare onvoorsichtigheyt met geltboete en bannissement gestraft: De Staten van Zeelant oordeelden niet qualijck/ dat also dese Lieden dit sonder bedroch en so eenvoudig hadden gedaen/ deswegen meer compassie dan sware straffe aen hun was te gebruycken: Immers den Koning nam genoegen aen 'tgeen hare Ho: Mo: daer in deden/ de Zeeuse Schepen wierden ontslagen/en den Handel ging weder zijn gang: Zijn Maj. had aen haer Ho: Mo: deswegen desen Brief geschreven:

Hauts & Puissant Seigneurs: Nos bons amis & Alliez, ayens eu advis d'un certain Papier scandaleux & prejudiciable a l'honneur de nostre trescher Frere le Duc de Iorck affiché en divers endroits publicq de Vos Villes, nous n'avons pourtant rien escrit la dessus, croyons que nostre Envoyé aupres de vous, par ses justes plaintes & remonstrances auroit obtenu la satisfaction & reparations qu'un tel affront requirorit: mais puis que par tout ce qu'il a pu faire, vous n'avez pas encore trouvé à propos de chastier ceux qui se sont meslez de faire un si notoire scandale & opprobre à nostre dit Frere, & par reflexion à nous mesme, nous ne scaurions nous faire d'avantage sans tesmoigner le ressentiment que nous devons avoir d'une procedure si esloignee du respect que nous rendent tous nos Alliez, & que croyons avoir particulierement merite aupres de vous, c'est pourquoy nous demandons que vous fassiéz faire inquisiton apres les Personnez qui nous ont offensé & nostre dit Frere par la maniere susdite, afin que nostre honneur soit mis à couvert, par les punitions exemplaires sus-desdites Personnez telles que par l'application de nostre dit Envoyé à vous faite la dessus, seront juges

con-

convenables & proportioneés a l'endignite, & sur ce nous prions Dieu qu'il vous ait: Hauts & Puissants Seigneurs, nos bons Amis & Alliez en sa seure & digne garde, escrit a Whitehal le 25. Fevrier 1664. Vostre bon Amie, Signe,

CHARLES R.

De Staten van Utrecht onderricht zijnde dat haren 's Lants Adjunct Secretaris Cornelis van Deuverden diversche valscheden in 't veranderen van Obligatien had gepleecht/ tot een dosijn toe/ hebben den selven t'Amsterdam/ so hy by een Burger in de Warmoesstraet in-gegaen was/ hem daer doen verseekeren/ en 's Nachts na Utrecht op Hasenberg doen voeren/ alwaer hem den 7. April zijn Vonnis seer genadig wiert verleent/ alwaer ghesept wort/ doende Recht, en niet te min om sekere goede consideratien, præfererende gratie voor rigeur van Iustitie, verklaren den Gevangen vervallen van sijn Staet en Officie, en voorts infaem en inhabil om voortaen eenighe Ampten, Staten ofte Officien te bedienen, ordonnerende dat en van de voorsz. valze gefabriceerde Actens van versoeck door een Deurwaerder dezer Stadt na de Pronunciatie van Sententie, in 't aensien van hem Gevanghen, publijckelijck in de Audientie dezes Gerechts sal worden gescheurt: En condemneren hem Gevangen voorts alle de voorsz. t'onrecht ontfanghen Penninghen ten behoeve van den Lande te restitueren metten intereste van dien, 't sedert date van de respective betalinghe tot effectuele restitutie toe, uyt-ghesondert de Somme begrepen in de acte by hem gevangen den 15. Maert 1661. ten behoeve van den Ontfanger Kuylenburg gepasseert, voor soo veel die voor de tweede reyze betaelt sijn, behoudens den selven Kuylenburg nopende de tweede betalinge sijn actie tegens den Gevangenen, en de selve sijn defentie ter contrarie: Ordonnerende hem Gevangen wederomme in besloten hechtenisse te gaen en te verblyven. ende bannen voorts uyt krachte van speciale authorisatie van de Ed: Mo: H. Staten deser Provintie op gisteren verleent, uytte Stadt, Steden en Landen van Utrecht, sijn Leven lang geduerende, &c. Ulhoa den Portugijsse Minister versocht by hare Ho: Mo: op nieus weder een Conferentie op de restitutie van Cochin en Cananor. Den 13. deser recontreerde in den Haghe in 't Voor-hout met hare Carotsen/ elck een zyde van de Balie hebbende/ den Hertog van Holsteyn en den Resident van Engelandt/ en niemant wilde wijcken/ quam een Edelman uytte Carots van Holsteyn/ en wilde de Paerden van den Resident te rug doen gaen/ diens Koetsier daer tegens/ soo raeckten de Lackayen in al'arme/ so datter 3. gequetst wierden: Endeling quam den Raet Pensionaris de Wit en de Hr. van Duyvenvoorde/ na veel over en weer gaen nam den Hr. de Wit den Resident by de hant/ en Duvenvoorde den Hertog van Holsteyn/ scheydende also de twist/ en de Carotsen keerden beyde te rugge. Den Hr. Michiel van Goch uyt Zeelant/ wiert deze maent vast gestelt om voor ordinaris Ambassadeur na Engelant te gaen: Op de Conclusie lieten die van Vrieslant ter Generaliteyt aen-teekenen/ datte kosten van deze Ambassade egalijck op den staet van Oorloge onder de respective Provincien soude werden verdeelt en gefurneert. Den 21. passato was den Hr. Pensionaris van Haerlem Mr. Adriaen van Stryen Overleden/ in wiens plaetse de Achtb. Magistraet der selver Stadt hebben geeligeert Mr. Caspar Fagel: Den 27. daer aen was de Hr. Pieter Bo, Gecommitt. Raet wegens Haerlem/ gekoozen Hooge Heemraet van Rijnlant/ in plaetze van den Overleden Hr. Cornelis van der Hooch, die President en d'outste van

ste van dat aensienelijcke College was. Door 't versuym van een Traen-Ketel aen de Brugh/ verbrande 't Dorp Jisp den 22. April halff af/ 108. Huysen raeckten in de asse: en veel Kaes en andere Waren/ de Kerck bleef behouden/ en Groenlantse Netten en Vis-ghereetschappen waren 8. daghen te vooren (tot groot geluck) veel t' Zee geraeckt.

Hare Ho: M: Resident Bruninex quam den 28. passato te Regensburg op den Rijcxdach/ daer het seer druck was met overslach te maken; men bevont in de oude Keyzerl. Notulen van Ao. 1521. toen de Turcken korts daer aen voor Weenen quamen/ dese volgende lijste van gedane hulp by 't Duytse Rijk:

	te Paert,	te voet,	Amonitie,
Rijnze Keurvorsten,	242	1122	7392
Kroon Bohemen	400	600	7200
Oostenrijck	152	790	4984
Bourgondize Kreyts	120	554	3656
Franckize	255	1293	8292
Beyerze	222	1070	6944
Swabize	373	2345	13855
Overnerneusche	551	2531	16496
Westphalen	400	1762	11848
Over-Sachzen	322	1601	10268
Neder-Sachzen	359	1703	11120
Somma	3376.	15371.	101996.

En men bevont dat met al de Stenden wierden by-gebracht tot hulpe:

Ruyterye 11028. Voet-volck 46113.

Samen 57141.

Ende in gelt 265392. guldens.

Van Parijs gingen voor Volontarisen tegens den Turck na Oostenrijck/ onder 't Commande van den Col. de Gassion/ den Hertoge van Sulby/ den Ridder de Coislin/ de Marquis de Rochefort/ den Graef van Crussal/ den Graef van Marey/ den Ridder de Soissons/ en noch wel 100. andere/ ook den Marquis van Castelnau/ den Grave van Coligny/ den Hertoge van Bouillion/ den Marquis de Tresmes/ den Ridder de Flammarin/ de Kinderen van den Hertoge de Lesdiguieres/ Monsr. de Rohan/ &c.

Keyzerl. Velt-marschalck Souches veroverden den 3. May Neutra met Accoort/ na dat Bresse geschooten/ den storm volvaerdicht was; de Turcken togen daer uyt na Neuhusel/ en mosten 31. Christen-hoofden die sy afgekapt/ ten spot ghestelt hadden/ voor haer uyttocht/ in teecken haere demoet/ kussen. Graef Claes van Serin poogde Canisia te belegeren/ maer hy (soo men zeyde gehaet) wijl des Keyzers Ministers nader Vrienden hadden/ die dezen Helt bescheel-oogden/ quam hy wel daer voor/ met een magere troost van hulp/ ech-

ter hyervoer/ datte hontsvotten soo wel ten Hoof als by der Bauren sigerneeren. Dese saeck dede alle Vremdelingen walgen om den Keyser teghens de Turcken te dienen/ wijl d'Italianen en Spangiaerden over al de preses speelden.

De Polen hadden voor Glusehau nu al ettelijke stormen verloozen/ wanneer den Koning ordre gaf/ wijl wel 2000. ghemeene Soldaten/ en 60. Officieren daer voor gesneuvelt waren/ af te trecken: Men wilde in Severia oock Novogrodesch/ een oude stercke Stadt/ oock bespringen/ maer de Polen waren beter in 't velt als voor Fortressen/ sy quamen over al te kort/ en wijl het niet voorwint ging/ kreeg men te Warsou geen advijs door de verre af-gelegentheyt en woeste plaetsen/ daer de Boeren doch alle Passagiers en Posten ter neer sloeghen/ oock de Wateren alom over vloeyden: De Coningin van Polen hier over bedroeft/en beminnende den Koning en 't Leger/dede te Warsou voor de behoudenisse der selver Gebede-dagen houden: Men bevont eyndelijck datte Polen te verde ingetrocken/verduyrt/en luttel voordeel gedaen hadden/en veel Volckx achter-gelaten/ somtijts oock door de Moscoviters overwonnen waren geweest/ gelijck door den Palatijn van Smolensko/ invoeghen de Poolze Cantzelier te Warsouw binnen quam/ hebbende zijn Bagage/ Cantzelarye/ Silver-werck/ en alles in de loop ghelaten/ wijl de Russen in een breet Wout van 22 mijlen de Littauwers overvielen/en de Tartaren met hare roof haesop packten: Hier af veel oorsaeck zijnde datte veelerhande Natien van Poolen/ Cosacken/ Tartaren en Littauwers onder den anderen geduerigh over hoop lagen: Oock was Kowanzky/ Moscovise Gener./in wit Russen met 15000. man in-gevallen/ verbrandende Steden en Dorpen/ soo datte Littause Adel haer van 't Lant in de Steden mosten retireren: De beste waren d' oprechte Polen/ die niet alleen vernoecht waren/ maer aensiende de devuoiren van den Koning/ en daer by zijn onvermogentheydt/ weygerden sy hare gage/ alreede vervallen/ te ontfangen/ en swoeren op nieus getrouheyt: Den Koning van Polen onthaelden doe de twee Broeders van de Tartarise Cham/over een gekomen zijnde datse aen des Konings Tafel souden sitten met 4. Senatoren en 4. Murzas/ die met blooten Hoofde soude sitten; maer den Aga Murza (die als Gouverneur is van dese Tartarise Sultans) quam en seyde/ datze niet begeerden te komen indien de Murzas so wel niet met gedeckten hoofde saten als de Senateurs: Nae veele contestatien stelden de Poolze Maj. haer voor/ datse alleen souden komen/'twelck sy deden/en binnen zijn Kamer geleyt zijnde/wierden sy elcx met het inkomẽ vereert met een goudẽ Kleet/geborduert vã de selve stoffe/ hier op kusten sy den Koning van Polens handen/ die haer aen zijn lincker hant plaetsten/ op een banck met Gout Laken bedeckt/ onder een Hemel van 'tselve; over de maeltijdt seyde den outste van dese Princen tot den Koning/ dat sy-lien tot die tijt toe onnut ten dienste der Poolse Majest. waren geweest/ en wijl toch d' occasie niet geboozen was om eenighe vrucht te doen/ versochten demissie met hare Troupen: Den Koning antwoorde niet/ maer gaf haer Commissarissen om mede te handelen/ die de eygenkoppicheyt van dat Volck kennende/ opereerden/ datze soo langh by de Poolen souden blijven als men immer begeerden.

't Huys

't Huys van Contractatie tot Sevilien dede doe te Madrid groote debvoiren dat men dit Jaer gheene Vlooten na Terra Firma noch Nova Hispania soude laten af-gaen/of dat anders dien Handel in die Gewesten geheelijck onder den voet soude raken/mits den overvloet van Koopmanschappen die over gebleven aldaer noch in wesen waren; waer over men resolveerde maer 3 a 4. Schepen met Quicksilver derwaerts te senden/en den nieuwen Viceroy van Mexico den Marquis de Manzera daer te brengen. Monsr. Frans Hauw/ Engelze Gesant/ was in Maert te Cadix gearriveert/ met een treyn van wel 71. Persoonen/ om te gaen na Madrid/ met zijn Vrou en Kinderen; den Cathol. Koning dede hem over al op Spaenze kosten tracteeren/ hy toog op Sivilien/en van daer op Toledo. Den Marquis Castel Rodrigo quam doe van Barcelone te Madrid / om de Caracter te ontfanghen van Gouverneur der Spaenze Nederlanden/ in plaetze van den Marquis Caracena/die groote instantie by den Koning had gedaen om na 30. jarigen dienst eenmael weder ten Hoof te mogen komen. Men sprack doe van een Hulijck tusschen den outsten Soon van den Prins de Ligne en de Dochter van Castel Rodrigo. Tusschen den Marquis de Caracena en den Graef van Isenburg ontstak eenige onlust te Brussel/ om dat in de depesches der Financien / daer dito Graef Opperste van was/door de swackheyt van ged. Grave eenige tijt was stil gestaen/evenwel wierden de depesches hoewel ongheteeckent/ voor goet en valide gekeurt/ mits den Grave die noch ongetekent waren/soude tekenen: Hier tegens stont men op de Instructie/die speciael spreekt/dat alle Acten en depesches niet getekent by den Chef van de Finantie/blijven in onwaerde/ soo wierde evenwel na in-genomen consult/ by Patente van de Marquis de Caracena/als Gouverneur van den Lande/ het eerste geconfirmeert: Den Commis van de Finantien Ognantl/en den Ontfanger Caracolte seyde men dat beyde gedisgradeert wierden/ en belast sich uyt Brussel te retireeren / om dat zy met yver de saken van den Graef van Isenburg hadden voor-gestaen.

Den Domdeken van Munster Brabeeck/ versocht in deze tijt aen haer H: Mo: dat de Staten van Gelderlant/ nu Staets-gewijs vergadert/ met hem mochten Confereren over de restitutie van Borculo/ op een moment als men van deze zyde eyste de evacuatie van de Deyler-Schants / die den Munsterse Bisschop per stratagema met luttel moeytẽ had bemagtigt/wijl daer weynig Volck in lach: Des Bisschops yver scheen meer te Regensburg om het Turcx wesen/ daer hy wegens den Westphaelze Kreyts alle de Standen had ontboden/ en uyt yver den noot der Christenheyt aen haer voor-gehouden/ vallende op het centrum van alle groote behoeftige/ hy most gelt hebben/en dat mosten sy fertich halten: Hy meynde men soude den 2. April op-trecken/ hy betoonde so groote devotie/ dat op een triplum hy noch een halfje by-schoot/ Neuburgh/ Paderborn en Osnabruch van gering vermogen/ volgden licht/ maer 't beliep niet veel/want als de gantze Westfaelze Kreyts gevolcht had/konden sy noch geen 3000. man uyt-rusten/ 't geen een Dorp in Hollant wel vermocht: Het was al den 18. December 1663. geweest datte Bisschop van Munster af-gesonden had Volck/Geschut en Mortieren/als een grooten Deurwaerder van

Spier/ over de querelle tusschen den Hr. Graef van Oost-vrieslant en die van Lichtensteyn/ uyt krachte van de Keyzerl. Sententie/ weghens 't Wirt-gelt der 3. Heerlijkheden Esens/ Stedesdorp en Witmont/ die den Hr. van Lichtensteyns Wijfs Moeder/ aen de welke het door een vaste seltsame afstant van hare halve Broeder op een ander Moeder gewesen/ had ge-erft te betalen/ den Graef van Oost-vrieslandt hier tegens beloofden te betalen/ maer desen Bisschop te kleyn van lijtsaemheyt/ wilde op zijn Westfaels door; men had hem tegens haer Ho: Mo: als op folio 46. besendingh gedaen: Hy antwoort daer op/ sonder of aen d'een of d'ander syn intentie so uyt te drucken/ datmen van de gerequireerde restitutie en satisfactie mochte verseeckert zijn. Hare Ho. Mog. daer op considererende/ datte Dyler Schans in verscheyden occasien desen Staet seer groot onheyl konde veroorsaken/ en een brug werden om des Staets vyanden de naeste Provincien te doen invaderen/ en Oost-vrieslande (aen dese Republijck door oude en nieuwe schulden verbonden) en volgens dit laeste Verbant/ genoechsaem af te scheuren en te vernielen/ na inhouden van dit volgende:

WY Georg Christiaen/ Furst ende Heer tot Oost Frieslant/ Heer tot Esens/ Stedesdorp en Witmunt/ doen te weten: Nademael de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden/ onse goede Vrienden ende Nabuyren/ op ons ernstelyck versoeck/ op Intrest tegen den penning 20. hebben doen verschaffen 135000. Ryckds. tot betalinge en voldoeninghe van sekere condemnatie tot onsen laste/ en tot voordeel van onsen Heer en Neve Hartman van Lichtensteyn/ in het Keyzerl. Hof tot Weenen ghewesen/ onder verbandt van alle onse Goederen ende Domeynen in Oost-vrieslant gelegen/ ende specialijck van onse Heerlijckheden van Esens/ Stedesdorp en Witmunt voorn. en de Inkomsten van dien/ met subjectie van alle de selve voor de precise betalinge van Capitael ende jaerlyckse Interesse/ onder de militaire executie en sterke handt van den Staet der voorsz. Vereenigde Nederlanden/ breeder vermogens d'Obligatie van den 4. November lestleden/ ten behoeve van de hoog-gem. H. Staten Generael onder hant en zegel hebbe gepasseert/ daer toe kortheyts halven gerefereert wort: So ist dat wy geconsenteert ende bewilligt hebben/ gelijck wy consenteren en bewilligen by desen/ dat het aen haer Ho: Mo: tot meerder securiteyt en versekeringe vry sal staen/ terstont na het rekenen deser de jegenwoordige Dijlerschanse ende Jemgummer-dwinger/ met sodanig Guarnison buyten onse kosten te besetten als de selve soude mogen komen goet te vinden: Nemen oock wijders aen voor d'Ed: Mo: H. Raden van State der voorsz. Vereenigde Nederlanden/ ende onse Gecommitteerde tot onsen koste en laste/ de reparatie van de Fortificatie wercken van 'tselve Fort te laten besteden/ en in behoorlijcke defentie brengen en onderhouden/ als mede de Baracken en andere bequame Huysingen/ die aldaer tot Logement van 't voorsz. Guarnisoen sullen dienen gemaeckt te worden: En soo wanneer de voorsz. Fortificatie wercken sullen zijn gerepareert/ in defentie gebracht/ en de voorsz. Baracken of d'andere Logementen gemaeckt/ op-genomen/ gelaudeert en geprefen/ volgens de gewoonlicke ordre/ so sullen wy besorgen dat d'onkosten daer toe aen-gewent/ aenstonts uyt onse intraden en Domeynen promptelijck worden betaelt/ gelijck wy ook sorge sullen dragen dat voldaen werde 'tgeene daer voor de Jaerlijckse onderhoudinge van 't een en 't ander sal worden besteet; Dan in geval sodanige betalinge boven vermoeden mocht werden geprotraheert/ verschoven of uyt-gestelt/ zijn wy te vreden dat omtrent den Raet van State uyt d'inkomsten van de Generaliteyt de gerequireerde gelderen voor ons verstrecke en debourseere/ des beloven wy wederom onder verbant als voren/ na aflossinge en quitinge van de voorsz. schult ende voor en al-eer de voorsz. Fortresse weder te aenvaerden/ en in possessie van dien te treden/ de voorsz. voor ons alsoo te verschieten en te debourseeren penningen aen de meer hoog gem: H. Staten Generael/ of den wel-gem. Raet van State vrywilligh te vergoeden en restitueren met den Intrest van dien/ na advenant den voorsz. penning 20. in 't jaer/ edoch is hier by bedongen en expresselijck gereserveert dat sulcx alles niet en sal geschieden tot prejuditie/ nadeel of afbreuck van 't H. Roomse Rijck/ nochte tot verminderinge der Keyzerl. Maj. en des Rijcx hoogste Superioriteyt over de selve Plaetse/ oft 't geheele Furstendom Oost-Frieslant/ noch dat wy daer door sullen worden belet aen de exercitie van onse Jurisdictie in de selve Plaetse/ soo wijt ons de selve voor onse Onderdanen toe staet/ en aen den vryen pas en repas voor ons en onse Onderdanen/ en voor de geene so van buyten mette selve Commercie drijven/ mitsgaders hare Goederen: Dat oock den Commandeur by haer H. Mog. op de voorsz. Schantze aen te stellen/ mitsgaders zijn Officieren en Soldaten/ hun sullen ont-

houden

houden van alle Jachten/ Visseryen/ en Vogel-vangen/ van wat soorte 't selve oock sy/ ten waere wy hier inne yets willen disponeren of toe-laten/ en indien yemant ons of onse Successeurs van wegen dese inquartieringe soude willen moeyten/ pericul/ schade of hostiliteyt aen doen of bewijsen/ so veel in de H. Staten Generael ons en onse Successeurs in haer Ho: Mo: protectie nemen/ belovende ons ende onse Successeurs na uyterste vermogen te sullen defenderen tegens alle gewelt;en dit alles sonder prejuditie van de vryheydt des Furstendoms Oost-frieslant/ noch dat daer door de H. Staten Generael van de Geun. Nederlanden en sullen pretenderen eenig recht of geregtigheyt van superioriteyt of andersints over het Ampt Lieroort/ en in specie over Deyderlant/ maer gehouden blijven na betalinghe als boven verhaelt/ de plaetse ter goeder trouwe te restitueren/ en in vrye gebruyck en possessie/ gelijck 't selve is over gelevert/ wederom te laeten en te stellen in handen van ons of onse Successeurs/ sonder eenige exeptie/ uytvlucht, of tergiversatie/ hoedanig die oock sy. Des ten oirconde/ etc.

Om dan den Staet en den Vorst van Oostvrieslant gelijckelijck te preserveren/ hadden hare Ho. Mo. in Decemb. lest geformeert 's Lants Militie/ waer over gebieders waren:

Sijn Doorl. Prins Wilhelm, Vorst van Nassaw, &c. Generael over 'tgantsche Leger.

d'Heer Prins Talmont van Tarante, Generael over de Ruyterye: De Colonellen waeren over de resterende Cavallerye Antony van Hadra Solte, d'Heer van Duyvenvoorde, ende over 'tVoetvolck Collon. Gerrit van Ittersum, Adolf Clant, Moriacq, Robbert Sidny, ende Iohan Colpatrick: De Ruytery was 20. Compagnien, elck van 45 koppen, 76. Compagn. te voet, elck van 50 man: De namen van d'afgelegene Compagnien zijn dese:

Capiteyn Willem Kampen, uyt Ysendijck.
Capi. Leendert Mogge, uyt Philippine.
Capi. Iacob van Hembise uyt 'tSas van Gent.
Capiteyns d'Aumale, d'Haucourt, en Harman Kivit, uyt Hulst.
St. Major Valandre en Lieuten. Colonel Zair, uyt Zirickzee.
Capi. Reynold van Boeckhoven, uyt Veere.
Cap. Louis van Dorp en Cæsar Duc uyt Breda
Capi. Daniel Torsay, uyt Bergen op zoom.
Capi. Savorny, uyt Steenbergen.
Capi. Cassiopijn, uyt Kuylenborg.

Dese Compagnien al mede door Goude, Haerlem, en Sparendem, &c.
Compagnie Colonel van de Furst Fredrick Wilhelm van Nassau, uyt Kulenborg.
Col. Morjacq en St. Major Bisschop, Rotterd.
Colon. Sidny, uyt Gorcom.
Capi. Nicolaes van Brederode uyt Schiedam
Capi. Philips Doublet, uyt den Briel.
Capi. Daniel van Boxtel, uyt Kuylenborg.
Col. Kirckpatrick uyt Heusden.
Capi. Ioachim van Gent, uyt Bommel.
Capi. Charles de Bruigues, uyt Thiel.
Capi. Otto van Hell, uyt de Vooren.

Dese Krijgsmagt en verbaesde den Bisschop soniet als die van Munster:= men sondt den 23. April Patenten aen de voorsz. Krijghs-benden / om tegens den 6. Mey door de Kiel / Goude / Spaerendam en de Suyder Zee te komen op de rendevous te Campen: De Schippers wierden versekert hare betalinghe by den Raet van Staten te sullen ontfanghen door d'Ontfangher Doubleth: Hare Ho. Mo. om alle bloetstortinghe te vermijden / sonden dese hare leste en vrundlijcke aenbiedinge noch eens aen den Bisschop te Munster:

WY hadden wel vertrout dat de sake van de Lichtensteyns schult door alle de aengewende bedenckelijcke devoiren, eñ de meer als billijcke presentatien by ons, en uyt den naem ende van wegen den Heere Vorst van Oost Vrieslant gedaen, al voor langhe soude sijn geassopieert ende uyt de wege gelegt, eñ daer op de Dijler-Schants van de Soldatesque van uwe Fur-

 stel.

ftel. Doorl. geevacueert geweeft; maer wy moeten alhier tot ons leetwefen feggen, dat fulckx tegens alle verwachtinge, ende contrarie onfe goede meeninge en intentie is uyt-gevallen, eñ dat wy derhalven genecesſiteert ſijn ghewordẽn met de Macht van den Staet defer Landen te trachten de voorſz. Soldatesque uyt de voorn: Dijler-Schants te doen deſlogeeren, en dienvolgens alles te prepareren wat tot ſodanigen eynde vereyſt wert, als daer toe ons verpligt vindende uyt verſcheydene juſtificatoire redenen, ende onder anderen om het Landtſchap van Ooſt-Vrieſlant tegens alle overlaſt ende gewelt na vermoghen te protegeren: Ende ſiende de ſelve als nu met ſoo notoiren ongelijck geopprimeert werden, in goeden ghemoede niet en konnen noch en mogen af-weſen, hem van die oppreſſie na vermogen te helpen bevrijden, konnende van notoir gewelt ende klaer-blijkelijcke oppreſſie niet vry geſproken worden, dat den ſelven Vorſt door de continuatie van de Executie in ſijn Lant, ende ten laſte van ſijn Onderdanen beſwaert blijft, na de gedane oblatie van de Gelden, die alleenlijck uyt den Hoofde van den Vorſt van Lichtenſteyn verſcheenen ſijnde, konden gevordert worden: Sijnde in alle manieren onverantwoordelijck, dat ſijne Furſtel. Doorl. authoriſatie eñ laſt gelaten heeft omme de voorſz verſcheenen penninghen, te weten, den eerſten Termijn by de Executie van de Pachters ende Huyſlieden in Ooſt-Vrieſlant af te halen, haer onder militaire bedreyginge ſommerende binnen een Maent te betalen in de Dijler-Schanſe: Eñ alhoewel de volle Somme van die penningen, die men alſo by militaire Executie invorderde, voor de expiratie van de ſelve tijdt, onder andere mede ter ſelver plaetſe geregtiglijck is geoffereert gheworden, echter de voorſz. geauthoriſeerden verklaert hebben niet gelaſt te weſen, om de voorſz. aengebodene penninghen te aenvaerden, veel min om daer op de begonnen Executie te laten varen, en de Volckeren van de Dijler-Schanſe te doen af trecken: Gelijck oock voor al de Werelt niet ander als voor eene inſupportable actie aengeſien en kan werden, dat men het gelt by beſwaerlijcke Executie alhier tot verderf van Lant en Luyden wil invorderen, ende weygert het ſelve vrywilliglijck geconſenteert wordende, te accepteren, en dat men onaengeſien ſodane oblatie d'Executie blijft continueren, ende het geapprehendeerde, namentlijck de voorſz. Dyler-ſchantſe beſitten, alſoo in Rechten notoir is, oblatione pignus ſolvi, dat over ſulcx alle oorſake niet alleen, maer oock het pretext van Executie ſijn comen te ceſſeeren de continuatie van de inlegeringh van de voorſz. Volckeren in 't Graefſchap van Ooſt-vrieſlant en de Dijler-Schanſe invito Domino, is de notoirſte en onrechtvaerdigſte oppreſſie die oyt of oyt ſoude konnen worden ondernomen: Wy hebben hier bevorens wel ontfangen u Furſtel. Doorl. Miſſive, geſchreven tot Regensburg den 28. February leſtleden, daer by de ſelve onder anderen verklaert, dat de ſake voor den Keyſerl. Hofraet was betrocken, ende dat de ſelve oock aldaer cum ſuis an- & connexis ſoude gehoren, declinerende alſo de minnelijcke conferentie by ons aengeboden en verſocht, even en in allen ſchijn, of ons de ſelve ſake niet en ſoude concerneren, daer wy nochtans den voorſz. eerſten termijn in 'tgeheel, ende den 2. termijn ten deele hier te Lande hebbe doen negotieren, om den Vorſt van Lichtenſteyn aen ſijne betalinge te verhelpen, ende 't Graefſchap Ooſt-vrieſlant van alle Executien te bevrijden; Behalven dat deſen Staet ten verſcheyden reſpecten ende inſichten by de conſervatie ende welvaert van het ſelve Graefſchap merckelijck is geintereſſeert, ſoo ten regarde van de voorgaende verſchotene groote ſomme van penningen, als anderſints: Oock hebben wy den hoog-gem: Vorſt van Ooſt-vrieſlant den 19. deſer verſocht, dat de ſelve boven de albereyts gedane inſinuatie van de voorſz. eerſten termijn, St. Michalis leſtleden vervallen, oock aenbiedinge ſoude willen laten doen, van dat mede den 2. termijn tegens den 3. deſes ouden, of den 13. naeſtkomende, nieuwe ſtijl, inſgelijcx gereet ſal ſijn, en volgens accoort ontfangen konnen worden, ſo wanneer de meer-gem: Lantſchap, ſpeçialijck de Dijler-Schans van alle Militaire Beſetting ende Executie ontheven ende gevrijt ſal weſen, doch of de voorſz. inſi-
nuatie

nuatie voor den ontfang deses niet mochte sijn geschiet, sal u Furstel. Doorl. die voor ghedaen aen te nemen, ende sullen wy sorge dragen, ende staen daer voor inne, dat de betalinge van den eersten en tweeden termijn als vooren sal werden gepresteert: Alle 't welcke wy goet gevonden hebben u Furstel. Doorl. mits desen ten overvloet om alle voldoens wille, ende t'onser decharge voor de gantse Christenheyt te representeren ende te notificeren, met de vast, vient en Nabuerlijck vertrouwen, dat de selve om de voor verhaelde redenen, en de voorsz. so billijcke iterative presentatie, tot vermijdinge van alle onheylen, verwijderingen ende ongemacken die daer uyt staen te rijsen, eyntelijck eenmael bewogen sal worden prompte ordre te stellen, ende de noodige voorsieninge te doen, ten eynde dat de meer-gen: Graefschappe Oost-vrieslant, en specialijck de Dijler-Schanse ten spoedigsten, ten langhsten voor den 10. May naestkomende, nieuwen stijl, in der goede ende minne van de meer-gen: Soldatesque geevacueert worde; doch by onverwachte ontstentenis van dien, willen wy onschuldig sijn en blijven van alle de voorsz. onheylen, verwijderingen, ende ongemacken die daer uyt onvermijdelijck staen te volgen, geconsidereert wy met onse Militie als dan aenstonts ten fine als vooren sullen moeten laten ageren, ende sullen die gheene blame op haer moeten laden, die daer toe met de boven verhaelde onrechtmatige proceduren en oppressie oorsake hebben gegeven. Waer mede eyndigende, &c. Actum den 29. Aprillis Anno 1664.

Den Bisschop antwoorde/ dat hem haer Ho: Mo: Missive met bevremdinge voorquam, en dat door eensijdige informatie een gants onverwachte wederwaerdige opinie wiert op-genomen, daer hy noyt anders had bevlijticht als met haer Ho: Mo: alle goede vruntschap en goede correspondentie te cultiveren, en of hy weghens des selfs pregnante redenen teghens hadde, soo wilde hy 't op sijn beloop laeten, by-voegende/ sijnen secreten Raedt Brabeeck te sullen af-senden, om alle onderlingh mis-verstant wech te nemen: Maer Brabeeck in den Haeg verschijnende/ heeft dat werck geen herepschten uytslach genomen. Onderwijl waren de H: Staten Soldaten buyten Kampen op de rendevous gekomen/ van waer den Gen. Prins Willem zijn Trompetter aen den Graef van Benthem sont/ aen-seggende/ datten aentocht apparent door zijn Landt soude gheschieden/ die 't selve niet onaengenaem liet zijn: Den Bisschop had daer tegens 60. Soldaten uyt Warendorp/ Constapels/ Amonitie/ Ec. in de Eyler-schants gesonden/ en liet noch veele Boeren op ontbieden/ die snachts marcheerden/ en by daeg in 't velt lagen/ om niet gesien te werden: De Munsterse Ingesetenen hoorende van den optocht des Staeten Leghers/ wierden bynae desperaet/ duchtende dat men haer om soo een handt vol aerde als dese Schants was/ in 't Lant soude gevallen hebben/ en schreven uyt weemoedighept/ dat als men haer leet wilde aen doen/ zy de Ongaren en Croaten (als de Fransen en Sweden niet wilden helpen) souden te hulp roepen/ Ec. Maer haer Bisschop was wijser/ want die siende dat haer Hog: Mo: Waepenen gaende waeren/ had sich te beroemen dat zijn Sticht soo ghenadelijck daer af quam: Den optocht geschiede met seer goede ordre/ de Boeren echter waren meest gevloden/ hoewel goede discipline geobserveert wiert/ niemant quam om sauvegarde van eenige van qualitept: Haer Ho: M: hadden goet gevonden om in alle goeden raet t'assisteren den Generael d' Heere Ripperda tot Buirse, Crommon, en Amerongen nevens Haren, Almeloo en Gockinga, en indien d'affairen noch verder gingen/ soude uyt yder Provintie een Gedeputeerde te velde trecken: Den

20. Mey quam 't Leger voor d'Eyler-schants/ den Gener. dede daer op door den Col. E. van Itersum en zijn Trompetter de Schants op eysschen/ gelijck di- to Itersum daer van schrijft uyt Bruwael/ adv den 20. Mey:

DEzen dag hebben wy de Quartieren genomen voor d'Yler-Schants, en heeft den Heere Prinçe van Nassau belieft huyden morgen my te senden na de Schans om den Commandant toe spreken, en te vernemen of hy soude gelieven de Schants te verlaten, en aen sijne Furstel. Gen. in te ruymen, dewijl de selve last hadde van hare Ho: Mo: die Schantze in besettinge te nemen: De voorsz. Commandant my uytte Schans komende spreken, gaf my tot antwoort: Dat sijn Vorst den Bisschop van Munster hem die Schants te bewaren ghegeven had, en belast, die selve aen niemant over te leveren, als door sijn ordre. en dat hy sodane ordre noch niet ontfangen hebbende, de selve noch niet en kost over geven: Uyt last van den Vorst van Nassauw repliceerden ick: Dat met het verlaten van de Schants soude gecontinueert worden de vruntschap tusschen haer Ho: Mo: en sijnen Vorst, maer ter contrarie door het verweygeren veele inconvenienten stonden te verwachten: Dat hy alle inconvenienten niet considereerde tegens dat groote inconvenient 't welck sijn persoon had te verwachten, in geval hy de Schants sonder ordre van sijn Vorst soude over geven: Daer mede wy scheyden: En heeft den Vorst belieft my met 2. Regimenten te laten alhier tot Brewael, alwaer ick my huyden heb begost te retrencheren; de Vorst heeft zijn quartier genomen tot Stapelmoer, of daer omtrent; De Ruyterye logeert voor eerst tot Asschendorp: Den Commandant heeft een Lutenant uyt-gesonden aen den Vorst, en versocht 3. dagen uytstel, om te moghen senden aen den Bisschop van Munster: Die Vorst gaf hem tot antwoort, dat hy wist wat last hy hadde van sijn Heeren en Meesters, hy Commandant most weten wat last dat hy hadde, &c. En gelooft men dat morghen de Aprochien sal openen, of overmorgen ten langsten: Aen de zyde daer ick ben geweest, bevinde de swaricheyt van Aprocheren niet soo groot als men wel heeft geroepen.

Terstont dede den Prins Gener. de Westphaelze zijde door Iterzum en Clant besetten/ en toog mette Frans/ Engels/ Schots en Vriesse benden over 't moer op planckjes/ na de hartste gront/ den Dijck doende door-snijden/ om 't water af te tappē/ daer tegens dē Gouv. Claes van Elververt luttel wist te doen/ interim wierde 't Canon en de Waegens/ Schoppen en Spaeden van Groeningen ontboden/ verwacht/ dan quamen vry laet/ als mede 't volck en Amonitie onder Lut. Gen. van der Mijl/ die te water op de Watten niet voort gekost hadden/ oock eenig Volck om hals geraeckt was; met 7. Pontons maeckte men stracx een Brugge over de Eems/ men begost dapper te graven: En sont den Prince Gener. daer op dese Missive aen haer Ho: Mo:

Edele Mogende Heeren, bysondere goede Vrienden:

UEd: Mo: beyde Missiven van den 6. en 10. May zijn ons wel ter hant gekomen, waer uyt wy met aengenaemheyt hebben gesien de sorge de welcke de selve beloven te dragen omtrent het bestellen van de Post, ende dat wy mochten werden versien met Canon en andere nodige materialen: Wy doen U Ed M: daer voor seer gedienstelijk ende vrundelijck bedancken, dezes Canons ende by-gevoegde gereetschappen zijn wel over-gekomen, dan overmits den E. Generael van der Mylen met de Artillerye ende wat daer aen dependeert, eyndelijck aengelant is, ende noch van daeg alhier verwacht wert;

wert; soo behoeven U Ed. Mog: sich niet verder te bemoeyen yetwes toe te senden, wy sullen daer tegens sorge dragen dat 'tgeene alreets uyt-gelevert hebben, ter behoorlijcke tijt weder daer in gerepliceert werde; Wy zijn nu besich een Baterye van halve Cartouwen te formeeren met een corps de garde, omme te Aprocheeren, van 't succes sullen wy U Ed: Mo: hier naest part geven: Ende hier mede, Ed: Mo: Heeren, bysondere goede Vrunden, beveelen wy de selve in Godes H. Protectie, Stapelmoer den 12. May 1664. U Ed: Mo: Dienstwilligsten ende verobligeerden Dienaer

Wilhelm Frederich, Furst zu Nassau.

Den 22. Mey quam Lut. Kloot uytte Schans/ versocht uytstel/ om aen den Bisschop van Munster te senden/ en paspoort voor zijn Huysvrou om nae Meppen te gaen; 'teerste wiert absolupt geweygert/maer 't leste toe-gestaen/ en sy wiert den 23. in de Karots van den Prins van Tarante met zijn Trompetter na Meppen geconvoyeert: De Corps de guarde aen-besteet yder roede voor 30. gl./ en een Baterye voor 1500. gl./ waren met haest klaer: Op dien dach begost men op de Schants te Canoneren/ die van binnen antwoorde den 24. dach en nacht met Canon en Granaden: Onder dies had den Dom-deken Brabeeck en Aelbrecht Freusberg, Secretaris van den Bisschop te Munster in den Hage een handelinge versocht/ maer wijl geen satisfactie op hare pooirs wierde bespeurt/ is aen den Bisschop ghesonden de voorsz. Schants op den 4. Juny te evacueren/ en so lange aen den Prins Gener. surcheance van hostillitept aen-geschreven tot den lesten Mey/ tot groot hartenleet der Belegeraers/ echter liet de Generael niet na zijn Aprocches te bevorderen/ de Gouverneur daer over klagende/ antwoorde zijn Excell./ hy had binnen de Schans te doen wat hem beliefde/ den Generael onderhielt de stilstant/ en den Goubern. had buyten niet te gebieden: Den 31. quamen 2. Munsterse Gedeput. in 't Leger/ daer haer Ho: M: Gedeput. waren/ hun af-vragende/ of sy van den Bisschop van Munster gecommitteert waren? seyden ja/ en of sy aen haer E: niet hadden te seggen? Antwoorden/ de Gedeput. van Oost-Vrieslant te moeten spreken/ hadden haer H: Mo: Gedeput. haer yets voor te dragen/ sy souden 't selve aen-hooren; welck bescheyt sy mede aen den Prins Gener. mede gaven; en daer na lieten de Gecommitt. van den Vorst van Oost-vrieslant weten/ datte Munsterze quitantie niet goet noch aennemelijck en was; welcke absurditeyt veroorsaeckte datter niets gedaen/ en den 1. Juny weder geschoten wiert/ en de Munsterse Gecommitt. packten hun in haest weg/ wijl sy om te handelen inhabil waren/ als geen Commissie noch Creditiven daer toe hebbende/ alles maer by den Bisschop aen-geleyt zijnde om tijt te winnen: En dese Munsterse Gedeput. verklaerden daer na/ dat 't Accoort in den Hage met Brabeeck geslooten/ haeren Bisschop dat niet en konde aen-nemen: Veele omlegghende Vorsten dit hoorende/ wenschten den Bisschop (als een plager van al zijn gebueren en eyghen Inghesetenen) niet veel goets toe / (want wat heyl van een Deurwaerder vraegt Quevedo?) Want hy had/ op datte H. Staten Troupen souden geincommodeert zijn/ op haer heentocht de Molen-steenen van de Molens over al doen wech nemen/ zijn Creaturen daer by voegende/ dat sy meen-

den eén beter Heer te hebben / &c. Selfs den Hof-Richter Knyphuysen van Aurick bemerckende in haer quitantien diverse ghebreken/ nam des geen satisfactie: De Vorsten van Bronswijck/Wurtenberg/Hessen/en andere desapprobeerden innerlijck dit doen des Bisschops/ wenschende/ niet dat met Accoort/ maer vive force de Schants by haer Ho: Mo: wierde ghewonnen/ om dese moeytmakende Bisschop de vleugels wat te korten/en de lust te benemen om de Naegebuyren / gelijck den Vorst van Oost-vrieslandt/ den Graef van Benthem/ van Stirum/en Flodorf/en andere/van haer H: M: te plagē en te quellen/ wijl het notoir was dat in veel Eeuwen dusdanighe Executie niet en was geschiet/en so sulcx in practijk gebracht konde werdē/soude niemant versekert mogen zijn/ wijl alle hooge Vorsten/ Princen en Graven altoos schulden hebben/ maken/ en deels daer in blijven : De Boeren uyt Munster quamen in 't Leger seggen/dat desen Hr. Bisschop den derden man in zijn Sticht had op ontboden/ en 7. Boeren mosten een Ruyter uyt brengen / oock dat General Wrangel quam met veel 1000. Sweden tot zijn hulp/ quam die te kort/ de Fransen souden hem helpen/ in somma/ de slimste sangers songen de ondeugenste vaersen. Maer den trouwen Gener. Prins Willem/ die nacht noch dach/ noch uyr en spaerde/ vergaepte sich aen de Sirenise gesangen niet/ wy hebben zijn yver hier gesien/ hy lach te Stapelmoer met zijn Quartier op een ruym velt/ de Hutten der Soldaeten waeren ter zijden 't Dorp/ selfs had dē Vorst Gener. zijn eygē Hutte in 't Velt/ by een groot Huys daer zijn Tente in was/sich also behelpende na tijts gelegentheyt : Broot/Bier en Wijn was daer genoeg/ maer een Liefhebber van Kaes vont zijn gerief niet/ noch stroo vont men om gheen dubbel gelt/ en echter stont 't Kooren ten Velde onbeschadicht/ dat lustich om sien was/ de Boeren ginghen in 't Velt arbeyden sonder bekommernis/ derdehalf uyr van Stapelmoer lach 't Ruyter Quartier van 22. Comp. onder Prins Talmont, daer eenige Huysgesinnen vertrocken waeren/alwaer oock 'tgewas ten velde tot voerage der Paerden wiert gebruyckt/ hier vont men Bier/ maer schaers/Wijn/Broot en andere Vivres ging redelijck/het derde Quartier was tot Bruwael/ onder Col. Itersum, Clant en Swartzenburg, was cierlijck af-geset/ en hare Tenten als een oog verlustiging aen te sien/van alle dese Quartieren lach de Schants omtrent een half uyrtjen/daer men den Wijl door komt over hoog Lant tot op een breeden wegh/ die sich tot een Dijck streckt/ van waer men de Schants in een geheel marassige laeghte siet leggen/ met dick besette Wallen : Wanneer nu veel Wagens met Rijs/en de Aprochés niet alleen tot naby warē gevordert/ maer 'svyants Canon door uytterlijck Canoneren gedecanoneert/ oock veele aen den roo loop steck/ en de plaets te kleyn was te schuylen of te ontwijcken/ sloegen sy den 4. Mey smorgens ten half 7. de Trommel om te parlamenteren/daer Cap. Calcar en Lut. Cloot op binnen gesonden wierden/ de Articulen slootē/en luyden als volcht :

Erstelijck, dat het aenwesende Guarnisoen, so Officieren als Soldaten, bedienden van den Staf ende Artillerye, ende voort alle die geene die sijn Hoog-furstel. Genade tot Munster verplicht sijn, met vliegende Vaendels, boven en onder-geweer, brandende Lonten, Bagagie, Sack en Pack, vry af trecken,en den rechten weg na Coesvelt, sonder eenig beletsel of op-houden sullen mogen Marcheeren.

2. Sal

2. Sal uyt de voorsz. Schants mogen vervoert werden alle 't gheene sijn Heer Furstel. Gen: tot Munster na ende binnen de Deyler-Schans heeft laten voeren, als, Artillerye, Ammunitie van Oorlog, Bou-materialen, Proviande en Vivres, Timmer-hout, Pallissaden, Schollen ende Plancken, voort alle het geene sijn Heer Furstel. Gen: tot Munster toe-behoort, uytgesondert nochtans alle 't geene aen en omtrent de voorsz. Schants aert en nagel vast is.

3. Uyt de voorsz. Schants en sal niet mogen vervoert worden sodanigh Canon als gemarqueert ende getekent is met de Wapenen van haer Ho: Mo: gelijck mede daer binnen verblijven sal alle 't geene daer binnen gevonden is ten tijde als de selve Schants door de Troupes van sijn Furstel: Genade tot Munster is bemachticht.

4. In manieren als vooren sal het Guarnisoen uyt-trecken op Vrijdagh den 6. Juny, of den 27. Mey 1664. ende sullen tot noodigh transport van de generale Artillerye, Ammunitie van Oorlog. Proviant, Bagagie, ende vordere materialen versorgt worden nodige Ponten, Wagens en Paerden, om 't geene voorsz. vry en onverhindert na Meppen te voeren.

5. Indien om de kortheydt des tijdts alle de voorsz. goederen soo haest niet souden konnen worden uyt de voorsz. Schants gevoert, en dat dienvolgens de Commandant daer binnen begeerde te blijven tot dat het eerste met het laeste daer uyt-gebragt sal sijn, dat in sulcken gevalle den gem: Commandant een goede versekerde Post binnen de voorsz. Schants sal assigneren en aenwijsen, om door hoog-gem: sijn Furstel. Doorl. met Troupes van haer H.M. beset te wordẽ.

Aldus gheslooten ende gearresteert tusschen sijn Furstel. Doorl. de Heere Prince Wilhelm Frederich van Nassau, &c. als Gener. van de Troupe van haer Ho: Mo: aen d' eene sijde, eñ den Heere Nicolaes van Elvervelt, Commandeur van de Deyler-Schants, aen d'ander sijde, in date als boven, in 't Leger van haer Ho: Mo: in 't Quartier van hoog-gem: zijn Furstel. Doorl. tot Stapelmoer. Geteykent WILLEM FREDERICH, F. zu Nassau.

NICOLAES van ELVERVELT.

Men weygerde aen de Munsterse de Pallissaden aen de Schants staende/ mede te nemen; zy trocken uyt 160. gesonde mannen/ in geleden marcherende/ 80. soo siecken als gequetsten/ die op Wagens lagen/ de meeste door splinters van de Munsterse Pallissaden beschadigt/ samen sterck 300. man: Cap. Kock wiert by provisie Gouverneur gestelt: Op de Schants waren gedaen 1982. Canon-schoten/ en op 't Beleg is in gelde by-gebracht 175000. gl./ den Munsterse Command. droeg sich modest/ zeyde/ verwondert te zijn hare Ho: Mo: Leger in so goede ordre te sien: Binnen de Schants was alles seer ellendig en weg geschoten/ geen blijvende plaets konde men bespeuren als in gaten onder de Wallen/ want elders kost men voor 't Canon noch de Granaden niet dueren; den Prins Gen. prees van d'ander zyde zijn Officiers en Soldaten/ den 7. wierde de Aprochten geslecht/ de Schans gerepareert/ en met Guarnison voorsien/ keerende 't Legher alsoo met zegenprael weder tuys/ maer 5. man in als daer voor gebleven zijnde: Ock wierde doenmaels geraseert seker Fort/ voor desen by de Hessen gebout/ genaemt Hagelwerck/ 't welck noch in zijn volle postuer van Bolwercken en Grachten stont / 't geen de voorsz. Dyler-Schants nu of dan had konnen incomoderen/ de grachten die daer om wijt en diep liepen/ zijn mette Wallen geslecht. Haere Hog: Mo: sonden aen zijn Keyzerl. Majest. daer op desen Brief/ waer inne de selve seer pertinente openinge zijn doende:

Door

Doorluchtighste, Grootmachtighste, Onverwinnelijcke KEYZER,

UWe Keyzerl. Majest. sal ontwijffelijck van tijt tot tijt goede narichtinge hebben ontfangen
van 't gheene den Heere Bisschop van Munster/ onder pretext van rechtelijcke Executie/ ende
daer toe misbruyckende uwe Keyzerl. Majs. verleende Commissie/ by wegen van surprise/ en
actuele hostiliteyt tegens den Vorst van Oost-vrieslant/ op de Grensen van desen Staet heeft gelieven
te ondernemen en in 't werck te stellen: Wy hebben tot noch toe de voorsz. sake met alle bedenckelijcke
moderatie en langmoedigheyt willende handelen/ gedifféreert uwe Keyzerl. Maj. daer over onse regt-
veerdige en wel gefondeerde doleantien toe te brengen/ hebbende van tijt tot tyt in vaste hoope gestaen/
dat de selve sake by amicable compositie tot allersijts redelijck contentement getermineert ende uyt de
wege geleyt soude werden; maer daer inne ons tegenwoordig buyten alle vermoeden gefrustreert vin-
dende door de vremde en onbegrypelijcke procceduren ende handelingen van den hoog-gem: Heere Bis-
schop: Soo hebben wy niet langer konnen stille staen uwe Keyzerl. Maj. mits desen klaerlijck aen te
wijsen dat den selven Hr. Bisschop sich in 'tgeene voorsz. is/ geensints als een geregtelijck Executeur/
maer als een openbare Vyant en onregtvaerdig usurpateur gedragen heeft/ met versoeck dat de selve so-
danige ordre gelieven te stellen/ ende die voorsieninge te doen/ dat alsulcken Commissie als tot Executie
van de bewuste Lichtensteynse Schult/ by uwe Keyzerl. Maj. op hem niet soude mogen zijn gedecer-
neert van nu af aen/ anderen van meerder moderatie ende beschepdentheyt gedemandeert/ en hy oock
in 't toekomende van de last van alle rechtelijcke Executien/ immers van de geene die omtrent de Gren-
sen van desen Staet soude moeten te werk geleyt worden/ by u Keyzerl. Maj. geexcuseert moge werdē.

Wy sullen alhier niet op halen hoe dat den hoog-gem: Hr. Bisschop in een tyt dat wy hem by Mis-
sive bekent gemaeckt hadden/ dat wy alhier besich waren om by een te versamelen/ en vervolgens aen
den Vorst van Oost-vrieslant te furneren de penningen die de selve aen den Vorst van Lichtensteyn te
betalen/ schuldig was/ met versoeck dat hy over sulcx voor eenigen tijt met zijn gedreygde Executie te-
gens den ged: Vorst van Oost-Vrieslant soude willen supercederen/ ja selfs na dat hy ons daer op in
sodanige termen gerescribeert hadde/ dat wy ons dienthalven t'eenemael gerust hielden/ sich heeft laten
gelusten met gewapende Mannen te approcheren de Frontieren van desen Staet/ doende de selve mar-
cheeren onder 't gesicht van onse Guarnisoenen/ ende niet alleen daer mede by surprise te occuperen een
Fortresse van den hoog-gem: Vorst van Oost-vrieslant/ gelegen ende geenclaveert tusschen 3. notable
Forten van desen Staet/ op alsulcken post/ dat wy daer van met groote reden/ konden en mosten heb-
ben ombragie ende jalousie/ maer oock sich aldaer in aller haest te Fortificeren/ doende ten dien fine de
Plaetse van binnen ende van buyten met nieuwe Wercken/ Canon/ Amunitie van Oorlog/ en Vivres
in abondantie versien/ sodanig dat daer uyt aen de geheele Weerelt openbaer wierde/ dat hy gemeynt was
aldaer post te vatten/ ende die te blijven behouden/ alles sonder ons daer van te geven eenighe de alder-
minste advertentie/ veel min communicatie van de redenen waer omme/ en van 't eynde/ waer toe sulcx
by hem ondernomen wierde/ contrarie de gerecipieerde practijcke en d'ordinaris civiliteyt in sulcken cas
tusschen de Nagebuyren gebruyckelijck/ tot voorkominge van alle wel-gegronde suspicie en umbragien.

Ende alhoewel wy mits dien wel overvloedige gelegentheyt/ oock reghtveerdige oorsake hadden om
de voorsz. Krijgs-volckeren van daer ilico te doen deslogeren/ te meer/ also de voorsz. feytelijckheyt on-
dernomen wierde in het Graefschap van Oost-vrieslant/ wesende een Lantschap van over veele Jaren
herwaert door verscheyde Tractaten en andere verbintenissen aen dese Vereenigde Nederlanden sodanig
geattacheert/ dat het byna voor een Frontier van desen Staet moet aen-gesien en gerekent worden: In
dier voeghen oock dat 't voorsz. Graefschap aen d'eene zyde in alle occurentien by ons is geprotegeert/
ende desen Staet aen d' andere zyde van 't selve Graefschap/ d' arbitrage over differenten tusschen den
Vorst en de Stenden ontstaende/ gedefereert is geworden: So hebben wy nochtans in desen volgende
onse gewoonelijcke moderatie en langmoedigheyt (daer op den hoog-gem: Hr. Bisschop/ soo 't schijnt/
gemeynt heeft buyten bekommering te mogen sondigen) aen 't geene voorsz. is/ by ons selven wel wil-
len geven de favorabelste interpretatie/ en dienvolgende alle de voorsz. omissien/ informaliteyten en ande-
re consideratien over 't hooft siende/ ons gedraghen even of sulcx alleenlijck werde ondernomen om den
Vorst van Oost-vrieslant daer door des te effiacieuser te disponeren/ ende te necessiteren tot opbrengin-
ge van de penningen/ die hy aen den Vorst van Lichtensteyn te betaelen/ schuldigh was/ ja dat meer is/
hebben wy voor so veel en voor die tijt onse vredelieventheyt/ ons eygen verkregen Recht wel willen ter
zyde stellen/ zijnde uwe Keyzerl. Maj. niet onbewust dat het gem: Lant/ 't welck in manieren voorsz.
by den hoog-gem: Hr. Bisschop geinvadeert wierde/ albereyts aen ons ver-onderpant ende gehypote-
queert was tot versekeringe van verscheyde Capitalen/ by ons so aen den Vorst als Stenden van dien
verstreckt/ maer wy willen vastelijck vertrouwen dat u Keyzerl. Maj. nevens ons verwacht hadde
dat den hoog-gem: Bisschop noyt soude hebben derven resolveeren tot dat poinct van onregtveerdig-
heyt/ ende konnen vallen in die onvoorsigtigheyt/ dat hy voor de gheheele Weerelt soude doen blijcken/
ende betoonen dat hy per fas aut nefas het geoccupeerde wilde behouden/ en zijne pretense executie blij-
ven continueren/ onaengesien de penningen tot invorderinghe van de welcke de selve Executie in schijn
gedaen wierde/ geregtelijck en ten volle wierden geoffereert: Wat ons aen-gaet/ wy willen geerne be-
kennen

kennen het selve te hebben aengesien en gehouden voor een enorme en intolerable oppressie aen den Vorst en het Lantschap van Oost-vrieslant voorn: En met eenen oock voor een onlydelycke kleynigheyt en outrage den Staet aen-gedaen/ en dat wy dienvolgende om de redenen en consideratien hier boven aen-geroert/ in goeden gemoede niet hebben konnen noch mogen af-wesen/ den hoog-ged. Vorst ende gem: Lantschap van sodanige oppressie na vermogen te helpen bevrijden/ en met eenen oock ons eygen regt/ securiteyt en reputatie na behooren te bewaren/ en te verdedigen/ edoch omme oock daer inne een Extra-ordinarise proeve van onse patientie te geven/ soo hebben wy/ alvoorens ons geresolveerde dienthalven finalijck ter Executie te stellen/ den hoog-gem: Hr. Bisschop de voorsz. zijne gepleegde onregtveerdigheyt door een geraisonneerde Missive voor oogen gestelt ende hem in 't breede aen-ghewesen hoe onverantwoordelijck het was/ dat hy uyt 't Stift Munster vertreckende/ authorisatie ende last gelaten hadde/ om 't geene voorsz. op den Lichtensteynse Schult verscheenen was/ by Executie van de Pachters en Huysluyden in Oost-vrieslant af te halen/ haer onder militaire bedreyginge sommerende binnen een Maent te kom en betalen in de Dijlerschants/ en alhoewel de volle somme die men also by militaire executie invorderde/ voor de expiratie van den selven tijdt/ soo wel in de voorsz. Schants/ als ter plaetze waer de betalinge van dien/ volgens gemaeckt beding/ moste geschieden/ gereghtelijck was geoffereert geworden/ echter de voorsz. zijne geauthoriseerden verklaert hadden niet ghelast te wesen om de voorsz. aengeboden penningen te aenveerden/ veel min om daer op de begonnen Executie te laten varen/ en de Volckeren van de voorn: geoccupeerde Schants te doen aftrecken/ ende dat by alle de Werelt voor een insupportable actie aengesien soude worden/ dat men het gelt by beswaerlijcke executie tot verderf van Lant en Luyden/ soude willen invorderen en verweygeren het selve gelt vrywilliglijck in 't geheel ende ten vollen geoffereert wordende/ te accepteren/ omme onaengesien sodanigen completen oblatie geoccupeerde en geapprehendeerde/ onder schijn van sodanige pretensen executie te blijven besitten: Hebbende den meer hoog-gem: Bisschop op de voorsz. en meer andere redenen by de voorsz. onse Missive in 't lange gededuceert/ gantz ernstig versocht/ ten eynde hy als noch tot voldoeninge van 't recht ende gerechtigheyt/ mitsgaders tot voorkominge van onheylen onder betalinge van de voorsz. geoffereerde penningen/ de voorsz. Schantse soude gelieven te evacueren voor sekeren korten dag/ by de voorsz. Missive gepræscribeert/ zijnde oock tot meerder confusie ende overtuyginge van den selven Bisschop aen hem oblatie gedaen van noch een ander termijn/ die volgens voorsz. beding binnen weynig dagen mede stont te verschijnen/ insgelijcx aen hem voor de voorsz. evacuatie op te leggen en te betalen/ ende alhoewel wy daer op in verwachtinge staende/ dat so satisfactoire aenbiedinge geaccepteert/ ende de voorsz. evacuatie daer op effective gedaen soude worden/ onse Trouppes binnen de Grensen van desen Staet ghehouden hebben/ tot dat den voorsz. geprefigeerden dag overstreken is geweest/ so hebben wy nochtans daer op van de zyde van den hoog-gem: Bisschop geen andere effecten vernomen als dat den voorsz. dagh alreeds overstreken was/ en dienvolgens onse Trouppes al aen 't marcheren wesende/ alhier verschenen is den Heere Domdeken Brabeeck/ af-gesonden van den hoogh-ged: Bisschop/ die met Gedeputeerden uyt onse in Conferentie komende/ daer toe instantie gedaen heeft dat wy den Marsch van onse Trouppes soude willen doen stille staen/ ende onse Wapenen surceren/ ter tijde en wijle toe alles in der minne soude wesen af-gehandelt/ daer toe hy verklaerde alhier met goede last en dispositie te wesen verschenen/ doende niet te min te gelijck blijcken/ dat hy niet van meyninge was yets directelijck met ons maer wel met de Heeren alhier aenwesende Gedeputeerde van de Vorst van Oost-vrieslant te handelen/ ende mitsdien na ghedane ouverture van de poincten/ die hy geerne soude sien dat in de voorsz. handelinge quame te influeren/ desen Staet versoeckende de gem: Heeren Oost-vriesse Gedeputeerden/ tot acceptatie van de selve poincten te willen helpen disponeren/ waer toe de gem: Heeren onse Gedeputeerde haer niet alleenlijck volveerdig getoont hebben/ te weten voor soo veel de selve poincten waeren conform de Sententien van uwe Keyzerl. Majests. Rijcx Hof-raet/ ende 't voor-gheroerde Accoort den 4. September lestleden/ daer op gevolgt/ maer noch daer en boven bespeurt wesende eenige bekommeringe aen de zyde van den Bisschop/ als of wy namaels wel eenige verhinderinge soude mogen trachten te doen tegens d' Executie die in het tyden ende wijlen nodig soude mogen wesen in 't werck gestelt te werden/ tot invorderinge van de resterende termijnen by 't voorsz. Accoort bedongen/ hebben de selve onse Gedeputeerden daer op aenbiedinge ghedaen/ van dat wy den Bisschop door een solemnele belofte ter contrarie onder 't groot Zegel van den Lande/ dienthalven volkomentlyck souden gerust stellen/ en na dat den gem: Hr. Domdeken getoont hadde/ in 't een ende 't ander te nemen contentement ende satisfactie/ soo heeft hy in 't eynde daer by gevoegt/ dat hy noch een ander poinct soude moeten voor-dragen/ so wanneer alle 't selve volkomentlijck soude wesen geadjusteert/ tot ouverture van welck gereserveerde poinct/ hy sich in de selve conferentie/ hoe seer de saeck oock waerlijck gepresseert was/ niet heeft willen laeten disponeren/ maer in de volgende conferentien daer van opening gedaen wesende/ is bevonden dat het selve was tenderende/ ten eynde wy soude willen af-gaen van een gedeelte van de sekerheyt die wy van den Vorst van Oost-vrieslant by formele conventien bedongen hadden/ voor de penningen by ons aen den selven Vorst tot betalinge van den eersten termijn der voorsz. Schult effectivelyck verstreckt/ en daer na dat hem Hr. Domdeken voorn. onwederleggelijk aen-gewesen was dat 't voorsz.

point den Bisschop zijn Mr. geensints was toucherende/ also hem niet anders stont te besorgen dan dat de penningen van den Vorst van Lichtensteyn competerende volgens de voorsz. Sententien en gevolgde Accoort aen den selven wierden voldaen/ en dat hem daer jegens van zijne zijde stonde te presteren en t'effectueren dat de geoccupeerde Schantse geevacueert en aen den Vorst van Oost-vrieslant gerestitueert wierde/ sonder sich verder te bemoeyen met saken hem concernerende/ maer die te laten tot directie en verantwoordinge van die geene die sulcx aengaen mochte/ so heeft hy sich oock eyndelijck laten disponeren/ om daer van af te staen /en alles onder beneficie van voor-geroerde belofte by ons te doen/ en schriftelijck uyt te geven met gem: H. Oost-vriesse Gedeput. te sullen adjusteren en finalijck sluyten/ versoeckende dienvolgende dat wy daer op ilico ordres soude willen laeten af-gaen/ aen de Troupē van desen Staet doenmaels voor oft omtrent de voorsz. Dhyler-schants geavanceert wesende/ tot stilstant van wapenenen en surceance van alle feytelijkheyt/ maer als daer tegens met goede redenen verklaert is/ dat sulcx soude geschieden so haest als de voorsz. sake met de meer-gem: H. Oost-vriesse Gedeput. finalijck soude wesen geslooten/ en verder/ oft anders niet/ so heeft hy sulcx voor af niet konnende obtineren/ voor-gegeven met de Post die doenmaels hier verwacht wierde/ noch een nader last van de Bisschop zijn Meester te gemoet te sien/ en dat hy derhalven voor behielde indien de selve last, sodanig mochte leggen/ dat hy het voorsz. versproken adjustement daer mede niet en konde over een brengen/ dat als dan 't versproken voor niet obligatoir soude moeten werden gehouden: Welcke iterative reserves alhoewel onse Gedeput. met reden gants vreemt waren voort-komende/ so hebben de selve echter haer daer tegens niet geformaliseert/ maer voor goet op genomen/ en dat dien onvermindert het werck met de Heeren alhier aen-wesende Gedeput. van den Vorst van Oost-vrieslant soude werden geadjusteert in verwachtinge/ dat alles ter goeder trouwe wiert gehandelt/ en dat na soo competenten satisfactie op alle 't geene hen Bisschop tot versekertheyt van de betalinge aen den Vorst van Lichtensteyn te doen/ eenigsints hadde gedesidereert of oock hadde konnen of mogen desidereren/ het onmoghelijck scheen dat van die zyde eenighe andere ordres konde werden verwacht/ dan die strecken soude om het besluyt der voorsz. Handelinge in alle manieren te verhaesten/ en 't selve geensints aen saken hem niet concernerende te accrocheren: Maer wy hebben met verwonderinge aen-gehoort/ dat den voorn. Hr. Domdeken kort daer aen verklaert heeft/ van den Bisschop zijn Mr. sodanige ordres te hebben/ dat hy/ sonder de selve directelijck te contravenieren/ het versproken niet konde voltrecken/ sulcx dat 't geheele werck daer op wederom interrupt gebleven is/ niet tegenstaende oock tusschen den gem. Hr. Domdeken en de voorged. H. Oost-vriesse Gedeput. albereyts een concept van Accoort was ontworpen/ 't welck met eenige correctie en Ampliatie/ voornamentlijck ten aensien van 't point mentionerende van de quitantie/ waer op de voorsz. penningen stonden te ontfangen/ en de cautie of securiteyt voor alle na-maninge aen den Vorst van Oost-vrieslant te geven/ so wel by den selven Hr. Domdeken buyten de receptie van de voorsz. zijne laetste ordres/ als by de gem: H. Oost-vriesse Gedeput. finalijck gheslooten en getekent/ mitsgaders daer op de begeerde surceance van onse Wapenen ilico geordonneert soude zijn geweest.

Wat concepten of reflexien den hoog-ged. Hr. Bisschop tot so irreguliere handelingh en proceduren mogen gemoveert hebben/ is ons onbekent/ en hebben de selve eerder konnen admireren als begrijpen/ voornamentlijck siende dat omtrent 8. dagen daer na verloopen zijnde/ wederom een af ghesonden Secretaris van den selven Hr. Bisschop alhier verschenen zijnde met een pretense Ratificatie van 't voorsz. ontworpen Accoort/ 't welck den gem: Hr. Domdeken/ op allegatie van de redenen hier boven geroert/ geweygert hadde finalijck te sluyten en te tekenen/ sonder dat den selven Secretaris eenige Brieven van Credentie of van addres aen ons heeft mede ghebracht/ of oock andersints van zijne qualiteyt eenighsints konnen doceren: Wy willen geloven dat u Keyzerl. Maj. nevens veele andere sal blameren onse creduliteyt daer op betoont/ maer niet te min so willen wy oock vertrouwen dat u Keyserl. Majest. en een yegelijk daer uyt hant-tastelijck sal bespeuren/ hoe verre wy oock ten aensien van de intercessie van u Keyzerl. Majs. Minister alhier residerende/ eñ uyt singuliere genegentheyt tot onderhoudinge van alle Nabuerschap met 't Roomse Rijck in 't generael/ en met alle de leden van dien in 't particulier/ selfs tegens alle gebruyckelijcke orde en forme ons ingelatē hebbē/ omme alle feytelijkhedē en extremiteyten tegens den hoogh-gem: Hr. Bisschop te verhoeden: Wy hebben de voorsz. pretense Ratificatie overgenomen uyt handen van een Persoon die noch addres noch Credentie aen ons wiste te exhiberen/ en al hoewel de selve in onse Vergaderinge voor-gelesen zijnde/ bevonden wierde dat (boven de palbable informaliteyt daer in bestaende/ dat geene Ratificatie kan vallen daer geen gheteeckent Accoort is voor-gegaen/) oock daer omtrent noch de beste trouwe niet en was ghepleecht/ ten aensien het voor-gheroerde concept van Accoort/ daer in niet so als 't alhier in geschrifte vervat was geweest/ maer met eenige essentiele veranderinge en uyt-latinge van een gantze periode stonde geinsereert; Soo hebben wy echter alle 't selve al mede uyt vredelieventheyt over 't hooft siende/ door Gedeput. uyt den onsen nader metten voorsz. Secretaris doen spreken/ die na aenwijsinge van 't geene voorsz. is/ noch een andere pretense Acte van Ratificatie te voorschijn gebragt heeft/ waer in 't voorsz. concept van Accoort van woort tot woort geinsereert bevonden wiert/ en na dat hem daer op te gemoet was gevoert/ dat hy so verre den gem: Hr. Brabeeck voor zijn vertreck tot 't volbrengen en eyndelijck sluyten van dien hadde konnen resolveren/

als

als dan daer in noch gemaeckt soude zijn geweest eenighe correctie of Ampliatien/ en namentlijck der voor-gen. twee/ d'eene die te geven quitantie/ en d'andere die te præsteren cautie concernerende/ daer aen den selven Hr. Brabreck oock doenmaels voor zyn particulier geoffereert hadde/ met verklaringe/ dat wy sonder de selve correctien oft ampliatien den Vorst van Oost-Vrieslandt/ welckers Gedeput. noch middeler wyle van hier verreyst waren/ niet soude konnen raden 't voorsz. Accoort in te gaen/ ofte doen onderschryven/ so heeft den gem: Secretaris oock verklaert/ daer op behoorlijck geinstrueert te zijn/ en datte Bisschop zijn Mr. soude konnen lyden datte voorsz. gedesidereerde correctien en ampliatien daer in gedaen wierden/ in cas wy op de versekeringe daer van by hem ghegeven wordende/ tot de versochte surceantie van wapenen geliefden te verstaen/ tot preuve van dien aen de gem. onse Gedeput. ook vertoonende d'originele Acten van den Bisschop/ waer by het doen van de voorsz. verklaeringe/ en tot geven van alsulcken versekeringe expressel\ijck wierde geauthoriseert.

Wy hebben op 't rapport van alle 't selve ons aen-gedaen/ daer in volkomentlijck gecondescendeert/ en dienvolgende 't voorsz. Accoort na de meer-ger. remarques gecorrigeert en geamplieert zijnde/ met den voorsz. Secretaris doen communiceren/ by de welcke verklaert wesende/ dat hy oordeelde 't selve geextendeert te zijn conform de goede meyninge en intentie van den Bisschop/ so hebben wy de versochte surceantie van Wapenen op den 25. der voorleden Maendt gedecreteert/ en d'observantie van de selve aen den Hr. Prins Willem van Nassau/ onsen gestelden Generael over de Troupes voor en omtrent de Dijler-schans/ by expresse aenschryvinge geordonneert en aen-bevolen/ onder gedane beloften/ datten meer-hoog gem: Bisschop 't voorsz. gecorrigeerde en geamplieerde Accoort door zijne Gemagtigden op oft voor 't laetste van de selve Maent in 't Leger voor de voorsz. Schantse mette Gedeput. van den Vorst van Oost-Vrieslant tegens de selve tijt aldaer mede te beschryven/ soude doen volstrecken/ en specialijck de selve zijne Gemagtigde daer toe voorsien/ met een expres pouvoir om de voorsz. geredresseerde conventie so als die was leggende/ te sluyten en te tekenen/ en dat ten dien fine 't voorsz. gecorrigeerde en geamplieerde Accoort in de respective pouvoirs van woort tot woort soude wesen in-gelijft/ op dat also nevens de ondertekeninge van 't selve Accoort/ de voorsz. originele pouvoirs uyt-gewisselt zijnde/ daer geene verdere Ratificatie soude wesen gerequireert/ maer alles illico sonder eenige bekommeringe geexecuteert mogen werden/ so als u Keyzerl. Maj. alle 't selve breeder sal gelieven af te nemen uyt onse Resolutie den voorsz. 25. der voorl. Maent over 't selve subject/ na voorgaende concert metten meer-gem: Secretaris genomen/ en voor het arrest van dien/ aen hem van woort tot woort gecommuniceert/ daer van ten dien fine Copye hier nevens is gevoecht/ waer uyt u Keyzerl. Maj. oock specialijck gelieve te bemerken/ dat wy als noch tot meerder gerustheyt van den hoog-gem: Bisschop hadden doen depescheren een solemnele Acte/ vervattende onse belofte en versekeringe; Dat wy in cas den Vorst van Oost-vrieslant/ boven vermoeden/ namaels aen zijne zyde in gebreke mochte komen te blijven van 't voorsz. Accoort te voldoen/ en dat men dienvolgende in tijden en wijlen genootsaeckt mochte werden/ tot accomplissement van dien/ tegens hem by wegen van executie te procederen/ soodanige executie niet en souden verhinderen/ beletten/ of tegen gaen/ selfs/ of door andere/ directelijk of indirectelijck in eeniger manieren: Maer d'uytkomste heeft geleert/ dat onse al te groote goedertierentheydt en complaisance aen d'andere zijde/ meer en meer opiniatriteyt verweckt en gecauseert heeft/ zijnde sulcx/ dat niemant van wegen den Bisschop sich ter gesetter tyt en plaetze aen onse Gedeput. aldaer/ of oock aen den wel-gem: Hr. Prince Willem van Nassau/ onsen gestelden Gener. over de voorsz. Troupes aen-gegeven heeft/ wel is waer dat op den voorsz. laetste der voorl. Maent tegens den avont eenige Personen aldaer arriverende/ mondeling verklaerden/ doch geensints met eenig addres aen onse voorsz. Gedeput. of aen den wel-gem: Hr. Prince Willem van Nassau/ versien te zijn/ gelijck sy-luyden dan oock haer aen de gem: onse Gedeput. tot geene Conferentien aen-geboden/ veel min aen de selve 't gerequireerde pouvoir/ met insertie van 't ontworpene Accoort vertoont/ maer uytdruckelijck verklaert hebben/ alleenlijck af-gesonden te zyn om met Gemagtigden van den Vorst van Oost-vrieslant te handelen: Waer mede sy oock vervolgens in Conferentie geweest zijnde/ bevonden is/ dat sy met sodanig pouvoir als boven/ niet en waren gemunieert/ ja dat oock by hemluyden geene Copye van een suffisante quitantie/ so als 't ontworpen Accoort mede bracht/ geexhibeert wierde/ in dier voegen/ dat al wederom so salutaire Accoort by den hoog-gem: Bisschop verwaerlooft/ en mette voet gestooten is.

Wy willen vertrouwen dat u Maj. uyt alle 't bovenstaende sal konnen bespeuren met hoedanigen vredelieventheyt en condescendentie by ons in desen van den beginne aen is geprocedeert/ en hoe dat wy alles hebben gecontribueert wat eenigsints doenlijck is geweest/ om te vermijden de uytterste necessiteyt die ons invoegen voorsz. eyntelijck geperst heeft onse wapenen te gebruycken om de Bisschoplycke Volckeren uyt te voorn. Schants te doen deslogeren/ en hoe dat wy selfs daer toe albereyts gedrongen geweest zijnde/ noch alle informaliteyten hebben over 't hooft gestapt/ om de begonnen feytelyckheden in der goede en in der minne te mogen geassopieert te sien/ alles hier so seer ter contemplatie van de hoogh-gem: Hr. Bisschop/ als om voor u Keyzerl. Maj. en de geheele Werelt te betoonen hoe hoog wy estimeeren door u Keyzerl. Majs. alhier aenwesende Ministers/ uytten naem ende van wegen de selve in de voorsz. sake aen ons ghedaen/ en hoe seer ons dgoede Nabuerschap en intelligentie met 't Roomse

Ryck

Rijck/en met alle de Leden van dien ter herten gaet: Wy hebben oock dienvolgens voor heenen 't geluk gehad van mette successive Bisschoppen en Princen van Munster doorgaens geweest zijnde geboren Princen uytte notabelste Huysen van Duytslant/ te leven in goede vruntschap en correspondentie/ maer alhoewel wy van desen tegenwoordigen Bisschop so veel soo niet meerder dan van eenige zijne Predecesseurs gemeriteert hebben/ ten opsichte van de complaisance in der sake van Bevergaerde/ en verscheyde andere notable occurentien in zijn reguard gepleegt/ so hebben wy nochtans zedert eenigen tyt herwaerts bespeurt/ dat zijn humeur hem incompatibel maeckt/ so niet by zijn eyghen Onderdanen/ ten minsten by alle zijne Nabueren/ welck humeur wy echter uyt respect tot u Keyzerl. Maj. en van het Roomse Rijck/ al dickmael in veele saken uyt vredelieventheyt meeckelyk gevieren/ en veel toe-gegeven hebben/ maer tegenwoordig by experientie bespeurende dat sodanigen complaisance by hem in plaetse vã Liefde/ verweckt hoogmoet en verbolgentheyt; so zijn wy geresolveert zijne verdere irregulariteyten/ die wy willen hopen dat hier namaels niet meer sullen voor vallen/ met sodanige lijtsaemheyt niet te verdragen/ maer ons daer tegens tijdelijck met behoorlijcke nadruck te opposeren: En dewijl u Keyzerl. Maj. uyt alle 't boven gededuceerde hanttastelijck sal hebben konnen af nemen/ dat hy in 't gene voorsz. is/ mis-bruyckende de Commissie/ daer mede het u Keyzerl. Maj. belieft heeft hem te vereeren/ sich niet als een geregtelijcke Executeur/ maer als een openbare vyant en usurpateur heeft gedragen/ so bidden wy datte selve u Maj. goede ordre gelieve te stellen/ en die voorsieninge te doen/ datte voorsz. Commissie in zijne handen niet langher gecontinueert/ maer een andere van meerder moderatie en bescheydentheyt moge op-gedragen worden/ aengesien wy tegenwoordig ten overvloet bespeurt hebbende zijne intentien soodanige feytelijcke entreprisen van hem omtrent onse Frontieren niet soude konnen verdraghen/ maer genootsaeckt worden aenstonts daer teghens met ernst te kanten/ ghelijck wy oock om de selve redenen gants Vrundt ende Nabuyrlijck versoecken/ dat hy voor het toekomende van de last van dierghelijcke Executien verschoont moge werden.

Ondertusschen bidden wy mede dat u Maj. uytte ware beschapentheyt deser sake gelieve af te nemen/ in wat voegen wy d'intentie van de gedecreteerde Executie in faveur van den Vorst van Lichtensteyn tegens den Vorst van Oost-vrieslant gefavoriseert en gesecondeert hebben/ ja so verre/ dat in gevalle de hoog-gem: Bisschop die de voldoeninge van de bewuste Sententie/ volgens zijn op-geleyde last en Commissie moste vorderen/ door de voor-ghen. zijne irreguliere proceduren daer omtrent geene verhinderinge toe gebracht hadde/ den hoog-gem: Vorst van Lichtensteyn buyten eenige moeyelijkheyt of last van executie a llercepts suyver getoucheert soude hebben een somme van 285000. Rhcrds./ ende het vordere oock successivelijck sonder gerugt en Wapenen ordentelijk en ten vollen soude hebben geconsequeert: u Keyzerl. Maj. versekerende/ datte Justitie by ons in sodanige achtinge wert genomen/ dat wy oock in alle andere saken noyt eenige de minste verhinderinge sullen toe-brengen aen de ordentlijcke Executien van de Sententien by de Rechters van u Maj. en van 't Ryck competentelijck ghewesen/ maer veel eer de selve Executien na ons vermoghen sullen favoriseren ende helpen vorderen/ daer-op u Keyzerl. Maj. sich volkomentlijck en in allen deele mach verlaten/ als mede/ dat ons niet meerder ter herten gaet dan de goede Vrunt en Nabuerschap met u Maj. en met 't gantze Roomse Rijck/ die wy van onser zijde oprechtelijck sullen trachten mette selve/ en met alle de Leden van dien te cultiveeren en t'onderhouden: En hebben wy onsen Agent Hamel Bruynicx expresselijck gelast en aen-bevolen dese Missive u Keyzerl. Majest. in eygen handen over te leveren/ Godt Almachtich biddende/ etc.

Actum den 10. Juny Ao. 1664.

Dese verovering meynden sommige op den Rijckx dagh te Regensburgh/ dat hare eer te na quam/ sy grolden hier en daer by discoursen daer over/ dan hare Ho. Mo. namen soo heerlijcken contentement in dese verovering/ dewijl elck de minste Soldaet 'k laet staen de Officiers/ hun hier soo gheheel ijvrigh betoonden/ dat selfs den Commandeur van de Schantz/ toen hy uyt trock/ en vergast wierde by Prins Willem van Nassau en de Prins van Talmont/ over Tafel seyde: Noyt te hebben gelooft als nu wen hy das sach/ das der H. Staten Militie so ernsthaftige Kriegsleuten waeren/ &c. Een Munstersche Capiteyn Koeck mede uyt de Schans na Meppen treckende/ was jammerlijck gekleet/ en maer 3 stuyvers by sich hebbende/ seyde een Neerlants Officier: Mijn Heer ghy moet een quaet Heerschop hebben/ sie daer mijn Meesters (toonende een hant vol gout) zijn beter: Den Hummelinck hadde daer byna sich als een Tyger te geweldigh aen versprongen/ alsoo hy kabo de grijp speelden;

speelden. Op die tijt reedt Prins Wilhelm mette Syndicus en Secretaris der Ommelanden alentour de Wallen van de Dijler Schans/ dede al de palissaden upt trecken/ wanneer hem op 'tselve oogenblick quamen geluck wenschen byna 30. Trompetters/ en 180. Trommel-slagers en Pijpers/ dese liet den Vorst tot de Maeltijt aen zijn Tente op passen/ wanneer hy na zijn welgevallen de selve in drie Troupen heeft verdeelt/ en liet op speelen/ dat door 'tgedreun niet alleen de lucht daverde/ maer d'aerde selfs scheen te dreunen. De hoog gemelte Vorst de Schants in postupr/ de omwercken geslecht / ende der H. Staten Militie weder om met lof na hare eerste rendevous hebbende doen keeren, wierde van den Rade van State doe aen hare Ho. Mo. gepropoueert/ als aensiende de glorieuse volvoeringe en yver van 't Nassause Bloet / Dat men den Heere Prinçe Wilhelm van Nassauw, als Generael over 't Legher voor de Dijler Schants behoorden tot een recognitie te vereeren Tien Duysent Guldens : En zijn Secretaris hondert Ducatons : Den Prins van Tarante als Generael over de Ruyterije 6000. guldens : Den Heere Kilpatrick als Generael Majoor 1500. guld. Den Quartiermeester Generael Kool 400. gul. 't Welck voorwaer sy alle wel meriteerden. Godt lof dus liep dien Bisschoppelijcken Oorloch upt/ en wierde wegens hare Ho. Mog. wel serieuselijck gerecommandeert aen den Heere Vorst van Oost-vrieslant ter causa voorss. aen den Heere Bisschop van Munster egeene Penningen te tellen/ &c.

Il ne fait rien, qui n'acheué bien.

't Gebeurde den 18. Maert savonts tusschen 9. en 10. uren/dat in 's Gravenhage/ terwijl de Vergaederinge der Staeten van Hollandt daer compleet was/ dat een n Hans Diderick van Mortagne, hebbende verkeert by een brave Jufsrou Catarina van Orleans, staende om Brupt te werden metten Heer van Flaerdingen/en soude 't Huwlijck noch die weeck geslooten zijn geworden/noch seer jong/ en wel 3. Tonnen Gouts rijck/ (soo men estimeerde) van Zirickzee upt Zeelandt / tot haer Voocht en Oom hebbende den Heer ...... de selve heeft doen wech voeren upt den Haeghe op dezer maniere : Een Persoon aenkloppende als een Bootsgesel / pretendeerde haer te willen spreecken / en een Brief te bestellen/wijl andere de Deur open hielden/en een Voerman/ wel eer van de Deur-waerders ghebrupckt/ sich oock daer toe had verhuert/ en reeds mette Wagen voor de Deur was ghekomen ; deze Bootsgesel hielt sich dicht by de Deur/ tot de Juffrou voor quam/ die hy de Brief sels in handen wilde geven/ drongh hy haer met een draep tot aen de Deur/ daer op strackx 3. a 4. gewapende persoonen daer op passende/de Juffrou op namen/en in de wagen geset/ den Voerman flucx aen-rijdende/seggen de Hagenaers haer seer erbarmelijck om hulp gehoort hebben roepen ; men voerde haer nae 't Bos/ en van daer den Rijn langst na Kulenborg : Haer Ed: Gr. Mo: sonden snachts ten een uren aen alle kanten upt partpe Soldaten en Waegens om hun t' achterhalen ; men stelde 'sanderdaegs by publicatie gelt op de voorsz. Persoonen : Alle Ingesetenen van Hollant/West-vrieslant en Zeelant/ oock alle Schippers en Voerlupden wierden aen-gelast Mortaigne op lijf-straf/ noch te voeren/ te Herberghen of te Logeeren / maer aen haere Magistraten bekent te maken : De eerste die gekregen en op de Gevangen Poort ghebracht wiert/

was den Voerman tot Alphen achterhaelt; Door de welcken men verstont, dat een Wiel van de Wagen door 't hart ryden gebroken, de Juffrou was af-getreden geweest: Haer Oom en de Hr. van Flaerdingen togen met een Corporaelschap Soldaten na Bulenborg, daer de Juffrou en Mortagne gevonden, doch Mortaigne ontsnapt, en de Juffrou weder in den Hage wiert ghebracht: 't Hof had op al dese Lieden in den Haeghe dusdanighe Publicatie laten doen:

DE President ende Raden over Hollant, Zeelandt ende Vrieslandt: Allen den geenen die desen sullen sien ofte hooren leesen, saluyt: Doen te weten: Also niet jegenstaende onse voorgaende Publicatie in date den 19. deser loopende Maent Maert, daer by tot een vereeringe is belooft aen die geene de welcke Johan Diederick van Mortaigne soude weten te achterhalen of aen te wijsen, sulcx dat hy alhier in handen van de Iustitie mochte komen te geraken, de somme van 1000. Rijcxds. ende in 't reguarde van yder van sijne Medeplichtigen een somme van 200. Rijcxds. als doen noch geen sekere kennisse hebbende van de Persoonen de welcke de voorsz Mortaigne in 't violente en enorme feyt hebben geassisteert, eñ dat wy jegenwoordig bevinden dat daer mede by ende hantdadig aen sijn geweest eenen Philips Vollenhoven, Burger alhier in den Hage, eenen genaemt Feyt, ende noch een derde genaemt Spinel, de welcke geen van alle tot noch toe bekomen sijn, ende dat voor den dienst van den Lande, eñ van de Iustitie daer aen ten hoogsten gelegen is, dat so geweldigen Schelmstuck niet ongestraft blijve: Soo ist, dat wy goet gevonden hebben te beloven, sulcx wy beloven by desen, tot een vereeringe te geven aen die geene die de welcke de selve Mortaigne sal weten te achterhalen of aen te wijsen, sulcx dat hy alhier in handen van de Iustitie kome te geraken, in plaetse van 1000. Rijcsds. een somme van 2000. Rijcxds. Ende in reguarde van de voorn. andere Complicen, in plaetse van 200. Rijcxdalers, een somme van 400. Rijcxds. Ende op dat de voorsz. Mortaigne ende sijne voorn. Complicen so veel te beter werden ontdeckt eñ achterhaelt, so wert mits desen een yder bekent gemaeckt, dat den selven is een Persoon van meer als middelmatige langde, recht van postuyr, blanck, ende een weynig langwerpich van Aengesicht, blont van Hair, sijnde 't selve lang en op-gekrult, doch dat hy 't selve (so gesegt wiert) kort hadde laten af-scheeren, eñ een swarte couleur doen geven, out omtrent de 26. Iaren, sprekende prompt de Franse en Nederduytze Tale; den voorsz. Vollenhove is een Persoon van gemeene lengte, hebbende kort, dun, witachtig Hair, sijnde bleeckachtig van aengesicht; de voorn: Feyt kort van postuer, hebbende lang swart Hair, hangende hem tot over de Schouderen; sijnde den voorn. Spinel mede kortachtig van statuyr, bruyn van Aengesicht. hebbende langh swart gekrult Hair, sprekende goet Duyts, Frans en Italiaens. Ende op dat desen alomme soude mogen werden bekent, so wert den eersten Deurwaerder gelast de jegenwoordige Acte na voorgaende Klock-geslag van de peuye van den Raethuyse te Publiceren eñ affigeren, en mede geordonneert dat de selve alomme versonden sal werden. Gedaen in den Rade den 25. Maert 1664. In kennisse van my

ADR. POTS.

Ende de Staten Generael hadden op het versoeck der Staten van Hollant dit schrijven aen alle Hoven en Potentaten af-gesonden, luyt als volcht:

Mercury den 19, Martij, Anno 1664.

DE Staten Generael der Vereenigde Nederlandẽ: Alle Heeren Koningen, Vorsten, Prinçen, Republicquen, Staten, Overheden, Hoven van Justitie, Officieren, Iusticieren, ende Ma-

gistraten,

gistraten, mitsgaders allen anderen dien desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt: Doen te weten, dat also de Ed: Mo: H. Staten van Hollant ende West-Vrieslant, jegenwoordig Staets-, gewijse Vergadert, ons door hare Gedeput. in onse Vergaderinge hebben laten representeren, dat haer Ed: Mo: vertoont was by de Voogden en̄ naeste Bloetverwanten van Iuffr. Catharina van Orliens, en̄ voorts door de genome Informatien van den President en Raden van den Hove Provinciael van de gem: Provintie gebleken, hoe dat op Maendag den 17. deser loopende Maent, 's avonts ontrent half 10 uyren de voorn: Iuffr. met geweldiger hant en̄ groote violencie is gerapieert ende vervoert, door seker Persoon met namen Hans Diederick van Mortagne Ende dat het selve is een faict van afgrijselijcken gevolge, by alle Goddelijcke en̄ Weereltlijcke Wetten ten hoogsten strafbaer, ende mitsdien allen ende eenen yegelijcken van wat qualitey. oft conditie hy sy, ten uytterste detestabel: So versoecken wy de hoogst-hoog end e wel-ged Heeren Koningen, Vorsten, Princen, Republicquen, Staeten, Overheden, Hoven van Iustitie Officieren, Iusticieren, ende Magistraten, mitsgaders allen anderen dien desen sal werden vertoont, ten eynde de selve de voorseyde Ioffrou Catharina van Orliens onder haer gebiet bevindende, willen doen stellen ende houden buyten de magt van de geene die de selve invoegen als vooren hebben vervoert, ten effecte dat de selve wederom in hare vryheyt en̄ onder de opsicht van hare Voochden ende Vrienden moge gebracht werden, en̄ de Personen die de voorsz. rapt hebben gecommitteert, doen nemen ende stellen in behoorlijcke versekeringe ende pede legato doen transporteren herwaerts over, omme anderen ten exempel gestraft te worden: Gevende tot dien eynde aen de Personen die op ordre van de voorseyde Voogden ende Vrienden, ofte mede by het gemelte Hof Provinçiael van Hollant ende West-Vrieslandt voorschreven, af-ghesonden sullen werden, ende desen vertoonen sullen alle g et ende gerequireert addres, ende doende de selve bieden alle behulp ende assistentie, het welcke wy t' allen tijden met gelijcke debuoiren ende Officien tot voorstant van de Iustitie, bereyt sullen sijn ende blijven te verschuldigen ende erkennen. Gedaen in den Hage onder onsen Cachette Paraphiere, ende de Signature van onsen Griffier, op den 19. Maert 1664.

Ende wert den Agent de Heyde geordonneert de Heeren alhier aenwesende Ministers van Koningen, Republijcken, Prinçen, Vorsten, Potentaten, Staten, Overheden ende Magistraten te gaen versoecken ende recommandeeren, dat haer E. haer Ho: Mo. goede meeninghe ende intentie in de bovenstaende Acte uyt-gedruckt, by de Heeren hare respective Principalen met hare goede Officien willen secondéren: Was geparapheert, IOHAN Baron van Reede tot Renswoude: Onder stont, Accordeert met 't voorsz. Register, ende geteekent,

J. SPRONSSEN.

Alle die eenichsints kennis/ deel/ raet/ of het allerminst aen dese Acte ghemoeyt is geweest/ hebben schade en onheyl daer by gehad: Men was seer onvernoecht over den Graef van Kulenborg/ dat Mortagne daer zijnde/ en die 2. nachten by Juffrouw d'Orleans in een Kamer had gewaeckt/ echter door de Poorte van 't Hof soo uyt Kuylenborg wegh gheraeckt was: Den Graeve excuseerden sich door minnelijck schrijven en veele verschooningen: Toog na Nimwegen op den Geldersen Lant dagh/ onderwijle 's Lants Krijgs bende onder den Heer van Steelandt naer Cuylenborgh trocken/ om die Stadt (indien niet door 't afwerpen van Mueren en Poorten/ ten minsten op andere wijse onbequaem te maken/ dat egeene Persoonen van soo groote ofte andere crimen aldaer niet en souden mogen verschuylen/ veel min werden geprote-

geert/ gelijck dagelijcx aldaer aen sodanige geschiede: Die van Gelderlant meynden dat 't Hof die sake so in 't een als in 't ander al wat te hoog op nam/ en indien den Grave erghens aen schuldigh was/ dat men wel op een ander wijse met hem hadde konnen procederen: Eenen N. Menten quam deswegen van Nimwegen na den Hage, om den voorsz. Grave by 't Hof te deffenderen: Den Baron van Langerack in de Castelanye versekert/ bekende den 28. deser in de volle Vergaderinge van de Staten van Hollant/ na dat hy geexamineert was/ dat hy Mortaigne uyt compassie hadde wech geholpen/ en by hem ghe-weest was doe sich Mortagne tot dit exploit prepareerde; 'twelck den Staet soo hoog op nam/ dat sy dito Langerack van zijn militair Ritmeesterschaps Ampt deporteerde/ en voorts exileerden: Eenen Advocaet Jaket/ om eenige Consultatien die hy aen Mortaigne soude verleent hebben, wiert oock in zijn Huys versekert. Men kreegh eyndeling advijs dat Mortaigne na Bremen was geweken/ en als bewust dat hy over al soude beschreven/ en de Soldaten graeg zijn om de hooge premien te verdienen/ so had hy om niet bekent te we-sen/ twee van de zijne binnen Bremen tegens den avont gesonden / die sonder nau ondersoeck/ als alleen waer sy souden logeeren/ door geraeckten/ daer op volchde Mortaigne met een ander; men mompelde strackx onder de Wacht dat hy de man was/ 't wiert hem gebraecht/ hy ontkendent/ doch bleef niet te min gearresteert: De Magistraet hier af geadverteert/ beval hem tot 's an-derendaegs te bewaeren/ en na 't Huys van de andere twee sender de/ zijn die lont rieckende/ achter uyt 't Huys gevlucht/ en noyt gevonden: Den naesten dach wiert Mortaigne geexamineert/ en hy bekende dat hy den man was; de Magistraet van Bremen deden sulckx aen 't Hof van Hollant weten/ terstont wiert Cornelis Geestdorp/ Lut. van een Comp. van de Guarde der Staten van Hollant/ met 2. Deurwaerders Cornelis van der Beeck en Jan Broeck-man/ met 12. Soldaten/ een Lutenant/ en 4. Dienaers van de Justitie/ nae Bremen gesonden/ Mortagne te halen/ quamen den 11. April aldaer/ en den Brief der Gecommitt. Raeden aen den President Burgermeester over-gele-vert hebbende/ wiert den Raet daer op vergadert: Men was te Bremen seer beducht / wenschende dat Mortaigne met stilte mocht wech gevoert werden/ wijl hy daer veel Vrienden in de Stadt had / behalvens noch datten Sweet-sen Resident te Hamborg soo ras hy hoorde dat Mortaigne op den Dwinger/ ('t Gevangenhuys) met een Dienaer was ghe set/ by den Raet van Bremen sterck was aenhoudende/ dat men hem aen de Hollanders niet en soude over-geven/ oock was op diverse passagien so te Water op de Weser/ als te Lande Sweets Volck/ op-passende om Mortagne als hy uyt-gevoert wiert/ te ont-setten/ visiterende al wat uyt Bremen quam; Geestdorp hier over beswaert/ en raedplevende mette Sindicus der Stadt/ (als daer vreemt zijnde) om best-wil versoeckende hoe den versekersten wech te nemen/ den Sindicus daer op in en weder uytten Raet komende/ seyde tegens Geestdorp: Daer sijn maer drie Wegen dien gy passeeren kont, d'eene te Water, die soo wel beset is, dat gy daer niet sult kon-nen door geraken, de tweede de Wech die gy gekomen sijt over Delmerhorst en Wiltshuysen, die mede heel onveylich en periculeus sal sijn, mits Wiltshuysen Sweets is, en de de derde van hier op Brinchan, Vecht en Kloppenburg, daer de minste pericul is, die ic k u sou raden te gaen,

maer den Raet begeert niet dat Mortaigne eenige wederwaerdigheyt ervare: Seker zijnde datte Bremers hem binnen hare Stadt niet aen de Handen wilden gebonden hebben; 's middags quam Secretaris Clapmeyer een Brief brengen aen Geestdorp/ om die wegens den Raet aen de Staten van Hollant te verhantreycken/ en bleef dien middach by Geestdorp ten eten/ bekent makende/ datte Raet Mortaigne met een Carosse van den Tooren uytte Gevanckenis in de Nieustadt over de Weser in de Hooftwacht om over te leveren/ hadden laten brengen/ daer Geestdorp hem soude vinden; die hier op 4. Waegens huerende/ en reet zijnde Mortaigne op te nemen/ is daer by de Bremers Ingesetenen soo met studie in geageert/ dat Mortaigne soo hy op de Waeghen was/ de Soldaet die hem by de Rock had/ ontsnapte/ en d' ander [illegible] Wagen onder 't Volck springende/ door de Bremers, selfs de Waert in de Swaen/ daer Geestdorp gelogeert was geweest/ geholpen/ Geestdorps Soldaten hem willende volgen/ gelijck een hem alreede gevat had/ riepen de Bremers/ slae doot/ slae doot de Hollantse honden/ wat hebben sy hier te doen? quetsende en slaende de Hollantse Soldaeten/ en den Staet in dien/ sonder dat eenige Bremerhans sich tot protectie der Geestdorpze soo veel als wel door Mortaigne openbaerde: Deurwaerder van der Beeck klaeghde aen den President Burgermeester/ die om te toonen den ijver/ de Nieustadt dede sluyten/ en na Mortaigne soecken/ maer die was al in tijts zijn eene Schoen en Hoet achter gelaten hebbende/ aen een Sweetze Schants ghekomen/ en van daer tot Staden onder Sweets gebiet geraeckt; men hielt Geestdorp noch eenige dagen daer/ onder schijn van Mortaigne te soecken/ onderwijl riepen de Bremers vast/ dat is als weer om de Hollandtse Soldaeten/ die honden/ smijdtse doot/ &c. Endelingh vertrock Geestdorp &c. den 16. April van daer/ met een Knecht van Mortaigne: In den Hage komende/ wiert verseeckert/ en den 4. Juny door de Krijgsraet inhabil tot eenighe Militaire Ampten verklaert: En den Voerman die de Juffrou mette Wagen had gevoert/ is publijck Gegeesselt: Een der Knapen die seer beklaegt wiert/ en sich tot dit exploict ernstig had laten gebruycken/ wiert opgeknoopt: Invoegen/ dat gelijck wy voren geseyt hebben/ alle die aen dese sake vast waren/ oft ten deele geemployeert zijn gheweest/ hebben quade fortuyne gehad: Den Graeve van Kuylenborgh nu in Gelderlandt zijnde/ versochten die Provintie datte Militie van den Staet mochten van des Graven Stad af-gevoert werden: Maer de antwoort was/ sulckx niet te konnen doen/ en mette begonnen proceduren voort te varen/ &c. Hare Hog: Mo: resolveerden den 7. April datten Lut. Col. Steelant met 8. Comp. van 's Lants Militie soude trecken binnen de selve Stad/ en by nacht en dach laten open blijven de Poorten/ en de Valbruggen neder te laten/ ter tyt by haer Ho: Mo: op de sake van den Graef van Kulenborg rakende/ oock des selfs Stadt en Graefschap/ metten gevolge van dien/ ten vollen soude wesen gedisponeert/ alles onverminder 't Recht van Souveraniteyt 't welck de Provintie van Gelderlandt sustineert haer op de Stadt en 't Graefschap Culenborg te competeren: De Staten van Hollandt het quaet gevolgh van soo een Plaets als dese in 't hart van haer Lant siende/ (en daer de grootste Banckeroutiers by daeg met Carotsen/ by avont in de Kroeg/ en t'ontijde haer pas-

setemps maecken) waren tegens 't by gelep van sodanige dieven/ en om van soo een quaet bedrijt te zijn/resolveerden/ dat men de Val-bruggen af hangen en de Wallen soude slechten/ ende in plaetse van dien opene Steene Bruggen te maken: Die van Gelderlant schreven hare onaengenaemheyt des weghen in dese maent ter Generaliteyt/ sustinerende/ dat alsoo den hoog ged. Grave aen de Edele Groot Mog. H. Staten van Hollant door een schriftelijcke acte onder hant en zeegel genoechsaem hadde versekert/ men daer mede satisfactie behoorden te nemen. De Acte luyt als volgt:

WY Hendrick Wolraed, *Grave van Waldeck, Picrmont ende * Culenborgh, Baron van Tonna, Pallant, Witten ende Weerde, &c. Doen condt, dat also wy bevinden van oltsher, binnen onse Stadt ende Graefschap Culenborg geobserveert te zijn, dat als wanneer eenige Persoonen in de Nabuyrige Provinçien ende omleggende Plaetzen gedelinqueert hadden, dat de zelve veeltijts haer refugium ende toe-vlucht genomen hebben tot onse voorß. Stadt ende Graefschap: Ende dat wy al nu ghewaer worden dat onder pretext van dien, capitale Delinquanten, welcke rigoureuse straffe zijn meriterende, somtijts daer onder hebben geschuylt, gelijck men onlangs heeft gespeurt in de Persoon van* Iohan Diederich van Mortaigne, *waer over eenighe onminne by de Ed. Groot Mo. Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslandt teghens ons was op genomen: Soo ist, dat wy niet anders voor hebbende dan hanthavinge van oprechte justitie, ende observantien van goede Policije, ingevolge van onse voorgaende intentie, hebben geresolveert ende over gegeven, gelijck wy resolveren ende overgeven by desen,* Geen Vry Geley te sullen accorderen ofte verleenen aen Capitale Delinquanten, Malicieuse Banckeroutiers, ende diergelijcke, uyt de Geunieerde Provinçien in onse Stadt ende Graefschap komende, maer in tegendeel alle sulcke Delinquanten die naer datho deses uyt de selve Provinçien hun binnen onse voorss. Stadt ofte Graefschap mochten komen te begeven, op d' eerste aenmaninge van eenige Heeren Staten van de hoog-gem: Geunieerde Provintien van hare Hoven van Iustitie, oft van de Magistraten der Steden van dien, te sullen apprehenderen eñ over-geven om binnen de gem: Provintien ende Steden na merite van saken gestraft te worden, als na Rechten. *t' Oirconde dezen getekent ende met ons Graeffel. Pitzier bevestiuht. Actum Nimmegen den 30. Marty, Anno* 1664.

Henrick Wolraed, *G: z: W. v. C.*

Eyndelijck

* Kuylenborg is een Leen van Gelderlant, maer het staet in geschil oft het onder 't Landt gebiet gerekent moet worden; leght ter linckerzijde van de Leck: Koning Philips maeckte 't tot een Graefschap, en sijn mits dien de Graven van Kuylenborgh van Heerlijcken Huyze, en goeden besit, wijl dese Stadt breet streckt met Gebiet, Privilegien en Heerlijckheyt,

Eyntelijck is de Militie weder om van Cuylenborgh vertrocken: Den Heer Grave toogh na Hooghduytslant/ alwaer zijne Edelheydt eenigen tijdt daer na te Grats is overleden. Juffrou d'Orleans vertrock na Ziricksee: Maer waer Mortaigne geretireert is/ heeft men zedert noyt vernomen.

De Ed. Gr. Mog. Staten van Hollant deden dese maent 't naevolghende Placcaet op het Huwelijcken publiceeren:

DE Staten van Hollant ende West-Vrieslant, allen den gheenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt: Also in het 7. 8. ende andere volgende Articulen van de Politijcke Ordonnantie schijnt te resideren eenige duysterheyt, of namentlijck onder de graden van affiniteyt, in de welcke het niet en is ghepermitteert te Trouwen, moet verstaen werden verboden te sijn met sijn overleden Huys-Vrouwen Broeders ofte Susters Dochter Huwlijck te contracteren, vermits aldaer onder de enumeratie van de verboden graden van affiniteyt, het voorsz. casus in specie niet en is geexpresseert: Soo ist, dat Wy daer inne willende voorsien, tot elucidatie ende ampliatie van 't voorsz. 8. ende negende Articulen, by forme van interpretatie, goet gevonden hebben eenen yegelijcken van onse goede Ingesetenen te Waerschouwen, ende bekent te maken, alvooren daer op tot meermalen gehad hebbende de consideratien en 't advis van onsen Hove, dat wy als noch, conform voorgaende iterative dispositien, verstaen, dat sodanige Huwlijcken als vooren, niet jegenstaende daer van gheen speciael verbot in 't voorsz. 8. ende volgende Articulen en is gedaen, sijn ende by ons sullen werden gehouden voor ongeoorloft ende niet gepermitteert: Verbiedende dien volgende allen ende een yegelijcken sodanige Huwlijcken te contracteren, op pœne in het 13. Artijckel van de voorn. Politijcque Ordonnantie begrepen: Ordonnerende ende beveelende de Presidenten ende Raden van beyde onse Hoven, den Advocaet Fiscael ende Procureur Generael, mitsgaders allen anderen Officieren ende Justicieren van onsen Lande, jegens de Overtreders en Contraventeurs van desen te procederen, ende procederen nae behooren: Ende ten eynde niemant hier van ignorantie en pretendere, maer alle ende een yeder weten moge waer na hy hem hebbe te reguleren, begeeren wy dat dese alomme daer het behoort, ende te geschieden gebruyckelijck is, sal werden gepubliceert en geaffigeert. Gedaen in den Hage onder onsen grooten Zegel, op den 21. Mey des Jaers onses Heeren ende Saligmakers 1664.

Ende op seeckere ongehoorde en verraderlijcke Moort binnen Amsterdam by avont door een Jode gedaen aen een andere eerlijcke Jode/ soo de selven in zijn Stoepen was/ die doende doorschieten / heeft d' Achtb. Magistraet van die Stadt dusdanige afkondinge laten doen:

ALsoo mijn Heeren van den E. Gerechte nu sekerlijck sijn onderricht door wien d'execrabele Moort van Benjamin Dias Pato, in de Notificatie van den 20. deser vermelt, is geperpetreert, ende dat het selve is geschiet door handen van Ian Nieukerck, Deen van Natie, jegenwoordig in hechtenisse, ende dat door indictie ende instigatie van een andere Iode, alhier ter Stede in No. 5. by d'Anthonis-Poort woonachtig, genaemt Iacob Nabarro, out tusschen de 50. a 60. Iaren, van tamelijcke langhte, en middelmatighe dickte, met swart Hair uyt den grijse, redelijck lang, en weynig gekrult, met groote swarte Knevels, sprekende goet Spaens maer quaet Neerlants, de welcke den gevangen voor een beloofde somme van penningen daer toe heeft gekoft, de Man hem met de vinger heeft aen-gewesen, en by 't door-schieten oock is present geweest, sijnde op gisteren nae den Haeghe, en van daer mette Schuyt van tween op Delft vertrocken, met meeninge om na Engelant of Brabant te gaen: Ende also men sodanig enorm, verfoeyelijck, moordadig en noyt in dese Landen gehoort feyt gaern anderen ten exempel na verdienste wilde doen straffen: Soo ist/dat by desen allen ende een ygelijck wort ver-

wittigt

wittigt ende genotificeert, dat de geene die de voorn. Iode aen de Iustitie, 't zy hier of elders, daer 't oock soude mogen sijn, weet aen te brengen, sulckx dat hy in hechtenisse geraecke, uyt handen van de Heeren Tresorieren deser Stede ontfangen sal een premie van 400. Silvere Ducatons, zijn Naem sal werden gesecreteert.

In dese tijt storf te Hoorn den geestigen Dichter Bruno/ rijcker van milde rijmen als goude schijven/ in Engelandt dede hy over sulcks een schielijcke Voyagie/ die van Ruyden tasten hy alsoo ernstich in haer qualiteyt als zijn eygen selven: Levendig synde/ maeckten hy dit op syn doot:

GRAF-SCHRIFT:

Runo fuit; Quis *Bruno* fuit? de plebe Poeta:
Queris ubi jaceat qui tibi *Bruno* fuit?
Si scire est tanti? quamvis hoc dicere mallet,
Dicat idem verbis Naso Poëta tribus.
Pauper ubique jacet, tumulum jam parce *Brunonis*,
Quærere: *Bruno* fuit pauper, ubique jacet.

Aldus vertaelt:

A*L doot is* Bruno, *wie? een Dichter slecht en recht:*
Vraegt gy waer Bruno, *die al doot is, nu mach leggen?*
Ist wetens pyne-waert? 't geen hy wouw liever seggen,
Laet dat van Naso met drie woorden zijn gesegt,
Een kalen droes leydt over-al:
Vraeght nu na Bruno *niet met al,*
Want Bruno *was van Kalis Bende,*
Dies heeft zijn Graf begin noch ende,
En 't is dan seecker en gewis,
Dat' over-al, dat's nergens is.

Te Brugge ontstont om de nieuwe Vaert op Ostende groote onrust/ hoewel de Negotie van die Stadt en Gent seer ghebetert soude werden/ echter de Schippers en Arbeyts-lien waren daer teghen/ als hun kost door veel onkosten winnende, dese Lien verstopten de Vaert op diverse plaetsen/ maeckende oock te Brugge diverse aenkomsten en aenloopen/ denckende een van de Burgermeesters Huysen te spolieren/ maer 6. a 7. 's nachts van 't Bedde gehaelt zijnde/ bleef de saeck in rust: Den Fiscael van Gent informeerde sich tegens de schuldighe/ en de ghesoncken Schepen met Steen wierden uytte voorsz. Vaert gehaelt. t' Antwerpen zijn dese dagen niet alleen de vreemde Soldaten/ maer oock de Bedelaers (behalvens de Geestelijcke) die Stadt ontsept/ de Luysevangers nochtans vatten sommige op die vrengende in een Tuchthuys daer men haer 14. dagen in den dach sette/ zijnde een Kamer met scherpe Balcken/

pe Balcken/ alwaer dese Luparts noch gaen/ si aen of legghen konnen/ hier door/en om dat men haer door de tweede reys weer krijgende/te schavotteren/ en ten derdemael met geesselen en brantmercken dreyghde/ sackte dat gedoeft van daer na andere Gewesten. Zedert eenige Jaeren was den vermaerden Anatomist Louijs de Bils, die door drijf ontledighe Lichamen seer curieus veele Partijen had ontdeckt/ tot noch toe onbekent / van Rotterdam om eenig ongenoeghen vertrocken naer Brussel / laetende aldaer de voorsz. vijf Gebalsemde Lichamen sien/en zijn kunst van Anatomie/en scheydinge sonder bloetstorten/ van alle d'Atterien en Musculen/ Ec. vertoonende/dede niet alleen de kenders der Konst/ maer alle die omtrent quamen / verwonderen / oock den Goude. Caracena dede door Dr. Gutschoten/Coningl. Professor van d'Anatomia en Mathematica in d'Academie te Leuven/de Bils examineren; waer op die Provintie hem een jaerlijcx Pensioen toeleyde/Caracena vereerde hem met een Goude Keten/waer aen 's Konings Beelt in een Medaillie hong; hy vereerde de 5. Lichamen aen de Academie van Leuven: En metten Professor na Brussel eenmael rijdende/wiert wel anderhalf mijl buyten de Stad van alle Medicijn-konstenaers/wel uytgedost/verwellekomt/en soo in hare Academie geleyt/ alwaer de gebalsemde Lichamen over-ghelevert/ en Caracena bedanckt wiert: Wijders soude Bils metten Professor communicatif lessen doen/en Menschen en Dieren ontledigen/om daer door tot nut der Chirurgie in practijck te brenghen en te leeren 't gheen tot noch toe noyt geobserveert en was geweest.

Den Algierse Gouvern. Slaban Aga nu overleden/ wierden zijn Goederen (ghelijck in Hollandt de redderaers van Banckeroetiers verdeelen) by Executie geconfisqueert en verkocht: De Christenen zijn Slaeven wierden by zijn Leven vry gegeven/ maer na zijn doot weer tot Slaven verkocht. De Rovers van Algiers namen doe een Engels Schip na Cadix gaende/en twee andere Schepen in Guinea Slaeven gehandelt hebbende/ om in Spangen te verkoopen/ zijn t'Algiers op-gebracht/ en alles voor buyt/en d'Engelse selfs voor Slaven verkocht: Soo dat in dese tijt 17. Engelse Schepen die achter de Molie t' Algiers laeghen / ghenomen waeren/ 't Volck ghevangen houdende / met verkoopen wachtende tot Lauson daer soude zijn: Onder dien schijn wierden oock wel 30. kleyne en groote Hollandtse Vaertuyghen aldaer op-gebracht/ onder deze waren:

1. 't Schip Tomas, 2. de Mary, 3. de Booch, } Met Olye van Galliopoli.

4. de Fenix van Jarmuyen, met Gerst van Rochel na Cadix.

5. d'Avontuer van Jarmout, een Pinck met Zeep van Marseillie na Londen.

6 Coningin Catrijn kleyn Fregat. 7. de Barbadosse Koopman, } met Coorn na Cadix.

8. de Duyf, van Alicanten na Napels.

9. 't rechte Ree-hart, en Jan Goet geluck, beyde op de Reede van Tituan Geanckert, genomen, en 't Goet Prijs ghemaeckt, hoewel op Algiers geladen hebbende.

10. de Meyblom van Iarmout, met Rijs en Limoenen.

11. de Providence, met Olye, Rijs en Papier van Genua.

12. de Medegesel, een Londise Kets met Annijs-saet, Sout, en vry wat Gelt, na Malta.

13. de Frederick, na Algiers met Sout.

14. Franciscus, daer op Willem Meldon Schipper was, hy quam van Malga t'Algiers om te handelen, maer als hem daer de vryheyt om te handelen was ontseyt, en sijn saken verricht hebbende, niet wech kost, vluchte hy by Nacht door behulp van eenig kleyn Vaertuyg dat hy by der hant had, maer sijn Schip wiert 20. dagen daer na weer door een ander Turcx Rover t' Algiers op-ghebracht, daer het voor Prijs wiert verkocht.

15. 't Fregat Iane, met Olye van Genua.

16. d' Avontuer, met Wijn van Marseillie nae Tanger.

Onder dese was een Holl. Fluyt de Simeon van Sardam/ Schipper Caspar Gansebeets/ met 25. Eters/ van Alicanten met Sout na Genua willende/ die sich een weynig defenderende/ in brant raeckte/ den Schipper en sommige verbranden/ andere sprongen in Zee/ 15. man geberght/ wierden t' Algiers in des Capiteyns Huys bewaert tot dat de Ruyter daer soude gekomen zijn. Den Allerchristel. Koning schreef doe van den 7. Maert 1664. aen hare Ho: Mo: Met vreugde verstaen te hebben dat men hier te Lande een Vloot tegens de Barbarisse Rovers uytruste, niet duysterlijck te verstaen gevende, op dat Lant een desseyn voor te hebben: Dat hare Ho: Mo: beter te Marseillie als te Toulon Havening en alle verversingen souden vinden, oock faveur en Assistentie; Daer toe voeghende / nous avons en mesme temps ordonné â nos Officiers de ladite Ville, de laisser une plaine & entiere liberté à vosdts. vaisseaux, d'y aller charger. Op den 15. April maeckten de Inwoonders van 't Casteel met die van Out en Nieu Zales een Vrede/ sonder dat den Opperste daer in genoemt wiert/ en die in 't Velt met zijn Leger dus lang had gelegen om den toevoer te beletten/ 't Accoort bestont in mijn en dijn, dat was het aldaer Lants Innekomen/ 't welck sy als wijse Lien in plaets van langer met den Degen te pleytten/ verdeelden/ alsoo datte Stadt en 't Casteel elck een derde souden hebben/ en noch een derde voor Rabal. Voor Algiers quam Lauson Engels Vloot voogt den 1. April/ en dede door twee Capiteyns die hy daer te lant sont/ eysschen restitutie van alle Pirateryen/ injurien/ &c. de Engelsen aen gedaen/ maer soo sy in den Divan waren/ antwoorden hun den Raet met gelijcke munte dese Barbaren om d' Engelsen de mate vol te meeten / eyndelijck als die seer gestoft hadden dat Brittange en Algiers Vrede hadden/ oock in dese woorden tot d' Engelse Capiteyns uytbarstende: Iae, wy hebben Vrede, maer voldoet ons u roof, en op d'onse, wy sullen die van ons op u gedaen, mede voldoen. Na veel seggens/ mosten d' Engelsen 71. Barbarise Slaven die sy van Tanger haelden/ aen die van Algiers geven/ neffens veel gelt/ &c. waer teghens men hun gaf 200. Engelse Slaven/ en 17. kleyne met 2. à 3. groote schepen/ diese van d' Engelsen geroost hadden/ 't welck geschiede terwijl seeker Frans Oorlog-schip daer tegens 't Lant joech een rijck Engels Schip / van meer waerdye als dese 17. gerestitueerde schepen: Eenige daghen daer na resolveerden den Divan posetivelijck t' Algiers / van den 7. May af egeene Vrede met d' Engelsen te continueren, ten ware men haer consenteerden alle Schepen te visiteren, alle vremde Goederen daer uyt te mogen lichten, behalvens die uyt Engeland en Turckyen quamen. Lawson dit hoorende/ quam weder voor Algiers/ en versocht / dat den Enghelsen Consul by hem aen boort mochte komen/ maer sy wilden hem niet gaen laten: Dus most Lawson weder vertrecken/ die nu wel sach dat indien hy 't gerestitueerde Volck en Schepen niet alreede en had / hy 't selve nu niet krijghen en soude/

soude/ doch hy seyde haer oock den Oorloch aen / want het kostelijck Present dat hy haer aenbood/ hadden zy al te versmadelijck afgewesen/ om dat Lauson in der daet haer te gau hadde geweest in 't beloven van al wat sy eyschten/ tot hy 'tgerestitueerde volck en schepen uyt hare klaeuwen had: Korts daer aen bracht hy een Turckse Roover met 34. stucken en 260. Mooren te Majorka op: Dit en dat de Spaense Coning aen hare Ho. Mo. Vloot/ (die tot demping van dese Barbarise Rovers onder de Hr. Viceadm. de Ruyter half Mey na de Straet t'seyl ging) toe-stont alle behulp aen de selve in sijne Havenen/ koelden den moet seer van die swarte dieven. Te Porte Louys gelegen in de bocht van Vranckrijck/ arriveerden doe een Schip 'tgunt den overleden Duc de la Meslerav 'tvoorleden jaer na Madegascar hadde gesonden / onder 'tgebied van Sr. Kercadiou/ was rijck van Coopmanschappen/ en hadt op de geheele reys (so men seyde) niet meer dan eene man verloozen: Waer op de Franse Cooplien begosten te glooben dat die groote reyse soo gevaerlijck niet en was/ als Bontekoe en andere die af-schilderen/ en des wegen begaven sich veele tot ondertekeninge in de nieuwe Frans Oost-indise Compagny te Parijs: Doch eene Swaluwe en brengt den Somer niet.

Dese dagen wierde den Graef van Windisgrats Keyserl. Gesant te Stockholm van dat Hoff toe-seggingе gedaen / om zijn Meester tegens den Turck 1600. te voet/ 400. Ruyters / en door 80000. Rijckxdalers Krijgs behoeften toe te schicken / waer over ghebieden soude als Generael Major den Gener. Lord Coningsmarck wegens d'Infantery en Baron Wolmar Wrangel/ een dapper Cavalier/ over de Ruytery. Door 't sterven van Knut Bosse/ stonden in Sweden nu 40. Rijckx-raden Stoelen open. Den Coning van Sweden dede doen by hare Ho. Mo. klagen over de Guineesse Verschillen / Hoe datte Nederl. West Indise Compagnie [so bericht was] na 't lest overgaen van 't Fort op Cabo Corso, hadden gecondemneert eenen Teunis Adriaensz. Vos, Ingheseten van Sweden, in detentie ofte Ballingschap aldaer te Landewaert voor ettelijcke Jaren lang: Begeerende de vrystellinge van de selve Persoon, &c. Die vraegt wat dese Teunis sake zy / die sal den minsten Guinees vaerder u vertellen/ en wy dit alleen seggen: Dat in wat uytheemse Landen men komt, soo men op zijn Machiavels geen meer macht en heeft als die de welcke daer 'tGebiedt hebben, datse wijsselijck geestimeert werden daer te gehoorsamen naer de Ordonnantien, Wetten te vinden, maer niet te maecken, ofte als Verraders gestraft te werden, volgens 't recht dat alle Staten hebben tegens hare Conspirateurs. Ende om soo een oorsaeck dede den Coning van Denemarcken te Hamburgh lichten en na der Gluckstadt voeren eenen Docter Otto Sperling: dit saiseren geschiede door een Officier van zijn Majestt. van Denemarcken / die sich veynsende dat sijn Vrouwe sieck was/ hem in zijn Carotse kreeg/om haer te visiteren/ en als hy met de selve Carotse weder om soude keeren / van den selven Officier verselschapt/ so had die een ander genoot/ die hy 't woort gaf van so in te treden/ en alsо beyde sonder gesien te wesen/ geleyt zijn tot by de Poort daer men na Holsteyn rijt/ wierpen sy haer op hem/ en verseker den hen/ so dat hy geen macht had om eenig hulp te roepen/aldus most hy sich uytte Stad laten weg voeren/ daer 30. Ruyters hem wachten/ en tot Gluckstat brachten/ en van daer nae

Coppenhaven op den Blaeuwen Toren heeft vervoert: Ende alhoewel die van Hamburg 200. Rÿckxdalers beloofden aen die haer den voorsz. Tocter weder in handen kosten leveren / nochtans is hy als geacht sich mette actien van Corvits Uhlevelt tegens de Deense Croon geconibireert te hebben gehad / te Koppenhagen dit Jaer in scherpe gevanckenisse ghebleven. Het Deense Rÿck stont nu over de Commercie met Vranckrÿck / die met Sweden insgelÿcks den Stapel te Gottenborgh / gelÿck Coningin Christina voor hadde / in handeling: Den Franse Resident transporteerde sich daer om van Coppenhaven na Noorwegen. Den Ridder Willem Davidson quam doe mede in de Sont, en hoewel die voor gaf daer om sÿn particuliere affairen gekomen te sÿn / echter en benam dat van andre die van Engelant swarte Wolcken sagen af drijven / geensints de gedachten / dat die de Noortse Croonen om hare Inlantse Coopmanschappen buyten ordinaris komen aensoecken / niets gewisser dan een bedeckten Oorlogh in den sin hebben: Hoewel het kleyne konst soude geweest hebben / indien de Neerlanders dolose hadden willen handelen / gelÿck d'Engelsen in Africa en America reeds met studie hadden gedaen / al de Engelse Schepen in de Sondt wegh te nemen / welcke in dese en de naeste maent na d'Oost zee quamen, om Pick / Teer, Hennip / &c. nae Engelant te voeren. Mais, c'est faire comme le Renard, trainer la queüe derriere.

Tusschen Polen en Moscovien nam men voor te handelen van Vrede / op een plaets Krasna, by Smolensko / en de Bootschappers van deze Handelingen mosten d'een aen Polen, d'ander aen Moscovien wegens hare Principalen vice versa een Eed doen, dat hare Meesters en Vorsten sinceerlyck genegen waren om Vrede te maken. Den 16. April raeckte door onvoorsichtigheyt de Stad Mohilow in brant, waer door de Russise Kerck / 't Raethuys / alle de Kramen der Cooplieden / en een groot gedeelte van 't Slot in asse veranderde. Eenen Wihowzki, de Cosacken door opstoking tegen Polen lang baloorig / en de Littause Armee byna half doen smelten hebbende / wiert eyndelÿck om zÿn misdaet ghegrepen / en geharquebuseert, waer mede groote rust onder de Cosacken quam: Een Pool Bokum mette Russise Ramadonowsky gecorrespondeert hebbende / nu versekert / storf van melancolije: Tetera Zaporowischer Cosackse Veltheer / de rebellen onder Bialo Cerkiew sÿn Stedehouder verstropt hebbende / herstelde het woeste Ukrania weder in rust / en bequam daer door de secrete verraderÿen van Wihowsky / Weywoda Ryowsky ende van Zareba die Secretaris van Tetera was geweest / en daer na mignion van den Jesuyt Tucholsky / geheel t'ontdecken: Alle dese boose Creatueren die soo meenichte Steden en onnoseler menschen doot en bederf oorsaeck waren, zÿn 8. mÿl van Kossum in 't Leger gearckebuseert. Te Rus Lemborgh in Poolen / overvielen dese dagen de haelwaerdige Studenten en wittebroots Kinderen de Joden aldaer woonende / om dat die gierighe schacheraers een van dese Poolse Jonckertjes wat te onchristelÿck hadden afgerost: Nu dese gesellen opgestoockt van ouder / doch sotter als sy waren / hoewel ghenoemde Christenen / deden onchristelÿcker als de Joden / van de welcke sy 250. in een furie doot sloegen en quetsten: ~~De Jesuyten hadden van dese [illegible]~~

~~genoegh~~

voorts afgemaent/ en de Joden geraden sich voor een tijt te absenteren / maer ten hielp niet/ want alsser meenichte Volck na de Jesuyten Kerck drongh om Aflaet brieven te bekomen/ waren eenige Joden by geval op straet/ die eenige jongens met steenen begosten te gooyen: De Joden sich al by tijts van wapenen voorsien hebbende/ quetsten met een Bardesaen een ambachts Jongen/ die by ongeluckdaer omtrent stont/ doch in de saeck onnoosel: Hier over begaven de voorsz. Studenten hun uytte Jesuyte Kerck daer sy waren/ in 't geweer/ meenende dat een van haer benden ghequetst was / en vermoorde soo veel onnosele Joden/ hoewel vrij te presumeren staet/ datmen haer uyt soo een Kerck als sy even waren gekomen/ soodanige devotie niet en hadde geleert.

Graeff Nicolaes van Serijn (hoewel by andre om zijn droomh yt benijt) was geduerigh practiserende op wat manier hy de Turcken een considerable plaets mocht afhandigh maken / in de Vestinge Sigeth had hy wel sin/ dan dat was hem al wat hart/ daer waren drie retiraden in yder deel wijt van den anderen/ bestaende in oude stadt/ nieuwe stadt en 't Casteel/ tusschen welcke lange smalle Bruggen zijn: hem speelde noch in gedachten hoe zijn Grootvader Nicolaes van Serijn Anno 1597. dese Vestingh niet konnende ontsetten/ sien most dat Solyman Turckse Keyser die selfs in t Legher daer voor was/ de selve in nam/ en van doen af tot nu toe hadden beseten: Hy verspiede op een hoogen Bergh buyten Sigeth een schoon Turcks Huys/ daer Solyman sijn Quartier en Tent had gehad / en oock begraven was: Alwaer alles ruynerende/ keerde met goeden buyt (de Tombe gerasecrt hebbende) weder van daer/ en ruckten den 27. April voor Canisia / niet min sterck en aen Maras als Siget/ daer in lagen 4000. Janitzers/ die dappre tegenweer deden/ selfs aen de Hohenlose hulp-benden / die ten 2. uren na middagh hun Quartier af staecken bewesten de Stadt / de Graven Serijn en Strossy beoosten/ daer de Turcken hartneckich op haren ¶ Mahomet vertrouwende/ op de Christenen uyt vielen/ tot voor de Brugh uyt de stadt / die over 't Maras by de Gaerden door

¶ Mahomet als een Antechrist, is omtrent 't Iaer 591. gebooren, sijn Vader hieten Abdalla: Waer van een Jode groote voorsegginge dede, want terwijl de Moeder van hem swanger ging kost men in dat Iaer Saeyen noch Maeyen, en veele Kercken wierden geruyneert: De Jode seyde, dat Mahomet een groot Man soude worden, want het was in die tijt dat veel Arabiers, d'Africanen, en Christenen, oock de Ioden en Arrianen seer in twijffel stonden wat Religie sy souden verkiesen: Mahomet in veele wetenschappen op-getrocken wordende, wiert seer schep door Johannis den Arrianer Monick, en hy trock Iaerlijckx als Coopman nae Egypten mette Christenen en Ioden als haere Broeder: Hy doorliep de Schriften der Ioden van 't Out, en der Christenen van 't Nieuwe Testament, en door den Arriaen gestijft, stichte een Gods onaengename verwerringe, door bedroch en alle bedriegeryen, 't welck hy so geestig als Apollonius ten tijde Alexander als hy in India intra Ganges passeerde, wist voort te stellen, en waer van noch de Italiaense Athisten, de Hoogduytse Ioden, en andere seer inorme Secten de Pages en Lackayen schijnen te wesen: Anno 630. gaf Mahomet sijn Religie uyt, te samen ghesmeet uyt Ioods en Christendom, op een tijdt dat beyde aen den Hemel en op der Aerden sich veele Cometen en wonder-

door de Voor-stadt heen loopt / die de Sarasijnen in brant staken / doch van de Christenen weder uytghelescht wierde: Hooftman Teistenbach nam hun oock een Blockhuys af daer 300. Turcken op lagen/ en hoewel sonder Canon begost men aenstonts t'approcheren/ terwijl die van binnen 't Casteel met een Gracht van 30. voeten wijt/ af sneden: Graef Seryn dede 't Meer Aggram oock af tappen/ doch hulp seer weynig/ gelijck oock de granaden / die eenighe Wooningen en selfs een Turckse Mosquee binnen vernielden / echter door de opgekomen regen vorder schade verhoede: Onder dies versaemelden het ongelovige Heyr by de 120000. man tot ontset/ onder dese Gebieders:

1. Ious Aomet Bassa, Primier Visir,
2. Ismal Bassa, Natuyrlijcke Broeder van den Grooten Heer, van wreeden aert, en dappere geswintheyt, nu Bassa in Bosnia,
3. Ious Ussai Bassa, Vizir van Buda,
4. Kusch, Bassa van Nieuhuzel,
5. Cubley, Bassa van Tiromania,
6. Suaciababch, Bassa van Sidonia,
7. Macmet, Bassa van Aleppo,
8. Den Hofmr. des Grooten Vizirs,
9. Keschin, Bassa van Waradijn,
10. Cassan, Bassa van Temiswaer,
11. Alytechi Gliechy, Gebieder in Canisia,
12. Phery Bassa,
13. Chiausblich Macmet Bassa,
14. Heder Bassa,
15. Isy Bassa, en Solymon, neffens Carolo Tetti, Italiaen, een braef Ingenieur, Colondar Colpolp, een Duytzer, die over de Tartaeren commandeerde, en de meesten deel der Turkse Ingenieurs, Mineerders, en Officieren der Artillerye waren of Franse, Engelze of Duytsen, de Ianitsers om desen Oorlog best voort te setten, waeren de Soldye verhooght, en de Tartaren den roof belooft.

wondertekenen vertoonden, als Blixemen van Godes gramschap: Mahomet had diverse Vrouwen en Bywijven, leefden onkuys, en betrapten hem op sijn schelmeryen, so dat sijn onkuysheyt in Europa onbekent, oock by ons niet en dient verhaelt, want in 't Capittel Bacca in sijn Alcoran staet hy de verdoemelijcke Sonde van Sodoma en Gomora toe: Hy beroemde hem in Cana by de Vorstinne Tagida, wijl sy hem om sijn gauheyt beminde, dat hy den Messias was die de Ioden verwachten, bedroog haer door veelerley goochelarye, wiert haer Man, en kreeg 't Lant tot sijn Erfdeel: Quam doe te Cordua in Spangen, en sprack veel tot voordeel van de H. Maget Maria, maer Isodorius den Bisschop sijn guyterye merkende, meende hem te versekeren, dan hy vluchte over na Barbaryen: Hy beroemde sich echter den Roomsen Stoel te verdelgen, maer de Agarenen, dat sijn Sarasijns, wierden selfs verslagen: Evenwel hy heeft in Persien, en Armenien, in Guseratte en andere Lantpalen neffens de Pytagoristen veel aenhangh gekregen: En schoon hy mette vallende Sieckte geplaegt was, noemde hy sulcx een samenspraeck die hy had metten Aerts-Engel Gabriel; hy had oock een Duyf die gewoon was Broot uyt sijn Oor te komen picken, dit noemden hy een samenspraeck die hy metten H. Geest had, want de Duyf quam in 't gesigt aller Menschen op sijn schouderen, had oock een Os, die op sijn roepen aen quam, en Gras uyt sijn handen at: Maer na 7. Iaeren Regeeringe af-gemat, storf ellendig, en wierde te Mecha aen 't Roode Meer in een Ysere Kiste tot 't gewelffsel der Kercke op getrocken, so men segt door eenige Magneten, daer die van Orienten sijn Graf met seer groote devotie Iaerlijcx komen besoecken, offerende groote Schatten uyt Orienten, dat hy meest gelijck 't Rijck van den Grooten Mogol onder sich had gebragt: Nalatende een stanck voor Europa, een verfoeylijcke Historye voor Christenrijck, een rapsodium van wonderlijcke Religie onder de sijne, ende gegevoelen onder de allerwoeste Asianen, dat hy een groot Profeet was, die wel dat Christus geweest te sijn, niet en loochende: Maer dat hy sich selfs appliceerde te wesen den rechte Profeet, daervan wy wel mogen seggen Daniel so veel Eeuwen te voren heeft geprofeteert.

Den 15. 's Nachts tusschen 11. en 12. uren ontstont te St. Annaberg/ in de Strate Wolckensteyn/ in de Herberge van de Goude Leeuw/ een grooten Brandt/ 't welck alsoo de Lieden in haer eerste slaep waeren/ terstont dapper voort sette/ so dat door de stercke wint in anderhalf uyr het derdepart der schone Stadt in de asse lach/ bestaende in de 350. Huysen/ daer de Bergh-Kerck/ de Bergpredikers Huys/ de Financie/ 't Stadhuys/ 't Tuych-huys/ 't Meelhuys/ Kittelhof/ en 9. Brouwerpen/ in alle welcke om de schielijckheyt meest alle 't Huysraet is verbrandt/ 3. Mannen verbrande/ 12. andere/ daer onder een Swangere Vrou/ zijn door den roock verstickt/ veel zijn in den brandt beschadicht/ de Groote Kerck is wonderlijck behouden/ maer de schade van dit ongeluck mach Annaberg in veel Jaren niet goet maken. Den gestorven Opper-hofmarschalck van Saxen/ Vrijheer van Regenberg/ wiert tot Dresden in een Koperen Sarck gelegt/ waer aen men sien konde dat hy daer gants wel moste geestimeert zijn/ want men had hem niet alleen 5. dagen te vooren ghehouden voor duyzenden van Menschen/ maer die getuyghden oock dat hy lach in een lange Syde Bonte Rock/ tot over zijne Voeten met Goude Knopen en Bordupzselen/ had oock een Sameyte Muts op/ met Goude Kanten/ en Hollantze spitzen/ neffens een vinger dicke Goude Keten/ waer aen Kur-Sarens Beeltenis hong in een beslooten Ladeken/ met kostelijcke Diamanten/ vijfmael daer om beset/ hielt onder den Hals aen den rechter Arm een vergult Boeck/ met Silvere Bladen/ en aen de Handen kostelijcke Krantzen/ en aen de lincker hant aen de Gout-vinger een brave Diamant/ veel 1000 Rijcxd. waerdich/ en den Camer-sleutel was vast met Diamanten ter rechter zyde. Men bracht te Regensburgh een wonderlijcken Turck/ ghevangen door den Graef van Serijn/ aen wiens Volck hy veel quaets had gedaen/ lang als een Reus/ met een Hals als een Kameel/ schietende soo net met een Snaphaen/ dat hy seker gaet op de groote van een hants-palm/ soo verde 't loot draegt.

MAYUS 1664.

Zijn Majest. had 't Parlament al voor eenighe dagen bedanckt om dat sy hem 4. subsidien tot geltvindinge (daer de Parlamenten meest om by een geroepen worden) hadden toe-ghestaen/ quam selfs in haere Vergaderinge/ en bedanckte haer wel voor die gunst/ maer voegde daer by/ dat veele Persoonen in Engelandt de welcke Inkomens hadden 30. en 40000. 's Jaers/ tot dese Subsidien geen 600. gl. contribueerden/ versocht deswegen dat men de lasten soude opheven als ten tyde der Coninginne Elisabeth: Want zedert eenigen tijt had men niet alleen 't gunt men aen de Kroon schuldig was/ onbetaelt gelaten/ maer oock de Impositen gesloken/ selfs de Collecteurs waren soo vigilant niet om de penningen te versamelen als om te steelen/ &c. / versocht deswegen beter vindinge tot gelt/ en vermaenende de Leden datte conspiratie in Schotlant metten ouden vyant (N. B. de Kerck-Regeringe) noch niet ten eynde en was. Een Mr. Clifford quam den 1. Mey weder den Koningh voor met een Requeft van 't Collegie der voortsetters van den Coophandel / met een

een Request/ waer in sy zeyden veel consideratien/ tydts en examinatien/ obstructien als anders te hebben overwogen/ en eendrachtelijck geresolveert waren omme 't Parlament voor te stellen dit Request: Datter verscheydene en respective geweldeǝ., oneeren, en verachtingen aen sijn Majest. gedaen door d' Onderdanen van de Geun: Provinçien, door het invaderen van sijne Rechten in India, Africa, als elders, en de de schaden, affronten en injurien door hun aen onse Coopluyden gedaen. was de allergrootste verhinderinge van den Buytenlantsen Handel: Dattet selfde onderdanelijck en spoedelijck den Koning vertoont soude werden, en ootmoedelijck versocht daer eenige haest in wilde maken, tot herstellinge van de sake selfs, en alle die van eene selfde nature waren, en tot voorkoming van sulcx in 't toekomende. Dus verre de Requeste/ voegden 't Parlament daer by/ dit Request approberende: Wy willen met onse Lijven en Fortuyne sijn Majesteyt assisteren tegens alle tegenstrevingen, hoe die oock mogen sijn. Den Koning dit Request van 't Parlament in Banckethuys ontfangen hebbende/ (want 't Opperhuys waren mede van dien sin) antwoorde haer den Koning in geschrifte aldus: Sijne Majest. overwogen hebbende de Addresse aen hem gedaen door beyde Huysen des Parlaments, is seer wel vernoegt van hare groote genegentheyt die sy tot voordeel van de Koophandel deses Koningrijcx hebben betoont, en om alle belettingen die de selve prevenieren, vint sich overwonnen daer in, om te contribueren alles wat tot eere en glorie dezer Natie en voorspoet des Volckx sy: Zijn Majest. sal doorsien en sich dienen van de bysondere klachten in 't Parlament gepresenteert, en daer van na haer advijs sijnen Minister in den Hage appoincteren, om datelijcke Iustitie en reparatie van de Staten Generael te versoecken, en sijn uytterste debuoiren gebruycken om sijn Onderdanen te versekeren van diergelijcke violentien in 't toekomende, in gevolge van 't welck, oft by weygeringe van Iustitie, neemt aen de belofte van beyde Huysen hem by te sullen staen, haer bedanckende voor haere vrye verklaringhe op 't selve. Hier op dede 't Parlament den Coning weder bedancken/ wijl hy soo gracieus had geantwoort tegens de begane injurien van de Hollanders: Dus wiert aldaer 't Paert van jalousie tegens hare Ho: Mo: Onderdanen voortgedreven/ wiens Koopluiden alleen benijt om hare groote Trafijck en Navigatie/ nu begosten om te sien/ en te geloven dat Engelandt na hare Welvaert poogde/ sy resolveerden strack de Schepen om de West te waerschouwen niet als achter Schotlant om te gaen; die van Zeelant sonden oock twee wel-bezeylde Galjots na Heysant/ om alle aenkomende Schepen te waerschouwen geen Engelse Havens aen te doen: Hare Ho: Mo: schreven oock een Bededag uyt tegens den 18. Juny/ wijl om de in swang gaende Sonden Gods Toorn over 't Vaderlant scheen te wesen ontsteecken/ men wilde met waer berou afbidden alle wel-verdiende straffen/ als Dieren tijt/ sware Siekten/ overval van Wateren/ ende andere plagen/ en versoecken 't Welvaeren te Water en te Lande/ en de Vrede mette Nagebueren bestendigh te maken/ en te verbreken alle listige Aenslagen tegens 't Vaderlant/ de Gereformeerde Kercken in verscheyde Plaetsen ghelieve te bevrijden van die swaricheden die haer soo veele Jaren hadden gedrucht/ &c. Engelant verboot den uytvoer van Salpeter: En wijl men een Oorlog in 't hooft had/ besteide men order nae de Oost-Zee/ om sich van behoeften te voorsien: In Hollandt deden d' Engelze oock tydelijck Touwerck/ Cardage/ Masten/ en Scheeps-behoeften nae Londen voeren/ om Hollant te ontbloten van hare behoeften in tijt van Oorlog. Den Koning gewaerschout datte Ridder Henrick Halloway/ en Col. Fleetwoot/ Swager van

van Olivier Cromwel/ neffens Wallop en Garlant/ begoſten te combineren met eenige gevangens in den Tour tot Londen/ met haer ſittende/ heeft gelaſt om de eerſte na 't Engels Kerckhof Tanger te verſenden/ en de andere na Jamaica/ het Brittannis dooderhol. De Engelze begoſten in deſen tijdt by Cormantin by Cabo Corſo een Fort te bouwen/ waer tegens de Neerlanders de Mooren van d'Engelſe af-trocken om met haer te handelen/ gelijck de Engelze ſeyden. Te Londen in Holborn komt deſe daegen ſekere loop-Jongen verby en van neffens de mueren van een Huys/ ſag en hoorde dat alles dreygde neer te ſtorten/ liep aenſtonts in Huys/ en bad ſelfs het Volck datelijck van daer te wijcken/ wijl het Huys op 't vallen ſtont/ hy daer mede uytlopende/ en 't ander Volck hem ſo ras ſy konden na-volgende/ waren de leſte nauwlijcx uyt de Deur/ of dit Huys ſtorte plotſelijck ten gronde neer/ ſonder dat met Godts gracie yemant der Menſchen beſchadight wiert. Men nam doe voor om de Reviere de Thames met het door-graven in de Reviere Avon/ tot Briſtol toe Navigabel te maken/ om alſoo de Yrſe en Noortze Zee t' ſamen te brenghen.

Omtrent 2. graden 50. minuten/ 900. paſſen beooſten 't Eylant Barbados/ quam een groote Vis ſeker Engels Schip van ſtuerboort in ſteken/ ſwom ook eens onder deur/ en door-ſtoote ſelfs de Kiel van 't Schip/ ſoo datte Man aen 't Roer van zijn Helmſtock af moſt/ die als men aen d'ander ſyde des Schips ſach/ een uyttermaten groot gat vernam/ daer langs de Zee quam in ſtorten/ op den eerſten aenkomſt ſtack zy haer Hoorn ofte Vinne door de geheele zijde/ tot 3. plancken en ribben door tot in het binnenſte des Schips/ waer haere Hoorn/ wijl 't Schip in 't zeylen was/ bleef ſteken/ welck ſtuck wel 12. duym lang was/ woeg 100. en een half pont/ invoegen ſo den Hoorn niet had gebroken/ had het Schip hadde moeten vergaen/ want mette pomp was het onmogelijck 't inlopent water te loſen/ en de Vis torde geduerig op 't Schip: Den Hoorn is tot vrem[...]chept op de Barbados gebracht/ van geſtalte als een Olifants Ta[...] maer vry ſwaerder.

Maer h[..] waren al[..]en geen Viſchen die de See-lien in deſe tijdt begoſten te moleſteren/ en in hare Reyſen te beletten als met onbeſuyſ de hoornen/ den eene begoſt onder diverſe pretexten ſijn Nabuyr om de See-vaert te haten: Bedriegelijck de ſelve te interrumperen: Een ander hoewel des onkundig, ſiende dat andere geringe Landen ſoo wel by de See voeren, wiert oock Schipper en Coopman: Een derde onaengeſien eygen ongelegentheyt van middelen, en die oock niet ſwemmen k[..]ſten, takelden, maer keerden met de meeſte Schepen ſchaloos tuys: Hare Ho. Mo. deden in deſe maent ſoo te Livorno als Genua op conſent Magaſijnen ten behoef der Nederl. Schepen aen-ſtellen. Monſr. Berrier verſocht doen te Parijs door aengeſlaghen Billetten/ Dat de Cooplieden genegen tot de nieuwe Franſe Ooſtindiſe Compagnye, den xxvj. May des morgens ten acht uren ſich ten Huyſe van Sr. de Faveroles wilden laten vinden. Den Coning belaſte doe aen alle Francoiſen die van zijne Voorſaten eenige Octroyen op India hadden verkregen, hun bekent te maken, om ſich mede in deſe Compagny te voeghen, mits rembourſement van hare &c. Eenige Franſe Negotianten wat ongeluckich in haer bedrijf, ſtieten daer by, en baden Monſr. Berruyer wijl hy veel by den Koning vermocht, deſe Compagnye door zijn credit te willen onderſteunen, en de[...] principalen Bewindthebber van dien wilde zijn. Een Piraet met Portugijſſe beſtelling ſo hy pretendeerde/ quam voor de kaſ-

teelen van Pleymuyen met een Prijs/ en verkocht d'eenen dief daer aen d'ander ettelijcke pijpen Spaense Wijn/ sijn roof segghende van Mallega te zijn. Engelant en andre Vorsten verboden langs hoe meer de Neerlantse goederen onder pretext van de Pest/ echter sy kregent soo wel indirecte als opt/ en hun eygen Ingesetenen mostent betalen. Van Rochel seylden 2 Conings schepen de Masarijn en d'Infante/ en 3. Fluyten met 1200. mannen tot secours van Portugael onder Monsr. Sibry. Andre Schepen wierden bereyt onder eene Trazy/ so men seyde/ om d'Eylanden St. Christoffel/ Gardeloupe/ Martinique/ en de Franse Antillies weder onder devotie te brengen. 't Vargelt gelijck alle deswaernissen/ dreef men in Vranckrijck om een swert vert noch al even driftich en mette grootste injustitie op 't meten der Schepen/ deur. De Commercie met Sweden bevont men van luttel vrucht. Een Holl. Schip uyt Portugal om te Gottenborg verversing te laden/ in gelopen/ en sijn boot des wegen met Orange en Limoenen om te verruylen af sendende/ wiert door de goddelose Tollenaers bey de Boot en Schip aengehaelt/ met Volck beset/ Dese Fielen stonden op confiscatie, onder pretext, dat de voors. Goederen in de Boot niet op den Tol en waren aen gegeven: Maer den Heere Resident Appelboom doemaels te Gottenburgh wesende, vigileerden soodanigh in dese verongelijckinge, dat het Schip met al de Ladinge weder is ontslagen: En voorts van de Sweetse Koninglijcke Regeringe aen 't Koopmans College aldaer ordre gestelt om sich van dit saiseren, en de vordere precisheyt deser Tollenaren te informeren, ten eynde de zelve na behooren soo sy buyten hunne Instructien ghegaen hadden, te doen straffen.

Na dat men in Hollandt eerst/ oock t' Antwerpen/ te Gent/ en meest over geheel Nederlant den 29. April/ ten half 7. soo den avontstont aen quam/ had gesien een vuyrighe Cloot langhst den Hemel swieren/ bijna van gedaente als dese Figuer/

Sijnde bleeck van couleur als de Maen/ en na sich sleepende een staert/ die achter met voncken scheen te eyndigen/ van wiens schielijcke vlucht veele verschrickten/ want hoewel het lumineerden als een Fackel/ meenden veele datze maer een ordinaris vuyrpijl hadden gesien in de Lucht passeren; daer na heeft men vernomen/ dat gelijk eenige meenen 'tselve een licht geweest te zijn/ by die welcke doenmaels op de Holl. Duynen stonden/ datter veele soodanige vuyr-Cogels waren/ welcke van 't Oosten op quamen/ en die sy alle ten Westen in Zee sagen neder vallen. Den 3. Mey sach men over Vranckrijck oock sodanige vuyr-Cogels vlieghen/ doch by Nacht/ die van Provence en Dauphiné sagen de selve vlieghen tot na Valence/ hebbende een grooten helderen rooden kop/ een langen staert/ vol vlammen af-vallende. Daer na zijn soodanighe vuyr kogels (die de Oude vliegende Draken plachten te noemen) boven Grieckenlant/ Smyrna en Constantinopolen ghesien/ daer veele af verschrickten. Den 26. Mey sach men boven Amsterdam omtrent de Wester Kerck by klaren

ren daghe soo veel vuyrs van den Hemel vallen/ datte Schippers doenmaels op het Ty zijnde by Nauwerna en Sparendam/ oordeelden bijna dat daer alles in brant stont. Korts daer aen begost sich de Pest in Hollant seer/ speciael tot Amsterdam/ sodanig te verheffen/ dat in alle vremde Landen den Coophandel met de Ingesetenen van dezen Staet rigoureuselijck wiert verboden/ want yder was van 't gheen uyt dese Landen quam/ soo vervaert als voor de Pest. 't Gebeurde den 6. deser in 't Voorhout/ over de Klooster Kerck/ dat de Carotsen van den Hr. Prins van Orangen/en die van den Ambassadeur van Vranckrijck elckanderen ontmoeten/ niemandt de Balie willende verlaeten/ quam op dat ogenblick den Raet-Pensionaris/ den Prins van Orange niemant by hem hebbende als 3. van zijn Domestijcken/ waer toe sich voeghden de Heeren Dorp en Gleeser/ en vervolgens soo veel gemeene Lieden/ even als in soo een geval gebeurt/ dat 't ghetal soo groot wiert / dat over sulcks meerder onheyl werdende gevreest / met de meeste moderatie beyde de eere van den Coning van Vranckrijck ende die van den Prince van Orangen is gepreserveert geworden/ selfs tot wedersijts ghenoeghen : De Princesse Douägiere Amelia (van een meer als gemeen braef belept / en voorsichtigheydt) hadde selfs op het gevolghe siende/ de reden so wijsselijck in alles op 't subiect plaetse ghegheven / dat sy versocht / en ordre ghestelt wiert van een Corporaelschap Soldaten der Guarde der Staten van Hollant/ die de Franse Gesant en zijn Huys beschermde voor dit boos schuym van Volk/die toch niet en weten hoe veel desen Staet aen Vranckrijck in der minne gelegen is : Den Heer Jonge Prins trat oock uyt zijn Koets ten respecte van de Franse Majest./ een Vorst daer Orangen noch courage af heeft te vloeyen/ na tijt/na vigeur/en meriten/ want goede Princen sterven noyt. Op die tijt was in den Hage de Gemaline van d' Heer van Beverwaert/ idem/ Eckbergen/ Secretaris van de Raet van State/ Overleden/ in wiens plaets quam de Hr. Slingerlant/ laest geweest Ambassadeur in Denemarcken. De Engelse Minister Downing versocht den 8. deser by Memorie/dat wegens Denemarcken de noch open staende differenten in Africa mochten werden by-geleght : En den selven Ridder Downing heeft den 21. daer aen hare Ho: Mo: oock een Memorie gepresenteert/ waer in hy segt/ ordre ontfangen te hebben voor den Hr. Keurvorst van Brandenborg/ om te intercederen in de Hoef-Yzerse schult/ versoeckende de liquidatie/waer om de Brandenborgse Ministers so lang hadden aen gehouden/ Ec. Den 26. Mey quam de Resident Appelboom weder uyt Sweden in den Hage/en zijn Credentialen aen hare Ho: Mo: over-gelevert hebbende/ neffens een Memoriael/'twelck vervatte neffens veele gebruyckelijcke beleefde woorden / datte Koning van Sweden genegen was als de tot dito geoeffende goede correspondentie eñ Alliantie, volgens het jongst geslooten Tractaet te onderhouden : Versoeckende wijders Commissarisen om zijn vordere Commissie te voltrecken/ Ec.

Den Allerchristelijckssten Koningh zedert eenige maenden voor-gedragen zijnde dat men niet alleen tot glorie van Vranckrijck/maer oock ten dienst van gants Europa den Oceaen in de Middellantze Zee by Narbonne soude konnen leyden/sont om sulcx na te speuren den Ridder Clerville met sommige Officiers

ficiers derwaerts/ die den 12. deser weder te Toulouse quamen/ verklarende/ dat daer toe binnen den Swarten Bergh kans genoeg was, en dat men 't Water selfs tot den oorspronk van de Lers en Fresquels soude konnen brengen, om die na behoeven dan te verdeelen: Invoegen men oordeelde de Garonne tot d'Aude vaerbaer te maken: Waer op zijn Majesteyts Commissarissen/ gevoecht met 22. Parlaments-Heeren van Toulouse/ om te seconderen den Prins van Conty/ daer heenen sont/ om alles pauskeurelijck te ondersoecken/ als een sake van grooten gewichte/ kosten en tijdt. Die van Marseillie deden doe aen hare Haven oock veel Volckx wercken/ om ghelijck aen den Sur-Intendent Colbert was versekert/ die van 14. tot 21. voeten diepte te brengen. De bemiddelde en oock Adelijcke Lieden in Vranckrijck hoorden meer en meer met onbenoegen/ dat men te Parijs aen 't Hof niet dan om gelt te vinden/ practiseerden; het was haer onsmaeckelijck te hooren dat men seyde/ alreede onder 't Groot Zegel van Vrankrijck was gearresteert een Edict des Koninghs/ waer by alle Princen/ Heeren/ Edelen/ en andere mindere Lieden van qualiteyt gereguleert soude werden hoe veel ghemaeckt Silverwerck yder tot dienst van zijn Tafel soude mogen gebruycken/ in Huys hebben/ en daer buyten niet meer/ op seer groote pœnen/ en dat alle de rest van 't gemaeckte Silver van yder soude moeten werden gebracht in de Munte van den Koning/ tot zijn Majesteyts. gebruyck/ om Gelt af te doen slaen. Den Koning had oock in dese maent by Arrest verklaert/ dat alle Geestelijcken onder reserve van haere Aerts-Bisschoppen en Bisschoppen/ dat Formulier op de voeten daer in vervat/ soude ondertekenen/ tegens de Ketteryen/ 't welck op Jansenisten/ oft Augustinus Discipulen scheen te sien/ die sterck predestineren; En wijl Vranckrijck met dese Lieden al vry seer besmet was/ dede den Cancelier/ den Premier President/ en den Advocaet Generael Talon elck een seer wel sprekende Oratie tot bevorderinge van dat werck; En daer by/ dattet seer noodig was tot ontlastinge van de Gemeente diverse onnutte Officien af te schaffen/ 't welck gelijck gevolgt is/ voor veele een quade Comeet was. Den Hertoghe van Crequi/ als Gesant der Franse Kroon aen den Paus/ had last met 4. nieuwe Galeyen eer hy te Romen ofte Civitavechia soude landen/ eerst Livorno aen te doen/ en van daer op Florencen onderstaen oft hy konde accomoderen de humeuren van den Prins en Princesse van Toscanen/ tot welcke sake Monsr. d'Aubevile al veele dagen/ doch te vergeefs/ hadde gespendeert/ wijl de Princesse bleef persisteren dat sy Italien wilde verlaeten/ en nae haer Vaderlant Vranckrijck gaen/ daer sy voorts haer leven in een Klooster wilde verslijten. Daer tegens vertrock des Paus Legaet/ Cardinael Gigi/ van Romen na Vranckrijk/ met Keyzerl. pracht: Men kocht te Lions 2. Carotsen en Paerden/ om te Marseillie/ daer hy met des Paus Galeyen soude aen-komen/ te ontfangen/ beneffens ettelijcke Littieren/ Hantpaerden/ Karren/ en Muylen tot zijn Bagagie/ want zijn Treyn bestont in 250. Personen/ daer onder waren 24. Prelaten en Heeren van qualiteyt/ 45. Edellieden/ en de rest waeren alle Hovelinghen/ &c. Men haelde deze Legaet over al Heerlijck in/ want men seyde dat hy quam presenteren zijn Gevaderschap over dē Dolfijn/ daer de Coninginne Moeder dan Peete af soude wesen. Den Aertsbisschop [illegible] op Pœne van ho-

vens-

[redacted] waren meest slechte Lieden van kleyn verstant en vermogen/ die ten Berge om 't dagelijcx brood gingen: [redacted] om dat hy Parlements-heer te Rouaen soude blijven/ en de Schoorsteen voor zijn Vrou en neghen Kinderen mocht roocken/ want hy haddet van noode. Foucquet en andre voorname Gevangens in de Bastille versochten doe by Request aen den Coning/ Wijl zy geene Vagebonden noch quaet-doenders en waren, niet meer na de strenghe Gevanckenis van Moret mochten werden ghevoert, maer, veel eer na soo lange verdrietige hechtenisse, meerder vrijheyd hebben, &c. De Rijmers maeckten op hem dit stuck-werck:

La FRANCE, a la Chambre de Iustice.

Severe Tribunal de mes malheurs Complice,
Oracle qui tient mal ce que tu m' as promis,
Idele revestu du Manteau de Chemis,
Si Foucquet est coupable, advance son supplice.
S' il faut à tes Aultels un si grande Sacrifice,
Tirée ce Malheureux des Ires où tu l' à mis,
Et dans la graud pouvoir qne le Roy t' a commis
Condamne, ou bien absoubs: Fais grace, ou fais Justiee.
Lançe sur les Traictans le Foudre que tu tiens,
Dont la cheute trop lente accable tous les miens,
Quand le sort si doubteus, trop long temps tu differe,
Haster toy tendus la main à tant de languissants:
Et si ton bras en veut à tant des gens d' affaires,
Frappez les: Mais du moins sauvee les Innocens.

Responce de la Chambre a la France.

ME doibt on appeller à tes malheurs complices,
Lors que pour bien tenir ce que ie t' ay promis
Auant que d' employer l' Espeé de Themis,
Ie paise si Foucquet est digne de supplice.
Ie n' a paz resolu d' en faire un sacrifice:
Je voudrois qu' il fut lors des Fers, ou tu l' à mis.
Mais dans le grand pouvoir que le Roy m' a commis,
La grace & la Pieté cedent à la Justice.
C' est aux Meschants qu' on veult la Foudre que ie tiens,
France ne dis donc point que i' accable les miens,
Quand le coup de mes bras quelque temps ie differe:

Ie ne veu pas la faire des languissants:
Si ie prends du delay, c'est à desseyn de faire
Les choix des Criminels avec les Innocents.

De Stadt Calmar in der Elsas aen de Franse Croon eenige ombrage gevende/ wiert te Regensburg tusschen ettelijcke Gedeputeerden van de Rijcx-Vergaderinge en Monsr. Granvelle op 'tsubject van de klachten der Rycksstenden in der Elsas gehouden: Vranckrijck sich soo wijt verklarende/ dat so verde d'immedietept waer van Artic. 87. van 't Instrumentum Pacis Cæsareæ Gallicum wert gerept/ aen de klagende Steden Acte sal werden verleent/ dat d'intentie van zijne Majest. van Vranckrijck niet en is om de Clerg. steden in't allerminste in dien reguard te prejudiceren/ maer 't Tractaet punctuelijck en solide t'observeren: Dan rakende de op en dependentie van het Ius præfect uræ Provincialis decem Civitatum Imperialium in Alsatia situatum, waer van in Art. 73. gehandelt is/ wierde gemeynt dat Oostenrijck so wel als Vranckrijck nu dede/ hadde mogen practiseren: Elsas antwoorde/ dat Oostenryck veele Rechten hadde geusurpeert/ nullo Iure hun competerende: Vranckrijck echter stont stijf op de woorden/ Et sensum literalem inhærere, &c. Dese questie ontstont om de Relige/ wijl Vranckrijck die daer wilde herstellen gelijck sy geweest was Anno 1624. en alle veranderingen zedert die tijt opgestelt/af te schaffen: Eyndlijck is door een temperament beyde partijen vernoegen gegeven / die alvoorens aen 't Franse Hof/ [De sterckste winnent veeltijts] hunne submissie hadden ghesonden/ wijl oock den Keurvorst van Ments aen de Franze Majesteyt door een Brief had gebededen/ van het Munsterse Tractaet niet te willen altereren. Madame de Chastillion en dorfde nu niet meer ten Hove verschijnen, wijl sy buyten consent des Conings amazulé, en na dat haer Man Hertog Christiaen van Meckelenburg haer had verlaten, hem prepareerde om na Hoog-Duytslant te trecken/ en daer zijn eerste Huysvrou weder te gaen vinden. Den Coning dede in dese maent by Edict te niet de meenichvuldige Ampten van Raets-Lien/ Secretarissen van 's Conings Huys en de Franse Kroon, van de Cancelarye/ Notarisen/ Procureurs/ Sergeanten/ &c./ meenigte andere/ die gelijck in Duytslandt alles op der Stenden kosten haelen / en groote Reeckeningen maken/hoewel haer sweet en yver seer dier is/so dat den Allerchristelijksten Coning in dit zijn Edict gedrongen was te seggen, dat hy dese Ampten verboot om dat veele rijcke Cooplieden (gelijck by experientie bevont) haer gemeenlijk tot het koopen van sodanige Ampten (dat in Vranckrijk gemeen is) begaven/alleen om tot den Adeldom haer Kinderen te brengen, verlatende de Commercie/ waer door sy tot behout van 't Gemeen meer voordeel souden hebben gedaen/ en waer door de Commercie in Vranckrijck niet weynig was de lenden gebroken: Sommige voegen hier by/ datter eenige Francoisen in desen tijt soo verlieft wierden op de Traffyck/dat men die niet alleen allesints behoorden te herstellen / nemaer niet aensien het Interest van eenige andere Europise Natien.

Op den Rijckx-dagh te Regensburgh hadden die van 't Keyserlijcke Hoff

voor genomen in geenige Acten 't woort van Geallieetden te gebruycken: Maer als de Franse Gesant daer quam/ speelde men cedendo tempori. En dat tegen de oude gewoonten der Duytsen/ die nu als voormaels in plaets van in schicken / by haren Resolution bleven/ und der differention von der ein zu der ander Reichs-tage abschoben/ Op't directorium, de Commission, de klachten der in hare niet gemaintineerde Steden Rechten, der overlaste en onvermoghende ghemaeckte Stenden, verspilde men na oude coustuymen vruchteloos tijt en occasie genoegh/dies viel men op den Almanach/die veele wyl sy hun Heyligdagen noch innekomens daer niet in en vonden/ aen boort/ dese had het gedaen/ diende des weghen verandert/ en men wilde met goetvinden der Rijcx stenden en authoriteyt van 't gantsche Rijck een eenparigen voet daer op beramen: Maer de Roomse wierden hier in/ wijl sy de principaelste aendringers waren/ suspect / wijl hare meenighte Heyligen den Almanach vervult / en geen plaets aen de weynige der Protestanten over gelaten souden gy had hebben / en alsoo yder Secte wel een Bybel na zijn gevallen heeft/ men hun oock over den Almanach die vryheyt behooren te laten/ &c. Doe quamen de Hulp benden uyt Francken in Oostenrijck/ veele van dien Boeren/ grof en ongeschickt/ oock in de Crygs handel onervaren/ en seer slecht gekleet/ met een Rockxken/ en onder als arme Lantlopers/ gewapent met Pieck en Degen/ de Musquettiers sonder Fourquet-stocken/ seer slechte Bandeliers van 3. a 4. Houte maeten/ en daer by een groote Tas om Kogels van een hant lang/ hadden by sich 4. Regiment-stuckjes uyt het Magazijn van Neurenburgh/ 3. Ponders/ de 4. op 2. Affuyten; Die van de Brandenburgers voerden in hare Vaendels deze woorden/ Sine numine frusta; En die van de Duytze Ordre/ In hoc signo vinces, in een ander/ Tandem bona causa triumphat, en in een derde/ Leo vincit, Leo vincet. Achter dese quamen de Westphaelse Troupen/ 500. Musquettiers/ daer onder veel naeckte Jongens/ en sommige sonder Musquetten of Zyt-geweer/ met 3. Regiment-stucken/ elck op zijn Affuyt/ 3. Ponders na de Haegse inventie/ om van achteren geladen te worden/ hadden 5. Blaeuwe Vendels / waer in dese woorden stonden: 1. / Ope Superum, 2/ Principe militiæ Cœlestis; 3/ Cum Anglo fortitudinis. 't Slot Neutra (als vooren geseght is) had den 3. Mey met Verdrach/ na 14. dagen Belegerens/ aen den Graef de Souches over-ghegeven/ alwaer den Commandant door de Granaden in zijn Been gequetst/ den moet aen de Turcken dede sincken/ want de overgaef geschiede bijna in den avont/ wanneer by de 5000. Zarasynen van Waradijn/ Solnock/ Erla/ Temeswar/ Hatwan/ Waitzen/ Gran/ Levents en Nieuhuzel tot ontset waren gekomen; Waer wierden 25. Stucken en veel Amonitie in de Kelders ghevonden; de Sarasynen hadden noyt gelooft datte Souches in 't af-hangen des Bergs so een plaets als dese in 't Maras gelegen/ soude hebben konnen attacqueren: Van hier gingh de marsch op Levents: De Boeren onder Griecx Weyssenburg dit verstaende/ deden als alle lichtvaerdige zieltjes/ die om luttel nu wit dan swart sweeren/ ('t gebeurt elders oock wel) hongen de huyck nae de wint/ seggende/ indien de Ongaren wilden/ oock zy souden den Keyzer getrou zijn/ en Mahomet soude soo groote miraculen onder de Christenen niet doen/ soo men maer aen 't Keyzers hof de braefste Officieren eendrachtig de hant boot/ &c. Dit sach op de

Graef

Graef N. Zerijn en d'Ongaren/ waer van d'een de bystant/ en d'ander 't ge-bruyck van hare van outs beſetene Kercken wierde geweygert.

De Proteſtantze Gedeputeerden uytte Valeyen hadden nu al 14. dagen tot Pignarol geweeſt/niets anders doende als by geſchrift te antwoorden 'tgeene men hun vraegden ; den Franſe Geſant daer ſy groote hoop op gehad hadden/ was hun gants tegen ; invoegen datte verſuchtingen der arme Piedmontoiſen wel ten Hemel / maer in Savoyen noch te Parijs eenighe hoope hadden : Men eyſchte onbeſchaemt van deſe bedorven arme Lieden/datſe de ſchade van den Savoyſe Hertogh en zijn onkoſten ſoude moeten vergoeden/ bedraegende 1136340. florijnen/ daer onder ghereкent de moorden/ dieften/ roberyen/ &c. door de Soldaten van [redacted] Ten hielp niet dat men ſeyde/ wy en hebben geen gelt of goet/ ſo wilden deſe Tyrannen datſe St. Jean en de Wijngaerden ſouden abandonneren / en daer mede oude Duc de Savoyen de voorſz. Proteſtanten quitantie van liquidatie geven/ en voor 't toekomende maeckte men dus een voorſlach :

1. Dat men geen verſamelt Synode ſoude houden als met by-weſen van een Commiſſaris van Duc de Savoye, om te beletten dat men daer niet als van Geeſtelijcke ſaken ſoude handelen.

2. Datte Predikanten haer geentints noch met Politijcke of Civile ſaken en ſouden mogen bemoeyen.

3. Dat men den Wech van den Berch de la Croix ſoude ſlechten, die men ghemaeckt had om te vermijden de paſſagie verby 't Fort Mirebene.

4. Dat die van de Valeyen op hare koſten mochten bouwen 4. Sterckten, daer men 't haer ordonneren ſal, en 't Guarniſoen mede op hare Borſe.

5. Die van de Valeyen ſullen ſlechten d'ingangen welke Duc de Savoye haer belaſt heeft gehad.

6. Dat alle onluſten ſo hier na mochten ontſtaen, die van de Valeyen tot ſcheyds-mannen ſullen moeten nemen Duc de Savoye, de Rechters van Piedmont, Savoyen of Nice.

Hier op moſten ſich de Proteſtanten binnen 20. dagen verklaeren/ op pœne van begaen te hebben crime læſæ Majeſtatis ; in welckers ſchult oock alle Franſe Onderdanen en Soldaeten wierden verklaert : Maer den Hemel quam wel haeſt op deſe onbarmhartighe bitxemen : Den 19. Augusti daer aen was in de Valeyen van Piedmont ſoo grooten onweder en Aertbevinge/ datter meenige Hagel-ſteenen gevonden wierden die noch 7. pont ghewogen hebben als die aen den Hertogh van Savoyen waeren gepreſenteert gheweeſt/ waer door meeſt al het Lant en Wijngaerden verdorven/en het Vee doot geſlagen wiert: ~~Van dit onweder en wiſten de arme Proteſtanten [illegible] (als door Godts voorſienichheydt) ghien van de minſte ſchade~~/ waer over de Savoyaerts deſe arme Lieden met deſe woorden begoſten te laſteren : ~~De eerſte ſeyde/ datter geen rechtvaerdicheydt in den Hemel meer en was om dat deſe Plagen alleen op de goede Catolycken/ en niet op de Barbes gevallen waren~~ ; De tweede ſeyde weder/ datſe moſten een Verbont mette Duyvel ghemaeckt hebben/ om datſe vry van die plagen waren geweeſt : En een derde ſeyden ſeer godloſelijck/ ~~dat den Hemel Barbet en Creticque geworden was &c.~~ Blaſphemerende al op dien Vriendelijck goeden Godt als Atheiſten : ~~Maer/ die en laet hem niet beſpotten~~ ! Wee het eynde der volherdende Goddeloſen.

De

De Ridder Downing vertrock den 6 Junij uyt 's Gravenhaghe / daer hy zijn Vrou liet : Om in Engelant een keertje van 4. a 5. weecken te doen / had daegs te vooren ontfangen onder andere Papieren oock dit volgende :

Jovis den 5. Iunij 1664.

IN deliberatie geleyt sijnde, is goet gevonden, ende verstaen mits desen, te ordonneren de Agent de Heyde, dat hy aen de Heere Downing, Envoyé Etraords. van den Koningh van Groot Brittannien, staende op des selfs vertreck na Engelant, sal hebben bekent te gaen maken, Dat alhoewel haer Ho: Mo: van de Bedienden van de West-Indise Comp, deser Landen, op de Kusten van Africa, noch geen advertentien hebben bekomen, echter bericht werden dat de Engelse geconquesteert souden hebben 't Eylant Cabo Verde, ende vermeestert 3. van de Schepen der gem: Comp. eñ dat daer en boven haer oochwit noch verder soude strecken, namentlijck op de Kuste van Guinea, om de voorsz. Compagnie oock waer 't mogelijk, aldaer te deposiideren : Met versoeck, dat hy Heere Downing 'tgeene voorsz. is aen de hoogst-gem: Koning wilde representeren, om in cas die sake bevonden mochte werden waerachtig te sijn, ende dat sijne Majest. daer van kontschap ontfangen soude mogen hebben, de selve sodanigen ordre soude gelieven te stellen, ende die voorsieninge te doen, sulcx ende daer 't behoort, ten eynde dat 't voorsz. Eylant en de Forten, mitsgaders de Schepen die de voorsz. Comp. af handig soude mogen wesen gemaeckt, aen de selve of hare Bediende in die Quartieren, aenstonts soude moghen werden gerestitueert, ende weder in handen ghestelt, oock aen de selve gerepareert de kosten, schaden ende Interessen daer over albereyts gheleden of noch te lijden, met verdere ordre, dat door sijne Majests. subjecten noch daer, noch elders diergelijcke feytelijckheden, eñ actens van hostilliteyt tegens d' Ingesetenen van desen Staet meer gepleegt en mogen werden.

Alle Collegen ter Admiraliteit nevens Bewinthebbers der Oost en West-Indise Compagnien wierden genoteficeert / dat den tijt tot uytwisselinghe van wederzijts Pretensien, volgens het jongste Tractaet met Engelant gesloten, te doen, was beraemt en vast gestelt, op Maendag toekomende en Vier weken, ende dat na d' expiratie van dien tijdt egeene Pretensien meer souden werden aengenomen, &c. En hier op volghende 't Memoriael van den Ridder Downing / heeft die gerepliceert als volgt :

DE ondergeß. Envoy extraord. van sijn seer geheyligde Majest. van Groot Bretangen, bekent dese morge ontfangen te hebben verscheyden Papieren en Resolutien, uyt hande van d' Agent de Heyde, die hy niet na laten en sal den Coning sijn Meester getroulijck te communiceren, op 'tgunt sy verklaert hebben, t' adjusteren en te openen tot bevredinge veeler zaken daer in vervat : Dat wat beraeckt de Schepen Bona Esperance en d' Henry Bon-Avonture, is hy seer bedroeft niet een weynigh meer te hebben gekregen, om dat hy noyt geene uren verloren heeft laten gaen t' elckens om daer op te repliceren, en dat soodanig dat ontwijffelbaee yder der geintere ssee rde daer benoeghen in hebben genomen : Altoos 'k ben gehouden te seggen, dat voor sijn af-gaen, eerstelijck dat den Coning sijn Meester absolut en wel is voldaen in 'tgunt waer in sijne Onderdanen in deses reden hebben, wiens eer en Coninckl ijck woort verplicht is haer te mainteneren

tineren en t'onderstutten: Ten anderen, dattet geheel niet errinnerlijck en is dat zijn Majesteyt nu soude gepersuadeert zijn te consenteren dat dese sake gebracht wert voor eenigh gemeyn Hof van Justitie, ofte andersins te vervolgen als 't nu is, hy heeft 't contrarie alsoo solemnelijck gedeclareert, gelijck oock gedaen hebben sijne Commissarissen aen hare Ambassadeurs, voor het sluyten van 't laetste Tractaet, ja selfs op 't point als men de gantze Handelinge soude afgebroken gehad hebben: Ten derden, dat de eenige reden die zijn Majest. heeft willen consenteren om te vernietigen veele gerechtighe pretensen van sijne goede Ondersaten, binnen 't selve Articul waer dese saeck is geexcepteert, zy geweest omme te faciliteren een haestig en spoedig besluyt van dien. Dus gedaen in den Hage den xxvij. May. stilo Anglicæ. Getekent, G. Downing.

IUNIUS 1664.

Hare Ho. Mog. de Staten Generael/ hebben op deses en verdere circumstantien de volgende resolutie den 12. deser genomen:

DE Heeren hare Ho. Mo. Gedeputeerden tot de zake van Engelandt, hebben ter Vergaderinge gerapporteert, dat de selve nu eenighe daghen aen den anderen, op verscheyden Sessien in den grond hadden na gesien de gelegentheyd van de sake ten principalen, raeckende de Schepen Bonne Esperance en Henry Bonne Advonture, met alle de retroacta daer op voor dese ghevallen, ende sulcks in specie mede 't geallegeerde van de H. Downingh, over 't voorsz. subject vervat in verscheyden Memorien, en wel voornamelyck in sekere Replycque, by hem den 14. May 1662. aen hare Ho. Mo. over gelevert, met de stucken daer toe dienende: Dat mede by 't voorss. besoigne van tijd tot tijd waren bescheyden alle de Heeren alhier aenwesende Gedepute. van de respective Provincien, die oock doorgaens in competenten ghetale haer daer by hadden laten vinden: Dat de selve Heeren hare Ho. Mo. Gedeput. niet hadden konnen vinden eenige de minste reden van twijffelinge, die soude konnen luxeren ofte eenighsins enerveren de peremptoire redenen ende allegatien, vervat in hare Ho. Mo. antwoorde den 22. Iunij des Iaers 1662. over 't voorss. subject aen gem. H. Downing gegheven, en de naerdere confirmatie van dien den 26. Augusti des selven Iaers daer op gevolght, mitsgaders in die van den 5. deser loopende Maent. Waer op gedelibereert zijnde, is goedt gevonden en verstaen, dat by de voorss. voorgaende antwoorden sal werden gepersisteert, ghelijck daer by gepersisteert wert mids desen, ende sullen dien onvermindert de gem. Heeren hare Ho, Mo. Gedep. versocht ende gelast worden, gelijck de selve versocht en gelast werden by desen, het Sommier van 't voorss. hare gebesoigneerde te vervatten by Geschrifte, om door den Heere van Goch staende in qualiteyt als Ambassadeur ordin. van desen Staet op zijn vertreck naer Engelandt, aen den Coning van Groot Bretangen, ter handen gestelt, ende zijne Majest. daer door volcomentlyck overtuycht te mogen werden, dat hare Ho. Mog. buyten alle reden en billyckheyd over de voorss. langher moeyelijck ghevallen werden: Ende nademael echter de sake van de voorss. Twee Schepen aen de zijde van Engeland schijnt op genomen ende gebruyckt te werden tot een Pretext, omme jeghens desen Staet eenighe onvrundelijcke Proceduyren by der hand te nemen, Dat over sulcks de Geallieerden van desen Staet, die in sulcken cas volghens

gemaeckte

gemaeckte Tractaten verobligeert souden wesen soodanige Proceduyren te helpen af-weeren, van de geleghentheyd der voorss. zake sommierlyck geinformeert, ende dat ten dien fijne aen de Heere Ambassad. Boreel, mitsgaeders aen de Residenten Heyns en le Maire copielyck toegesonden sullen worden de voor geroerde Antwoorden van den 22. Iuny 1662. en 5. deses; als mede de Missiven op de voorss. dagen aen den hoogst ghem. Coninck van Groot Bretaignen geschreven, mitsgaders oock de Antwoorden over de bewuste Schepen Hopewel, Luypaerd, Charles, Iaques en Maria, op den voorss. 5. deses gearresteert, en de memorie by gem. Heer Downing des anderen daegs aen hare Ho. Mo. gepresenteert, om de respective Coningen van Vranckrijck, Sweden en Denemarcken op 't fondament van de voorss. gemaeckte Alliancien van de ware beschapenheyd der voorss. sake behoorlyck t'informeren, ende hare Majesteyten de oprechte en complaisante manieren van procederen omtrent den Coningh van Groot Bretaignen doorgaens gebruyckt, wel te doen begrijpen: Dat mede ten gelijcken eynde Copye van de selve stucken ter handen sal werden gestelt aen de Heeren Ministers van de hoogstgem. Koningen, alhier residerende: Dat wijders aen de Camer van de Geoctroyeerde Oost-Indise Compagny tot Amsterdam geschreven sal werden, dat de selve aensiens Briefs, den Advocaet van de selve Compagny willen doen herwaerts komen, gemunieert met alle de stucken tot de sake van de voorss. Schepen Bonne Esperance en Henry Bon Avonture specterende, ende sal de bovenstaende Resolutie uyt gegeven en ter executie gestelt werden sonder resumptie.

Den Heere van Goch vertrock oock den 17 Junij na London/embarquerende in 't Schip de Vissers Harder Capitein Jan Banckert/ ten dien eynde van Seelant voor Schevelingen gekomen: Den Secretaris Cuneus wiert in Engelant op zijn voorich Tractament en Functie by hare Ho. Mo. gecontinueert: Een notabile advertentie kreech men doe van d'Engelse equipage/ waer uyt men wel sach dat Engelandt bedecktelijck yets voor had / aller eerst armerende/ op een tijt men tot continuatie van Vrundschap / en wegneminghe aller verschillen uyt Hollandt naer London af sondt een Ambassadeur ordinaris: De advertie waerachtig sijnde/ luydt aldus:

Myn Heer: 't Sedert den 2. Juny heeft men hier met allen ernst beginnen te Equiperen, ende hebben den Koning en den Herteg in Persoon alle de Schepen op dese Rivier wesen besichtigen, en ordre gegeven om op 't spoedigste alle die in de by-lage ofte hier onder volgende Lijste vervat,gereet te maken:Tot welcken eynde datelijck meenigte vanBootsvolk, Waterluyden,Visschers en Timmerlieden geprest sijn, en na beneden gesonden,alwaer 'twerck met sodanige yver by de hant gevat is,dat men gelooft in 'tlaetste van de naestkomendeWeeck de meeste part van de voorn:Schepen zeyl-reede te sullen hebben,sijnde de Magasijnen van alles voorsien, en meenichte van handen aen 'twerck: Tot Portsmout gaen de Equipagien oock sterck voort,en sullen mede voor de meeste part omtrent die tijt klaer wesen:Men heeft van de Weeck ook begonnen Beesten te slachten,en Volck te pressen,daer weynig moeyte mede hebben, dewijl de Seeluyden van selfs seer gewillig sijn, en by meenichte haer dienst offereren, soo dat het getal van 10000. daer order toe gegeven is,in kort sullencompleet sijn:Men heeft ook 25. nieuwe Capiteynen ghemaeckt, meest van de geene die voor desen op de Vlooten onder Cromwel gedient hebben, sonder onderscheyt van Religie, wesende veel van die Anabaptisten en Presbitrianen: Daer wert geseyt dat de eersteVloot bestaen sal in omtrent 30. capitale Schepen,dat de rest voor een tweede op alle occasien gereet gehouden sullen werden: Men spreeckt

dat Prins Robbert, Hertog van Albemarle en den Grave van Sandwits, voor-geslagen sijn tot Generalen: 'tSchip dat gedestineert was om den Grave van Carlisle van Stockholm te halen, is gecontramandeert, en leght nevens een ander Fregat in Tilburihope, om de Hollanders op te houden, en 't beste Volck tot 's Konings dienst daer van te lichten: Beneffens de 6. Schepen die ick uEd. in mijn laeste geschreven hebbe, dat de Royale Comp. geequipeert werden, legt noch een van 'sKoningsSchepen van omtrent 36. st. tot Porrsmout seyl-reet, om met de eerste goede wint derwaerts te gaen, en wort noch een ander verdubbelt, dat men gelooft ten selven eynde gedestineert te sijn: My is ghesegt dat 't Advijs-Iacht dat de tijdinge van 't over-gaen van Cabo Verde hier ghebracht heeft, den Gouverneur van die Plaets mede ghebracht soude hebben, en dat men hem hier in Engelant ergens heymelijck bewaert.

Lijste van de Oorlogh-Schepen die op het spoedichste in Enghelandt toe-gherust werden:

Te Chattam, van de eerste, tweede, 3. en 4. Rangh, onder d' eerste mede sijnde de Royale Iames, hebbende meer Stucken op gekregen, idem, de Prince Royal, de Royale Charles, London, Henry, Matthias, Dreadnaugt, Revengie, Poortlant, Elisabeth, Hampshire, Dyamond, Ruben, d'Avonture: Dese capitale Schepen, meest van 3. Lagen Schuts, sijn alle geordonneert in aller haest gereet te maken, en men heeft by mancquement van Volck veele Vissers van de Revier genomen, ende veel Bootsvolck geprest om de Schepen toe te takelen, ende met aller haest te Equiperen: Tot Woledge van de derde Rang, de Schepen Duynkercken, Henrietta, Pleymuyen, de Kroon, Anna, d'Asseurancie, alle gelast op 't alderspoedigste gereet te maken, en in Zee te brengen: Tot Deptford van de 4. en vijfde Rang, de Convertine, de Paerl, Dartmuyen, de Hector, en de Dolphijn; sommige van dese hebben alreede de Seylen aen de Reen, en nemen haer Geschut in, op alle de rest is veel Volck aen 't werck.

Monsr. de Beaufort quam doe uytte Middellantze Zee weder te Toulon/ mede brengende 6. Prijsen/ 1. van Livorno/ 1. van Genua/ van de Turcken hernomen/ een Barck/ 2. Brigantins/ 1. Nederl. Pinas/ Schipper Pieter Jansz. van Vlissingen/ en 't Schip de Kroon/ met 300. Slaven: Was tot Bogia geweest/ en had van 10. uren smorgens tot na Sonnen ondergang die Plaets beschooten/ met veel dooden van wedersyden. Engelant treurde doe om de doot van den Graef Tiveot/ die den 13. deser de Joden Rivier by Tanger/ na datte 2. maenden stilstant gepasseert waren/ met bedeckt bedroch van wedersyden van de Mooren/ wiert ghematst: 't Was schandelijck datte Engelse als Christenen haer woort niet en hielden/ Gaylant een Moor en Barbericus dede sulcx/ maer Graef Tiveot seyde/ dat niet te konnen doen/ quansuys geen last van zijn Koning hebbende/ als alleen/ dat hy Tanger echter evenwel soude mogen versterken; Hier wiert 15. dagen uytstel op versocht; Gaylant soo doortrapten vogel als eenig Engelsman zijnde/ achte Tiveot niet waerdig een eerlijcke besendinge/ wijl hy door een Lackay van Angeras Zoon hem dede weten / datte Mahometaense Wet niet toe en liet datte Christenen eenighe Sterckten op Africa bouden; datse liever wilden Oorlogen en quartier verleenen, als na gebruyck: Tiveot antwoorde/ So sal dan 'tSwaert ons scheyden, dan of uwe Mahometaense Wet of mijn Meesters last de grootste macht hebben sal, seggende/ geen quartier te begeeren. De Mooren echter quamen hier op diverse mael/ dan sy voeren slecht/ latende veele doo-

den/ die Tiveot liet begraeven met ordinaris ghewoonte van Baeren/ in wit Linnen/ en gekist/ die d'Engelze te Paerde brachten aen d'uyterste Grensen/ daer de Moozen de selve ontfongen met een Wit Vendel/tot teken van Vrede/ af-nemende hare Bonnetjens en Hoedekens/ in teken van gunste/ (een Ceremonie by haer niet gebruyckelijck als in 'taen-bidden) dan met jalousie sagen de Moozen dat men Tanger met Steenen en Fortificatien soo verdubbelden: d'Engelze hadden oock een Standaert in Gaylants gesicht weg genomen/ dit speet hun oock dapper: De Engelse beroemde haer dat Tiveot soo favorabel in dese Conqueste was/ datte Moozen gheloofden hy metten Duyvel te doen most hebben/ 't welck nochtans geene Engelse en past: Sekere Moor seyde/ dat de Barbaeren onder haer divulgeerden / dat hy Schepen had die door de Lucht zeylden/ en Canon dat van selfs schoot/ dat hy noyt sliep/ maer altoos op d'een of d'ander Fortificatie of punct bleef leunen/ en wijl hy so veel Javelijnen en Pijlen en periculen uyt-ghestaen had/ het onmoghelijck was hem te overwinnen/ gelovende oock dat alle 't Lant op ver naby Tanger ondermijnt was/ deswegen onlustig waeren om eenige aenloop meer te doen; maer als sy den 13. May haer in embuscade hadden ghelept/ bevont men al dese Engelze praetjes te verdwijnen/ de Moozen hadden sich in een dick Bos verbergt/ werdende ghesecondeert van 8000. andere Moozen; Tiveot haer meenende op te scherpen/ viel plotselijck in hare handen/ soo dat hy daer doot/ en seer weynige van zijn Troupe eschappeerden/ die verhaelden/ dat men de Hoofden der Engelze op Spietzen te Landewaert in hadde gevoert: Den naeste morgen quam Gaylant de bravade voor Tanger met zijn gants Leger maken/ maer d'Engelse bleven binnen/ als siende dat 't verraet zijn eygen meester veeltijts loont: Engelant trooste sich oock op 't Tractaet met Portugael/ daer in men seyde/ hun door de selve van Tanger af tot Cabo de Bona Esperance alles in Africa was toe-gestaen: En waer op sy onder den naem van eygendom begosten te ageeren/ weg nemende Cabo Verde/ en 7. Schepen aen de Rivier Gambia/ roovende (al eer men van eenighe vyantschap wist) seer verraderlijck 20000. Huyden/ en veele andere Coopmanschappen/ die dese fielen stalen/ daer oock de Capiteyns niet af gehad hebben/ 't Schip de Neptunis was tamelijck geladen/ d'Eendracht salveerde sich mette vlucht nae 't Casteel del Mina: En alsoo dit van Cabo Verde den 2. Februaryr 1664. was geschiet / had die man tijt om Gener. Valckenburgh op del Mina te voorsien/ en te waerschouwen/ want d'Engelse seyden tegen de Moozen/ wy sullen alles weg nemen wat wy vinden/ liepen oock soo als Stortenbeker langst de Kust; maer dit vuyl werck is geweest den steen van Oorlog tusschen de Nederlanden en Engelant: En in de plaets van sulckx te wraken/ ging van Pleymuyen noch een Schip derwaerts met Buspoeder/ om dese overweldigers te renforceeren/ die Prins Robert met een machtige Vloot beloofden te volgen.

Den Hemel als rechtvaerdigh vergramt/ vertoonde sich over alle plaetsen in Europa desen Somer met soo veele Tekenen aen de Lucht en andere dreygementen/ dat men van outs van weynig sodanige Jaren in d'oude Boecken vind te lesen: Godt de Heere had niet alleen door de Vuyr-kogels over gants

Christen

Christenrijck/ door de Pestelentie/ en d'Aertbevingen in Savoyen / Ec. zijn mis hagen over 'thedendaegs verdorvept menschen leven willen betonen/ maer veele Astrologijnen hebben al voor 50. en meer Jaeren uyt de constellatie des Hemels op 't Jaer 1665. en noch meer op 't Jaer 1666. voor-gespelt / die zy nevens dat van Anno 1670. de Jaren van wonder noemen/ dat gheen wy nu voor de hant sien/ niet alleen in een / maer by na in alle gewesten en regeeringen/ door sterften/ honger/ oorlog/ overval van onheylen/ en omkeeringe van gouvernementen/ Ec. en sulcks so wel in Asia/ Africa/ America als Europa: Tot confirmatie van 'tgeen wy seggen/ sullen eenige Hemels tekenen buyten die reeds verhaelt zijn/ en de twee Staert-sterren/ daer wy hier naer af sullen spreken/ noch op tellen eenige andere / als:

Den 7. Iuny wiert Engeland, speciael de Stadt London met een boos Tempeest ten 3 uren na middagh besocht, eerst quam een vliegende vlam-strael, gevolgt van een remarcable donder en blixem, daer indien oyt van de boose Geest die in de Lucht domineert, yets magh gelooft worden, de selve hier scheen zijn Personage te speelen, want 'tGespens [soo noemen wy het, wijl men niemand sach] gins en weder vliegende, storte eerst over St. Jaems daer d'Heere Hertogh van Jorck resideert, met een harden slag tegens de Gevels der Huysen, stortende van daer te Poets hooft, op 'tHuys eens voorname Burgers, swierde van achter in, 't gebou alsins ramponerende, vloog soo de Muer langst, tot de Venster van een Bove-Kamer, de ged. venster met een furie aen stucken en binnewaert in slaende, hout, steen en glasen vernielende, selfs een partye van de Muer en van d'onderste steenen: Van daer vloog het weder als een Dominateur door de ruymte tot na achteren, en boorde daer door de Vloer in een beneden Keucken, daer het speelde langst een groote Balck, tot het een Venster uytvliegende, sich begaf in een noch lager Vertreck, daer het van onderen de steenen uytwierp, en dwarrelde soo endlingh de Achterdeur als een gespoock weder uyt, na laetende perfecte en schrickelijcke Teeckenen daer het geweest was. Op die tijdt hoorde men op 't Eyland Wicht en in 't Canael sterck in de Lucht buyten alle gewoonte schieten, d' Ingeseten quamen op de strandt om te kijcken, dan zy en sagen tot hun groote verwonderinge niemandt.

De Wateren in Spangien, bysonder in de zuyder deelen, wierden besocht met extreme en soodanige droogte, dat in Castilien 'tKooren versengde, de Rivieren op-drooghde, en groote hongersnoot al omme wierde bespeurt.

Den 30. Iuny ten drie uren na de Noen was te Tours in Vranckrijck soo boosen weder, dat mits eygroote Hagelsteenen, die een voet dick hoog alles ter neer sloegen, en sich vier mijlen lang en anderhalve breed over 35. Dorpen heen spreyden, niet alleen hare Wijnstock en Kooren-velden totaliter wierden geruyneert, maer d'Adye Noirmontier oock wel een Tonne gouts schade lijdende, soo en was dat niets by 't geen de Stadt Tours selfs leet, want het intrest dat daer aen Daken en Glasen,&c. wierde na gerekent, bedroech ettelycke Millioenen. En in Lionnois wiert op soo een tijt Mensch en Beesten doot geslagen, en 't Vee en Wijngaerden in 'tBisdom van Lions vernielt. Te Rennes wiert een masculin en feminin Hart geworpen, en dewijl men qualyck konde bemercken van welcke Sexe het meest was, heeftment in 't Bos gejaecht, om te bespeuren waer 't sich meest na soude reguleren. Den Koningh lust hebbende dit Monster te sien, wilde het selve sien indient uyt 't Bos quam.

In Hooghduytslandt sach men boven Eysleben in den uchtend aen den Hemel een blanck Swaert, dat in een Roede, en doe in een Doots Baer, weder in een Vlam, so geseyd wiert, veranderde,

anderde. Boven Coevorden by 't Graefschap Benthem, sagh men den 29. ten neghen uyren savonts een groote Klomp Vuyrs met een langen staert vliegen, vloghen west op, en wierden veele Lieden van verschrickinge sieck.

Den 13. Augusti, omtrent te 11. uren in der Nacht wierde boven Papa in Stiermarck by veele Geest en Wereltlijcke Persoonen, die sulckx oock voor den Generaelen Wachtmeester verklaerden, aen den Hemel gesien te hebben een uyr lang een Kruys en Halve Maen, invougen als dese Figuer, teghens den anderen als strijdende staen, konnende bemerckt worden dat de halveMaen sich dapper weerde om boven 't Kruys te komen, eyndeling heeft sich 't Kruys Nolens volens sich midden op de voorss. halve Maen geset, en so onder hem gehouden, 't Kruys was wit en helder, en lichtende.

Den 30. Novemb. sach men boven Dresden in Sachzen, ten 9. uren smorgens. in plaets van een Son, 5. Sonnen, en 6. gheslooten Regenbogen daer tusschen. die men tot een uren ghemacklijck koste sien, wanneer door eenige Wolcken beyde de Sonnen en Regenbogen sijn verdweenen.

Men telde doe te Regensburg 't getal der Franse Volontarissen ten dienst des Keysers/ te weten:

Den Hertoge de Bouillion.
Duc de Brisac.
de Soubise.
Den Graef d' Estelaut.
van Fresme.
d' Auvergne.
de Saulz.
de Bourlemont.
de St. Thou.
de Crassal.
de Gasse.
d' Estelnot.
de Pournon,
de Serilac.
de Vicecomte de Malenvrier.
Den Ridder van Loraine.
de Choeseul.
de Purnon.
de Montmoreé.
de Trimoville.
de Coaslin.
de Bethune.
De Heeren de Saligny,
St. Geran.
de Canaples.
Langlet.
de Nebret.
de Villarscourt.
de Sarsalle.
de Rochefort.
de Bandevile.
de Vailliac.
de Magtingnon.
de Chasvauneuf.
de Villepion.
de l'Anjou.
de Ferme.
de la Tuillerie.
de St. Florens.
de Vernevil.
de Villeroy.
de Rhagny.
de Corogne.
de Tille.
d' Gaulterive.
de Guitri.
de Seneze.
de Cormeil.
de Casteleyne.
de Gesse.
de Bal nicour.
d' Aradou.
de Pacimy.
de Brosse.
de Genlijs.
de Montagnay.
de Montaillan.
de Seriluc.
d' Erley.
de l' Aigle.
de Moussy.
Bretoneel.
Marigny.
Mouchy.
Malatrice.
Lislebone.
Berule,
Flamarin.
de Bethune.
de Toute la Ville.
de la Motte.
de Macclacts.
de Cuvilly.
de la Mona.
de Baloz.
de Luce.
de Tassen.
de la Nove.
de Balor.
de Florins.
de Corneillie.
de Castelneay,
Langlet.
d' Albret.
de Gerse.
d' Aradeux.

Deze Heeren courageerden wel de Christenheyt/dan de Oostenrijckers vol jalousye/ bescheelooghden hun: 't Gebeurde dat de Vestinge Levents/ wel eer Ao. 1663. by de Turcken sonder verlies van een Mensch/ de Christenen afgenomen/ nu door den Gener. de Souches wiert belegert/ hebbende aen d'een zijde een Maras/ en hooge groote Wallen met puncten/ seer wel voorsien/ ten zuyden verrijckt met schoone Rooren-Velden/ en een grooten Bergh/ met een voor-Stedeken tusschen beyden: De Souches in 3. dagen vaerdig/ dreef de Turcken uytte Stad op 't Slot/ daer men hun dwong te accorderen/ trocken uyt 900. Ruyters en Voetknechten na Barakan en Gran/ 13. Canons vont men daer binnen/ aen Meel 1500. maten/ en 700. p. Cogels/ Londt en Bospolver. Doe stont de Maen 2. uren lang bloetroot in 't gesicht van Weenen. Ged: Graef de Souches was eenige dagen te vooren oock so hy van Sernowitz op brack/ door 18000. Turcken/ die van Belgrado quamen/ by Gran in zijn achter-benden besprongen/ die haer so lang defendeerden tot den Overste Garnier en de Brandenburgse Knechten quamen/ die de Turcken niet alleen hol over bol over de Brug/ maer veele die missende/ in de Revier de Gran dede springen/ onderwijl de Souches de naeste Troupen op een berg by een bracht; de Turcken daer tegens trocken haer Volck oock by een/ en stelden sich in een Valeye in Battalie/ 't geen de Christenen van de Berg bequaem konden sien/ zy haer Legher reed hebbende/ zijn/ onaengesien d' advantagieuse placts der Christenen/ op de selve los gegaen/ den Berg op een onverwachten kant met groote geswintheyt in nemende/ vonden so veel resistentie door Garnier weder om/ dat sy achter en voorwaerts den Berg weder lustig mosten af-dansen/ invougen dat sy tot s'avonts niet dan schermutserende/ eyndeling weer over den Donau retireerden/ verlatende hare post in sulcken geswintheyt/ dat 't gevegt ten 6. uren eyndigende/ men ten 7. uren niet een Turck meer vont; en gelijck dese hare geswintheyt so in 't formeren van haer Leger/ als in 't op-breken by de Christenen voor seer hoogh wierde geestimeert/ soo was van d' ander zijde oock niet vergeten de droomheyt van Souches/ die dien gantse Nacht in sijn voordeel blijvende staen/ en 's morghens voort marcherende/ niet een Turck hebben vernomen. Maer voor Canisa ging 't de Christenen so wel niet/ wyl de Turcken by nacht seer onvoorsiens op 't Hohenloze Quartier aen komende/ 't selve genoegsaem ruyneerden/ waer sy den eersten deser namiddag ten 2. uren 't Beleg in groote confusie verlieten/ retirerende na Serinswar over de Mur/ achter latende wel 1800. man/ veel Canon en Amonitie/ dit wierde ten deele in brant gesteken; maer de Turcken siende 't Christen-heyr aen 't loopen/ vervolchden hun: Naderhant bevont men datte jalousye der Generaels/ gebreck van Canon/ renfort van Volck/ en alle behoeften/ grootelycx tot dit ongeluck oorsaeck hadde gegeven: Den Graef van Serin schreef daer over een Brief aen den Keyzer/ dat hem 't beloof de secours niet was toe-ghesonden/ daer de Turcken in plaets van een kleyn/ nu met een groot Heyr van 70000. man hem onvoorsiens hadden besprongen/ daer de Graef van Hohenlo en andere soo gequetst/ en andre groote schade hy hadden geleden. Den Paus wel afmetende uyt de verby gegledene Eeuwen/ hoe Christenrijck uyt enckele ja-

lousije

lousije van bysondere Natien/ door de Turcken meer als door Wapenen was beschadigt geworden/ aenmoedigde des niet te min Graeff Nicolaes Seryn met desen bysonderen gunst-Brieff:

Beminde Soon, Edele Heere, u zy onse groetenis en Apostolise Zegeninge: Desselfs Edelen gemoets aenmerckelijcke deugd, dapperheyd en kracht, genegen tot de beschermingbe des H. Geloofs, als be-edichde, zijn wy alle Pausselijcke liefde verschuldight: Want wy en hebben in alle dese beswaerlijcke Christen tijden buyten de uwe ja niets roemelijcks uyt Duytslant gehoort, de billijckheyd u soo verheffende, dat u geslacht 't Ottomannise Ryck alleen heeft doen beven, waer uyt dan groote hoop in alle Christene gemoederen plaets heeft genomen: Wel aen dan geliefde Soon, vaert voort in dijne hoogwaerde glorieuse begonnen wegh, verseeckert, dat ghy door geene andere beter noch lichter soo wel hier op aerden u verheffen, noch oock 't Hemelsche Vaderlant dan door dese passage toe-eygenen kond, te meer, wijl ghy andere tot soodanige vroomheyd aenmoedigt, onder welcke oock d' Heer Graef Pieter u Edelh. Broeder is, die wy met zijn vroom Geslacht met bysondere Vaderlijcke affectie ombelsen in de protectie des H. Petri: Neemt deswegen in teken onser liefde, dese kleyne gifte, die na aensien slecht, echter door zeegeningen en Aflaet des te waerdiger gemaeckt syn. Vorders bidden wy Godt, dat hy uwe Edelheyd en dappere strijtbaerheyd met zijn Almogende hant altoos by zy, waer toe wy oock hartelijck onsen Apostolisen Zeegen verleenen. Gegeven binnen Roomen by onse Lieve Vrou Magn. onder de Vissers Ring, den xix. May 1664. onses Pausdoms het Tiende Jaer.

De Zevenbergers onder den Jongen Ragotzky overvielen dese maent de oude Stad Groot Waradijn/ de selve uyt-plonderende/ en met veel gevangene en buyt te ruch na Zatmar keerende/ de Stadt hadden in brant gesteken; 't Slot alleen mainteneerde sich/ also d' Ongaren geen stant hielden om 't selve te vermeesteren: En 3. dagen daer na hebben de Turcken niemant binnen de Stad gelaten als ettelijcke Wagens daer mede sy de verslagene in de Kelders geworpen/ en met Aerde hol over bol bedeckt hebben/ 't getal was wel 1000. zielen/ so Mannen/ Vrouwen als Kinderen; eenige Lichamen van Duytsen en Ongaren sleepten sy buyten in 't Velt/ om daer van den Honden en Vogels verslonden te worden/ want in den aftocht waren de Turcken op de Christenen aen-ghevallen/ van de selve 36. ter neer houwende/ wiens koppen sy op Spietsen staken/ onder de selve was oock den voorsz. Graef Ladislai Ragotski, en stont zijn Hooft wat hooger als alle d'andere/ en met een Hoogduytse Hoet bedeckt/ apparent datse hem voor een Duyts Officier aengesien hebben/ dan zijn Lichaem begraeven sy: de Voorstadt was op 2. Huysen na, en d'oude Stadt wel de helft af-gebrant/ waren alleen behouden den hoek Hallazy en des Kaffaes Huys mette Kercke.

Men vergat even wel daer mede niet 't verlies van Seryn/ waer binnen Gisch Forgasch neffens andre brave Voor-vechters wierden vermoort/ ick

seg andermael vermoort/ om de negligentie en verfoeylijcke jalousije der Oos-
tenrijckse Creaturen/ hy Forgasch een Grieck sijnde van geboorte/ en die seer
lang onder de Turcken hadde verkeert/ hare tael als een in-geboren curieus
spreeckende/ selfs meest alle uytheemse talen: Hy was in der daet soo braven
Cavalier/ dat Serijn hoorende dat hy gemassacreert was/ seyde/ zijn halve
goet te willen geven indien hy hem hadde konnen levendich herstellen: Alsoo
vergat dien Graef zijn eygen schade om een getrou Vrient/ want de Turcken
ontsette niet alleen Canisia/ sy namen oock in en demolieerden 't Fort Serin:
Schandelijck sag men de Duytsen voor Canisia weg vluchten/ eer de Turc-
ken die men bevond maer een deel schuym van op-geraepte Wallachers ende
Tartaren te wesen/ die licht anders niet en souden hebben durven aen komen
eenige Aenval hadden gedaen/ achter latende veel Canon/ granaden/ bagagie
storm-leeren en Amonitie: Sy hadden wel gelast dat yeder Soldaet soo veele
Bospoeder met sich nemen soude als doenelijck was/ maer soo sy hier mede al
te haestig en roeckeloos besich waren/ viel de Lont van een Soldaet in 't bos-
poeder/ sulcks datter wel 100. verbrande: Den Grave Strozzy bleef hier
oock doot/ om dat dat hy onder Serinswar de Turcken die met een Vlot van
Hout gemaeckt op opgeblasen Bocke-Vellen over 't Water de Muhr/ daerse
reeds een Eylantje hadden bemachtigt/ en by nacht onder 't faveur van 't Ca-
non meenden over te komen/ de Turcken met groote courage hadde gestuyt/
den Berg en haer Canon lach op soo een advantagieuse plaets/ dat sy 't Chri-
sten Leger doe konden beschieten/ maer Strozzy met 300. van Testa Pico-
lominise Ruyters en sommige Dragonders/ dreef de Janitzers weder van 't
Eyland/ en kapten hare Houte-Vlot in stucken/ in dese Actie wiert Strozzy
in 't Craneum gequetst/ en storf 3. uren daer na/ daer bleven 1500 Turcken/
en half soo veel Christenen: Een verloochende quam de Graef van Serijn die
in zijn Fortresse was/ aendienen/ datte Turcken na Sackaturn waren/ dan
sy overvielen Serinswar/ neerhouwende 800 Hohenlose en andre Soldaten:
Dit quaet oordeelde men te spruyten/ uyt de tweedracht der Generalen/ en de
kleyne kondschap der Sarasijnse macht/ gebreck van alles voor de Serijnise/
en de kleyne apparentie van 't secours onder Spar: Montecuculi was in 't
Leger niet/ maer in 't Bat/ als oock de Graef Sultsbach: De Krijgsbenden
geldeloos en qualijck gekleed/ geen Schepen by der hant om hun Proviande
toe te voeren/ huysden in 't Onder-Eylant met Vrouwe-schenden/ op-slaen
van Kassen/ steelen van Beestiael: De Franse Benden leeden geweldige hon-
ger/ en onderwijl waren veele Duytse Stenden soo koel op den Ryckxdag/ als
oft haer al dese onheylen niet eens en raeckten/ yder maer sorgende voor 't In-
terest van zijne Principalen: Men maeckte den Graef Porcia als Ryckx-vorst
een Lit van 't Furstelijcke College/ 'tgeen men seyde die van Beyeren om den
haet over 't dispuyt tusschen Parma en Savoyen rakende de Rijckx-Leenen
in Italien/ niet geern sagen/ om dat hy de sake van Parma hadde gefavori-
seert. Men maeckte ook een overslag om ter maent voor alle de Legers 14105
Duytse guldens uyt te vinden/ die tot hulp uyt Bourgondien/ Cur-rijnisch/
Francken/ Beyeren/ Swaben/ Over-Sassen/ Neder-saxen en Westphalen
waren gekomen/ bestaende in 3885. Ruyters en 17572. Infanterije.

Den

Den Turckse Keyser groote hoogmoet op zijn Vizir/wapenen en Volk hebbende / wijl hem door een Grieckse Slavinne van Retimo uyt Candien was geboozen zijn eerste Soon/ stiet de bede van zijn Gemalin mette voet/ toen zy focht 't Ottomannise Huys door een tedere Vrouw recommandatie met haer Vaderlant en de Republijk van Venetien te bevredigen: 't Behaegde die Mahometaense Monarch met 50000. man liever te triomferen over zijn nieuwe Soon/ die hy Mustapha noemde/ en 't Canon daer over dede los branden: En die Potentaet in plaets van Vrede/ sont strackx 32. Turckze Galeyen nae de Dardanelli/ alleen om zijn verwaentheyt/ selfs aen zijn Bysit/ tot hoon te betoonen/ (een groot gebrek by de Turcken/ die sy haten vervolgen sy tot de doot/ en die sy beminnen/ uyt verwaentheyt gebieden Wint en Wolcken hare vrienden onderdanig te zijn/ die/ so sy geloven/ 't selve na komen/) en toogh voorts met zijn Leger uyt Constantinopolen/ dat 9. uren lang duerde; de Straeten waren met kostelijk Damast behangen/ en bedeckt met Persiaense Tapijten/ veele van dien met gulde stricken verciert/ 't welck den Grooten Heer so aengenaem was / dat hy uyt zijn grooten hoogmoet sich vernederende/ daer over niet en wilde rijden; Evenwel de Tartarise Gesanten hadden dit dien Heer ter eeren/ maer haer ten dienste gemaeckt/ want den Keyzer was so haest niet gepasseert/ oft zy deelden al den hoop met malkanderen/ dat stellende (gelijck Stads Timmerlien) op haer Meesters kosten: De Joden van Adrianopoli bewesen den Keyzer oock groote eer/ want sy bespreyde de Weg byna een mijl met Tapijten/ en van daer tot Constantinopolen met schoon wit Zant/ 't welck haer veel 1000. gl. kosten; voor den Turckze Keyzer wierden soo veel Hant-Paerden geleyt als hy Jaren van Mahomet out en af komstig was/ voor de Carotse der Sultanin liepen 400. Amazochtanen met blooten hoofde/ zijnde Janitsers en besneden Christen-Kinderen/ veele gesten van onderdaenicheyt betonende/ daer tusschen liepen eenighe 1000. Jacht-Honden/ die eens deels met Damast/ en anderdeels met schoone Hals banden waren geciert/ en daer onder 300. Ruyters / alle met Wolfs en Beyren-Huyden omhanghen / als mede haere Paerden.

Vijf Franciscaner Monicken van 't Huysgesin van Jerusalem/ gingen dese dagen van Parijs na 't H. Lant/ met rijcke Presenten/ onder andere een seer rijcken Kelck met Gesteenten/ 3. stucken Tapitzeryen van Syde/ die den Koning haer had vereert ten reguarde van 't Graf onses Heeren Jezu Christi, idem noch 2. Tapijten van Syde/ ghegheven door den Marquis de Caracene/ een Missale van Silver bedeckt/ en root Vergult/ twee groote Kandelaers/ veele Schilderyen/ behalvens 't geen veele andere gemeene Lieden gaeven/ soo tot vercierfel van 't H: Graf/ als tot onderhout der arme Religieusen/ die de Turcken met tribuyt en tyrannye soo plaegden/ datse naulijckx langher meer daer konden dueren. Den 2. deser/ s'avonts ten vier uren/ storf te Parijs in zijn Huys Hendrick van Lorainen, Hertogh van Guise/ en Pair de France/ out 50. Jaren/ 11. dagen met 't ophouden des Waters gevexeert/ en de Koorts daer toe slaende/ doch was noyt gesont geweest zedert hy te Joinville sich had doen brengen/ daer zijn voor-Ouders begraben leggen/ hoewel hem 26. Capucijnen

 op

op zijn Reyze seer vlijtig hadden gedient/ ter eeren om dat zijn Groot-Vader Ange de Joyeuse in hare Ordre was gestorven; Hy was van den Koningh/ Coninginnen en alle de Princen seer bemint en gesien/ zijn Maj. sont hem tweewerf zijn besten Docter; nu overleden zijnde/ wiert op een Bed van Staet geleyt/ en gebracht in de Capelle binnen zijn Huys/ onder een Hemel van swart Fluweel/ met Goude Franje/ en een Troon van de selve stoffe/ behangen met alle zijne Wapenen/ en beset met veele Flambeaux en Wasse Kaerssen; Dus lach hy 2. dagen te sien/ onderwijl 60. Priesters en Religieusen voor hem baden; By avont wiert hy in zijn Buer-Kercke St. Jean in een Kou-Carotze gevoert/ gevolcht van alle die van zijnen Huyze/ en veele andere/ de Straeten helder zijnde door al de Wasse Kaerssen die zijn Dienaers droegen: Zijn Gemalinne/ Dochter van den Graeve van Grimbergen/ in Brabant zijnde/ en verstaende dat haer Man doot was/ sont een Edelman na Parys aen den Koning om te verstaen wat Testament den Hertog van Guise mocht gemaeckt hebben/ maer gelijck die van Parijs seyden/ so en had hy geen Testament gemaeckt/ waer over zijne Crediteurs 't Huysraet deden arresteren/ den Coning kocht alle zijne Paerden en 't geene daer annex/ alle zijne Dienaers kregen ordre in 15. dagen haer fortuyn op andre plaetsen te gaen soecken: Zijn Longh en Lever waren bedorven doe hy geopent wiert; sijn Suster Madamoiselle de Guise wilde haer nergens mede bemoeyen/ en zijn Neve/ Soon van de overleden Duc de Joyeuse/ nam van doe af aen de Titul van Duc de Guyse.

Den Koning van Sweden schreef in dese maent een Brief aen zijn Majest. van Denemarcken/ dat Dr. Otto Sperling onder zijn bescherminge stont/ in qualiteyt als Canonick van d' Hooft-Kercke te Hamborg/ dat hy moste ghebracht werden nae Wismar/ om aldaer geoordeelt te werden/ indien hy yets mochte misdaen hebben: Maer alsoo men te Coppenhaeben wel wist dat hy niet meer dan Vicarius der voorsz. Kercke was geweest/ en waer van hy oock ettelijcke beneficien van de Deense Majesteyt geniet/ waer in hy voor de selve verantwoordelijcken is/ soo wierde hy aengesien als een Deens Onderdaen/ als hem Eed van getrouwicheyt gesworen hebbende/ en dat hy was gevangen in de Stadt Hamborg/ alwaer de hoogste Souverainiteyt toe-komt de Koningen van Denemarcken.

Binnen Brussel was den 28. voorleden savonts ten 11. uren ghestorven/ ERNEST, Grave van Isemborg en Graufou, Opperste van den Huyse van Isenborg, ende den alder-outsten Ridder van die van den Gulden Vliese, 80. Jaren out zijnde/ en was jong zijnde/ opgetrocken in 't Keyserlijcke Huys/ ghebruyckt in Hongarijen/ in Nederlandt gebenefitcert met 2. Regimenten te Paerdt en te Voet/ tot hy om sijn getrouheyt Maistre del Camp wiert: Alle zijn Quetsuren gaven getuygen van zijn preuvey/ was oock geweest Gouverneur van Artois en Namen/ en voorsien met de Caracter van Coninckleijcke Minister: En eyndling wiert hy Surintedent van de Finantien/ welck Ampt (hoewel so periculeus voor d' Avaricieuse) wierde geoordeelt dat hy onbevleckt heeft bedient gehad: Zijn Erfgenaem was Prins Ernst van Aremberg, Graeff van Beaumont, Soon van den Prince van Chimay/ behalvens 36000. gul. die hy aen Godtsdienstighe

Legaten

Legaten maeckte / oock om in St. Goedele Kerck een Marmor Autaer te stichten / en daer op te stellen de Beeltnissen van hem en zijn Huys-vrou Carolina d'Aremberg / begeerende / dat haer Lichaem dat te Ceul en begraven lach / na Brussel gebragt / en in een selfde Tombe by hem gelegt soude worden / 't welck na de Roomsche wijse in stilte / doch met groote Ceremonien wierde volbracht.

Enghelant als een Azylum van alle Secten / wierp deze dagen uyt haeren boesem omtrent de 60. Persoonen / soo Mans / Vrouwen / als Kinders / deze quamen de Mase in / en so tot Rotterdam ; de Mans van dit geselschap waeren besneden / en onderhielden de Wet Mosi / uyt-gesept in eenige weynige dingen / beleden echter oock de Zaligmaker Iezus Christus , gaven voor na Hoogh-Duytslant te willen om haer Leere daer een aenhang te maken / en dan voorts na Jerusalem heen wilden / en haer selfs daer een Kercke op te rechten ; eenen Tilham was haere Leytsman / een krachtigen drijver van zijn eygen opinie / en niet onnosel in de leste rusien van Engelant / pretenderende de vrijheyt des gemeenen Volcx / tot bederf van alle Regeringen / speciael van Monarchen. Binnen Londen raeckten doe een groot tumult tusschen de Wevers en Vleeshouwers / ontstaen om een haverstro / de Vleeshouwers joegen de Wevers met stocken wegh / maer dese haer van diergelijcke wapenen voorsiende / quamen met sulck een ghedruys aen / want sy waeren wel 1000. en de Vleyshouwers maer 300. sterck / dat sy de Vleyshouwers uyt 't velt sloegen / 40. periculeus quetsende ; de hevigheyt was seer groot / soo datte Major en 2. Schepens der Stadt haer mosten met authoriteyt komen bevredigen. Eenige versochten doe dat men een Brug by St. Jamets over de Tems soude willen maecken / maer 't selve geoordeelt voor 't Gemeen ondienstigh / en maer een aenleydingh tot yets quaets / soo bleef dat achter. Men bleef in Engelant noch al Equiperen / doch Montagu wiert vry sieck / dan bequam weer. Eenen Killegreu voer met de Ambassadeur van haer Ho: Mo: nae Londen / en begaf sich daer in 's Konings dienst / kreeg ordre om een Regiment te Plemuyen te gebieden / also men hem geen nader Plaets scheen te vertrouwen. De Engelse Resident Downing nu te Londen gekomen zijnde / wiert een nieuwe Levrye toe-gestelt om na Hollant te keeren: Hy was verscheyde reysen in Conferentie mette Bewinthebbers der Engelse Oost-indise Comp: / te weten / mette Preses / Tomson / Kendal en Bloetrood / also de selve aen den Koning hadden geklaegt over de difficulteyt die hare Comp. subject was tegens de enorme proceduren van de Nederl. Oost-Indize Comp. te moeten lijden : Versoeckende dat zy daer tegens mochten werden gemaintineert / de goede handt aen haer mochte werden gehouden / en also de Negotie gehanthaeft / en datte Hr. Downing nu op zijn vertreck na Hollant staende / mochte werden gelast de Intresten der Engelze Oost-Indise Comp. aldaer in 's Gravenhaghe waer te nemen : Want den Coning hadde belooft / dat hy geensints soude willen den Coophandel laten te gronde gaen / en (soo men seyde) geresolveert haer te mainteneren / &c.

JULIUS 1664.

VAn d'ander sijde was men in Nederlant met 't Gesantschap na London so verre geadvanceert om alle des Staets Intresten waer te nemen/ dat den Heer e Ambassadeur Michiel van Goch arriveerden den 22. Juny s'avonts binnen London/ in hare Ho. Mog. Logement/ daer hem den Meester der Ceremonien Charles Cotterel vriendelijck quam verwellekomen/ hadde dien avont noch te Withal Audientie by den Koningh/ alwaer beleeft en seer minnelijck in des selfs Cabinet zijnde ontfangen/ zijn Majesteyt verklaerde: Dat sijn Exell. overkomste soo ten respecte van den Staet, als mede van sijn Persoon, hem seer aengenaem was; Dat hy de Vereenigde Nederlanden niet alleen seer hoogh was estimerende, maer oock was houdende voor sijn naeste Gebueren, vertroude Vrunden en Bontgenoten, waer aen, mits d'algemeyne en mutuele Intresten, so van Religie als anders, sich uyt sonderlinge toe-genegentheyt vont verplicht en verobligeert: Op deze reden hadde zijn Exell. onder veele andere redenen oock by-gebracht/ hoe dat hy voor 2. Iaren mede de eere hadde gehad van neffens andere hare Ho: Mo: Ambassadeurs het Bontgenootschap en 't laeste Tractaet tusschen sijne Majest. en de Vereenigde Provintien te sluyten: Waer op den Koning op dat subject antwoordende/ seyde: Dat op 't selve van sijner sijde niet en soude mancqueren, doch evenwel genootsaeckt was daer nevens te seggen, dat by beyde de Nederl. Oost en West-Indise Compagnien dagelijcx veele moeyten, schaden en offensien wierden toe-gebracht, waer tegens geen Recht noch ordre tot remedie konde werden verkregen hoe dick en meenigmael die by sijn Extrao. Envoyé Douning waren versocht geweest, insupportabel sijnde datte West-Indise Comp. met eenige weynige Vestingen met een Schip 3. a 4. sonder eenigh Lant te besitten, de gantse Kust van Africa, Rivieren en Stroomen sal onvry maken, en aen andre den Handel beletten en turberen: De Oost-Indise Comp. schijnt te willen possideren geheel Oost-Indien, en alle andere den Handel benemen, waer over van d' Engelse Ingesetenen veele klachten dagelijcx quamen, die men niet en konde af-wijsen, &c. Zijn Excell. voegden hier beleefdelijck op: Sire, de klachten die schoon al veel, sijn meerendeels en veeltijts ongefondeert, de Koopluyden klagen licht, in hoope van particuliere Intresten daer by te vinden, desweghen soo licht niet en dienden aen-genomen; Dat alle ongelegentheden by 't laeste Tractaet waeren gereguleert, en daerom derwaerts behoorden te werden gerenvoyeert, &c. Sijn Exell. klaegde daer en tegens over 't gewelt van Cap. Holmes in Guinea de Neerlanders aen gedaen/ restitutie en vergoedinge van schaden eysschende: Den Koning seyde/ daer geen sonderlinge kenisse af te hebben, of te wesen geinformeert, dat daer over na informatie genomen, soude doen na eysch en gelegentheyt van saken, gelijck van des selfs sijde so danige vereyste ordres en expeditien daer toe gerequireert, noyt waren gemancqueert. te wenschen sijnde by haer Ho: Mo: insgelijcx wierde gedaen, &c. Zijn Majest. sprack oock in specie/ waerom toch in Hollant soo swaren Equipagie wiert aengestelt, en waer na d'Equipagie die Jaerlijckx in Engelant wert gedaen, heeft moeten werden verswaert, verklarende/ niets tot den Oorlog genegen te sijn, maer de Vrede so veel mogelijck wilde behouden: Zijn Exell. seyde/ dat Jaerlijcx Convoyen wierden geprepareert, die of licht of swaer t'een en t'ander Jaer waren vallende: En versocht hebbende aen zijn Maj./ dat doch ordre van sijn, gelijck oock aen haer Ho: Mo: sijde soude geschieden, mochte werden

werden gestelt datte Vlooten van d'een en d'ander mochte werden geprevenieert eenighe onlusten te causeren: **Den avont aen komende/ seyde den Koning** sulcx te sullen doen: **En voegde onder andere oock dese woorden daer toe:** Laet ons Vrienden blijven. **'s Anderdaegs hadde den Ambassadeur audientie by den Hertog van Jork/ die onder andere d'Equipagie in Nederlant tegens sprack/ by na op dese wijse:** Dat alsoo de Nageburen soo sterck Schepen equipeerden, dat men oock daer om buyten ordinaris moste toe-rusten, doch dat van die mesfiance den schult de Staten moste werden toegeschreven, ofte immers eenige Leden der zelver, die daer af causa movens zijn geweest. **En die n avont oock by den Cancelier sijnde/ seyde die na veele beleefde redenen:** Dat by alle en yder in Engeland en speciael by de wijsheyd van syne Majesteyt vreemd moet werden op genomen, dat men in Hollant soo swaren Equipage heeft aen gevangen, daer over geen ander fondament kan werden gedacht, als een geconcipieerde Vertooch van Koopluyden aen 't Parlament, ende Examinatie daer over by het zelve ondernomen ende syne Majest. over gedient, dat immers geen saecken van groote umbragie onder gepretendeerde Vrunden behoorden te wesen. **Klaegden oock over de schaden de Engelsen door de Neerl. Oost-Indise en West-indise Comp. omtrent 't bedrijf van der selver Handel in de respective Gewesten aen ghedaen/ ende de weynighe orders by hare Ho. Mo. daer tegens gestelt: Ja dat by des Coninghs Resident geklaegt wiert/ dat tot noch toe niet een eenige sake by de selve voor gestelt ende aen den Staet aldaer gepresenteert heeft konnen werden ten eynde gebracht/ alles tot onlijdelijcke schade der voorgem. Engelse Onderdanen: Als mede dat men na het maken van 't jongste Tractaet en 't vertreck van d'Extraord. Ambassadeurs het Hoff tot London hadde gelaten sonder yemand van eenige Character/ alles schijnende te strecken tot merckelijcke verkleyninge: Dat echter de goedtheyt van zijne Majesteyt desen allen tot noch toe hadde over 't hooft gesien/ en des selfs genegentheyt tot de goede wedersijts correspondentie gecontinueert/ met meer andere redenen/ die den Ambassader bondig en perfect beantwoorde/ en na 't selve met beleefde termen geeyndigt te hebben/ scheyde in alle minnelijkheyt. Den Hertoge van Jorck tracteerden doe in Barcken op de Tems den Coning en beyde Coninginnen/ daer konstig gemusiceert wiert: Daegs daer aen tracteerde den Viceadm. Montagu op 't Jacht London daer het op de Reviere lach/ op gelijcke wijse den Hertoge van Jorck als Admirael. Den 21. deser gaf hare Ho. Mo. Ambassadeur dit volgende Memoriael over aen den Koning van Groot Brittangen:**

DEn ondergess. Ambassadeur van de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, uwe goede Vrunden en Bontgenoten, de eere gehad hebbende van verscheyden Audientien by uwe Majesteyt, en daer in bekent gemaeckt sodanige ordres, als hy van tijt tot tijt van syn Principalen over diverse occasien hadde ontfangen, maer bysonder op 't volgende, te weten:

Aengesien men bevint van beyde zijden Oorlog-Schepen werden toe gerust, die indien zy t'Zee gaen en malkander ontmoeten, door eenig misverstant d'een aen d'ander mochten gheraken, dat daer om uwe Majesteyt geliefde uwe Vloot in te houden, en 't uytlopen niet te gedogen, gelijck hare Ho Mo. van hare sijde beloven te doen, alles met dien intichte omme te beletten de voorss. sinistre ontmoetingen, en tot behoudenis van beyde zijden.

En alsoo daer en boven hare Ho. Mo. zijn geinformeert, dat Capit. Holmes met syne onder hebbende

derhebbende Schepen nu weder [als voormaels] ſeer groote en enorme injurien is doende aen de Nederl. Weſt-indiſche Compagny, door 't nemen van ettelycke harer Schepen op de Kuſte van Africa, en behalven andre plaetſen en Forten ſich oock meeſter makende van Cabo Verde haer toe-behoorende, 'twelck recht ſtrijt niet alleen met 't Tractaet laeſt tuſſchen uwe Majeſt. en de Staten der Geun. Provincien geſlooten, nemaer oock teghens de mutuele vrund en Nabuyrſchap: Daer om eyſcht den ged. Ambaſſadeur uyt den naem van zijne Meeſters reſtitutie van 't zelve, reparatie van ſchaden en intreſten, die ged. Compagny en andre Onderdanen van hare Ho. Mo. die 't raeckt, daer by hebben geleden, en dat diergelycke proceduyren en offenſien door expreſſe laſt mogen werden geweert.

Ten 3. Worden hare Ho. Mo. van dage tot dage door ſekere kondtſchap van die Kuſt geconfirmeert, dat de geſeyde Actie van Cap. Holmes niet alleen als boven geſeyd hy heeft uytgevoert, maer oock zijn Deſſeynen poogt verder te ſetten, door incurſien en weg-neminghe van alles op de Kuſt, en om beter ſucces daer in te hebben, verwacht hy een aenſienelijck getal Schepen uyt Engeland, indien men getuygen en geloofwaerdige Depoſitiones van daer gecomen onlangs, vertrouwen mach, welck doen buyten recht, reden en equiteyt zijnde, en in gevolge onlijdelyck, en met geen goede oogen niet aengeſien kan werden, ſoo wert u Maj. verſocht, dat het zijnen goeden wille zy te belaſten ſo wel ged. Capit. Holmes als anderen dat rakende, dat niet alleen de voorſ. Forten en genomen Schepen werden gereſtitueert, en vergoet gelijck dat behoort, de ſchaden daer by geleden, maer oock dat de Schepen ſoo als men hoort dat nu zeylreed zijn, of derwaerts geprepareert werden, door u Majeſteyts expres bevel mogen belaſt en verboden werden te doen noch te cauſeren eenige andere injurien ofte ſchaden aen de voorſ. Compagny, ofte aen eenig ander Ondetdaen der Geunieerde Provincien.

Ten 4. Voor ſoo veele d'arme vervolgde Gereform. Kercken in de Valeyen van Piedmont hebben vertoont, dat na 't Accoort met ſijn Kon: Alteſſe Duc de Savoye, ſy echter evenwel zedert eenigen tijt weder ſijn beſprongen en geruyneert door de exactien en belaſtingen die men van haer eyſchte om te vergoeden d'onkoſten van 't Legher dat ged: tegens haer hadde gecommandeert, welcke belaſtinge tot ſoo hoogen ſommie beloopt, dattet onmogelijck was om die op te brenghen, om reden breeder te ſien in hare Remonſtrantie, en daer over hebben ſy d' intercellie van de Staten Generael en uwe Majeſt. verſocht, dat U Ambaſſadeur in Vranckrijck mocht ordre hebben te procureren van den Allerchriſtel. Majeſt. (ghelijck Mediateur tuſſchen ſijn Koningl: Hooght. en haer) ten beſten en meeſte voordeel van deſe arme bedroefde Kercken ſoo veele by mogelijcke middelen ſoude konnen werden verkregen.

Eyndelijck, geconſidereert datte Schepen komende van de Geun. Provincien binnen de Rivieren, Stroomen en Reeden van dit Coningrijck, aldaer werden op gehouden, onder pretext, dat daer Perſoonen en Goederen in ſijn, komende van geinfecteerde Peſtelijcke Plaetzen, of altoos ſoo men vermoet, waer door den vryen Koophandel en paſſage wert belet en verſtoort, tot groot nadeel beyder Natien: Soo verſoeckt daer op ged. Ambaſſadeur dattet ſelfde mochte werden geremedieert, oft we die ſtrickte ordre werden gemitigeert, ſoodanig als mette reden over een komende, en dat ſo veel te meer, om dat (Gode zy danck) al de Provintien in 't generael niet en ſijn beſmet mette Contagie.

Op alle 't gheene voorſ. heeft u Majeſteyt in effect believen te antwoorden, te weten, op 't eerſte poinct, berakende 't in-houden en niet in Zee loopen der Vloot, dat 't ghetal 'twelck van uw Maejſts. ſijde wierde geequipeert, maer ordinaris was, en maer tot gemeen en gewoonlijck gebruyck, ſonder eenig deſſeyn om te beſchadigen en te inconvenieren de Ingeſetenen der Vereenigde Nederlanden, datte voorſ. Schepen niet en konden werdē ingehouden, om dat u Majs eere daer by was geengageert; behalven dat gy aen den Opper-Commandeur van u ged. Vloot ſodanige ordre wilden geven, dat haer Ho: Mo. geen oorſade ſouden hebben om eenige ſiniſtre ontmoetingen van de ſelve te beduchten.

Gelijck oock ten tweede, rakende d'Actie van Cap. Holmes, heeft u Majeſt. mede goet

gedacht

gedacht te antwoorden, dat hy daer af geen informatie had ontfangen, dat hy geene ordre tot sulcx hadde gegeven, en indien die sake waer was, maken soude datter reparatie wierde gedaen, en dat ged. Cap. Holmes soude gestraft worden na de casus mochte vereyschen: Ende noch daer na in een andre Audientie, datte West-Indise Comp. insgelijcx veele schaden aen u Majests. subjecten op de voorss. Kust hadden ghedaen, pretenderende daer van dat sy alleen daer Meesters waren: Welcke sake geacht dat na eygene saisoen moste geconsidereert werden, oordeelden het onrechtvaerdigh en onredelijck datten Handel der Engelse op die Kust geduerig soude verstoort ende verhindert werden.

En op 't derde heeft u Majest. gelieven te seggen, als voor desen, dat hy van Cap. Holmes sijn Actien in dien deele noch geen informatie had ontfangen; En wat aen gingh de Schepen die zeylreet na de Kuste van Africa lagen, dat die in geen conditie van eenig entreprinse aldaer te doen, en waren, sijnde alleen Koopvaerdyers, daer by een Oorlogsman tot hun Convoy was geschickt.

En wat beraeckt d' arme Piedmontoisen, dat u sensibel raeckt d' ellendige stant van dit Volck en Kercken, en daerom u Majest. alreede ordre had gegeven aen u Ambassadeur in Vranckrijck te contribueren tot des selfs verlichtinge en vertroostinge uyt uwen Naeme: Maer voor so veel als noch tegenwoordig daer sweven meer nieuwe swarigheden de ged: Kercken berakende, u Maj. sal daer wel breeder particulariteyten af hebben.

Lestelijck, rakende de Coopvaerdy-Schepen so uytte Geun: Provinçien in dit Koningrijck komen, die over al werden verboden het Landen, als met permissie, als suspect of sy van eenige besmette Plaetsen mochten komen, so en is geen onderscheyt gemaeckt tusschen Provinçien en Steden die vollens sijn geaffliceert mette ged. Contagie, met de geene die daer gants vry af sijn: Doch gelijck u Maj. een extraordinaris apprehentie hebt van dese Sieckte, so oock groote reden hebt te gebruycken alle mogelijcke verhoedingen daer teghens, onaengesien datte saken geheelijck meerder mochten werden geacht.

Alle welcke voorsz. poincten, sijnde erhaelt by den voorsz. Ambassadeur in sijn laetste Audientie, soo wert instantie daer op gedaen, dat volghens haere Hog: Mo: begeeren u Majest. beliefde u in geschrift te verklaeren, op dat sijne Superioren daer over delibererende, mochte werden buyten twijffel ende gerust gestelt.

Ende u Majest. daerom begeert hebbende dat alles in een Memoriael soude werden vervat, om tot een Antwoorde in Geschrift te geven, soo wert hier (soo het u Majest. aengenaem sy) 't voorsz, Memoriael onderdanigst gepresenteert. met sulck versoeck, dat sodanige ordre daer in mach werden gestelt. dat hy door een gunstige antwoort (die de voorss. Ambassadeur van u Majest. verwacht) bequaem mach wesen om sijn Meesters te geven contentement.

Chelsey den 21. July 1664. *M. van Goch.*

Antwoort van den Coning vau Groot Brittangien op 't voorss: Memoriael:

DEn Ambassadeur der Geun. Provincien soo particulierlyck ter neder gesteldt hebbende de Antwoorden die hy van Ons hadde ontfangen in verscheyden Audientien op syn particulier versoeck, soo had hy doch met 'tselve wel mogen rusten, dan zedert door syn Memoriael een schriftelijcke Antwoorde versocht hebbende, zijn wy wel geneyght hem daer inne te voldoen, op dat de Staten Generael onse Handelingen omtrent haer, mogen sien.

Rakende de bereydselen en provisie van Oorlogschepen, 't is notoir bekendt, dat wy in den begin van 't Iaer bevolen te provideren een geringer aental van de Somer Vloot als zedert eenige Jaren onser geluckige Herstellinge ten dien eynde is geschiedt, ons vertrouwende in soo goeden Verstande met allen onse Nagebuyren, dat wy ons dies wel hadden moghen ontlasten:

Tot ons Parlament op 'tgeschrey der gantse Natie ons met eenige yver was dringende tot een ongemeene weg van remedie: Want ons Volck door de veel en dagelyckse injurien die sy lijden van de Onderdanen der Geun. Provincien, by depredatien ter zee, soo elders als in Oost-Indien, waer in eenige circumstantien syn van presumptie, oft zy verklaerden hare Heerschappye en verbot van Commercie tegens 't recht der Volckeren, gelijck alle Princen daer in met ons gelyckelyck concerneren. Wy en gaven aen ons Parlament geen andere Antwoordt, als dat wy niet en twijffelden oft onse goede Bontgenoten de Staten der Geun. Provincien souden justitie doen doen, die soo wy dachten, voorwaer met reden niet en konden werden geimputeert d'Injurien t'onderhouden, waer op wy onsen Minister aldaer belaste klachten en vertooningen te doen, voor welcke gematigtheyd en moderatie, [daer 't een andre Resolutie hadde konnen wesen die na de nature van 't versoeck, ter begeerte van ons Parlament aenghenamer soude syn geweest] wy Bedanckingen van onse Nabuyren verwachtende, ter contrarie gheen eerder bescheyd van hare antwoort aen ons en kregen, dan datze op een extraordinaris manier last hadden gegeven om jegenwoordigh een groot getal Schepen t'equiperen, sonder eenighe sichtbare oorsaeck als al de weerelt bekent te maken hoe seer sy ons mis-trouden. Op alle het welcke geconsidereert, wy ons van kleyne voorsieninghe voor onse eere en intrest souden bevonden hebben, soo wy tot onser beschermінghe niet vervaerdight hadden een aensienelycke Vloot [waer van wy de moeyten en onkosten wel hadden willen sparen] gelyck die vaerdig is, men mocht dencken 'twaer een seer vremd voorsteldatse in de Havens werden gehouden, en 't sal aen haer comportement oock blycken dat haere Instructien niet en sijn om onse Naegeburen en Vrunden te beschadigen, maer ons en onse Dominien, en Onderdanen tegens het injurieren onser Vijanden te defenderen. Wy en konnen in waerheyt ons niet inbeelden noch geloven dat de Geun. Provincien (van wie wy wel verdient hadden, en mette welcke wy gereed waren een vaste Vriendschap t'onderhouden, waer toe vele andere consideratien benevens alleen die gewichtige van de Protestantse Relige ons beyde hoorden te disponeren,) ons weygeren souden justitie te doen op soo redelycke Eyschen, ofte dat zy liever willen op offeren de Vrede van hare Landen, om 't beletten der schaden van particuliere Personen of een bysondere Compagny, die wy by experientie bevinden dat meer bevorderen hun eygen profijt en intrest dan de Eere en sekerheyd van 't Gebied waer onder sy leven: Dit mogen de Staten Generael wel overwegen ende bedencken.

Gelyck wy oock als een eeuwig bewijs onser affectie en minsaemheydt met groote mildadigheyd 't laetste Tractaet met de Geu. Provincien hebben gesloten, waer by vele memorable onlusten en schaden aen ons selfs en ons Volck aen ghedaen, speciael dat van Amboina, waren gebracht in vergetenheyt: Alsо hebben wy oock van onser zijde exactelyck yder Articule desselfs geobserveert, en syn so haest by yets particuliers niet aen gedient daer by d'Ondersaten der Geu. Provintien waré beswaert, of hebben ten alderspoedigsten ordre gegeven tot haer redres, sonder hun te trecken in die formaliteyten in de Hoven van Iustitie gewoonlyck: Maer wy syn seer bedroeft te seggen, dat op al de klachten by onsen Minister in den Hage gedaen, waer in de materie van 't faict had alderkenlyckst en overtuyght moeten wesen, en 't recht meest apparent, dat aen geenige redres is gegeven, en in alles soodanige dilayen gebruyckt, dat het ten aensien der materie en 'tgevolge is een volle weygeringe van Iustitie, 't welck dagelycks van alle kanten door onse Onderdanen groote klachten tot ons heeft doen komen: En onaengesien dit alles, so en hebben wy tot op desen dagh egeene Brieven van Marque willen uytgeven op de Onderdanen der Geun. Provincien.

Berakende Capit. Holmes, wy hebben met de meeste sineeriteyt den Ambassadeur versekert,

kert, dat hy geen Commisſie heeft gehad om Cabo Verde in te nemen,oft eenige andre plaetſen de Duytſen toekomende, ofte eenige vijantſchap aen eenige der Subjecten der Vereenigde Provincien te betoonen, die niet in die gewesten tot defencie onſer Subjecten en Koophandel en waren, konnende niet anders beſpeuren als dat deſe onſe vrije Verklaringhe meer credit by onſe Geallieerden ſal vinden, dan ſommige informatien en examinatien van Schippers en Zee-Lien, die zelden weten wat zy onderſoecken. Wy verwachten d'aenkomſt van geſ. Cap.Holmes hier dagelycks, en dan ſal na billick onderſoeck wat hy gedaen heeft, 'tgunt recht is gedetermineert werden. De Schepen van deſer zijde nu gedeſigneert,zijn Koopvaerdyers, noch of wil of macht hebbende de Subjecten der Geun. Provincien te beledigen: Dan wy ſyn ſeer bedroeft te hooren niet door een generael gerucht of loſſe diſcourſſen van hooren ſeggen, maer by pregnante evidentie en vol beſcheyd van onſen Gouverneur van ons Fort Cormantin, Dat op 't eynde van Ianuario laeſt de Overſte der Schepen onder de Duytſe Weſt-indiſe Compagna vele attacques op onſe Koopvaerdijers in die Zee, hun dwinghende en verbiedende te handelen, opgeſtoockt en gehuert hebben den Coninck van Fantin, om te beſpringen en in te nemen ons Kaſteel van Cormantin,en in haere handen te ſtellen voor den prijs van 60. Bendijs, waer af d'eene helft reeds by de Duytſe Overſten was betaelt, doch met deſe conditie, dat d'Ingeboorne ſouden genieten de plonderinge van dit ons Kaſteel : Ingevolghe van welck infames Contract, en om ſich tot effect van dien te beter te voorſien, hadden de Duytſe Overſten den ged. Koning van Fantin geprovideert met een goede quantiteyt Muſquetten, Poeder en Cogels, waer van onſen Commandeur gewaerſchout, door Gods zegen de ſelve over viel, het welcke mach weſen de eene van deſe Actien van Vijantſchap, waer van in dit Memoriael gerept wort, Wy hebben geen kennis van eenighe andere. Twee Oorlogh-ſchepen de Duytſe Compagny behoorende, quamen van del Mina na Cabo Coars, om ter beſtemde tijdt op hun desſeyn te paſſen, en alſoo quam oock den 15. February den Koningh van Fantine met 500. Man, hoopende ons Fort te overvallen, maer ſich ontdeckt vindendende en gedwongen met ſommige ſchade te wijcken, ſoo naderde hy 's anderdaegs weder om met een corpus van 3000 man, vier uren langh een ſcherp gevecht met d'onſe continuerende, wiert daer na met groot verlies afgeſlagen, en heeft zedert met ſchaemte en droefnis zijn ongetrouheyt teghen ons bekent, en verklaerden tot motiven 'tvoorſ. Contract: Ter ſelve tijt dreven de Duytſe ſchepen een kleen Schipje onder Capit. Bortwick onſe Kooplien behorende, in onſe Haven Inaſhang, anckerden daer by, belette alle Canoes hun aen boort te komen, en namen haer Boot met vijf man,die ſy niet weder om wilden geven,voor dat ſy ſagen hare andre Aenſlag was miſlukt.Wy konnen geenſins twijffelen of de Staten der Geu. Provincien ſullen betoonen dat zy verfoeyen ſoo een vals Desſeyn, en exemplaerlijck doen ſtraffen de Perſonen daer aen ſchuldig,'tgunt wy eyſſchen en verwachten,en dat in plaets van Oorlog-ſchepen derwaerts te ſenden om noch te juſtificeren ſoo een onbehoorlijck en ſchandaleuſe handeling, daer niet als quade effecten af te verwachten zijn.[en die ontwijffelbaer tuſſchen beyde Natien een Oorlog ſal voort-brengen, die wy willen dat geſtuyt wort] hare wijſheit de Weſt-indiſe Compag. ſal beſtraffen en waerſchouwen, dat ſy hier na vermijden alſulcke moetwil, en datſe onder den ſtijl van Cooplieden niet en uſurperen 'tvoordeel van Princen, en haer ſelfs ſo een Heerſchappije toe-eyghenen gelijck oft haer die toe-quam, noch hun te bevelen dat zy de Koophandel met hare geburen ſouden verbieden, maer alle Chriſten Princen tegens hare verwaentheit willen ontſteken.

Wegens de Geref. Kercken in de Valeyen van Piemont, aen wie wy zedert onſe geluckige herſtellinge door een Contributie onſe liefde betoonde, ſoo wy noch alſints bereyd ſijn de bedroefde Staet van eenige Proteſtantſe Kerck na vermogen te redderen,ſo ſijn wy van hare ſtant noch de gronden hares leſte verdriet niet vollens bewuſt, wete niet meer te doen als d'Allerch.

Coning

Coning te bidden sijn mediatie te gebruicken, en willen niet twijffelen volgens onse gegeven last, of hy sal 't doen op 't versoeck van onsen Ambassadeur in onsen Name.

Wy sijn seer bedroeft over die plaetsen so in de Geu. Provincien nu met de Pest sijn besogt, bidden God hartelijck hy wil haestig dese besoeckinge van haer weg nemen, onderwijl lijden wy grootelijcks met haer door 't ophouden der Commercie, soo dienstigh voor beide Natien, Dan 't kan ons niet afgevergt werden dat wy souden versuimen voorsichtighe sorghe voor ons Volck 'tgunt wy haer schuldich zijn, om haer by alle mogelicke middelen voor besmettinge te verhoeden, 't welck niet als met sulcke restrinctien kan geschieden dan die nu sijn tot groot verlies en schade beyder Volckeren, aen wien wy hoopen dat de goetheidt Godes een spoedigh einde sal geven, door veylige en heilsame correspondentie soo als die is gheweest, en herstellen so wel in volle gesontheit de nu geinfecteerde plaetsen, als die van onse Nabuiren, die in eenen graet met hun niet en konnen lijden, doch sy en zijn onder die selfde ellendigheid niet.

Wy hebben nu voldaen des Ambassadeurs versoeck met 't geven van een particuliere schriftelijcke antwoort op sijn Memoriael, en op alles wat hy ons voor gestelt heeft, niet twijffelent of hy sal die getroulijck senden aen onse goede Vrunden en Bontgenoten der Geu. Provincien, en versoecken ged. Ambassadeur haer te versekeren, dat wy so vastelijck geresolveert sijn met haer een hechte liefde en Vrundschap te onderhouden, dat door Gods zegen geen Oorlog kan tusschen ons komen, ten ware sy van alle regulen van Iustitie af weken, en dulde dat hare Onderdanen hun in een Oorloch sleepten tot stut van 't ongelijck hare Nagebueren teghens alle recht aengedaen, tot 't welck wy vertrouwen sy hun nimmer sullen laten induceren, en welck ongeluck, waer van geen mensch 't eynde kan voorsien, wil hare groote wijsheit voorkomen.

Door 's Konings last. WIL. MORICE. CHARLES R.

Op dese Conings antwoorde wierden veele de oogen geopent wat Engelant meende: Men verstont dat 6. Retour-Schepen aldaer gearriveert, en een sevende achter gebleven, te London de gemeene Lieden wijs maeckte, als waren 7. Nederl. Schepen van Batavia na Japan gezeylt, een daer af gebleven, den 6. van daer gaende, waren maer 3. aen Malacca gekomen, en een te Batavia, sustinerende dat d'andere 2. mochten verongelukt zijn: Dat 2. Engelse Schepen tot Bantam geweest, mede brachten, dat 't Nederl. Schip de Walvis, met Nagels uyt de Moluccas komende, was gebleven; Datte Chinezer Coxinga met zijn Joncken 14. a 16. Holl. Schepen die op de Reede van Formosa waren geloopen om dat te recouperen, hadde beset: Al dese uytstropsels vervolgden niet, men sach uyt wat gemoet dat het quam: En in plaets van Cabo Verde te restitueren, maeckte men 10. Coopvaerdyers met 24. en 30. stucken gemonteert, reets dubbelt gemant met Volck, ghesterckt met 2. Konings Schepen: Daer was te Londen veel te seggen van een nieuwe Republijck, Stadt, Gebieder, en Handel van Slaven aldaer op te rechten, 't welck over Jamaica mette Spanjaerden sonde werden gedreven. Den Koningh van Enghelandt geadverteert dat een Engels Schipper van Jamaica, St. Tomas, de Spangiaerden toe-behoorende, had gheplondert, schreef aen den Gebieder op Jamaica, sulcke piraterven voortaen te verhoeden, en dat men de Spanjaerden vergoedinge van alle de schaeden soude doen; dan men twijfelt of 't selve achtervolcht is geworden. D' Engelze geintéresseerden van de Africaense Compagnie toonden langs so meer haer misnoegen en nijdichept tegens de Neerlanders, 't volck wijs makende hoe de Duytsen hun meenden

het Fort

Fort Cormantin af te jagen/maer die door een overloper gewaerschout/hadden de Mooren en Neerlanders af-geslagen; Waer nae sich den Koning van Fantijn sich mette Engelze verdragende/had 't voorgaende met instigatie der Duytzen gedaen/ maer wilde nu d'Enghelse helpen de Duytzen 't Kasteel del Mina af te troonen/gevende tot ostagie eenige zyner Kinderen: Den tijt heeft geleert wat van dese Historie (als volgen sal) sy geweest: Immers men dreygde de Schepen die uyt Nederlant nae Guinea uyt wilden/ onder Engelant de wellecom te heeten: Een voornaem Minister schreef uyt Engelant op die tijt: Dat, gelijck hy wel sag, men in Engelant het Dominium over de Brittannise Zee sustineerden, men insgelijck aen de Gewesten van Africa, en noch verder 'tselve te doen van meyninge was. Men disputeerde noch al in den Haghe over de 2. Engelse Schepen de Bona Avonture en Bona Esperance / en wierde uyt 't 15. Articul van 't Tractaet van Ao. 1662. de woorden getrocken op een eygenbatige sin by Engelant/ alwaer staet/ Poterunt litem inceptam prosequi, dat is/ Sullen mogen vervolghen haer begonnen Proces: Welcke/ also men de voor-gegane woorden daer by leest/ een heel andere sin hadden als Engelant die interpeteerden/ soo dat haer Ho: Mo: den 10. passato daer op hebben verleent een positive Antwoort. Den Koningh van Vrankrijck door zijne Ambassadeurs doemaels te Londen en in 's Gravenhage zijnde/om deze onlusten tusschen Engelant en de Gen. Provincien te effenen/dede zijne Mediatie aen dē Coning van Groot Bretangen en de Staten Generael aen bieden/ 't welck hare Ho: Mo: aen namen/ maer Engelant sloeg 'tselve af. Doe arriveerden te Londen den Heere van Sulichem/ welcke te Parijs had gheweest solliciteren de restitutie van de Stadt en 't Prinsdom van Orange/daer toe hem goede hoope zijnde gegeven/ oock deswegen na Engelant ging om 't selve te faciliteren. Maer wat instantien de Engelse en Nederl. Ministers tot soulagement der arme Lieden van Piedmont in Vranckrijck deden/ was niet alleen om niet/ maer hadden gheen hoop yets dien aengaende te obtineren; Want al wilde den Hertog van Savoyen al/ de Roomse Geestelijcke souden 'tselve geweert hebben: Zeker Boer gaf doe een Lijst uyt voor Duc de Savoyen/ van alle Princessen die te Trouwen waeren/ met alle hare bysondere gaven en qualiteyt.

Op die tijt hadden oock tot bewijs van hare Ed. vredelieventheyt hare Ho. Mo. oock de naervolgende Missive aen den Coning van Groot Brittangien laten af gaen:

SIre/ wy en konnen niet twijffelen dat uwe Majest. niet volkomelijck sy geinformeert gheweest/ door den Heere Downing u Minister/ die van hier vertrocken is over eenighe dagen/ om in Engelant te gaen/van de sincere en sterke inclinatie de welcke wy hebben te onderhouden met u Maj. alle goede vrientschap en correspondentie/ om in 't werck te stellen punctuelijck het laetste verbont/ dat wy met u Maj. gemaeckt hebben: Ende dat is met veele satisfactie dat wy ontfangen hebben van de selfde Hr. Downing in de leste Conferentie de welcke hy heeft gehad met onse Gedeputeerden/ voor sijn vertreck/de versekeringe die hy ons gegeven heeft van wegen ende in de naem van uwe Majest. na de gemeyne geruchten die liepen/ en de welcke men hier uyt gaf / van de intentie dat u E. Majest. soude hebben om te overvallen door Oorlogs-scheepen desen Staet oft Inwoonders/het sy in hare Koopvaerdy-Schepen die mosten van Oosten in dese Landen komen/ en door de engte passeeren, 't sy aen de weder-komende Schepen van onse gepriviligeerde Compagnie van Oost-Indien/de welcke men op dese tijt is verwachtende van die Landen; 't zy aen de arme Visschers van dese Landen/dat dese waren versiert en sonder fondament; Verklarende dat u Maj. was genegen en geresolveert om met vrientschap alle de pretensien de welcke d'Ondersaten van d'een en d'ander zyde konden/ van wegen de schaden ende

Injurien gedaen van die tijt af van 't laetste Tractaet/ te doen refferen/ ende te doen reguleren de voorsz pretensien na fatsoen ende ordre voor-geiz. door 't selfde Tractaet: Ende gelijck de verseeckertheydt die ons alsoo gegeven is geweest/ en voornamentlijck de genegentheyt en affectie die u Majest. aen ons Persoon heeft getuyght/ ons stelde t'eenemael in rust/ oock in de onsekere staet van de teghenwoordighe saken/ en uyt oorsaek van de geruchten/ die/na dat wy vernomen hebben loopen oock daer in Engelant aengaende onse intentie/ bysonderlijck ten occasie van dequipagie van seker tamelijck getal van Schepen die wy sedert weynig tijts hebben geresolveert ende geordineert: (ghelijck wy hebben oock voor desen meenighmael gedaen voor de protectie van de goede Ingesetenen van dese Provintien/ die handelen in veele deelen van de Werelt:) Wy hebben geloofft onsen schuldighe plicht te zijn/ te doen reciproquelijck kennisse aen uwe Majest. door onse getrouwe de Heer van Goch/ onsen Ordinaris Ambassadeur by u Persoon / gelijck wy het verseeckeren oprechtelijck door dezen Brief ter goeder trouwe/ dat wy niet en doen die Equipagie als voor de bescherminghe van desen Staet/ en der selver Inwoonders/ en dat wy niet sullen die employeren als andere onse krachten tegen de Schepen of Onderdanen van uwe Majest. of tegen die Goederen die sy verwachten van de Baltise Zee of van den Oceaen/ noch van eenige andere deelen die mochten zijn/ directelijck of indirectelijck/ op welcke u Maj. zijne Onderdanen konnen volkomelijck betrouwen: Ende om dat voor desen de ervarentheyt heeft dickwils doen sien/ dat in sodanige conjuncture ende occasien in de welcke de gemoederen van de Inwoonders ende Onderdaenen van beyde de Nabuerige Staeten/ zijn in-genomen van jalousheyt en inbeeldingen/ d'eene tegen d'andere sich ontmoetende met considerable sterckten/ lichtelijck worden gebracht sonder/ ja oock tegen de ordre van hare Overigheyt aen de hevigheden/ die verbinden de Natien tegen haren danck aen hostilliteyten en formele Oorlogen: Om des te meer te getuygen aen u Maj. de waere inclinatie die wy hebben om te continueren/ te leven in goede intelligentie en vertrouwen met hem/ en oock om te schouwen in de tegenwoordige dispositie van de gemoederen van onse Volckeren/ soo veel als ons mogelijck sal zijn/ alle tegenmoetingen van onse See-krachten/ alsowel als de periculen en sinistre accidenten die soude konnen vergeselschappen: Wy hebben wel willen ordre geven datte Oorlog-schepen die wy doen equiperen/ of een deele van de selve/ als sy sullen in staet gebracht zijn om te konnen in Zee gaen/ niet ver sich sullen begeven van de Kust van dezen Staet/ en niet nemen de volle Zee na de Noort of West/ indien geen andere Vloot van Oorlog-schepen in Zee komende/ de sorge die wy hebben tot de conservatie van veele der Inwoonderen van dese Provintien/ en van haer Goederen die tegenwoordig zijn in Zee/ en voornamelijck van die van de Retour-schepen van de Oost-Indise Compagnie/ en de arme Vissers ons daer toe souden dwingen: Daerom u Majest. ons soude grootelijcr verplichten indien antwoordende aen desen onsen Brief hem soude behagen om te voor-komen de selve ontmoetingen en meenelijcke accidenten die daer van konnen spruyten/ om in rust te stellen door diergelijcke verseckeringen ende verklaringhen. Ende tusschen beyde/ wy sullen oock af verwachten de wederkomste van den voorsz. Heer Downing/ volgens de hoope die hy ons gegeven heeft als hy van ons afscheyt heeft genomen/ mette Instructie en ordre van uwe Maj. krachtig en bequaem om te doen concerneren van een prompte vergelijckinghe van de voorleden differenten/ en een goet reglement voor 't toekomende/ op dat t'eenemael door dit model volkomelijck alle de apprehensien ende ombragien weg genoman worden/ en niet alleen weder de gemoederen van d'Ondersaten d'een en d'ander syde in haer eerste staet te stellen/ maer ook een volkomen confidentie onder haer te stabileren: En gelijk wy hebben te kennen gegeven van onse syde de inclinatie die wy hebben in de vaerdigheydt die wy sullen brengen tot de volmakinghe van een soo goeden werck/ door de Antwoorden die wy in handen gestelt hebben van de voorsz. Heer Downing voor zijn vertreck/ op de klachten die hy ons voor desen gedaen hadde van wegen en in de Naem van u Maj. van verhinderingen te souden gegeven zijn geweest aen eenige Onderdanen van u Maj. om te Trafiqueren in eenige deelen van Oost en West-Indien: Soo oock verwachten wy van de rechtvaerdigheyt en equiteyt/ vermaert van u Majest. tot een saeck van so groot gewicht/ te weten/ ten reguart van de violente invasie van Cabo Verde/ ende van de inneminge van eenige Schepen/ toe-behoorende aen onse geprivilegeerde Compagnie van West-Indien/ en aen eenige andere Inwoonders van desen Staet (dies aengaende sal onsen ordinaris Ambassadeur breeder onse rechtvaerdigr klachten aen u Maj. proponeren) een vaerdige reele restitutie/ reparatie en voldoeninge/ ons verseckerende dat u Majest. lichtelijck sal begrijpen/ soo wel als wy/ dat niet mogelick is dat sodanige en diergelijcke attentaten niet engageren de eene en d'andere Natie buyten twijffel aen groote vyantschappen / indien niet vaerdig geremedieert en worden/ 't welcke uwe Majest. sonder twijffel sal willen voor komen en vermyden op alle manieren: Daerom wy sullen een Antwoort verwachten/ die brengen de bewijsen van d'inclinatie die u Majest. heeft tot Vrede/ en beyden sullen bidden. GODT. SIRE, &c.

Doch met leetwesen is by hare Ho. Mo. gesien dat Engelant sich meer en meer door ongewoone/ en ongedwongen Armatura tegens alle haer Gebuuren

sich

sich al te formidabel maeckten/ schynende al wat meer als defensive te willen gaen/ en niet Europa alleen te meenen: Sy besette wel 't nauw Canael met een brave Vloot maer niet om gelijck sy voorgaven/ hun selfs te defenderen/ dan wel gelijck de tijt leerde/om de Neerlantse Guinea-vaerders in hare Navigatie te stuyten/ en gelijck d'Engelsen selfs roemden / die vijantlijck aen te tasten/ waer 't mogelijck te ruyneren / en dan haere Vloot onder Prins Robbert te laten na Guinea voortgaen/ om daer den Fac totum als in Nieu Nederlant perfidieus te speelen: Maer den Hemel was hun daer in tegen / en de wint dat in 30. Jaren niet en is geschiet/ achterhielt oock de Neerl. Vloot/ so en even als hadde d'Almachtige willen seggen tot beyde de Natien : Waer om wilt ghy oorlogen, daer de Aerde en Zee soo wijt is ? Ick hebbe voor de menschen geschapen om vredelijck te geebruycken : En niet om wrevelich tot bederf van elckander te misbruycken. Ick woone by die,daer Vrede is : De Vredelievende zijn mijne Kinderen : Ia is 't mogelijck, doet ghy altoos u beste om te hebben Vrede met alle Menschen, &c. Ick wil noch eenmael mijne Winden en Wolcken gebieden datse u niet en dienen voor sekere tijdt om malkanders bloet onnosel te storten : Siet wel toe dat gy die u tot Bevredigingh raden , niet en versmaet : Want alsulcke sullen my niet sien, en ick wil my voor haer verbergen. Neemt nu de tijt van mijne genade ernstich waer, want daer sal hier naer een tijt komen, dat ghylieden. &c. Hare Ho. Mo. de groote Equipagie der Engelsen naeder apprehenderende/ lieten geduerich Advijs Jachten tusschen Duyns en de Mase speelen/ om in tijts van der Engelsen desseynen verwitticht te wesen: De Compagnien van Moriack en Tromp quamen in den Briel/men sprack van Hellevoetsluys te forteficeeren/ Cadsant en alle zee-plaetsen met soldaten te voorsien: Den 27 Julij quam de Ridder Douning weder uyt Engelant voor den Briel/daer hy uyt 's Conings Jacht te lant voer/ dat 7. eerschoten dede /arriverende 's anderendaegs in den Hage / maer 't Jacht voer na Rotterdam/ hy bracht van den Coning desen serieusen Brief mede aen de Staten Generael:

Hooge Mog. Heeren, onse goede Vrunden en Geallieerde: Onse getrouwe en beminde d'Heer Ridder Downing onse Extraord. Envoy by u, heeft ons rekenschap gegeven van de resolutie en Papieren die ghy hem in handen gegeven had op zijn vertreck uyt 's Gravenhage: En met dese senden wy hem weder, volkomentlijck geinformeert van onse gevoelen en intentie aengaende die zaeck om t'adjusteren alle voorleden differentien, en om te stabileren soodanig een reglement 't geen in toekomende sal konnen de selve voor komen, welcke wy bidden U, dat volkomelijck wilt gelooven: Hy sal U nieuwe versekeringe geven van onse hertelijcke affectie, en goede wil en eeuwige vrientschap met U, van waer wy noyt sullen konnen af-gekeert werden: Wy en konnen niet meer bedencken ons rechtvaerdigh gevoelen dat tot desen dach toe nae de patientie ende verwachtinge van soo veel Iaren, en niet tegenstaende alle d'instantien die wy U hebben doen maken, wy hebben noch niet soo veel konnen prævaleren dat in een van de minste klachten wy reparatie hebben konnen verkrijgen voor yemand van onse Ondersaten, noch yet anders als eeuwige traineringen en mondelijcke uytstellinghen.

Ter

Ter contrarie uwe Ministers die by ons zijn gheweest, sullen sonder twijffel geinformeert hebben hoe tot nu toe remedien zijn geappliceert van dese zyde, ende gerechtigheyt gedaen aen uwe Ondersaten op de klachten die sy ons hebben gepresenteert: En wy hoopen om haer te beter expeditie door onse Coningl. handt en immediate authoriteyt het zelve op de wederkomst van onse voorss. Minister de saken op een andere manière sullen gaen, en dat ghy u krachtelijck sult appliceren om ons een reele satisfactie te geven, ende soodanig, dat wy sullen konnen accepteren in eere ende gereghtigheyt: D't gedaen zijnde, gy kunt u noch verseker en van de continuatie van onse vruntschap met alle de goede effecten van de selve, voor de sekerheyt van de Koophandel, en welstant van uwe Ondersaten: Maer indien anders gheschiet, wy sullen ten minsten dit contentement hebben, niet na gelaten te hebben yets dat u soude konnen versocht hebben van onsen't wege, om met vrientschap de sake ten eynde te berngen, en sullen ontlast worden voor Godt en de Menschen van alle de inconveuientien die daer van sullen volgen: Also wy bidden Godt dat hy u heeft (Ho: en Mo: Heeren, onse goede Vrunden en Geallieerceen) in zijn H. protectie en waerdige bewaringe, &c. Geschreven op Withal den 13. July 1664. Uwen goeden Vrunt, onder-gess.

CHARLES REX. *Lager stont*, Guilli: Morice:

Ondertusschen hoorde men van alle oortenvan 'thefwaren der Navigatie/ elck wilde die door 't bederven en verongelijcken van een ander / na sich trecken: In America hadden de Neerlanders Cajane/ een Provincie aen de Reviere d'Amasones/ en daer wat Cattoen/ Indigo en Suycker valt/ langhen tijt deugdelijck beseten/ en door 't af-senden van veele Huysgesinnen/ daer onder oock Joden/ een tamelijcke Colonie ofte Inwooninge gehouden/ als met d'Indianen daer wel over een komende/ beuijt: De Fransen sonden een Vloot onder Sr. Barre derwaert/ die den 20. Maert van Madera daerse hun ververst hadden van water/ dat in Vranckrijck op lange reysen niet en deugt / af staken/ hebbende sich oock voorsien van partye Cabritien/ om ‡ Cajane dat sy gemackelijck overvielen/ te populeren: Sy voerden de Joden en Christenen/ van hun welvaren beroost en seer pover gestelt na Rochel/ om van daer te mogen voeteeren na hun Vaderlandt: Maer de Fransen beter winners als bewaerders sijnde/ begosten nu sy meester waren met malkander te krackeelen/ soo datmen na Parijs sacken vol klachten sont/ middelerwijl d'Indianen die hun kans waer namen/ de Fransen weder uyt Cajane hebben gejaegt. Aen 't Eylant Caracao quamen den 1. Maert 2. Kapers onder Capiteyn Bartel Claesz./ met Engelse Commissie van de Graef van Windsor Gouvern. van Jamaica/ om alle Schepen van wat Natien die sy langst de Spaense kusten souden vinden handelen/ soo wel te nemen als de Spaense/ so sy seyden / doch geen handeling doende of Spaense Waeren daer in vindende/ dan niet / daer by voegende / dat sulcks uyt authoriteyt en commissie van Duc de Yorck geschiede: Sy quamen op Curacao aen lant / versochten daer met hun schepen binnen de Haven te komen/ om te ververssen/ en water en victualie te laeden: Doch

‡ Sy namen met ghewelt 't FortjeCeperoux/ en noemden't St. Louijs / de Francoysen kreghen noch 6. Schepen daer toe/ en ruyneerden d'Ingesetenen.

Doch kregen te antwoort/ tot sulcks geen ordre te hebben / so datse doe seyden na Aruba te willen om water en hout/ dan was den Commandeur aldaer al gewaerschout/ om voor hun op zijn hoede te wesen: Sy beroemden haer dat sy de Revier op van Aernoque een Spaens Dorp hadden afgeloopen/ daer sy aen buyt 30. Slaven/ 3 a 400. Carnasters Virginise Taback / en partije so gemunt als ongemunt Silver hadden gekreghen: Presenterende de voorsz. Taback en slaven aen die van Curacao te verhandelen / maer die antwoorden haer seer wel/ dat indien sy een rechtveerdigen Buyt gemaeckt hadden/ dat sy de selve schuldig waren aen Jamaica te brenghen/ alwaer sy hun Commissie hadden geobtineert. Ridder Jan Selden gaf te London een boeck uyt/ daer hy dreef/ Datte Zee niet gemeen was, maer so wel als 't Lant by verscheyden Heerschappijen afgedeelt: Dat dienvolgens den Koning van Groot Brittangen was Heer en Eygenaer van de rondsom loopende Zee, als een inseparabel en oneindlijck Aenhangsel van 't Britse Gebiet, &c. Soo dat voor Vranckrijck niets/ en voor Nederlant / en de Noorder Koningen na dese styl weynich over bleef/ 'tgeen men uyt selden heeft gehoort. Doe quam Colonel Morgan aen de Barbados/ en toog met sijn Huysgesin en 100 Arbeyders na Jamaica / van waer den Hooft-Quaker Jan Perrot / die soo lang te Roomen om sijn opinie had vast geseten / en nu op d'Americaense Eylanden was gebannen/ na St. Domingo wiert geschickt/ om aldaer de stant der Spanjaerden onder pretext van yets anders te doorsnuffelen. In Africa maeckten op 'tbegeeren van Gailant en de Mooren/ die Salee langh hadden geblockeert gehouden/ d' Inwoonders Vrede / 't inkomen van de stadt soude een derde voor 't Kasteel en twee derde voor de stadt blijven: Daer op begost men weder 3. Schepen ten roof uyt te rusten / om alles sonder onderscheydt weg te nemen / uyt geseydt die recht toe na Salee wilden. In Europa dede men over al het Canon/ 't Koper/ Bospoeder/ Masten/ Hennip/ Peck/ &c. opkoopen / dan veele gheen gelt hebbende/ stonden achter/ andere te vroeg schietende/ kregen in plaets van 8000. gl. een lange niet met allen.

De Staten van Hollant en West-vrieslant den 22 Julij gehoort hebbende 'tgeene by den Koning van Groot Brittangen tot Antwoort en voor affscheyt was gegeven aen den Grave van Kinigseg extraord. Envoy van den Roomse Keyser/ op 't versoeck by de selve aen den hoogstgeml. Koning gedaen/ omme voor syne Keyserl. Majesteyt te mogen obtineren eenig secours tot wederstant van den Grooten Turck / hebben op diergelijck versoeck aen den Grave van Zintzendorf/ Envoye van hoogstged. Keyser aen desen Staet gedaen/ den 3. Aprilis lestleden provisionelijck geresolveert/ 't Concept van Antwoorde soo als hier na volgt:

De Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, gesien, geexamineert en overwogen hebbende de Propositie by den Heere Grave van Zintsendorf, Extraordinaris Envoyé van den Roomzen Keyzer, den 7. Maert lestleden ter Vergaderinge van haer Ho: Mo: in dese conjuncture van tijden, ende by 't jegenwoordigh Krijghs-wezen tegens den Grooten Turck, zijne Majest. met secours ende subsidien geproportioneert soo na den den hoog-dringenden noot, als na de grootheyt ende aensienelijckheydt van

desen Staet, met den eersten soude gelieven by te springen : Hebben na rijpe deliberatie goet gevonden den gem: Heere Extraord. Envoye mits desen tot antwoorde toe te voegen, dat haer Ho: Mo: van herten gewenst hadden dat de tegenwoordige conjuncture van tijden ende saken hadden willen toe-laten dat zy na hare innerlyke genegentheyt ten besten van zyne Keyzerl. Majest. en 't gantse Roomse Rijck, met ende nevens de Nabuyrige Staten, en particulierlyck met en nevens den Koning van Groot Brittangien hadden mogen participeren aen de Eere en̄ glorie om tot stuytinge oft afweeringe van de oppressie daer mede de selve en d' algemeyne Christenheyt wort geareygt, het hare in volle mate te contribueren : Maer naedemael haer Ho: Mo: soo als den Heere Extraord Envoyé ten besten bekent is, haer uyt verscheyde respecten genecessiteert vinden tot defentie en protectie van de Ingesetenen deser Geunieerde Provintien, onder andere mede tegens het gewelt van de Turckze Rovers, so in de Middellantze Zee als elders, considerable ende kostelijcke Equipagien te doen en te onderhouden : Soo willen haer H: Mo: vastelyck vertrouwen dat zyn Keyserl. Maj. na des selfs hoog-beroemde discretie seer lichtelyk ten goede sal duyden dat haer Ho: Mo: hare innerlijcke en kostelijcke inclinatien in desen niet en konnen na komen ende voldoen, door de prestatie van sodanige reële effecten als zijn Keyzerl. Maj. van de selve is desidererende : Belovende nochtans by continuatie van de voor-gen: Turckze swaricheden, ende de tijden daer toe eenichsints favorabel vertonende, over 't voorss. versoeck mette Nabuyrige Potentaten en particulierlyk met den hoog-gem: Coning van Groot Brittannien te sullen communiceren ende concerteren, om dienthalven gesamentlyck sodanigen Resolutie te nemen, en alsulcke efficacieuse middelen ten fine voorss. in 't werk te stellen, als tot meeste eere en reputatie van beyde Staten, mitsgaders tot de krachtigste expulsie van de Turckze Magt uyt de Keyserl. Erf-landen, en by gevolge tot preservatie van de gantse Christenheyt voor dese Macht bevinden sullen werden te dienen: Daer van de meer-gem: Heere Extraord. Envoyé mits desen versocht wert den hoog-ged: zijne Keyzerl: Majest. ten volle te willen verseekeren, en voorts aen de selve van 't geene voorss. staet, en van de oprechte inclinatie van haer H: Mo: om met zyn Keyzerl. Maj. en met alle de leden van 't Roomse Rijck te leven in alle goede Nabuyrschap, intelligentie ende confidentie, favorabelijck te willen rapporteren, Aldus gedaen ende geresolveert ter Vergaderinge van de hoog-gem. Heeren Staten Generael in 's Gravenhage den .....

Men begost tot Antwerpen om datte contagieuse Sieckte in Hollant meer verhefte, te gebieden dat niemant die van Amsterdam/ Haerlem/ Leyden of Utrecht quamen/ in de Stad of Haven te mogen komen/ noch oock geen Goet of Koopmanschappen te senden of te brengen voor 40. dagen gewacht te hebben/ op pœne van 100. gl. voor yder Persoon/ en de Goederen geconfisqueert; alle Herbergiers mochten op pœne van 100. gl. sodanige Lieden niet Herbergen/ alleen Persoonen en Goederen komende uyt Zeelandt/ waren geadmitteert/

teert/ indien ſy Paſpoort van den Spaenze Conſul te Middelburgh hadden: Als mede die van d'andre Plaetſen uyt Hollant met Paſpoort van de Spaenſe Ambaſſadeur of zijne Secretaris. Als den 12. July de Gemalinne van den Marquis de Caracena te Gent quam/ hadden de Burgers veel Triomphen/ en gelijck ſy geeſtigh van aert zijn/ waeren 12. Comp. Borgers op den Paerdekauter beſchepen/ deſe wierden geſtelt van 't Logement van den Biſſchop van Gent tot de Poort ter weder ſyden de ſtraet: Caracena ſelfs te Gent zijnde/ reed zijn Vrou tot aen 't Klooſter Melle/een myl buyten de Stad/ met den Biſſchop van Gent te gemoet/ leydende haer/ die met haer Dochterken in een Carots ſat/ na des Biſſchops Huys/ wanneer die van 't Caſteel luſtig af bliesen: 's Anderendaegs hielden de Schippers haer ter eeren een Waterfeeſt voor 't Huys van den Opper-Baillíu/ hadden een geciert Oorlog-ſchip bereyt/ op wiens groote Maſt een ander braef Scheepjen ſtont geveſt/ daer 2. Mans in ſaten/ die dat Scheepje t' haren beliefte deden draeyen; op 't Schip ſelfs waren 24. Vrijers/alle Schippers/gekleet in wit Bombaſijn/ en Ballere Schoenen met root: ſo haeſt den Marquis en zijn Gemalinne in de Venſter quamen/ groeten ſy die met haere Baniere/ en begoſten 't ſpel/ daer was tot den top des Maſts een Cabel met Zeep beſtreken/ daer meenigh na boven willende/ na beneden in 't water leerden danſſen/ eenen Jean Verhaegt kreeg den prijs/en dronck toe hy boven op de Maſt was/den Marquis 3. glaeſkens rooden Wyn toe/zijn prijs was een ſilvere Kandelaer van 14. pont Vlaemſ: Hier na liepen ſy met Lancien op den anderen/ daer Verhaeght weder mede won een ſilvere Tellioor van 12. pont: Doe trocken ſy de Gans/ met veel geneuchten/ hier won Verhaegt den 3. prijs mede/ dat was een ſilver Soutvat van 50. gl: Doe trecken ſy den Palingh/ hier won Verhaegt een ſilver Moſtaert-pot den 4. prijs: Waer na op Belfort en voor 't Huys van den Baillíu de Vuyrwercken zyn aen-gheſteken/ oock voor 't Stadthuys en op 't Schip van Triomfe: Vertrock ſo op Brugge/ om de naeſte Weeck als de Auguſtijnen ſouden Proceſſie houden/ de Ordre van St. Joris te celebreren/ en met den Voetboog te ſchieten/ daer zijn Excell. Caracena ſelfs de hant aen wilde verleenen.

Vranckrijck verheugde ſich deſe maent/ om dat de Suſter van de Koning van Engelant/ getrout met Duc d'Orleans Broeder van den Koninck van Vranckrijck/ den 17 deſer 's morgens te Fonteynebleu gelach van een Jonge Prins/ London was blij/ en Parijs liet de Wijn loopen/ de Hovelingen ſchoten vuyrpijlen en ontſtaken peckronnen ſo dat den Hemel ſcheen te roken en te branden om de vreugde van de Aerde. Den 2 July was een Kruyſ vaert in Vranckrijck op de Mooren in Barbarijen/ om die ongeloovige te beletten het geduerich rooven op de Chriſtenen in de Middellantſe zee: Den Hertoge van Beaufort was Opper Generael te water en te lant/ Paux en Gardaigne ſijn ſecondes/ de Vloot ſtack van Toulon met 6000. man/ 500. Volontariſen/ en 300. ſoo Conſtapels als Ingenieurs/ de voornaemſte Schepen waren:

1 De Royale Charles. 2 Coninginne. 3 Beaufort. 4. Iulius. 5 Cæſar.
6 Mercurius. 7 Paerle. 8 Hercules. 9 St. Louis. 10 't Harnas.
11 't Iaer. 12 Françijntje. 13 Victorye. De Royal, St. Auguſtin, Triton, Curberet, 't Zeepaert, die 5. zijn Branders.

Noch

Noch 1[illegible]. gehuerde Schepen/ 30. Barcken/ en 10. Galeyen om 't volck te landen/ quamen den 7 July te Porte-mahon in Sardaigne/ daerse voeghden met de Galeyen van Malta/ quamen na geleden mistig weer en een onstuymige zee voor Bugia/ daer de Mooren wel 12000. gewapent op stram stonden/ van de Fransen by donckere de zeylen ophalende/ arriveerden den 22 's morgens voor Gigery/ daer sy na de Franse mode flucks lande/ Duc de Beaufort self gewapent met een Buffelse kolder voor de Hasegapen der Mooren trat de syne voor/ een Crucefix in zyn lincker en 't Rapier in de rechter hant houderde/ soo mosten de Mooren daer uyt/ met verlies van 800. Swarten en 400 Francoisen: Men lande stracks 't Canon/ en elck viel aen 't graeven/ na Vranckryck schreef men om hulp/ in Provence hieltmen publijcke gebeden/ ja de Religieusen van St. Victor droegen de Kleeren van die Sanct te Marseillie in een Processie tot de schoenelose Carmelijten/ om daer door geluck te hebben/ men bevont dat het secours uyt Vranckrijck te traeg quam/ dat al vry meer als de Processie geholpen soude hebben/ en oock dat te Gigery noch goet water noch gesonde lucht en was/ en de Mooren soo bedriegelijck datse als na sal gesegt werden/ de Franse Natie wel sullen doen gedencken aen Gigery.

AUGUSTUS 1664.

Op den 30. Augusti en 2. Septemb. arriveerden in 't Vaderlant Negen Retour-schepen/ den 22. December van Batavia gezeylt/ de Carga is:

27528 pieces divers gesorteert Guin. Lywaet.
7720 piec. gebleeckte Salampoeris.
4200 piec. gebleeckte Mouris.
10800 piec. gebleeckte Parcallen.
5200 piec. gebleeckte Bethilles.
15735 piec. diverse Gingans.
6880 piec. so Kust als Bengaels Zeyldoeck.
200 piec. Zarasse Gobars.
30673 pont divers Catoene Garen.
1940 piec. Cassa de Bengale.
3300 piec. witte Armosynen.
1700 piec. Garras.
13300 piec. Adathays.
2740 diverse Baftas.
2000 piec. witte Kannekijns.
434 p. Florette Garen.
150639 p. Macis of Foelie.
399669 p. Noten Muscaten.
130936 p. Confijte Gember.
211093 p. diverse Poeyer-suycker.
725581 p. Siams Sappanhout.
1474604 p. Salpeter.
53724 p. Gommelack.
8004 p. root Segellack.
6480 p. Indigo.
1034 piec. rouwe Diamanten.
44 p. Muscus en 14. teyl 2 maes.
9708 catti Campher.
836 p. Aloe.
8850 piec. rouwe Robijnen.
126 p. 4. dragma Sivet.
3800 p. Wieroock.
200 piec. rouwe Tonquinse Gingans.
331 p. Kaerssen van geperste Noten.

7 p. 14 oncen Oly van Foelie.
40 piec. Besoar-steenen.
44943 p. Japans Porceleyn.
102 p. Turcx of Teffel-Garen.
275 catti Tee.
1 Kasken met allerhande Verwen.
73[illegible]8 piec. Tonkinse Pelans.
18 piec. gout Laken en 5. Bracados.
1[illegible]1 piec. Japanse verlackte Comptoiren.
233[illegible] piec. Syde Watten.
49896 p. Bengaelze rouwe Syde.
34[illegible]00 p. Persiaense Syde Legaturen.
1303 piec. Mallemollen.
2500 piec. Sanen.
2500 piec. Hammans.
9600 piec. Negros kleeden.
480 piec. Taperindos.
480 piec. Tape Sarassa.
304 piec. Cyttons en Zees.
45 piec. Japanse Syde Rocken.
1500 piec. gebleeckte Tsiavonys.
320 piec. Blaeuwe Chelas.
200 Suratse Ley de Japan.
100 piec. Chiesen.
1788 Checu Paerlen.
9010 Provintie Dail. swarte Stamppeerlen.
925 p. Roode Aerde.
200 Mutsges Caneel-Oly.
500[illegible]0 catti Japans Staefkoper.
13 piec. Tamarinde.
516800 p. Ceylonse Kaneel.
3166548 catti Peper.
400 piec. Hockings.
30 p. geperste Olye van Noten.

Dese Negen Schepen hadden tot Commandeur Dirck Steur/ Vicecom. van der Meyde/ Schout by Nacht Outhorn: Den Inkoop was 26 tonnen Gouts/ en men estimeerde hun op 9. Millioenen: Waren den lesten Maert aen de Cape de bone Esperance ghekomen/ daer noch 2. Schepen de Beurs van Amsterdam en Loosduynen den 7. en 9. April by quaemen/ zijnde den 30. Januario van Batavia gescheypden/ dese twee hare Ladinge was:

7437 pont Surats Cattoene Garen.	13816 p. Candy Suycker.
1104 p. Zegellack.	3 281 p. middelbare Kaneel.
13775 p. Cauwa.	217600 p. Salpeter.
15996 p. Wieroock.	150200 p. Sappanhout.
24874 p. Gommelack/	162756 p. Peper.
11621 p. Sot-Sumase Campher.	1229 pieces Paerlen.
6356 p. Cauris.	

Dese 11. Schepen op soo veel Millioenen geschat/ waeren:

Voor Amsterdam, 1. Rijnlant, 2. Kennemerlant, 3. Maerseveen, 4. 't Huys te Swieten, 5. De Beurs, 6. Loosduynen.
Voor Zeelant, 7. Achillis, 8. Orangie, 9. 't Zee-paert.
Voor Delft, 10. Dordrecht. *Voor Enckhuysen*, 11. De Nagel-boom.

Vertrocken t'saemen den 16. April van de Caep (daer 't voorleden Jaer 27 Schepen uyt 't Patria na Batavia met gesonde knappe gasten waren ver by geseylt/) na 't Vaderlant/ hebbende soo aen de Caep als noort aen door de incommoditeyt van 'tschip Dordrecht/ hunne voyage seer moeten vertragen.

Brachten mede/ hoe dat den Indiaense Rover Bogia di Porka met 8000. Ruyters en 4000. Voetknechten/ zijnde meest Arabiers en Rebellen van den Grooten Mogol/ die om den roof op te laden meest elck twee Paerden by hadden/ in April de rycke Stadt Suratte hadden overvallen/ 16. daghen langh geplondert/ waer van de Benjanen wel de meeste oorsaeck waeren/ dewijl zy of al te goet of te superstitieus (vermits sy verstaen geen Beestjes hoe gering/ veel min eenig Mensch te mogen dooden/) geen defensie aen dese woeste Roovers deden/ maer vrijwillich hun alles lieten afnemen/ en eyndelijck die kostelijcke schoone Stadt van soo veel heerlijcke Huysen en onwaerdeerlijcke opgevulde Packhuysen sien in brant steken en tot Asse vergaen: Uytghesept de Loges en Comptoiren van de Oost-Indise Compagnien van Nederlant en Engelant/ die hun van binnen met schroot soo deffendeerden/ en alle dien tijdt geduyrich in al'arme waren/ dat de Rovers weer ten Boschwaert in met hun grooten buyt keerden/ (want Suratte legt sonder grachten of Wallen achter geheel open tegens een groote Bosschage/) alleen in d'Engelse Loge by haren Consul George Oppendon 1 man doot en sommige gequetst wordende. De Nederlantse Vloot van 16. Oorlogschepen/ gemant met 1400. Matrosen en 1200. Soldaten/ onder Commandeur Balthezar Bort en Vice-Command. Latresse/ ontmoete den 19 en 20. Novemb. lest op de Kust van China by het Eylant Quemay de Seemacht der Coxingse Rovers/ sterck 80. groote en 20 mindere

mindere Oorlogs Joncken / alle met braef Geschut en dapper Krijghsvolek wel voorsien/ na een hart gevegt zijn de Coxcinesen uyt der zee geslagen/ en 10 van de grootste Joncken in de gront of vernielt/ 4. andre Joncken meynende aen de Tartarise sijde over te loopen/ syn verovert/ in al dit slaen bleven maer 2. Neerlanders doot en 15 a 16 gequetst: Hier op hebben de Coxcinesen hare Steden verlaten op Ay oft Amoi en Quemai / mitsgaders hare Kasteelen en sterckten op Ballangsou en Goutsou/ en mede hare Woonplaetsen op Lissou en andre bygelegene Plaetsen omtrent de Reviere Chinchieuw/ dicht aen het vaste Lant van China/ daer sy van de Tartaren die mede wel 400. Joncken hadden/ berooft/ verslagen/ en verbrant/ oock hare vastigheden zijn verwoest: De Tartaren alhoewel sy in de See-slach niet geholpen hadden / deelden om dat 't verlies der Coxcinesen haer lief was / de Nederlanders van hare plonderage rijckelijck mede/ meest in Beestiael bestaende: Men hadde zedert niet konnen penetreren waer de rest der vluchtende Coxinesen op 260. Joncken en Vaertuygen / met Wijven en Kinderen na Formosa of nae Tangsoo [een Eylant dicht aen de vaste kust/ byna 14. mylen om de suyt van Chinchieu by Lamoa waré: De Tartaré seydé (hoewel ongeloofl ijk) datse op Amoi en Quemai anders niet als Meubelen/ stoelen/ bancken &c. neffens 't Beestiael bekomen hadden: De Neerlanders haelden 37 ysere Canons van 't eylant Goutsoe/ daer van 8. in Europa/ en de rest in China gegoten waren: Command. Bort besloot vorders om met zijn gantse macht den 3. Decemb. na Formosa te seylen/ om Tyoan waert doenlijck/ te herwinnen: Of nu eenige Tartaren hun daer by sullen voegen/ daer over met de Chinese Viceroy Sijnglamong/ en den Velt-oversten Liposi over 't vaste lant op 't Eylant Collingsou gesproken/ en Command. Bort by hun expres ontboden was gheweest / twijfelen veele/ alsoo de Tarters geen zee-boeten hebbende / sy tot dien tocht al kleynder lust toonden / dan sy voor de See-slagh daerse de Nederlanders geeen de eer af gaven/ hadden gedaen. Aen d'Indise Kust was de Compagnie oock meester geworden/ maeckten diverse steene Pack-huysen/ wijl al de Canneel/ Peper/ &c. haer toekomt / door een vast verbont mette Koningen aldaer ghemaeckt/ bouwen oock 3. voorname sterckten als te Cananor/ bezijde Cochin/ en een te Porca/ om geen andre Schepen daer op de Kust te admitteren: De Engelsen te Bolesir in Bengala beletteden 't Holl. Schip Lindeburgh aldaer te calefateren/ dreyghden al 't volck daer op doot te slaen/ seggende 't gheen sy niet konden bewijsen/ dat die plaets haer toequam/ daer 't ter contrarie deugdelijck de Nederl. Compagnie toe-behoort. De Armade onder van Goens was de helft aen Ceylon / en de rest te Batavia gearriveert: In somma den stant der Nederl. Oost-Indise Compagnie heeft Godt de Heere van jaer tot Jaer soodanigh gezegent/ dat selfs gekroonde Hoofden in Europa hare affectien betoonden/ om soodanige Compagnie in haer Rijck te stabileren.

Dese Maent zijn oock Vijf Enghelse Handel-schepen uyt Oost-indien te London gearriveert/ met seer slechte tijdingen en Carga/ uytgeseyt/ datmen daer uytstroyden/ dat d'Engelse Natie op den Tol t'Ormus en in Persien nu meerder privilegen als voor heenen waren vergunt/ daer over den gebieder in Ormus (een Rebel van den Grooten Mogol) den Koninck van Engelandt Presenten

Presenten hadde gesonden van 2. brave Dyamante/ 2. Robijns/ en 1. Paerle op 7. Tonne gouts geschat: Haer beste Schip de Royale Catharijn/ had dese navolgende Ladinge:

2930 Balen Salpeter.		199 bal. Stocklack.	
16 Bal. fijne Taffies.	2360 stucx.	16 bal. witte Gingans.	
55 bal. ordinaris dito.	8300 st.	12 bal. wit Guinees Lywaet.	3360 st.
354 bal. Turmarick.		112 bal. dito rouw.	360 st
161 bal. Boesies.		87 bal. Salampouris.	1320 st.
4 bal. Atustiers Lywaet.	239 st.	12 bal. Percallen.	3600 st.
23 bal. couleurde Gingans.	2200 st.	14 bal. Betillies.	3250 st.
5 bal. Buchabers.	500 st.	11 b. Salampoeris vã verscheyde soort	3000 st
2 bal. Harba Longees.	2000 st.	15 bal. Mouris.	3000 st.
16 bal. Sanen.	480 st.	6 bal. Barcallen of Mouris.	1200 st.
167 bal. Catoene Garen.		2 bal. Betillies.	186 st.

's Lants Vloten als oock die van Tromp by Fairhil 22. seylen sterck/ nu de Retour schepen in salvo / en d' Actien van 447. tot 490. waren geloopen/ quamen weder binnen: Hier die van den Heer Lt. Admirael Opdam speelden op 14 vademen onder Goeree/ dagelijcks sterck wordende om buyten in-treft de West-indise Vloot onder 't conduit van Jan van Campen na Guinea gedestineert/ door 't Canael te geleyden/ wijl d' Engelsen in Duyns en Wicht sterck vergaderende/ roemden dat te sullen beletten/ waer tegens men geduerich Advijs Booten hielt/ om van hare macht kondschap te hebben. Doch de wint meest west blijvende / hebben de voors. reyse moeten na Guinea staken. De Vicead. de Ruyter uyt 't Patria vertrocken / quam den 9 Junij te Cadix/ en soo voor Algiers/ af waeyende witte Vlaggen wierdt drie dagh en lang met de Mooren gehandelt/ onder dies den Fiscael Vyanen stervende/ is die daer te lande begraven/ doch uyt suspicie of de Mooren daer omtrent yets hadden willen onderstaen/ was 't graf twee daghen daer na geopent/ doch niet quaets bespeurende/ weder gedeckt: Dese Rovers wilden niets restitueren van 't geene sy de Nederlanders gedurende de Vrede hadden ontstoolen/ oock bleven sy halsterrich van niet te willen na-laten het visiteren der Schepen/ en selfs wilden sy de Nederl. Consul niet gaen laten/ ten ware met een recognitie van 37 Turcken/ die de Ruyter in stilte dede van lant halen/ noch 50 Christen Slaven verloste/ en den Oorlogh hun aenseyde: De Franse Vloot onder den Hertogh de Beaufort nam doe een Neerl. Scheepje de Kroon onder de Africaense Kust. Zy mosten niet vervaert voor de Pest zijn/ gelijck die van Malaga waren doen de Ruyter daer van Algiers quam / daer nochtans die van Alikanten en Valencia hem wel dorsden onthaelen / en tot aen de Grotta laten komen: d' Engelse onder Lawson maeckten doe te Cadix schoon / voorgevende sy souden wel haest Oorlogh met de Holl. Boterbackers hebben / waer na de Bootsgesellen van de Ruyters Vloot alsoo seer verlangden als ymand/ klagende over quade Neeringe/ en datse soo langh by naer als Oce-nieten op vreemde Kusten mosten swerven Ec. Als de sake doch soo mochte leggen was de Viceadm. Ruyter selfs genegen wijl d' occasie sich nu en dan presenteerde/ om de Vijanden van de Geun. Provincien te bespringhen / en om haere Ho. Mo. te water een Ruyters-dienst te doen.

De besmettelijcke Sieckte langs hoe meer tot Amsterdam verheffende/ is de Commercie daer door niet weynigh belet geworden / alle Potentaten verboden 't inkomen van alles wat uyt Hollandt quam: Selfs de Staten van Zeelant lieten een Placcaet af kundighen / Dat alle Smacken komende van Leyden, Haerlem, Utrecht, Amsterdam, met geladen Goederen, 40. daghen souden moeten legghen, om Practica te krijgen, ende hun soo lang in de Seyp mogen onthouden, sonder in Seelandt te mogen komen. De Staten van Hollandt en die van Utrecht hebben hier over ter Generaliteyt geprotesteert/ vertoonende d'onredelijckheyt / en onbehoorlijckheyt van dese Zeeuse proceduren/ te kennen gevende/ dat volgens d'Unie d'eene Provincie tegens d'andre also niet konde handelen / en dewijl sy samen en Geunieerde Provincien waren / behoorden sy malkander voor te staen / en noyt te verlaten / vermits doch 't houden van sulcke 40. dagen maer te meerder schrick aen alle vreemde Koningen en Potentaten soude geven/ &c. De Staten van Hollant/ &c. ontboden doe na den Hage uyt verscheyden Steden diversche van de aensienlijckste naest geleghene en experste Proffessoren ende Doctoren in de Medicijne/ omme soo veel Godt de Heere in menschen handen stelt / believt dat men doe/ en uytgewerckt werde / te raedtleven om te stuyten alle vordere besmettinge/ en 't heylsaem cureren der geinfecteerde: Het advis deser Geleerden was loffelijck / echter wiert hoe wel de Commercie een dappere krack kreegh/ gheen resolutie tot constrinctie van yemandt op dit subject genomen. Den 1. deser dede 't Hof Provinciael in 's Gravenhage af kundigen de ter Rolle gepronuncieerde Sententie van d'Heer Johan van Mortanje en zijne Complicien/ waer by/ Zijne Goederen werden verbeurt, ende soo men hem ten eeuwigen tijde in Verseeckeringe krijgt, sal hy werden onthooft, en 't Hooft op een staeck gestelt: Ende zijne Complicien d'een of d'ander tijt bekomende, sullen werden opgehangen. De Princesse van Vrieslant gelag doe te Honslaerdijck van een Jonge Princesse / die ghenaemt wierdt Sophia Wilhelmina, daer over ten doop stonden zijne Hoogheyt den Prince van Orangien en de Princesse Maria / mitsgaders eenige Gedeputeerdens uyt den naem van de Vorst en Vorstinne van Anhalt. Den Grave van Zinzendorf Keyserlijcke Gesant / nam dese maent afscheyt in den Hage/ werdende van hare Ho. Mo. beschoncken met een Goude keten en een Medalie daer aen. Voreel gedesigneerde Ambassadeur na Moscovia/ stont doe op sijn vertreck / mede nemende veele silvere Lampetten en Presenten soo in der Moscou om te vereeren en t'ontfangen gebruyckelijck is.

Op de Memorie van den Sweetzen Resident Appelboom / hebben haere Ho: Mo: geresolveert 't geene volcht:

Veneris den 15. Augusti, Anno 1664.

SYN ter Vergaderinge nochmaels voort gebracht de 2. distincte Memorien by de Hr. Appelboom, Resident van den Koning van Sweden, den 19. en 27, Juny lestleden aen haer Ho: Mo: en aen de Heeren der selver Gedeputeerden respectivelijck over-gelevert, versoeckende: Eerstelijck, dat de bewust Acte van elucidatie op het Elbingse Tractaet, implicerende verscheyden incongruiteyten, obsturiteyten, contradictien, en impossibiliteyten die d'onderlinghe vruntschap in veele deelen chocqueren, soude moghen werden in-getrocken, of geredresseert: Ten anderen dat haer Ho: Mo: souden gelieven te versorgen

sorgen de betalinge der subsidien by 't Tractaet van den Iaere 1640. beloost, gereguleert ende gemultipliceert na 't getal der Vyanden die daer door sijn Majest. sedert 't sluyten van 'tvoorss. Elbingse Tractaet is geaggresseert geweest: Ten derden, dat 'tbewuste veyl-gelt op d'Oosterse Waren en Baltise Commercie geheven wordende, ende sulcx 't Rijck Sweden meest konnende drucken, soude mogen werden af-ghestelt: Ten 4. dat eenmael eyntelijck goede en prompte expeditie, reparatie en satisfactie soude moghen werden ghedaen op de klachten by die van de Koninckl. Sweetse Africaense Comp. hier bevoorens meermalen in-gebracht teghens die van de West-Indise Comp. deser Landen: Ten 5. dat mede satisfactie soude mogen werden gegeven nopende de bewuste sake van Groot Iohan, op en jegens de Weduwe en Erfghenamen van wijlen Iacob Criwitz, in sijn leven Coopman tot Amsterdam: Ten 6. datte Sweetse Americaense Comp. soude mogen werden geredintegreert in sekere Sweetse Colonie, bewoont hebbende de Zuyt-Revier van Florida, in America, ende van waer de selve door die van de West-Indise Comp. deser Landen soude wesen verdreven. Waer op gedelibereert sijnde, is goet gevonden ende verstaen, den gem: Hr. Resident Appelboom op 't geene voorsz. is eerst in eene mondelinge Conferentie door de Heeren Brakel en andere haer H: Mo: Gedeput. tot de saken van Sweden, en vervolgens mede schriftelijcke antwoorde te gemoet gevoert sal werden: Op 't voorss. eerste poinct, dat haer Ho: Mo: beducht sijn, by so verre eenige nadere onderhandelinge over de voor-gen. elucidatien by der hant genomen wierden, dat daer door eenighe van sijn Majests. Bedienden en Ondersaten occasie soude werden genomen om haer onder pretext van dien van de precijse observantie eñ executie van 't Tractaet der voorss. Elucidatien in eenigen deele te dispenseren, selfs voor en al eer daer inne by onderlinge bewilliginge van beyde de contrahenten eenige veranderinge soude wesen ghemaeckt, dat haer Ho: Mo: oock geensints konnen vertrouwen in de voorsz. Elucidatie, die met groote circumspectie na langwijlige deliberatie sijn ter neder gestelt, eenige incongruiteyten of contradictien aen-ghewesen te sullen konnen werden, edoch datte selve niet tegenstaende om alle voldoens wille te vreden sijn (mits by den gem: Hr. Resident alvoorens uyt-gebracht wesende een Acte declaratoir van de hoogged. Koning sijn Meester, van dat sijne Majest. preciselijck sal besorgen dat 't voorss. Tractaet van Elucidatie by alle sijne Bedienden en Ondersaeten volkomentlijck en in allen deele geobserveert en nae-gekomen werde, ter tijde ende wijlen toe daer inne by onderling goet vinden en gemeene toe-stemminge van beyde de contrahenten eenige veranderinge gemaeckt soude mogen werden,) haer in te laten in een particuliere Conferentie mette gem: Hr. Resident, om uyt de selve t'ontfangen openinge van 't geene hoog-gem: sijne Majest. soude mogen oordeelen in 't voorss. Tractaet van Elucidatie tot beter onderhoudinge van d'onderlinge Vruntschap gealtereert te konnen werden, met versekeringe dat haer Ho: Mo: in de handelinge daer over vallende, metter daet sullen betoonen, dat sy genegen sijn sijne Majest. te gemoet te komen in al 't geene bevonden sal werden de reden ende billijckheydt conform te wesen: Op 't voorss. tweede poinct, dat haer Ho: Mo: niet sonder verwonderinge te vooren gekomen is, dat hoogstged. sijne Majest. eenige subsidien pretendeert uyt kracht van 't Tractaet van den Iare 1640. en de redintegratie van 't selve, door de consummatie van de bewuste Elbingse conventie daer op gevolcht, vermits haer Ho: Mo: aen d'een sijde niet konnen verwachten dat sijn Majest. en des selfs Ministers wetende wat sedert de voorsz. Tractaeten van de Iaren 1652. en 1659. en vervolgens gepasseert en voor gevallen is, eenige gedachten souden konnen hebben om van desen Staet subsidien te vorderen uyt den hoofde van eenige Oorlogen die sijn Majest. voor date van de voorsz. redintegratie souden mogen wesen over gekomen, ende dat haer H: M: aen d'ander sijde oock geen kennisse hebben dat de selve sijn Maj. door yemant met Oorlog aen-getast soude wesen, na datte voorss. redintegratie van 't gem: Tractaet van 't Iaer 1640. tot sijn perfectie is ge-

is gebracht, en sulcx na den Jare 1660. immers dat haer Ho. Mo: van sodanige aggressie van de sijde van Sweden egeene de minste communicatie is gegeven, gelijck in alle manieren volgens den uyt-gedruckten Text van 't voorsz. Tractaet hadde moeten geschieden, in cas eenige soodanige aggressie ware voor-gevallen, en dat men aen de sijde van Sweden geoordeelt soude hebben tot het pretenderen van eenige subsidien uyt krachte van dien bevoecht te wesen: Op 't voorsz. derde poinct, dat 't geallegeerde veylgelt by haer H:M: niet geheven wert particulierlijck op de Oosterse Waeren en de Baltize Commercie, maer wel op alle in-komende en uytgaende Waren en Coopmanschappen, 't sy van of na Oosten, Westen of eenige andere Quartieren van de Werelt, en dat het in alle manieren soo wel sijn Koninckl: Maj: als haer Ho: Mo: vry staet allerhande belastingen op de in-komende en uyt-gaende Goederen op te stellē, ook de belastingen jegenwoordig geheven wordende, na hun believen en welgevallen te verkoopen en te verswaren, mits daer omtrent observerende d'esgaliteyt tusschen wedersijts Ingesetenen, eñ den voet by de Tractaten gepresenteert by haer Ho: Mo, noyt in eenige deele gecontravenieert of te buyten gegaen hebben: Op 't voorsz. vierde poinct, dat haer Ho: Mog: haer bereyt houden oock hare Gedeputeerden volkome authorisatie ende last gegeven hebben om over de voorss. Africaense en Guineesse geschillen met sijne Majest. of des selfs geauthoriseerden in der minne te handelen en te sluyten: Op 't voorss. vijfde poinct, dat haer Ho: Mog: als noch bevonden en geoordeelt hebben ten aensien van de voorsz. oude saecke van Groot Johan egeene oock niet d'alderminste oorsake van klagen aen de sijde van Sweden overig te wesen, maer wel ter contrarie dat overvloedige stoffe is om dienthalven van deser sijde met goet recht over het gepasseerde merckelijck te doleren: Ende wat 't voorss. laetste poinct belangt, aengesien haer Ho: M: nader esclaircissement sullen van noden hebben omtrent de geallegeerde Indracht die door de Geoctroyeerde West-Indise Comp. deser Landen aen de Sweetse Natie ghedaen soude wesen in America, by de Zuyt-Rivier van Florida, of elders, dat dienvolgende de Memorie van de gem: Hr. Appelboom des gewagende, ghesonden sal worden aen de Præsidiale Kamer van de gem. West-Indise Comp. deser Landen, om haer Ho: Mo: daer op te laten toe-komen haerlieder bericht, ten eynde 't selve bericht in-gekomen, en alhier ter Vergaderinge gesien sijnde, dienthalven nader geresolveert moge werden, sulckx als na exigentie van saecken bevonden sal werden te behooren.

In Oostenrijck sach men langs hoe meer effecten in 't een en 't ander/ weynig passende op een Imperium/ en noch minder die soo een als den Turckse Keyser oorlogswijs op zijn lenden had: 't Frans secours nam kleyn benoegen aen den Keyser/ die sy wel sagen dat 2. mijlen buyten Weenen daer sy in battalie stonden/ hun quam besichtigen/ wanneer de Volontarissen zijn Majesteyt een half uer tegens rijdende/ tot by de troupen geleyde/ daer Monsr. Coligny te Paerde sittende en blijvende/ den Keyser met een laeg neer gebooghen eerbiedigheyt begroete/ in 't Latijn een kort compliment aen sijn Majesteyt maeckende/ daer op den Keyser (doch met geen satisfactie der Francoisen) in de selve Taele antwoorde: 't Was onder dies remarcabel/ dat de Francoisen achtende wat koeckjes by den Keyser te gastmael genoodigt/ echter noch 60. Franse Volontarissen met de Keyser na Laxenburgh reden/ en tracteren liesen/ behalvens Monsr. de Coligny/ di e't selve excuseerde/ onder pretext van by zijn Troupes te blijven; eenige hadden hier al bysondere speculatie op/ weyl den Keyzer toch niemant aen zijn Tafel admitteert/ dat Monsr. de Coligny als Generaels Persoon van zyn Maj. van Vranckrijck Militie/ aen geen an-

dere

dere Tafel 't respect van zijn Koning voldaen heeft geoordeelt. Het was den 14. July dat hare Ho: Mo: Minister te Weenen den Graef Nicolaes van Serijn uytte Naem van zijn Heeren en Meesters ging complimenteren; waer in den selven Grave so grooten behagen nam (als bewust van de oude en tegenwoordige constituatie en heldadigheyt der Batavize Republijke/ en wat manschap de Romeynen/ de Cesars/ en Castilien in haere Eeuwen daer aen ghevonden hebben) selfs ten respecte van haer Ho: Mo: / wijl den op-gem: Minister de daden van Serini/ (nu so beroemt in de Werelt) na eygenschap rememoreerde/ estimerende hem Hr. Grave voor onweergadeloos mits zijn dapperheyt: So antwoorde de Graef Nicolaes van Serijn daer op met een besadicht en modest wesen: Dat hy in sijn selven niet en kost vinden 't geene sodanige hoogwaerdigheyt meriteerden, en toch voornamentlijck van haer Ho: M: verdiende, maer dewijl en niet te min hare Ho: Mo: my dese eere aen doen, van so een gevoelen van mijn Persoon te dragen, so wensche ick niet alleen mijn Bloedt, maer oock alles wat in my is, en wat ick t' eenemael tot dienst en bescherminge van de gemeyne Christenheyt hebbe over te geven, en particulierlijck blijf ick ten dienst van hare Ho: Mo: my te besteden; dan 'tis mijn leet dat alle de Werelt soo veel van mijn gelooft en gevoelt, en dat echter de saken soo qualijck en niet na behooren en gaen, werdende toch so weynig uyt-gerecht, &c. Want den op-gem: Grave nu bedroeft over 't verlies van zijn Eylandt Serinswar/ en na 't Keyzerl. Hof gekomen om de stant van Croatien naecktelijck te vertoonen/ en was daer soo niet gesien als hy wel wenschte/ want gelijck 't in alle Princen Hoven gebeurt/ elck heeft zijn vyanden/ en hoe grooter Ampt/ eer en deugt/ hoe meerder nijdigheyt: Hy had daer over desen Brief geschreven eer hy te Weenen quam:

Copia van de Missive van Graef Nicolaes van Serijn, *over 't verlies van Serinswar, aen den secreten Raet tot Gratz.*

DE smartingen dwingen my uwe Exell. te kennen te geven dat mijne Vestinge Nieu Serijn, 'twelck van alles wel was voorsien, en noch in geenige deelen beschadigt, veel min Ondermijnt van den Vyant, alleen met den Sabel, soo voor de neus van ons gants Heyr-Leger is verovert: Dit is 't effect van 't soo lang aenkomende Secours: d' Hr. Gener. Montecuculi heeft niet een hant tot bescherminge van dese Fortresse aen gheboden, waer over ick geresolveert ben per posta tot den Keyzer te verreysen, om hem van alles te berichten, alhoewel ik so van de Ongarise Standen als van Montecuculi selfs versocht ben wat te willen blijven, als bewust dattet gantze Velt-Legher in de meeste confusie en vreese staet, om dan haer in ordre en aenmoediging te brengen, heb ick my terstont bevlijticht: U Exell. willen dit Keyserl. Maj. berichten, en dat geen macht, hoe groot sy oock sijn mocht, d' een of d' ander Fortresse kan behouden, indien men soo langher mette Wapenen handelen wil, moeten hier gantse Landen te gronde gaen: Ick onder des stel my aen 't Water de Mur, om de Vyant de vooghdye over die te onthouden, en geresolveert eer te sterven als van daer te wijcken.

Sackathurn den 8. July, Ao. 1664.

't Keyzerl. Leger lach onderwijl by Gothart/ Graef Souches naderde den Barkan/ een kleyn doch sterck Stedeken tusschen Gran en Nieuhuysel/ sont

met 'tlumferen van den dach eenige Troupen van Marfelt/Holsteyn/Brandenburg en Vergzies upt om 't velt van den Vyant te ontdecken/ sy quamen tot aen de Turckse Brugge/ daer sy wat op haer muts kregen/ also sy wat te ongeschickt aen quamen: Een ander party had beter geluk/sloegen een Convoy/ bekomende vael Cameelen en buyt: Maer de Turcken hier door wacker gemaekt/waren ten 9. uren smorgens al tydelijk in Batalie/sich in een voordeelige plaets stellende/ daer 'twater geen 10. stappē wijt was/op een onaenkomelijcke krommen hoeck/ invoegen sy soo stout waeren de Christenen selfs over 'twater met Ruyters en voetvolk te komen aen-tasten in desselfs posten/ te weten in 't midden/ zijnde 't Keyzerl. Leger selfs/ die ten rechter de Francoisenen ter lincker de Geallieerde Benden had/de Turcken vielen so dapper in/ dat 't Nassaus en Sundise Regimenten te Paert/ en Kielmanseg te voet/ mosten buygen/ook ettelijcke Rijcx troupen mits hare onkrijchs kunde gesavelt wierden / waer door de rest aen 't vluchten/ den Turcken een groot voordeel op de verbaes de Christenen dede winnen/ want 't Ruyters Smidis Regiment (hoewel den Oversten geschoten sijn debuoir dede) soo hielden sy gheen stant/ en 't Nassause Regiment te voet/ daer af den Grave doodt bleef / behalvens dat het vrij swack was/ wiert meest neder gehouwen: Flucks zijn daer op de frisse benden van Lacron/ Spar en Tassi te voet/ Laraine / Smidi en sommige der Rijckse gesellen te paerde tot ontset gekomen / droegen sich wel/ drijvende de Turcken tot aen 't water/ terwijl de eerste verstroyde weder goede tijt hadden sich te bequamen: Daer en tegens hadden d'ongelovige oock niet versuymt met al vrij meerder aental van hulp-benden als eerst den Christenē te bespringen/ die sy door dapper in-dringen dwongen een weynig te wijcken/ maer toen de Keyserse sagen datte Turcken nu alle kracht hadden in gespannen/ doen sijn oock alle de Franse en Geallieerde vechters den Christenen tot hulp gekomen/belettende het opwerpen van eenige gesvinde borstweeringē/ en af kaetsende de pijlen en stoute Asiaetse Ruyteren die over 't water noch al aenquamen de hare tot bystant: Aldus by na 2. uren om 't velt disputerende/ had het Christen Leger sich in forma van een halve maen gepreparcert/als/ 't Keysers voetvolck van Spick/Pio en Tasso/ en 3. regimenten te paert van Schepdaw/ Lotaringen en Rappach ter rechter sijde/ het Swabise Rijcksvoetvolck in 't midden/ en de Franse Ruyterije en voetknechten (die volgens de Missive van Generael Raymond Graef van Montecuculi aen den Keyser upt Gothard aen 't water de Raab/das ihrige wohl darbey gethan/) ter lincker sijde/ vielen also van alle zijden op de Turcken/die door der Christenen haer te onwederstanelijcke kracht/ hare gevatte poste niet alleen mosten verlaten/ maer alles wat niet haestigh over de Brug raeckte / of neder gehouwen of in 't water is versmoort: De Franse Benden deden hier krachtige dienst/hare wackerhyt onderstutte niet weynigh de lome aert der Duytsen / evenwel zijn de Marquisen de St. Aignan en Castelnovo en veel and'ze Volontarisen soo haer over al op 'tscherpste begaven/gesneuvelt: Van de Duytsen waren neven den Graef van Nassau oock den Graef van Trautmans dorf/ Graef Fugger en wel 200. Officieren gebleven: Maer van de Turckse sijde vielen mede de Bassa Ismael Giures/ Mahomed Bassa / Aga Bassa Albanesis / der Janitsaren

mitsaren Bassa/ den Testertar/ des grooten Vizirs Hofmeester en wel 6000. Janitzers/ nevens 4000. Asiatise en andre Turcken/ die over de Raab hadden geweest/ hoopende wijl de rivier doe seer kleyn was / daer poste te vatten/ maer alsoo den Donau en noch een watertje daer by vloeyt/ swol sy haest : De Turcken waren oock seer bedrogen met Balthezar del Gallo geboortigh uyt Valteline/ dese was voor 2 jaren geweest Capiteyn binnen Vesprin 'tgeen de Turcken doen overvielen/ en hem gevangen hielden/ sy siende dat hy een verstandigen baes was/ tracteerden hem van d'eene sijde vileyn/ en van d'andere kant beloofden sy hem vryheyt en staet wilde hy Turcks worden : Hy beriet hem met sommighe Christenen/ en liet sich besnijden / veynsende haer religie aen te nemen/ om te beter der Turckse dessëynen te doorsnuffelen / en by gelegentheyt soo weder tot de Christenen te keeren/ 't welck hy geluckigh den 29. passato volvoerde/ en wiert 's nachts voor Montecucoly gebracht/ seggende/ dat de Turcken 45000. koppen sterck waren/ nevens een treyn van 3000. soo jongens/ hoeren als boeven/ en voorts ontdeckten hy haere gestalte/ en dat zy geresolveert waren Souches en Montecucoly eer sy yets voor namen/ uyt het velt te slaen / wel bewust dat der Christene macht niet boven 30000. man en geseparéert in veele Natien en in geheel quaede posture was/ 'twelck alles in der daet waer was/ want de macht van Souches met d'andre gevoegt/ dienden geen uer langer getoeft te hebben / of de Turcken waren meester gebleven aen de Brug van Gran/ door hare alree opgeworpen fortificatien/ waer mede sy in Styrmarck/ Croatien/ en tot in Bayeren souden gheloopen / en Italien van Duytslant afgescheurt gehad hebben / en by winst van den slagh gheheel Oostenrijck/ Moravië/ Silesien en Bohemen voor haer hebben open gestaen/ dan God belette dat groote onheyl voor Christenrijck/ en gaf dat de Turcken 't lant en de slach verlooren/ als kevers en onkruyt in 't water storte/ en op sijn Faraos verdroncken / sulcks datte Raab wel 8. daghen met doode menschen en bloet dat geweldigh stonck/ stroomde : Den buyt der Francoisen waren 55 Vendels / die den Keyser gepresenteert / haer geschoncken / en eenelijcke naer Parijs gesonden sijn/ bedragende 120 stucks met die de Duytsen wiens voetvolck hier slecht vocht/ kregen/ eenige waren met fraenje en geborduert/ dese neffens meenigte Herpaucken/ 17. Canons / oock des Vizirs Standaert en Tent en kostelijcke Sabel te Weenen in gebracht/ ten triumfe opgehangen/ en den Psalm U Godt loven wy/ in alle Kercken gesongen/ want dit vechten had den 1. Augusti 's uchtens ten 9. uren aenvang / en eyndigde savonts ten vijff uren/ om de vroomheyt der geener soo hier bleven/ zijn te Colen en elders gebeden voor hare zielen gedaen : Coligni en Fuellard gequetst/ hebben hier een onsterffelijcke naem verkregen / wandt de gevange Turcken kreghen sy veel/ en van 3000. veroverde Turckse Paerden/ also die geveylt wierden/ hebben sy de fraeyste gekocht en na Vranckrijck gesonden/ de Duytsen lieber 'tgelt hebbende : Men vont hoewel de Raab 12. voeten diep was noch in de selve drijven den Spahiter Bassa/ opperste van hare Ruyterÿ/ Silitlar Aga/ den opper Commissaris/ Corazia Beeg Quartiermr. generael / die gequetst storf/ en de Boeren trocken soo veel braef geweer/ Spaens/ Frans en Turckx gelt/ dat sy des onkundig dat om de helft in Rijcx munt gevende/ datter waren die

300. Rijcxdalers kregen. Hier na is Barkan en de Brug geruyneert en verbrant geworden door de Souches, 't Slot op een Berg gelegen / en dat 160. jaren in handen der Turcken was geweest/ nam hy in/ dat besettende met sijn volck: Al dese tegenspoeden verbaesde niet alleen den Grooten Visir, die van d'ander sijde des Donaus desen slagh en 't verslaen der Turcken had gesien/ wanneer hy met zijn Banier hun te hulp wilde / doch by sijn raedt erhouden/ echter den eerst over de Brug vluchtende Bassa terstont liet sabelen / maer te Constantinopolen was den Keyser en den geheelen Divan dapper ontstelt/ te meer op dien selven tyt aldaer was ghebracht een dreyghement Brief van den Coninq van Persien aen den Turckschen Keyser/ luydende als volgt:

NAdien dat wy Schach Sesi, Monarch van Persen, hadden vernomen dat ghy Achmet de 2. deses Naems, Turckze Soldaen, u hebt onderwonden onse aen u af-gesonden Chan Ardevil, die u den bloedighen Sabel heeft over-ghelevert, met uwe handen neder te Sabelen, brekende alsoo 't Recht aller Volckeren, daer over wy ons seer ontset hebben, en sulcx in den begin niet konnen geloven, maer vermits onse Gesanten van alle Oorten soodanige moort confirmeren, soo seggen wy nochmael door dese Brief den Soldaen Achmet aen (gelijck aen alle Plaetsen van ons Koninckrijck hebben laten af-kondigen,) dat wy u met 3. mael 100000. man willen overvallen, u vermielen, en soo wy u machtigh worden konnen, levendigh schenden, souten, en daer na de wilde Dieren, op datse u verslinden, over geven, en voor werpen: En op dat onse macht des te grooter soude zyn, hebben wy 100000. Indianen in dienst aen-genomen: En also ons mede bericht wort dat den Duytzen Keyzer met veele Christen-Prinçen teghens u op-geseten zijn, daer by oock de Venetianen, die dit Jaer u Zee-macht totaliter hebben geruyneert, also hebben wy die in onse Rijcken woonende Christenen die daer veel duyzent, duyzent zyn, mede geoorlost de Wapenen aen te grijpen, na 't Beloofde Lant te trecken, en daer haer heyl te versoecken, of zy de Stadt Ierusalem uyt dijne bloedige handen konden verlossen: En of ghy al schoon pocht op uwe macht, en op uwe groote Stadt Constantinopolen, die gy de Christenen verraderlijck af naemt, soo weet doch, dat wy u also beangstigen u ilen, dat als gy Mahomet aenroept, gy voor Constantinopol niet een Otaka of Harten Hutlein sult geven: Ten zy ons om Landt noch Lieden (wy hebben die selfs genoeg) dat te doen u met Krijgsmacht bespringen, maer om u tyrannye en hoogmoet te straffen, en om uwe Goederen dijn Slaven uyt te deelen, waer na gy u sult hebben te richten. Gegeven in onse Coningl. Residentie Stadt Ispahan.

Men begost stracks gedachten tot Vrede met den Duytsche Keyser te krijgen/ apprehenderende dat Vranckrijck en anderen soo den Oorlogh quam te dueren/ by geen eene Battalie souden blijven / maer verder trachten om door Conquesten niet den Keyser maer wel hun selfs van Ongarijen/ Sevenbergen en Poolen te dienen en soo doenelijck of meester of mignon / en een krachtige Buynmair door Turckijen te worden: Dus vangt men aen de pols te tasten

van

des Duytsen Keysers Ministers/ dan geheel secretelijck. Graef Souches is doe om sijn victorien te Lewens/ aen de Raab en te Barakan van de Keyser met een swaere gouden Keten en zijn Majesteyts medalie daer aen vereert. Tot Erfort bleef d'onrust noch al smoken / een Major Sleichsteyn met sommige rumoermakers aenspannende / wiert neffens andre op 't Raethuys gevoert/ gekerckert/ en verworpen de 2000. gl. die hy voor rantson presenteerde/ Burgermr. Silverslags Soon beschuldigt veel quaet gestickt te hebben/ is mede verseckert. Drie mijl van Christiaenstat wiert doe een Dochtertje geboren met twee Hoofden/ een wonderlijck groot backhuys/ en een vleesschen darm om 't hooft als gevlochten hair/ 2. Borsten/ 4. Armen/ 1. buyck/ twee voeten/ leefde maer 2. dagen/ en wiert 's nachts begraven. Buyten Dansvijck quamen de Pooltjes op Schotlant wundt breecken/ schoten een Meysje doot/ en inquartierde met gewelt: Aen de groene Poort daer de Comedianten speelde/ ontstont een brant/ alwaer meest alle hun lichtvaerdige papieren en kleeren in asse transformeerde/ sonder dat haer Theatrum schade leedt. Op d'Examinatien aen Dr. Otto Sperling/ van gequetste Majest. verwonnen/ wiert hy ter doot gevonnist/ sijn brieven die men dagelijcks ontcijfferde/ waren vervult met soo veele notoire injurien tegens de Deense Majesteyt/ dat hy onwaerdigh wiert geacht pardon te hebben. Op den Lant-dagh tot Cleef consenteerden doe den Adel op 't versoeck van zijn Doorl. van Brandenburg boven de 10000. noch 50000. Rijcxdaelers voor 't loopende jaer/ datmen met Schoorsteen gelt soude inwilgen: d'Ingeseten hier over onvernoegt/ seyden: Den Adel hout sich vry van dien last, en gelijck Six cincq soo geven sy niet. Eenighe protesteerden/ spraken van andre protectie/ en dattet onbevoegt was datten Adel hare Mede-stenden tegens wil en Privilegen alsoo souden beswaren.

Des Paus Legaet Gigi op 't eynde van Juny in Vranckrijck gekomen/ was door ordre van d'Allerchristel. Coning over al Princelijck verwellkomt: Hy bleef sommige dagen te Nemours/ daer hem Monsr. de Lion (doch incognito) uyt 's Konings naem salueerden: Den 3. Julij was hy getracteert van Madame de Montausier/ Gouvernante van den Dolphijn/ en hy sliep in 't root Huys op den Weg van Fonteynebleu/ 's avonts tot Bois de Vincennes arriverende/ daer hy bleef tot zijn rijcke Carosse en andre equipagie soude gereet zijn. Onderwijl betoonde hy sich soo in manieren als anders te zijn een mignon van Vranckrijck/ en hoewaer hy [illegible] seer wel, hoewel genige voor-wenden/ dat als hy van Romen vertrock/ en den Paus hem na gewoonte 't Kruys en de Benedictie gaf/ sy beyde of door alteratie of yets anders tranen lieten/ te meer/ een onweder en blixem doemaels op 't Hof daverden/ daer over de Romeynen uytgaven/ dat selfs den Hemel over der Christenen onlust t'onvreden was; echter hy bracht na alle onthael die hem by den Koning/ Koningin en den Dolfijn wierde gedaen/ tot presenten mede:

Een Rijcke Carosse met 8. schoone Paerden: 16. Napelse wackere Paerden: Het Model van een Put die tot Romen staet, gheheel van Gout: Ses Arckebusen van een rare inventie: 12000. pont aen diverse Poeyers, Confituren, Muscus, en andre diergelijcke Reuck-cieraden: 12. gheheele Lichaemen van Martelaers: 12. Kisten met H: Reliquia: 12. Koffertjes met Ringen, Braseletten en Medallien: 12. Koffertjes met Chineesse en andre Indiaense rariteyten: 15. Goude Ketenen, aen yder van de selve hong een Medalie van den Paus in Gout.

Te

Te Parijs wiert hy oock treffelijck onthaelt / werdende 't kruys voor hem gedragen: Den Coning onder 't midden van alle Princen en Pairs / Nam satisfactie over d'ootmoedigheyd van den Paus: Hoewel de sinceriteyt meest in Presenten en Complimenten bestonden: Hy hadde de eer dat als hy tot den Coningh sonde in gaen/ dat 't goude Kruys soo lang voor hem gedragen / voor de Deur bleef staen/ en hy na soo een poosje ghewacht te hebben / † binnen quam/ met een suyte van kostelijcke maets/ blinckende van goude en gesteenten/ immers geen vis schubben gelijckende/ hoe wel ten schoonsten ghenomen/ sy niet meer als St. Pieters nasaets knechts lackayen en pagies mochten pretenderen te wesen/ daer haer aller Patroon maer een arme Visser was: Den Coningh gekleet met een onwaerdeerlijck Kleet/ Bandelier en ghesteenten / trat 3. à 4. treden uyt/ en ontfing de Legaet/ hem leydende na zijn stoel van staet/ aldaer zijn Majesteyts Broeder/ Turenne en andre present waeren/ den Coning sat eerst/ den Legaet een weynich van daer / latende als een place d'honneur tusschẽ beyden sekere spacie/ en noch bloot shoofts zijnde/ laste hem den Coning te decken/ waer na hy met soo een verheven stem sprack/ dat alle de Pairs hem wel konden verstaen: Hy complimenteerde en 't behaegden den Koning seer wel/ maer de Franse Geestelijckheyt morden/ want de Bisschoppen wilden niets aen d'Italiaense Episcopi in de habijten cederen / alhoewel hun den Koning sulcks geboden had/ sy vergaerden Saterdaegs te vooren expres by den Bisschop van Montauban/ die sy authoriseerden tot den Coning te gaen/ en hem te bidden dat men haer toch die onwaerdigheydt niet en wilde aen doen/ dan het was ydel/ alsoo hy in zijn bootschap tot verachting der Italiaense Prelaten sprack/ 't geen den Coning ongeern hoorde/ te meer hy door den Legaet die van 't besluydt der Franse Bisschoppen bewust / met een expressen Courier met een Verbael gheinformeert was hoedanigh de laeste Legaeten waren ontfangen geweest/ speciael Barberijn/ dat d'Italiaense Bisschoppen altoos voor de Franse hadden gegaen/ en noch gehouden waren sulcs te doen: Dese Legaet had een ghedruckte Volmacht die hem bynaer absolupt meester maeckte soo in 't weerelt als geestelijcke/ bestaende in 52. Articulen/ dan alsoo die by 't Parlament niet en was geverefieert als met dese clausule/ Voor so veel als het niet en strijt met de vrijheyd der Franse Kercke, daer van, en van anders niet sal hy sich mogen dienen: Evenwel toen hy den 19. deser te Parijs in quam/ hebben geene uytgesondert/ alle geestelijcken hem met kruyssen/ vanen/ reliquia en gebeden met Processen by gewoont/ Lelien/ fulp en zyde was sijn hemel en aerde/ in't inrijden

† Men sach te Fonteynebleu hier op een Pasquil: Cardinalis Romanus Jovis Capitolini ex Fratre Nepos, & Legatus à latere, (ne dicam ligatus) appulit hic. præteribo die Lunæ: Subsequenti die veniam publice petijt, quam antehac alij congreges fatuis impetiebantur. O versas rerum vices !, la poure croix d' Or, qu'un Prelat portoit deuant son Eminence, lors qu'il alloit faire ses soumissions, est demeuré auec celuy qui la portoit dans l' Antichambre de l' Audiance, deuant la porte: Ce qui est fort remarcable: Il a 12. Pagies & 40. Estaffiers & quatre Trompettes, dont la Livré est fort leste, leurs pourpoints sont demie toile d'Or, & leurs Casacques doubblées d'une toile d'Or, & chanree des passements d'Or: En imitatores Christi & Sancti Petri. VALE.

inrijden der straet St. Antonio (want hy sat te paert tusschen den Duc en de Prins rijdende met een Cardinaels hoet op) begost hy so onder den Hemel te haranguerен / Wijwater / gekapte met ick weet niet wat / wierden onder de gemeente / 't welck den Legaet besloot met zijn Benedictie / doende Af-laeten voor 't volck publiceren / trat in zijn Carotse / keerende nae zijn Logement het Pallais van Maserijn / verselschapt van zijn eygen gevolge in 170. Persoonen / en 47. Cardinalen op Muylen rijdende met lange Mantels / en Hoeden onder met groen fluweel: De volgende dagé ging hy al de Grooten besoeken / die hem verwellekomt hadden / besocht oock veele Dames / van die tijt af sich haestende om met korte dagreysens na Roomen te keeren / vermits seekeren Bernardin die seer wel by den Paus stont, door desen Legaet van daer den voet dwars gheset, doch nu zedert d'absentie des Legaets weder ingedrongen, hem wel licht een quaden treck mochte speelen. Hy nam in 't begin van Augusti afscheyt van den Coning / die hem tot adieu soo kostelijck tracteerde als opt aen eenige Legaet is geschiet: De Coningin gaf hem maer een Collation in root vergulde korfjes / waer van yeder korfje 7000. francken koste: Den Koning vereerde hem met een Kruys van Dyamanten 50000. gl. waerdigh / en een twee zijne Neven elck een Rapier van 20000. gl. / en aen sijn Secretaris een Boot van Diamanten van 6000. gul: Noch voor den Legaet 6. heerlijcke Schilderyen / en over al de presentie des Conings in veele bedenckelijcke vermaecklijckheden / oock d' Abdije van Becq met 60000. ponden rente / die den Coning hem gaf om den Paus te obligeren, / aen wien om 't Franse Hof te smaeckelijcker te maecken / men toe liet de Bisdommen van Mets / Coul en Verdun / &c. Hy toogh uyt Parijs door Avignon om daer met 's Conings last possessie te nemen. Men liet de Franse Kardinalen onderwijle disputeren / Of den Bisschop van Sens of die van Parijs ghelijck hadden, of den Legaet al die aengedane eer billyck toe quam: En of Monsr. die syn benoegen van Roomen niet en had gehad terwijl hy daer was geweest, den Legaet behoorden de rechter sijde te geven, waren insgelijcx consideratien, dewijl Ao. 1626. den Cardinal Barberijn in zijn Legacie na Spangen van des Conings Broeder de hooger hant niet en hadde, maer dat hy selfs den Cardinal Infant aen zijn rechter handt stelde, alleen maer, om dat die voor hem was Cardinael geworden: Doch wijl hy nu weg was / bleef het by weereltse speculatien. Den Cardinael de Rets was mede na Romen gedestineert / om daer wegens Vranckrijck als Minister te resideren / het was al in Junij als hy te Fontainebleu oorlof van den Coning nam / die hem onder andre in substantie dese geestige woorden toe-voegden: Wy beyde zijn seer eerlijcke Lieden om also te blijven gelijck als wy nu zijn: Gy om uwe Talente die ghy besit, niet te besteeden: En Ick, dat ick my niet en diene van U; Men soude geen braver Theatrum konnen vinden om uwe treffelijcke eygenschappen te vertoonen, als, dat ick u nu begeere voor mijn Extraordi. Ambassadeur te senden, ende onder u laten sal de gheheele directie van de sake van Italien, met ordre, dat gy de selve eerlijken sult in stant houden: Gaet na Parijs u haesten, en wacht 't nieus van my. Pater Gasuin Nichel Gener ael der Jesuyten out 82. jaren / storf te Romen / in wiens plaets dien selven dach Pat. Giov. Oliva die plaets in nam / al twee jaer voor heen om de swackheyt van G. Nichel door een Brief van den Paus daer toe verkooren. Te Tistavere een jong Karel versprooken met een Vrijster te trouwen / wiert door qua tusschenpraet 't Huwelijck om gestooten / een an-

der onderwijl bepraet de Vrijster/ 't wert accoort/ en sy zijn eens / maer desen 's nachts van sijn Bruyd na huys gaende/ soo hy 's anderdaeghs meenden te trouwen/ wiert op straet van den eersten Vrijer opgepast / en met een Rapier doot gesteken dat hy niet een woort meer sprack. Den Prelaet Salvetti een groot liefhebber van musijck/ storf op die tijt geneuchlijcker binnen Roomen/ want soo ras hy voelde dat hem de doot naeckte/ liet hy een Cymbalist en drie Speel-lien voor sijn bedde komen/ die daer soo lang hebben opgestreecken/ tot dat hy onder sang en snaren als in slaep zijn geest heeft gegeven. Een Sergeant te Romen op een jonge Hoer versot/ Agniet van de Wonderwercken genoemt / siende haer tot zijn devotie niet te konnen krijghen / heeft hy uyt spijt ghetracht haer alier weghen t' affronteren / maer sy dat niet konnende lyden/ haelt eenige Franse Cavaliers tot haer Serviteurs aen / en begeeft haer onder des selfs protectie: Op sekeren Avont vrij laet met dese Francoisen in de Carotse rijdende/ is den Italiaense Sergeant met zijn volck ghekomen/ den ged. Agniet dwingende uyt de Carots in seker huys daer by te gaen/ de Francoisen te swack/ mosten dit protesterende lyden / maer quamen terstondt van alle kanten gewapent derwaert: Terwijl was den Sergeant by den Gouver. D. Mario wesen klagen/ dan hy moest Agniet strack los laeten/ en hy wierde afgeset/ alsoo den Franse Gesant dit affront soo hoog op nam/ dat indien geen remedie ware by ghebracht geweest / dit een alsoo eygen saeck soude hebben geworden als die van de Corsi / en dat om de wille van een Hoer. Binnen Venetien quam doe van Duc de Savoyen een Gesant om te resideren / maer alsoo hy voor sijn Logement hadde opgehangen zijn Meesters Wapen / ende daer in laten schilderen 't Wapen van 't Coningrijck Cyprus / was de Raedt van Venetien soo ontstelt/ wijl dit doen tegens 't laeste Verdrach street/ dat sy den Savoyse Gesant d'Intrede daer binnen hebben doen verbieden.

De Ouy & Non, vient toute Question.

In Yrlandt te Trim 20. mijltjes van Dublin was jong zijnde student/ nu bejaert/ aldaer weder gekeert Cornelius ô Donnel/ al vroeg en voor zijn vertreck na Italien om zijn groot vernuft tot Prior van Trim verkoren: Hy bevont waer te zijn aen de overdadicheyt der Prelaten en Cardinalen/ 't oude spreeckwoort daer de Turcken selfs om lachen/ Hoe naerder Roomen, hoe quaeder Christen, als hy Italien en haere gepretendeerde geestelijcken wandel doorsnuffelde: Den 24. Augusti wiert in St. Pieters Kerck te Trim/ versakende d'Idolatria des Paus / alle menschelijcke insettingen tegens Gods Woort/ hy tot een Litmaet der Gereform. Gemeente aen ghenomen / na den Godes dienst de volgende/ en noch wel de helfte meer woorden sprekende/ ons te lang/ echter gesont/ breke met een verkortinge zijns seggens af/ beginnende:

GOede Vrienden siet my nu aen voor een die met de Roomse Kerck differeert, reden zijn, om hier te Trim liever als elders de oorsaken van dien te verhalen, is, wijl ick hier als 't eminenste deses Coningrijck tot Prior ben gestelt gheweest: Nu weet ghy myn voorige professie, leven en gemeenschap met de Roomse, ende ick was Dominicaner Monick, daer ick 20. Iaren lang in volharde, mijn opvoedinghe meest in vremde Landen synde, als te Roomen, Napels, etc. zijnde nu onlangs in dit myn Vaderlant Yrlant weder

met

met respect gekeert en ontfangen. Grootsheyt noch eergierigheyt hebben my dese wisselinge niet doen doen, want groote dingen beloof ick my niet, ten waer ick in mijn eerste loop gecontinueert had: Noch oock dat ick't doe om ongetoomder te leven, wijl myne eerste ommegang ongebondender als dese is geweest, 'ksegh niet dattet ordre, maer wel het gebruyck van de Roomse Geestelycken is in 't generael ruymschoots te leven, en ontken oock niet datse somwijlen werden gestraft: Doch al dit niet, maer de sorge myner zaligheyt daer Ambitie en ongebondentheydt voor moeten wijcken, heeft my alleen aen ghedrongen. Hier over heb ick lang in my een strijt gehad, selfs somwyl in pericule van myn Persoon terwijl ick te Napels was, om dat ick my wat te ver expresserende, soedanige jalousie veroorsaeckte, datse my souden op ghebracht hebben voor d'Inquisitie, had ick my niet tijdelyck daer tegen voorsien: En nam zedert voor na noch vele hunner temptatien die 'k met een swygende conscientie bejegende, dus ontrust, na myn geboorte zuyl (daer ick nu ben) te keeren, ontfangende 'tvoorss. voordeel my hier geoffereert: Dan Godt lof my hier in een plaets van meerder vryheyt siende, en versterckt van de waerheyd selfs, so heb ick met Godes gracie wijl ick nu volle gelegentheyt hadde, de fondamenten van myn heylsame omkeeringe, met dese woorden willen te kennen geven:

Eer ick begin/ siende nu alle monden open tegens my/ sommige boosaerdich/ andere over wreet om my met schandale te doen verflouwen door alsulcke qua geruchten als men loopt hooren: Doch al lyde ick dit/ 's en bent alleen niet/ en vertrou hem die my met zegening belooft/ (Matth. 5. v. 11. Gy zyt gezegent segt Christus/ als elck een om mijnent wille u veracht/ vervolgt/ en alle manieren van quaet valschelyck van u segt:) Wat dan yder segt wat ick nu zy of geweest ben/ ick sal door Gods genade/ in mijne wandelinge my door schandale verhoeden/ noch om aen die Kerck daer ick my nu toe begeve/ eenige reproche te doen/ hopende t'zijner tyt der spotters monden te stoppen tot hare schande.

1. Een der consideratien is (soo ick bespeur) d'ongelimiteerde en practiserende macht vande Paus/ tot toe-latinge van bloetschandige Huwelycken/ selfs in den naesten grade van Maegschap/ werdende sulck een consent verkregen om gelt dat den Oom mach sijn Nichte trouwen/ indien niet een Broeder sijn Suster: Dit vind ick in Gods woort contrarie met expresse termen/ en dat geen sterfflijck mensch noch Schepsel kan dispenseren mette Goddelijcke Wet van dien Opperstein Heer/ ick kan't niet begrypen/ want 'kversta wel/ dat van een Wet die wy kennen/ 'tselve een Acte van Prerogativen is/ en die van een Over-Heer aen een Onderdaen wert geuseert: Maer hoe toch sal de macht van de Paus op aerden soo veel grooter zijn/ dat hy als hy wil/ hy tegens zijn Overheers Wetten goddeloosheden om gelt en staet toe laete/ die sijn Heer en Meester soo strickten absoluyt heeft verboden?

2. Vorders gaende/ kan ick niet bevatten 'tgeen my als een Artijckel des geloofs noodig was/ dat in de consacrering der Hostie in de geheele Eucharistie/ na 't pronuncieren der woorden (want dit is myn Lichaem) de eygenschap van Broot en Wijn daer mede ophouden/ als of daer door een reele transsubstantiatie ware gemaeckt van 't natuyrlijcke Lichaem en Bloet Christi/ gelijck hy van de gezegende Maget Maria/ sijn Moeder is gebooren/ en daer na aen 't Kruys geoffert/ en lestelijck/ als geheel onbescheyden of dat Broot in Christo gants ware geweest/ waer 't oock bedient wiert/ ja te gelijck in 100 duysent plaetsen soo wijt van malkander: En dan noch/ dattet Broot alleen sonder den Beker genoech sy/ en begrepen in malkander/ welck Broot aen de gemeente te geven sonder den Beker/ genoech is/ en datmen de geheyligde Hostie moet aenbidden of Christus self daer was/ en mette selve Godtsdienst en devotie omhelsen by haer genoemt Latreia. Dits 'tgeen my in dit Sacrament tegens strijt.

3. Kan oock niet begrijpen dat na de doot een tijt van verbetering is/ wijl hier in 't leven al 'twerck lecht/ 't ander is contrarie de H. Schriftuyre. 4. Dat den staut der zielen die men in den Hemel vertrout te zijn/ in een suyverende Helle of Vagevier sekere tijt verblijven/ is my onaennemelijck/ en recht geinventeert tegens de H. Schriftuyre/ dewijl Joh. in Apoc. 14. 13. segt: Ick hoorde een stemme uyt den Hemel/ seggende tot my/ schrijft: Zalich zijn de rechtvaerdige die in den Heere sterven van nu voortaen; Ja segt den Geest/ sy rusten van haren arbeyt/ ende hare wercken volgen haer naer. Aldus Godes Geest getuygende/ soo en gelooft ick geene andere contrarie Geesten/ want in Gods seker woort is de versierde pijnbanck 't Vagevier niet/ of dat de sonden door vuyr of yet anders vergeven wert/ dan alleen 't Bloet Jesu Christi/ dat ons suyvert van alle sonden. 't Vagevier is my gants suspect/ dewijl ment ontpydlijck eerst om gelt/ dan door Aflaten en Missen in stant houden wil/ en meyne dattet anders niet dan een Politicke streeck is tot grootmakinge des Paus/ om soo wel in 't Vagevier als op Aerden te regeeren/ en aldus yders Intrest aen de sijne te knoopen/ om te eerder uyt die gepretendeerde Pijn en Tormenten te geraken.

Dus eyndigende/ keerde hy sich na den Oversten (Bisschop) van Meat/ en

zijn dwalingen versaeckt hebbende/ op zijn knien / versocht in de Gereformt. Kerck te werden aengenomen/ en te communiceren / bad om zijn gebed en zegening in dese omkeeringe / en leyde syn Patent van 't Priorschap neffens de Bisschop neder/ met een Geschrift byna van eene inhout als de bovenstaende woorden/ van hem onderteckent: Het was Sondach na de Predikatie / en de Kerck vol menschen: Hy wiert blydelijck aengenomen / wijl men hoopte dat hy een Voorganger der Heren (die meest bitter hart Rooms zijn) om haer tot beter kennisse van Gods bevelen en H. Woort te leyden/ soude wesen.

SEPTEMBER 1664.

IN de Collegiale Kerck te Beverley in Engelant sekere Weduwe onder die Parochie woonende/ om te begraven voor haer een Graf geopent wordende/ vondt men op die plaets een steene overwelf de Kelder / en in de selve twee Kistjes van Ley-steen t'saem geleemt / in d'eene lagen menschje doots beenen/ en d'ander had wat stof of Asse in/ een Cruys met sommige Coralen / en met oude Letteren dese navolgende woorden in 't Latyn: Anno 1188. in de Maendt van September 's nachts voor St. Matthei d'Apostels H. dagh, verbrande dese Kercke: Ende Anno 1197. daer na in Maert heeft men gesocht na de Reliquien van St. Jan, wiens Beenderen gevonden zijn in 't ooster deel des Graf, en weder alhier begraven met de ghevonden stof en Aerde de samen leggende Beenderen. Een arme Visser ontdeckte doe in Nordfolck by Cromer een Fonteyn aen zee/ welck water tegens de klippen slaende/ de Bron met sant verduldе als 't vloet was/ maer eb zijnde/ ontsprong 't soete water wel 10 a 12 roeden van de klip / soo lieflijck als 't Tunbridge water in diverse plaetsen uytloopende/ waer na by sich oock een koper mijne ondeckte/ daer omtrent voor podegrateuse / grauveel en aquaticque Lien met heyl uyt de grebben en kuyltjes daer 't in staen bleef/ gedroncken/ meer toeloop quam als om botteille/ coffi of succuladen. Men sach doe te London aen St. Paulus Kerck 't kleyn Visje Remora/ 't geen men segt een schip in See zeylende / seer belet. De Arbeyders in de Sout-mijnen te Gmunde in Duytslant wierdẽ dagelijcks soo getormenteert/ dat alsoo een van de Knapen was doot gebleven/ niemant meer daer dorf de in gaen/ want tweemael 10. Knechten daer in geweest zijnde/ wierden sy alle lustich afgerost en gequetst: Als men 15 of 1600 treden daer in komt/ komt een Windt met een blaeuwe damp / die stracks de kleederen aen tast en verbrant/ slimmer als Vuyr/ veele 't hair en Baert verbrandende/ syn hare Hoofden en Lichamen seer geswollen / en den stanck die sy daer mede uyt brachten/ was tot versmachtens toe benout/ en die bleef hun lang by/ oock waren de geswellen niet te verdrijven / groote pijn daer van lijdende: De oude gelijck oock dese Lien oordeelden wijl dit buyten haer begrip is/ datter nootsakelycke boose geesten mosten woonen / want dese impressie hebben meest alle Berg-werckers/ door hooren seggen van hare voor-ouders al van over veel hondert Jaren: Den Sout-Amptman kan hier geen Volck krijgen/ dan op conditie/ van doot of verminckt wordende/ haer met Wijf en Kinderen 't leven lang te sullen onderhouden: Den Berghmeester een Man

van 80. Jaren / hebbende ſeer lang Hayr / en een Baert van een Elle langh/ ging eens met 4. en eens met 8. knaepen daer binnen / ervoer 't ſelve al mede/ ſoo dat zijn Hayr en ſchoone Baert gants verbrande : Deſen Berg de rijckſte Sout-Berg in 't Rijck/ en begonnen onder de Regeeringe van den huydigen Keyſer/ had daer van den naem van Leopoldus Berg / nu geloof de men dat den Duyvel daer in ſpoockte / immers 't ſtil ſtaen der voorſ. Sout-groeven wierde gereeckent op een Millioen ſchade. Eenen Joſeph Locadelli op de grenſen van Italien in Duytſlant tuys hoorende / quam deſe dagen te Madrid in Spangien/ daer hy aen 't Hoff een voorſtel dede/ om door ſeker Ploeg-Inſtrument daer toe by hem uytgevonden / onghemeen meerdere quantiteyt van alle Zaet te doen voortkomen/ als ordinaris plach te geſchieden / en verſocht daer af by den Coninck ſpeciale Privilege/ 't welck hem zijn Majeſteyt vergunt heeft/ na dat alvooren een proeve van ſijn voorſtel gegeven had/ſijnde bevonden/ dat hy op verſcheyden plaetſen omtrent Madril/ en ſelfs in Buon Retiro met zijn Inventie op ſommige plaetſen twee/ en op ſommige 3 deelen heeft in geſamelt/ daer den Huysman op de ſelve tijt van het aenleggende lant maer een deel getrocken heeft : Hem wiert geconſenteert/ van yder ſo een Inſtrument dat in de Cathol. Conings Landen ſou gebruyckt worden / te mogen in vorderen 3. ſtucken van achten/ en indien 4./ aen den Fiſcus een vijf de te moeten geven/ alles op hooge boete : 't Schijnt dat dit Inſtrument 't zaet met meerder bequaemheyt in d'Aerde weet te verbergen/ en waer na de Boeren in andre geweſten om 't profijt beginnen onderſoeck te doen.

De waterige Zee [het Element daer Godt de eerſte booſe Wereldt mede verdelgde/] wiert in deſe tijt al te veel getroubleert door gierighe Menſchen/ want/ niemant met 't zijne vernoegt/ wierden Landen en ſchepen gerooſt/ en ſulcks dede d'een genoemde Chriſten aen d'ander/ Engelant om hare deſſeyns uyt te voeren/ equipeerden ſterck/ en kregen reed een partije van deſe Vloot :

Lijſte van d'Engelſe Vloot, Anno 1664.

Eerſte Rey :	
Souverayn	700 man 100 ſtuc.
Prince/	600 m. 80 ſt.
Royale Charles/	550 m. 80 ſt/
Royale James/	500 m. 70 ſt
Tweede Rey :	
London/	400 m. 64 ſt.
Henry/	380 m. 64 ſt
Triumph/	350 m. 64 ſt.
Swiſtſure/	340 m. 60 ſt.
St. George/	350 m. 60 ſt.
St. Andrew/	330 m. 56 ſt.
Rainbow/	320 m. 56 ſt.
Vintorne/	320 m. 56 ſt.
Vangard/	320 m. 56 ſt.
James Oles/	350 m. 60 ſt.
Royale Oave/	
Royale Catharine/	
Victory/	320 m. 56 ſt.
Derde Rey :	
Henriette/	250 m. 50 ſt.
Mary/	260 m. 50 ſt.
Montague/	260 m. 52 ſt.
Moincke/	250 m. 50 ſt.
Clocheſter/	240 m. 52 ſt.
Yorck/	240 m. 52 ſt.
Dreadnaugt/	4 0 m. 52 ſt.
Anna/	240 m. 52 ſt.
Pleymont/	240 m. 52 ſt.
Revengie/	250 m. 52 ſt.
Fairfax/	260 m. 50 ſt.
Reſolution/	250 m. 52 ſt.
Eſſex/	230 m. 48 ſt.
Duynkercken/	230 m. 48 ſt.
Lion/	210 m. 48 ſt.
Vierde Rey,	
Leopaert/	180 m. 44 ſt.
Matthias/	160 m. 44 ſt.
Nieucaſteel/	180 m. 44 ſt.
Briſtol/	180 m. 44 ſt.
Jarmouth/	180 m. 44 ſt.
Happy Returne/	180 m. 44 ſt.
Swalue/	140 m. 40 ſt.
Kent/	170 m. 40 ſt.
Centurion/	170 m. 40 ſt.
Poortlant/	170 m. 40 ſt.
Princeſſe/	160 m. 40. ſt.
Aſſiſtance/	160 m. 40 ſt.
Breda/	160 m. 40 ſt.
Portſmout/	160 m. 38 ſt.
Voorſichtigheyt/	160 m. 40 ſt.
Diamant/	160 m. 40 ſt.
Anteloope/	160 m. 40 ſt.
Reſerve/	160 m. 40 ſt.
Advíſe/	160 m. 40 ſt.
Mary Roſe/	160 m. 40 ſt.
Douver/	160 m. 40 ſt.
Crouwne/	160 m. 40 ſt.

Gersey/ 160 m. 40 st.
Ruby/ 160 m. 40 st.
Hampshire/ 160 m. 38 st.
Phenix/ 150 m. 38 st.
Tyger/ 150 m. 38 st.
Dragon/ 150 m. 38 st.
Bonavontura/ 150 m. 38 st.
Elisabet/ 150 m. 38 st.
Saphire/ 150 m. 38 st.
Adventure/ 140 m. 34 st.
Non Such 140 m. 34 st.
Asseurance/ 135 m. 32 st.
Amicy/ 120 m. 30. st.
Expedition/ 120 m. 30 st.
Genea/ 120 m. 30 st.
Providence/ 120 m. 30 st.
Couverinie/ 150 m. 36 st.
Welcom/ 130 m. 36 st.
Bare/ 130 m. 36 st.
Charity/ 140 m. 38 st.
Marmaduke/ 130 m. 32 st.
Elias/ 130 m. 36 st.
Constant Warwik/ 130 m. 32 st.

Vijfde Rey,

Milford/ 115 m. 22 st.
Garnsey/ 110 m. 22 st.
Successe/ 115 m. 24 st.
Norwich/ 110 m. 22 st.
Yarmouth/ 110 m. 22 st.
Paerle/ 110 m. 22 st.
Meremaide/ 110 m. 22 st.
Pembrock/ 110 m. 22 st.
Colchester/ 110 m. 22 st.
Dagle/ 110 m. 22 st.
Oxford/ 110 m. 22 st.
Nachtegael/ 110 m. 22 st.
Richmond/ 110 m. 22 st.
Forester/ 110 m. 22 st.
Garlant/ 110 m. 22 st.
Speedibel/ 100 m. 20 st.
Sorlinges/ 100 m. 20 st.
Augustine/ 100 m. 26 st.
Coventree/ 100 m. 20. st.
Happy Entrance/ 100 m. 20 st.
Roose-Bos/ 100 m. 24 st.
Hont/
Wonstergate/ 100 m. 26 st.
Sofia/ 100 m. 26 st.
Gujef/ 100 m. 26 st.
Facm/ 95 m. 20 st.
Pauw/ 95 m. 22 st.
Bryer/ 90 m. 18 st.
Grephont/ 90 m. 20 st.
Hector/ 90 m. 20 st.
Dolphijn/ 80 m. 14 st.
Lesard/ 70 m. 16 st.

Seste Rey:

Beamble/ 70 m. 14 st.
Parator/ 70 m. 12 st.
Littegnif/ 70 m. 12 st.
Vos/ 70 m. 14 st.
Draeck/ 70 m. 12 st.
Martini/ 70 m. 12 st.
Ware Liefde/ 60 m. 12 st.
Litsemary/ 60 m. 12 st.
Merlijn/ 70 m. 12 st.
Griffioen/ 50 m. 12 st.
Swarte Moorspink/ 50 m. 12 st.
Chessunt/ 45 m. 10 st.
Hauke/ 40 m. 8 st.
Daglet/ 40 m. 8 st.
Roe/ 40 m. 8 st.
Hinde/ 40 m. 6 st.
Non Such/ Kets/ 40 m. 8 st.
Franeis/ 50 m. 10 st.
Signet 40 m. 6 st.
Lelie/ 40 m. 6 st.
Swaluwe/ Kets/ 40 m. 6 st.
Roose/ 40 m. 6 st.
Harp/ 40 m. 8 st.

Van dese vloot waren 22 onder Prins Robbert na Guinea gedestineert.

De Nederlantse Vloot onder den Lt. Admirael Obdam/ gedestineert om de West-indise Schepen na Guinea door 't Canael te convoyeren / waren nu meest onder † Goeree in de Mase gekomen/ bestaende in dese Schepen:

Lijste der Nederlantse Armade onder Goeree, Anno 1664.

Van Rotterdam:

1, d'Eendracht/ Adm. Obdam/ 72 st. 450 m.
2, Kleyn Hollandia/ Viceadm. Egbert Meeusz. 56 st. 400 m.
3 Groot Holl. Cap. J. de Liefde/ 62 st. 353 m.
4. Wapen vā Utrecht/ Ca. Gouda/ 40 st. 210 m.
5 Wapen van Delft/ Ca. Kleydijck/ 44 st. 206 m.
6 Wapen v. Rotterd. Ca. Kerkhov. 42 st. 210 m.
7 Wapen v. Dort/ C. Boshuysen/ 44 st. 216 m.

Van Zeelandt:

8 Seelandia/ Vicead. J. Eversz. 56 st. 450 m.
9 Vlissingē/ Comm. Corn. Eversz. 50 st. 225 m.
10 Campvecre/ Schout by Nacht Adriaen Banckert/ 46 st. 205 m.
11 Vlissingē/ Cor. Eversz. de jonge/ 46 st. 205 m.
12 Secus Admiraliteyts Wapen / Jan Eversz. de Jonge/ 44 st. 200 m.

Van Amsterdam,

13 Oosterwijk/ Sch. by nagt Tromp/ 62 st. 350 m.
14 Groeningen/ C. Dirck Schey/ 50 st. 225 m.
15 Tijtverdrijf/ Alb. Claes. de Graef/ 50 st. 225 m.
16 Stad en Lande/ J. J. de Haen/ 50 st. 225 m.
17 Hilversum/ Albert Matthijsz. 50 st. 225 m.
18 Duvenvoorde/ Henrik van Tol/ 40 st. 175 m.
19 7. Provincien/ Corn. Hogenhoek/ 40 st. 175 m.
20 Vrede/ Henrick Gosens/ 40 st. 175 m.
21 Raethu. v. Haerlem/ J. Adelaer/ 40 st. 175 m
22 Jupiter/ de Groot/ 40 st. 140 m
23 Wakende Boey/ Otto v. Loon/ 40 st. 175 m

Van 't Noorder-Quartier:

24 't Wapen van Nassauw / Schout by Nacht Cornelis Schram/ 56 st. 225 m.
25 d'Eendracht/ Frans Bemmer van Alckmaer/ 56 st. 225 m.
26 Princes/ Berckhout/ 36 st. 190 m.
27 West-Vrieslant/ Bruynvis/ 50 st. 240 m.
28 Wapē v. Medenblik/ Houttuyn/ 40 st. 210 m.
29 Drie Helden Davids/ Bronser/ 44 st. 250 m.
30 Josua/ Slord/ 50 st. 210 m.

Van Harlingen ofte Vrieslant:

31 Westergo/ Jan Dijselaer/ 48 st. 250 m.
32 Seven-wolden/ Stellingwerf/ 46 st. 210 m.
33 Albertyn/ Bruynsvelt/ 46 st. 210 m.

34 Dom van Utrecht/
35 Amſterdam/
36 Coevorden/ } ab idem,
37 Domburgh/
38 Haerlem/
39 Doesburg/

Na Guinea gedeſtineert:

1 Rupert/Comm. J. v. Kampen/ 54 ſt. 320 m.
2 De Hal/ Jooſt Verſchuere/ 30 ſt. 204 m.
3 Kleyn Harder/ Boes/ 30 ſt. 110 m.
4 Tergoes/ Nieuwenhof/ 40 ſt. 225 m.
5 Prins Maurits/Mar. de Klerk/ 48 ſt. 210 m.
6 Poort van Gorcom/Chri. Elvers/ 40 ſt. 210 m.
7 't Schip .... 44 ſt. 210 m.
8 't Schip .... 44 ſt. 210 m.
9 Wapen van Dort/Leen Pickes/ 4 ſt. 210 m.
10 Vliſſingen Cant/ 30 ſt. 174 m.
11 't Schip .... 36 ſt. } 330 m.
12 't Schip .... 34 ſt.
13 Drie Helden Davids/ Schout by Nacht Brouwer/ 44 ſt. 210 m.
14 d'Orangie Boom/ Jan Baes/ 30 ſt. 140 m.
15, 16, twee Schepen/ voerende 74 ſt. 340 m.

Tot Convoyers en Advijs-Barcken:

17 't Fort Goeree/ Pieter Anuelis/ 26 ſt. 115 m.
18 Swarten Arent/ Pieter Lonck/ 16 ſt. 78 m.
19 Rebecca/ Andries Claeſz. 20 ſt. 74 m.
20 Princes/ Cleman Everijns/ 23 ſt. 70 m.
21 Tyger/ ....
22 St. Jan/ Joris Symonſz. 4 ſt. 16 m.
23 Duyf/ Jacob Janſz. 2 ſt. 7 m.
24 Frans de Hoecker/ 4 ſt. 12 m.
25 Prins van den Ancker/ 24 ſt. 70 m.
26 Harderin/ Andries Ruts/ 28 ſt. 100 m.
27 Vergulde Vos/ Iſaac Schaep/ 10 ſt. 20 m.
28 Eraſmus/ Schipper Claes Eraſmus ....
29 Vergulde Diſſel/ Jan Harmenſz. 3 ſt. 14 m.
30 't Wapen van Kampen/ Claes Maertſz. ....

Behalvens 't Eſquadre van de Viceadmirael de Ruyter in de Middellantſe zee.

DE Staten Generael der Vereenigde Nederlanden met de jongſte Brieven uyt Engelant in-ghekomen, door haren Ambaſſadeur aldaer advijs ontfangen hebbende dat den Koning van Groot Brittanjen, den Hertog van Iorck en zijn Majs. hooge Miniſters eenig onbenoegen getoont hadden over ende ter ſake van de extrord. Equipagie alhier aen-geſtelt werdende van Schepen gedeſtineert na de Kuſt van Guinea: Hebben na voorgaende deliberatie goet gevonden den hoog-ged. Koning tot weghneminge van alle ſiniſtre impreſſien mits deſen vrunt Nabuyrlijck bekent te maecken de reden ende oorſake die haer Ho: Mo: tot het doen van de voorſ. extraord. Equipagie heeft bewogen, daer inne beſtaende, dat haer Ho: Mo. tot haer leetweſen beſpeurt hebbende dat eenige Natien, ende daer onder mede eenige ſubjecten van zyn Majeſt. onaengeſien des ſelfs deſadveu en iterative verklaeringhen van datze geenſints luſt of Commiſſie gegeven te hebben, haer ſedert eenigen tydt herwaerts niet ontſien en hebben de goede Ingeſetenen van deſen Staet, en ſpecialijck die van de Geoctr. Weſt-Indiſe Compagnie deſer Landen, in de Geweſten van Africa, en ſpecialyck op de voorſ. Kuſte van Guinea, te beledighen, ende haer van haere Schepen en Goederen te berooven, ja ſelfs den Staet deſer Landen vyantlijck aen te taſten met 't weg-nemen van Forten en Stecken,

‡ Viſſers van Goeree verklaerden doe, den 5. paſſato aldaer een Geſicht te hebben geſien, van veele aenſchout, die [ſoo ons bericht is] dat met geſtaefden Eede te Goeree verklaerden, dat omtrent den Oever eerſt groot getal Schepen verſcheen, met alderleye Vlaggen hart met den anderen vechtende: Dit ſoo een wijl duyrende, verdweenen weer: Daer na vertoonden ſig Twee Leeuwen, die dapper haer vechten tot drymael hervatte, ſchijnende eyndelijck af ghematteert: Doen quam ten derdenmael een ſeer grooten Leeuw, die verſlondt de twee andere Leeuwen: Hier na vertoonde ſich een Coning, met de Kroon op 't hooft en Rock, die verdwijnende, ſach men ſoo wijt 't oog in Zee dragen kon, niet dan root water of bloet, 't welck ſommige ſeggen ſy den naeſten morgen ſtucklwijs weder hebben geſien. &c.

ten, van hare schuldige plicht geacht hebben den Staet en de goede Ingesetenen van de selve in de voor-gen: Gewesten, so veel in haer was, te beschermen, en voor diergelijcke ongemacken in't toekomende ten besten te verseker en, hebbende ten dien fine geordonneert, dat uyt dese Landen na de voorsz. gewesten sal werden gesonden de nombre van 10. Oorlog-schepen, te meer alsoo die van de geml. geoctr. West-indise Comp. weder om staen derwaerts te senden een goet Cargesoen, geladen in 4. bequame Koopvaerdy Schepen, die het geensins geraden was sonder eenige escorçe mede te exponeren de periculen en ongemacken die anderen van gelijcke conditie waeren over ghekomen, door die geene, die, alhoewel zy in de voorsz. Gewesten noch machts genoeg hadden om de voorsz. 4. Schepen aldaer komende te arriveren, sonder eenig geleyde mede so wel als de voorgaende weg te nemen, echter oock daer en boven noch onlangs een nieu renfort derwaerts gesonden hadden: Eñ op dat hoogst-ged: zijne Majest. volkomelijck moge versekert wesen van haer Ho: Mo. innerlijcke intentie in desen, mitsgaders van hare oprechte en ernstighe genegentheyt tot conservatie van de Vrede, en alle goede intelligentie met zijne Majesteyt: So hebben haer Ho: Mo: de selve zijne Majest. mits desen wel willen versekeren dat haer Ho: Mo: albereyts gheresolveert hebben dat die geene die over de voorsz. 10. Oorlog-schepen het commandement aen-bevoolen is, en gevalle hy op de voorsz. Kuste of elders in zijne Reyse sonde mogen vinden of ontmoeten eenige Schepen of Subjecten van zijne Majest. of van eenighe andere Geallieerden van desen Staet, hy de selve geensints sal hebben te beschadigen, of in hunne Traficque aldaer te beletten of incomoderen, voor soo veel ende soo lange de selve geene schade of ongelijck aen desen Staet of de goede Ingesetenen van de selve hebben toe-gebracht, mach verlaten: Ende nademael hare Hog: Mo: van zijn Majests. wijt beroemde Justitie ende bescheydentheyt zijn verwachtende, dat hoogst-gem: zijne Majest. des selfs subjecten in hare onrechtmatige occupatien ende vyantlijcke proceduren, buyten zijn Lant ende adveu ondernomen, ende in't werck gestelt, niet en sal gelieven te stijven of te patrocineren, ende dat de selve oock aen den Commandeur over zijne Vlooten albereyts nae de voorsz. Gewesten gesonden, of noch derwaerts te senden, mede ghelijcke ordre ende Instructie sal gelieven te geven, soo houden haer Ho: Mo: haer volkomelijck versekert dat door 't af-senden van de voorsz, Schepen egeene de alderminste sinistre rencontre tusschen beyde de Natien staet te bevreesen, behalven dat zijn Maj. alle bekommernissen dien aengaende t'eenemael kan doen verdrijven door een spoedige genereuse ende rechtveerdige Resolutie, waer by haer Ho: Mo: gerust gestelt ende verseeckert mogen werden van de kostelose en schadelose restitutie der Forten ende Schepen by sijne subjecten desen Staet en de gem: West-Indise Comp. deser Landen als vooren vyantlijck af-genomen: 't Welck haer Ho: Mo: van zijne Majest. nochmaels op't alderserieuste gants vrunt nabuyrlijck zijn versoeckende: Aldus gedaen ende gearresteert in de Vergaderinge van de hoog-gem: Heeren Staten Generael den 29. September 1664.

Den

Den Ambassadeur van hare Ho. Mo. had over 't selve subject by den Koning korts daer na Audientie/ daer zyn Majesteyt verklaerde / Dat hy waerlijck den Staet der Geun. Nederlanden en haere goede Inghesetenen beminde, maer, dat hy om de Equipage der Nederlanders na Guinea, oock een Vloot had moeten uyt rusten: Dat de Acte van Capiteyn Holmes op Cabo Verde maer een pretext was, en dat men in Engelant wel wist waer toe de Schepen uyt Hollant na Guinea gingen, &c. Dat de Commissie van die Schepen contrarieerde het 14. Articul van 't Tractaet was, en licht een beginsel van rupture wilde wesen, en by gevolge van vele droevige effecten. Voorts hielt sich den Coning van alle onheylen die hy over beyde Natien te gemoet sach/ ontschuldich / altoos ghetracht hebbende het Tractaet en de vrundschap punctuelijck te observeren/ &c.

Aldus sach men dat Engelant geern gewilt hadden dat hare Ho. Mo. stil gestaen/ en d'Enghelsen alleen in Guinea hadden laten domineren / want tot Withal sprack men Juffer uyt de mont/ dat Cabo verde geen 1000. guldens waerdich was/ en dat Cabo Cors niemant als d' Enghelse Natie toe quam/ 'twelck sy met fondamentele redenen souden bewijsen/&c. Soo verre was het daer af dat sy de geroof de Schepen/Forten en goederen souden hebben willen restitueren: Hare Ho. Mo. over dese differenten haer selfs rechter in prejudice van Engelant niet zijn willende/ namen by Resolutie/ aen de geoffreerde Mediatie van zijne Majesteyt van Vranckrijck/ met dese woorden:

Extract uyt 't Register der Resolutien van de Hog: Mog: Heeren Staeten Generael der Vereenichde Nederlanden:

Lunæ den 11. Augustus, ANNO 1664.

IS ter Vergaderinge nochmaels voorr-gebracht 't gunt den 17. July lestleden door d'Heer Grave d'Estrades, Ambassadeur Extraord. van Vranckrijck, ter Vergaderinge van haer Ho: Mo: eerst by monde geproponeert ende vervolgens in gheschrifte over-ghelevert is, sijnde in effecte een exhortatie, ten eynde van deser zijde alle faciliteyt en gemack moge werden by gebracht om de differenten die tusschen den Coning van Groot Brittangien ter eenre, en desen Staet ter andere sijde schijnt op te rijsen, in der minne by-gheleyt, en geassopieert te moghen werden, met byvoeginge, dat in-gevalle haer Ho: Mo. souden mogen oordeelen de Mediatie van de Koning van Vrankrijck haer ten selven eynde dienstig te sullen sijn, en dat de selve ook aen de Koning van Groot Brittanjen wel soude mogen gevallen, sijn Majest. sich daer inne van goeder herten sal latē employeren. Waer op gedelibereert sijnde, is goet gevonden en verstaen, datte hoogst-geml. Koning van Vranckrijck by schriftelijcke minute aen de wel-gem. Heer Extraord. Ambass. op de voorsz. sijne Propositie in gevolge van dese Resolutie te geven gants officieuselijck bedanckt sal worden voor sijne bysondere affectie van de voorss. gedane Propositie aen desen Staet bewesen, met verklaringe en versekeringe dat haer Ho: Mo: van hare sijde haer albereyts tot alle faciliteyt en gemack genegen getoont hebben, in alle 't geene 'tzedert eenigen tijt herwaerts tusschen beyde die Natien oneffen voor-gevallen is, en dat de selve ook als noch in sodanige dispositie continueren, dat haer Ho: Mo: oock uyt 't geene haer en haere Ministers van de Koning van Groot Brittanjen is voor-gekomen en ontmoet, niet anders dan gelijcke dispositie van die sijde te ghemoet te sien, met vast vertrouwen dat sijn Maj. de geene van sijn Ondersaten die op de Kust van Africa eenige Forten en Schepen van de Geoctroyeer-

de West-Indise Comp. deser Landen met gewelt hebben af-genomen en geruyneert, in de selve onrechtveerdige Equipagie geensints sal willen patrocineren, en dat mits dien te verwachten staet dat al 't geene tusschen den hoogst-gem: Koning van Groot Brittangien ende desen Staet te desmeleren is by de jegenwoordige wederkomste van de Hr. Downing, Extarord. Envoyé van de hoogst-gem. Koning in der minne en buyten den weg van Wapenen geassopieert sal konnen werden, daer toe gelijck haer Ho: Mo: genegen sijn 't hare na uytterste vermogen by te brengen, het de selve oock sonderlinge wel-gevallig wesen sal dat den hoogst-gem: Koning van Vranckrijck ten selven eynde 't sijne door de aen-gebodene Officien van interpositie en Mediatie mede kome te contribueren, sullen dan hare Ho: Mo: ten hooghsten geluckich achten daer door occasie te bekomen om aen sijn Majest. als de voornaemste Geallieerde van desen Staet hare equitable conduite en toe-gevende maniere van procederen omtrent den Koning van Groot Brittangien gebruyckt, te doen blijcken en in de gront bekent worden, oock haer beloven door de voors. considerable interpositie en de reden door so aensienelijcke Monarch geappuyeert werdende, een korte en vreedsaeme uytkomste der voorsz. differenten te sullen erlangen.

Hoe sinister nu d'Engelsen tegens de Neerlanders sijn geweest, blijckt, alsoo sy gelijck in Africa, alsoo in America haere bedeckte desseynen uyt ghewerckt hebben, komende met eenige Oorlog schepen voor Nieu Amsterdam in Nieu Nederlant, die sy dwongen haer die plaets (wijl geen ontset voor oogen, en d'Engelsen wel 20. tegens 1. Nederlander waren) sich met Accoort de 18. September over te geven, sonder eenige tegenweer te doen: De Conditien waren dese:

1. WY staen toe datte Staeten Generael of de West-Indise Compagnie sullen behouden of vryelijck besitten alle de Bouwerven en Huysen (uytgesondert die in de Forten soude mogen staen) en dat het haer vergunt wort om binnen 6. Maenden alle soodanige Wapenen en Amonitie van Oorlog haer toe-behoorende, te vervoeren, of voor de selve betaelt te worden.

2. Alle publijcke Huysen sullen blijven tot 't gebruyck daer sy nu toe gebruyckt worden:

3. Yder een sal sijn een vry Borger, en behouden hare Landeryen, Huysen, Goederen, Schepen, waer die oock soude mogen sijn in dese Contreyen, en na sijn wel gevallen daer over mogen disponeren.

4. Indien eenig Inwoonder voornemens waer om te vertrecken, hy sal ghenieten een Jaer en ses Weken, om hem selve, Vrou, Kinderen, Dienaers, en Goederen te transporteren, en van hier van sijne Landeryen te disponeren.

5. Indien dat eenige Hooge of publijcke Ministers van sints soude mogen sijn om na Engelant te vertrecken, sy sullen vracht-vry over-gevoert worden in sijn Majests. Fregatten, als de selve derwaerts sullen gaen.

6. Oock wert een yegelijck toe-gestaen om vryelijck uyt Nederlant herwaerts te komen, om in dese Gewesten te Planten, en datte Duytse Schepen vry hier mogen komen, en de Duytsen vry weder keeren, of met haer eygen Schepen allerley Koopmanschappen na Huys senden.

7. Alle Schepen uyt Hollant ofte elders komende sullen met haer by-hebbende Goederen hier ontfanghen worden, en van hier versonden worden als voor desen voor onse aenkomste, ende dat voor de tijt van ses achter een volgende Maenden.

8. De Duytsen alhier sullen behouden ende genieten vryheydt van Conscientie in Godtsdienst ende Kerckelijcke Discipline.

9. Geen

9. Geen Duytsman of Duytsmans Schip sal hier in eenige ghelegentheyt mogen ghepreſt worden ten Oorloge, tegens hoedanige Natie het oock soude sijn.

10. Geen Manathans Man oft Inwoonder sal eenige Inquartieringe op-geleyt worden, ten sy behoorlijcke satisfactie en betalinge door hare Officiers daer voor gedaen wort, en dat in dese gelegentheyt, by aldien in 't Fort al de Soldaten niet konnen logeeren, so sullen de Burgermeesters gehouden sijn door hare Officieren eenige Huysen tot dien eynde te beschicken.

11. De Duytsen sullen (aengaende haer erffenisse) behouden hare gewoonten.

12. Alle publijcque Geschriften ende Bewijsen (betreffende de Erffenisse van yemant ofte Kerckelijcke Regeeringe, Diaconie of Wees-Kamer) sullen sorgvuldighlijck bewaert worden van de geene onder de welke sy berustende sijn, ende sulcke Geschriften die de Staten Generael sijn competerende, sullen t'eeniger tijt haer toe-gesonden worden.

13. Geen oordeel hier voor de Rechtbanck gepasseert, sal weder in Recht mogen getrocken werden, maer indien yemant vermeent dat hem geen Recht geschiet is, so hy hem vervoegt tot de Staeten Generael, de andere party sal ghehouden sijn hem 't ghesupponeerde ongheluck te verantwoorden.

14 So eenig Duytsman hier woonachtig t'eeniger tijt begeert te sijn, of in Engelant Koopmanschap te drijven, of in eenige van zijn Majestt. Plaetsen, of mette Indianen, soo sal hem op zijn gedaen Request aen de Gouverneur een Briefje verleent werden dat hy is een vry Borgher van dese Plaets, als oock vryheyt gegeven worden om te Negotieren.

15. Alle Subalterne Borgers, Officiers en Magistraten, indien 't haer gelieft, continueren in hare plaetze tot den gewoonelijcken tijt, in welcke de nieuwe Electie gedaen wort, als dan sullender nieuwe gekooren werden door haer selven, met dese conditie, dat de nieu gekooren Magistraten sullen moeten doen den Eed van getrouwigheyt aen zijn Majest. van Enghelant, eer dat sy haer Officie aenvaerden.

16. By aldien het sal blijcken datter eenige publijcke onkosten zijn gedaen, en een middel beraemt om dese onkosten te betaelen, het is geaccordeert dat dit middel sal stant grijpen, ter tijt toe datse onkosten sullen voldaen sijn.

17. Alle voor-gemaeckte Contracten, Schulden en Weer-Schulden binnen dese Provintien yemant rakende, sullen volgens de Duytse wijse gevordert worden.

18. By aldien het kan blijcken dat de West-Indise Comp. van Amsterdam aen yemant hier eenige somme gelts schuldig is, het is geaccordeert dat de recognitie van de Schepen en andre schuldige Inkomsten der Schepen na Nederlant varende, sullen 6. Maendē langer continueren.

19. De Militaire Officieren en Soldaeten sullen uyt-trecken met volle Geweer, vliegende Vaendel, en slaende Trommel, en indien yemant der selver soude willen blijven om te planten, haer sal vergunt en aen-gewesen werden 50. Ackers Lants; En indien yemant van haer soude willen dienen als een dienaer, sy sullen vryelijk gecontinueert wordē, en daer na vry Borger sijn.

20. So wanneer den Koning van Groot Brittanjen en de Staten der Vereenigde Nederlanden accorderen dat dese Provinçie weder in handen van de Heeren Staten sal gelevert werden, wanneer zijn Majest. sulcx sal beveelen, het sal op staende voet over-gelevert werden.

21. De Stad op de Manathans sal vermogen hare Gedeputeerdens te verkiesen, en dese Gedeput. sullen hare vrye stemmen hebben in alle publijke belonges so wel als andre Gedeputeerdē.

22. Welke eenige Huysen mochten hebben in de Fortres Orange, sullen mogen so sy willen de Fortificatie slegten, en behouden of besitten hare Huysen, gelijk ygelijk doet daer geen Fort is.

23. Indien'er yemant van de Soldaten soude willen vertrecken na Hollant, en indien de West-Indise Comp. van Amsterdam, of eenig privé Persoon alhier haer selven soude willen transporteren, so sullen sy krijgen een vry Paspoort van Col. Richard Nicolls, Gedeput. Gouverneur onder

onder zijn Koninckl. Hooght. en van andere Gecommitteerdens om die Schepen te bescher-men die sodanige Soldaten te overvoeren, de Goederen daer in sijnde voor wegh-genomen te worden, of tegens eenige vyantlijcke actie welcke van zijn Majests. Schepen of Onderdaenen aen-gedaen werden.

24. Dat de Copye van 's Konings Patent aen sijn Coninckl. Hooght. en de Copie van sijn Koningl. Hooghts. Commissie aen Col. Nicols (ondertekent en getuyght door noch 2. Gedeputeerdens en Mr. Jan Wintschrop, dat 'tware Copyen sijn) sullen over gelevert worden aen de eerwaerdige Mr. Stuyvesant, tegenwoordige Gouverneur, op Maendag toekomende smorgens ten achten, by d'oude Molen, als oock dat d'Articulen toegestaen en versegelt sullen worden door Col. Nicols, Vice Gouvern. van sijn Hooght. en dat 2 uren daer na 't Fort en de Stad genaemt Nieuw Amsterdam, op 't Eylant Manathans, sal over-ghegeven worden in handen van den voor-gem: Col. Richard Nicolls, door dienst en van soodanige als hy daer toe sal deputeren, onder zijn hant en Zegel: Was ondertekent,

J. de Decker, N. Verlet.
Sam. Megopalensis,
Cornelis Steenwijck,
O. Stevensz. Cortlant,
Jacque Couseau.

Robbert Carr,
George Cartwright,
John Winthrop,
Sam: Willes. Tho. Clarcks.
John Phinchon,

Ick stae deze Articulen toe (en was getekent,)

RICHARD NICOLLS.

Dit was geen rupture der Tractaten stilswijgent van zijn Bontgenoot so een plaets via forte wegh te nemen / daer men geen pretense op wist te maken / als de jalousije / datte naest bygelegen Landen d'Engelsen toe-behoorden / en ingevolge heel Nieu Nederlant hun toe quam / onaengesien de West-Indise Neerl. Compagnie die Landen voor 60. jaren van de Ingeboorne selfs ghekocht / betaelt / met Stadt en Redupten gefortificeert / en de Velden bequaemt en gecultiveert hadden? Men sach nu langer dat Engelant betoonde / dat hy 't Schaepje veloerde / om als de Wolf dede / op te snappen / daer 't beneden de stromende revier dronk / met de valschept / gy hebt mijn water vuyl gemaeckt. Het was jammer ondertusschen datmen hoorden klateren uyt Seyde een seehaven 15 mijlen van Jerusalem / de Franciscaner broeders soo geduyrig van de Sarasijnse Bassaes wierden geplaegt / die onlangs boven andere ghewelden / hun afgeperst hadden 10000. Rijcxdalers binnen Jerusalem / en dat alleen maer voor 25 Religieusen die daer 't H. Graf bewaren / en dan noch 1000 Rijckxdalers voor 10. povre Religieuse Vaders die te Nazaret woonen. Eenige Franse Bisschoppen na China en and're Orientaelse gewesten vertrocken / hoorde men nu eyndelijck / dat uyt Asia weder te Heliopolis waren aengekomen / na datse 50. dagen lang door 't Rijck van den Grooten Mogol hadden gereyst / en 't Coningrijck van Golcongo tot Masulipatan besocht / en by de 6000. Indianen soo Christenen waren / met zegeninge geconfirmeert hadden / quamen van daer aen 't Kasteel van Porlacort / de Hollanders toe behoorende / van waer sy met permissie en uyt gunst der Neerlanders mede namen

het

het gestorven lichaem van den Bisschop van Metellopolis/ dat sy brагten in de Kercke te Masulipatan/ daer hy neer geset wiert/ tot so lang in een roomse stadt d'Obsequien souden sijn volbragt: Sy gingen van daer na Tanasserin/ een See-haven in 't Rijck van Siam / daer den Bisschop van Berithe meenigte ongeloovige doopte / en groote vrijheyt om te prediken was/ soo dat hy een zijner gesellen na Vranckryck sont om meerder Apostolise Arbeyders tot hem te krijgen. Een ander Frans Geestelijcke adviseerde doe uyt Indien/ dat de Stadt Sanraeck/ een Jonge Georgeaense Prins toe komende/ en die in Moscovien was groot gemaeckt/ was gheplondert en te gronde gerasеert/ door eenige kleyne Nabuyrige Princen van 't Rijck van Persien: Waer over den Grootvorst van Moscovien een Gesant aen den Coning van Persien had gesonden/ met een toe-stel en heerlijcke suyte van 300. personen/ met versoeck om desen Jongen Prins in zijn Landen en goederen op 40. millioenen geestimeert te willē herstellen. Sekere lieden uyt Waterlant quamen in den Haghe doe voorstel doen/ om selfs te proberen datte Vaert benoorden om door de Waygats en Nova Zembla na Tartarijen/ China/ Japan en Oost-indien/ als een korter wegh practicabel was: Hoe wel ons d' ervarentheyt en de tijt genoegh anders heeft doen sien / behalven dat den Nederlantse Raet van Indien oock altoos mette Japanneesers van contrarie advijs sijn geweest/ dewijl wy d'onmogelijckheyt aen Willem Barents volck/ &c. en die van Japan by hare daeglijckse Vaertuygen de waerheyt en 'tpericul van 't Ys/ Sneeuw en stopping hebben doen sien/ behalvens / dat het voor al den Nederlanders om veele redenen niet dienstigh en is die passage te soecken of te openen/ want/ di om de Noort Conquesten soeckt, vint sich bedrogen als de Man die't leven by de koude soeckte wilt gy 't leven en Conquesten vinden, gaet na de zuyder warme Landen (segt seker Schotsman) daer sult gy menschen voor Beyren, groene Beemden voor Sneeu-bergen, en vrolyck-water, heldre lucht en Schatten vinden, voor ysselijck Ys, donckere langhe Nachten, en maer van alles gebreck, want Hemel noch Aerde en siet gy, en 'tgehoor is vervult niet van 'tgesang der Vogelen, wijl daer Boom, lover noch gras is, dan wel 'tgruwlyck gekraeck der knarssende Ys-schotsen, en 'tgeduyrich gehuyl der Roof Dieren die komen om u te verslinden.

Den 11. Septemb. dede den Engelse Koning met zijn Raet verbieden het in komen van alle Schepen en Goederen uytte Geun: Provintien in Engelant/ en dat tot den 11. Decemb. naest / onder voor-geven dat 't selve om de Pest geschiede: Boven op dit Placcaet/ dat in alle Engelse Havens aen-geslagen wiert/ stonden dese Namen:

Des Conings alder-excell. Majesteyt,
Sijn Koningl. Hooght. den Hertog van Jork
Zijn Hooght. Prins Robbert,
Heer Bisschop van Cantelberg,
Heer Cancelier,
Heer Privat Zeal,
Hertogh van Buckingam,
Hertogh van Albemarle,
Hertogh van Ormont,
Heer Chamberlain,
Graef van Berckshire,
Graef van Anglesey,
Heer Bisschop van London,
Heer Wentwort,
Heer Berckeley,
Heer Asheley,
Mr. Tresaurier,
Mr. Vice-Chamberlain,
Mr. Secretaris Morice,
Mr. Secretaris Bennet,
Mr. Cancelier van de Dutchy,
Sir Eduard Nicolaes.

Men sach in dese Maent te Venetien in 't geselschap van veel wel gekleede Cavaliers langst der straten spanseeren de Soon van den Protector Olivier Cromwel/ dan bleef daer niet lang/ maer passeerde voorts/ so men vermoede na Candia. Hutschinson/ een der Rechters Coningh Caroli I. / zijn levens tijt gebannen op Sandouns Kasteel/ storf op dese tijt aldaer: Te Losanna in Switserlant onthielden sich Ludlow/ Goffe/ Lisle/ Whaley/ Fare en andre so Crommwellisten als Rechters van den Coning/ sy waren daer van de Magistraet geprotegeert: Sekere Yrlander hier af bericht door eenige Fransen en Savoyaerts/ practiseerde en leyde daer op toe / hoe hy best dese vluchtelingen mocht verseekeren/ en na Engelandt om een danck-heb over brenghen/ op hoop van groote belooninge / ghelijck hy meynde dat die Corbet/ &c. te Delft verspiet hadden/ royal daer door waren geloont geweest: Hy met sommighe verkleede hem in Lackeye gewaet/ en ontmoette dese Lien wel gewapent na de Kerck gaende/ tusschen den Burgermr. en de Bailjuwen / dan geen kans siende yemand te krijgen/ wijl partije Sergeanten voor en achter gingen/ soo riep een van dese [maer drie sterck sijnde] in 't verby gaen met een dubble tin/ Lisle Verrader / d'andre twee te paert sittende / uyt lait van den Coningh mijn Meester volgh my na, of ghy zijt een doot Man. Lisle en sommige andre trocken strack hare Pistoolen / maer een van dese 3. Heeren schoot op H. Lisle met een Musquet/ daer 5 kogels op stonden/ dat hy doot ter aerden viel/ 'twelck van d'Inwoonders gesien/ groote commotie maeckte / so dat dese Conspirateurs hun selven alsoo gewroken hebbende/ flucks te paert sprongen/ na Gex vluchten/ verblijt dat sy niet als Lisle mede onder 'tgewoel des volcks waren vermoort / want sy wierden als violeerders van aller volckeren recht/'twelk oock mede brengt dat niemant sijn selven rechten mach/ door een partije Ruyters vervolgt/ die haer eenige Pistolen van achteren in loyden: Ludlow en sijn Vrou ginghen zedert te Surich woonen/ als stercker dan Losanna: Dese 3. Expiracteurs retireerden (alsoo sy Rooms waren) na Parijs/ daer sy hun beroemden byde Geestelijcken met hare Paerden over de Koningsmoorders heen gereden te hebben en op 't vallen van Vicounte Lisle te hebben gheroepen: Vive le Roy d'Angleterre.

OCTOBER 1664.

Op de Propositie gedaen aen hare Ho. Mo. by den Zurichse Afgesant/ is 't naervolghende hem tot Antwoorde toe gevoeght:

De Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, door gesien, geexamineert en overwogen hebbende de Propositie gisteren uyt den naem en van wegen de Heeren Burgermeesteren en Raedt der Stadt Zurich, in hare Ho. Mo. Vergaderinghe mondelingh gedaen, en in geschrifte over gelevert by den Eerw. en hoog geleerde Heer Doct. Johan Henrich Hottinger hare Afgezante, in kracht van desselfs Brief van credentie, den 3. Augusti lestled. Hebben na deliberatie goet gevonden den selven hare Afgesant

daer op tot Antwoort toe te voegen, dat hare Ho. Mo. eerst met droefheydt en ontstelteniſſe hebben vernomen, in wat voor een verre uytſiende different ſonder eenige de allerminſte by haer gegeven oorſake, op voorleden Pinxſteren door eenige Soldaten, ten dienſte van den Coning van Spaignen door een Capiteyn van Lucerne gelicht, ſijn geraeckt en vervallen geweeſt over en ter ſake van een inſolente bejegeninge van de ſelve Soldaten tegens de Ingeſetenen van den Targouw, onder 't ghebiet van de 7. oude Cantons: En daer naa wederom met groote blijtſchap en aengenaemheyt verſtaen dat het geapprehendeerde en doemaels apparente quaet door Godes genadige beſtieringhe ende Wyſheyt, en d'exteriteyt van de meer-gem: Heeren Burgermeeſteren en Raet ſodanig is te gemoet getreden dat dies aengaende tegenwoordigh te verhoopen ſtaet dat alle verdere nadruck of verwijderinge ſal werden voor-gekomen, daer voor zijn Goddel. Majeſt. gelooft en gedanckt moet weſen, ghelijck oock haer Ho: Mo: den zelven van ganſcher herten bidden dat Hy de vermaerde Stadt en Republijck van Zurich in 't toekomende voor alle ongelegentheden wil protegeren en beſchermen, en by continuatie Segenen met voorſpoet, geluck en welvaren, en inſonderheyt meer en meer onder haer beveſtighen en doen beklijven de openbaere belijdeniſſe van Sijn H. Woort, en zuyvere waerheyt, tot lof, prijs en eere van Sijn aller-Heyligſte Naem, tot uytbreydinghe van 't Evangelie Sijnes Soons, onſen Heere en Saligmaker Jezu Chriſti, *mitsgaders meer be[illegible]digen en vaſt maken hare oude en dier-gekochte Vrijheydt; Verſekerende voorts haer Ho: Mo: de wel-gem: Heeren Burgermeeſteren en Raet dat de ſelve haer E. ſaken en Intereſſen ten beſten zijn bewogen en hert-grondelijck toe-gedaen en tot bevorderinge van dien in alle voorvallende occaſien hare Vrunt-Nabuyrlijcke affectie en oprechte genegentheyt, voor ſoo veel de ghelegentheydt van deſen Staet ſal konnen lijden ſeer geerne met allen ijver en aen ſoo weerde Vrunden en aenſienelijcke Religions-verwanten ſullen betoonen, 't zy door Mediatie, interpoſitie en andere krachtige officien, ſulcx en daer 't behoort na vereys van ſaecken: Verſoeckende de Heer Afgeſante van deſe hare Ho: Mo: wel gemeynde intentie en verklaringhe rapport te willen doen aen de Heeren zijne Principalen. Gedaen ter Vergaderinge van de hoog-gem. Staten Generael in den Hage den 11. October Anno 1664.*

Eenige Gecommitteerdens van hare Ho. Mo. geweeſt zijnde in Zeelant/ en van daer wederom gekeert/ deden den 30. naſſato ter Vergaderinge rapport/ de poincten van deliberatien daer uyt refluctuerende/ waren:

OP 't beſchrijven van de Gecommitteerde uyt alle de Collgien ter Admiraliteyt, en alle de Commiſen Generaels, omme eenparig vaſt te ſtellen de practique van de bewuſte Ampliatie op voorgaende Placcaten tot Beneficie van 't middel der Convoyen, gearreſteert den 20. October Ao. 1653.

2. Item, op 't arreſteren, Publiceren eñ practiſeren van 't concept Placcaet tot ſuyveringe der Binnenlandſe Paſpoorten, geformeert in Mey Ao. 1655.

3. Op 't

3. Op 't revideren, dresseeren ende introduceren van de geprojecteerde nieuwe Lijste der Gemeene Middelen, in 't Jaer 1660. ter Vergaderinge van haer Ho: Mo.

4. Of in de selve eenighe exemptie van belastinghe sal werden ghestelt ten opsicht van de Koopmanschappen langst de Rivieren in-komende of uyt-gaende.

5. Oft dienstig soude wesen het Verbodemen der Koopmanschappen gaende of komende na of van Brabant en Vlaenderen, in de respective Vlooten, ende op den ouden voet te herstellen; en in cas van jae, op de ordre te houden in 't visiteren en expedieren der Schepen en Goederen, en op de judicature in cas van frauden met den gevolge en aencleven van dien.

6. Of niet den Koning van Hispanjen gedisponeert soude konnen werden tot het prestere n van de beloofde Egalisatie der Vlaemze Havenen met die van desen Staet in belastinghe, volgens het Tractaet van Vrede, Articul 15.

7. Op de weeringe van de sluyckeryen tot Breda, Bergen op Soom, en alle andere Plaetsen van diergelijcke natuyre, daer de Goederen van buyten per assche fraudaleuselijck worden ingebracht of uyt-gevoert, door misbruyck van de ordinaris beurt van Veer-Schepen tot een gheheel ander ooghmerck van de Recherche ofte het lichten van Binnenlandtse Paspoorten geeximeert.

8. Op 't weeren ende reguleeren van de dispensatie in den opheef der Gemeene Middelen die gheklaecht wort somtijts by 't een of 't ander Collegie ter Admiraliteyt in 't bysonder te geschieden buyten kennis van haer Ho: Mo.

9. Op 't continueren ende afschaffen, ofte reguleren van den opheef der Last-gelden op de Schepen van yder reyse diese doen, daer in groote inesgaliteyt ende verval wert gevonden, ende geen proportie tusschen de nuttigheyt ende last wort geoordeelt, als voorgegeven wort.

10. Op de middelen daer door 't Collegie ter Admiraliteyt in Zeelant en alle d'andere geholpen souden konnen worden aen de achterstallen der defectueuse Provinçien in de gedragen Inkomsten, volgens de respective Staten in den Jare 1660. over-gelevert, met de vermeerderinge ofte verminderinge zedert gevallen.

11. Op d' admissi e van de Heer Daniel Ockersz. als Raet ter Admiraliteyt in 't Collegie in West-Vrieslant ende het Noorder-Quartier, in gevolge van de Commissie daer toe verleent, en de successive Resolutien dien aengaende genomen.

12. Ende eyntelijck op 't senden van secours naer de Kust van Africa ende Guinea, om het Intrest van desen Staet in die Gewesten te maintineren ende conserveren teghens de gheweldadicheyt der Engelse Natie.

Den 30. October versocht den Fransen Ambassadeur d'Estrades aen hare Ho. Mo./ alsoo zijn Coning partye Masten/ Seylen/ Anckers/ Cordage/ als anders van noode had tot d'Equipage van eenighe Fregatten/ die Syne Majesteyt tot Duynkercken dede bouwen/ hebbende daer toe ordre gegeven aen zijn Agent de la Gardeblin tot Amsterdam/ om de selve te koopen/ maer was daer inne belet/ uyt krachte van 't Verboth door hare Ho. Mo. gedaen/ van soodanige Waeren niet uyt te voeren: Ende also desen Inkoop van seer kleyne consequentie was/ geensins het Intrest van hare Ho. Mo. quetsende: Soo versocht ged. Ambassadeur consent/ om voor den Coning zijn Meester te mogen laden 25. a 30. Masten/ met de Seylen/ Anckers/ Cordage/ en andere behoeften/ dienstigh tot Equipage der voorsz. Fregatten/ hare Ho. Mo. verseke rende/ dat den Coningh dit faveur genietende/ het selfde soude erkennen in wat occasie sy het noodigh souden mogen hebben.

Gelijck

Gelijck de Steden Leyden en Amsterdam met tamelijck succes in weynig Jaren sich diverse malen hadden uyt gelept/ so namen nu oock die van Utregt voor 't selve aen hare Stadt mede te doen/ en daer by/ dat men een Vaert van Utrecht door hare eygen Provincie tot de Eem-brug/ door 't watertje d'Eem tot in de Suyder Zee konde graven / om alsoo geladen Schepen van 't noorden uyt Zee/ door hare Stadt sonder last te breken na 't zuyden/ en weder om van daer na 't noorden te doen passeeren/ hoope scheppende/ dat de Koop-steden aen d'Eyder/ Elve/ Weser/ Eems/ de Schelde / Leye / Maes/ Wael en Rijn daer door uyttermaten geaccomodeert souden sijn/en soo heeft men eenige limijt palen beginnen te stellen : Mede wiert doe vast gestelt om den Dom met een geheel nieu Klocke werck te verrijcken/ gelijck die van Haerlem/ Bakenes en Swol desen Jare oock in hare grootste Toorens hadden gedaen.

Den Marquis de Caracena in Brabant en Vlaenderen zijn af-scheyt van de voornaemste Regenten genomen/ en verstaen hebbende/ dat Castel Rodrigo zijn successeur nu alreede tot Berghen in Henegouwe was aen ghekomen/ om de Spaensche Nederlanden te gouverneren/ en tot Camerijck niet op den Marquis soude wachten / quam onbekendt te Brussel / en als Caracena nu den 9. Octob. uyt Brussel na Spangen vertrock/ toogh Castel Rodrigo twee dagen te vooren uyt na 't Kasteel Warfusee/ savonts sijn Intree doende door de wedersijts staende gewapende Burgers en Soldaten / voor St. Goedelen Kerck komende/ zijn hem daer des Stads Sleutelen gepresenteert/ en vande Magistraet verwellekomt wesende/ is het Te Deum laudamus gesongen. Twee dagen daer na leyde hy Caracena samen in een Carots sittende/ tot een uyrtje buyten Brussel/ daer alle des Lants Adel en Boeren op hem pasten / nam so afscheyt van allen/ niet willende/ dat yemand een voetstap meer met hem rijden soude/ hy persuadeerde alsoo Castel Rodrigo weder om te keeren/ doch de Edellien geleyden Caracena tot Halle/ daer hy die nacht sliep/ quam door geheel quade wegen over Bergen te Valenchijn / daer hem de geharnaste Burgers al buyten van verre in den doncker en te gemoet quamen/ hebbende 't velt en de wegen tot de stadt toe beplant met groot aental brandende Toortsen/ self de gantse stadt stont door alle de Lichten als in brant/ en d'Aert dreunde van 't Canon dat al den nacht donderde : Van hier toogh hy over Camerijck en Perone naer Parijs/ mede voerende een sterck convoy en kostelijcken Treyn : Sijn Gemalin om hare ongesontheydt in Nederlandt latende : Hy vertrock met die reputatie/ van geweest te zijn een braef Heer/ seer wel over een komende met de Nederlantse humeuren / waer by zijn discretie ghevoecht / hy meer gewonnen heeft door den gulden bant van vrede op de harten der Ingesetene/ dan opt Koning door 't gewelt van stale klinghen heeft konnen uyt-wercken/ immers de droefheydt om zijn vertreck was onder alle stants Persoonen soo groot/ dat aen geene Gouverneurs sulck een liefde is getoont geweest als aen Caracena. Castel Rodrigo quam weder te Brussel/ stelde strack op alles na gewoonte ordre/ en verseker de den Koning van Engelandt door een Edelman van alle goede Naduyrschap/ ende aen haere Ho. Mo. schreef zijn Excellentie desen courtoisen Brief :

Ho: Mog: Heeren,

ALsoo den Coningh mijnen genadigen Heere heeft belieft het Gouvernement deser Provinçien my op te dragen, alwaer ick oock onlangs mijn publijcke Intreede heb gedaen: Soo en konde ick niet na laten U E. E. Ho. Mog. daer van deel te geven, eñ de selve van de goede intentie mijnes Konings te verseken, tot onderhoudinghe ende continuatie van alle aengename Vriendschap ende goede correspondentie: Eñ sullen U Ed: Ho: Mo: buyten twijffel wel bespeurt hebben mijn bysondere vlijt en oprechtigheyt, waer door ick getracht gehad hebbe, selfs in afgelegene Landen, soodanige obligatien te maken, gelijck als te Sardeigne, Catalonien en elders is geschiet, alwaer U Ed. Ho. Mo. Onderdanen handelen: Dat zelfde heb ick nu mede U Ed. Ho. Mog. te verseken, ende haer nu soo veel naerder, niet na-laten de plicht van goede Nabuyrschap te observeren, cultiveren en mainteneren de wedersijdige Vriendtschap, met punctuele egaliteyt, gelijck my sulcks gantschelijck van mijnen Coning is aen bevolen, 't welck U Ed. Ho. Mo. by alle voorvallende occasien met de meeste vergenoeginghe ervaren sullen: Godt behoude U E. E. Ho. Mog. noch veele lange Jaren, die ick door desen wensche, en verblijve U E. E. Ho. Mo. vaerdige Dienaer, (L.S.)

Te Brussel was den 14. passato met groote pracht ghedoopt het Jonghe Prinsje van Gavre/ eenige Soon van den Grave van Egmondt/ nu al over Twee Jaren oud zijnde: De Ceremonie was/ dat men 't Prinsje in de Capelle van 't Hof vertoonde/ met een Ducale Croon op 't Hooft/ en omhangen met een Mantelken van gruyne Bont/ 't welck te vooren aen niemant als aen den tegenwoordige Grave van Egmond is gedaen/ de Majesteyten van Hispangen doe als oock nu Peeters en Peeterssen geweest sijnde/ die hun oock de doop-naem gaven/ werdende alles met een brave Collation/ Bal/ en andere galanteryen geeyndight.

Den 9. passato was te Napels geembarqueert den Viceroy Pignoranda/ uyt-gelept aen 't Admiraels Schip/ daer hy met Gemalin en Kinderen inscheepte/ tot daer toe van den Prins de Tarsi met 4. Sloepen vereert/ welcke vervult waren met verscheyden Presenten/ als een groot Becken en een Bocael van rotsteene Kristal met gout voorsien/ &c. Den Cardinal d'Arragon die in zijn plaets hier succedeerde/ quam hem onder 't gelupt des canons oock den lesten adieu seggen/ en zegende haer onder 't gelep der Siciliaense galeyen/ en doen schoot men van al de Casteelen/ onder welcke solemniteyten d'Arragon op 't Kasteel St. Elmo besit nam/ daer den Aertsbisschop Filiomarini Cardinal/ 's Paus Nuncius/ alle den Adel/ en de aensienelijckste Burgers hem quamen begroeten/ en korts daer na vertoonden de noodige afschaffinge der ondragelijcke Imposten op de gemeente van binnen/ en 't onlijdelijck gewelt der Bandijten van buyten/ die noch onlangs niet wijt van Napels vele vuyle moorderijen hadden aengerecht/ en ondere een Meysje van 14. jaren te

barbaris geviolleert hebbende / 't selve verworgt en in een Put gesmeten: Sy vermoorden oock seker Edelman/ wiens Vrou en Moeder (bedaechde Lien) te Napels vluchtende/ op St. Elmo quamen klagen: Den Viceroy d'Arragon troosten haer by provisie met een Italiaense tong. In 't Eylant Zante verhefte sich doe een Sieckte de Medicynen geheel onbekent / so dat daer aen veele menschen storven. In Spangien op Bon Retiro verhief sich een ander vuyr/ by avondt door een Kindt veroorsaeckt / soo dat de plaets daer hare Majesteyten sich plachten te vermaken/ oock het Huys daer de Lust-jachten onder welcke de kostelijcke Fregatte uyt Nederlant gekomen/ mede was/ benessens seer veel kostelijckheyts in een groot half uyr zijn verbrant. In Mey was tot Cadix gearriveert een Engelse Gesant Fransjhau/ by sich hebbende zijn Vrou en groote na-sleep: Men onthaelde hem te Sevillie (want qui non ha vista Sevilia, non ha vista maraviglia,) na de Spaense wijse met Comedien/ musijck/ danssen/ Jagen/ &c. Bleef soo 2. a 3. mijlen om sich toe te rusten/ van Madril/ tot hy zijn Intrede sou doen: Al zijn doen waren Complimenten/ des wegen was hy by yder in 't oog: Men sag onder anderen een staeltje van zijn ambitieuse pretendu/ wanneer dese dagen te Madrid den Venetiaensche Gesant soude in gehaelt worden / dat hy met zijn Carots aldaer die van Parijs bescheel-oogende/ dacht de Carotse van Vranckrijck te affronteren/ ende om sulcks te beter uyt te wercken/ huyrden een hoop Canaille / die hy soo ter rechter als lincker hande soude gebruycken/ om de Franse Carots te stuyten/ en de zijne alsoo voor de selve te doen passeeren: Maer den Franse Ambassadeur dit vernemende / vergaerde 40. a 50. Francoisen / die stracks noch wel 200. andere tot hun kregen / waer door d'Engelse Gesant gheen kans siende om te glorieren/ zijn volck stil dede retireren / en was nolens volens gedwongen achter aen te komen: Want de Druyven van preseance waren hier al te suyr voor de Vos. Te Genua storf den Ridder Durazzo: Dese liet zijn 3. Soonen 1. Millioen florij. naer/ dit speet de Jesuyten/ wijl sy op hem gehoopt hadden yets by Legaten te erven/ echter vergeten: Dan om niet te wanhoopen van yets te bekomen/ soo vallen sy een deser drie Broeders aen / en vervoeren hem met zijn Erfdeel door hare aenlocksels van dese by Godt oven gestelde om wel te levene Weerelt/ in hare geinventeerde besloten/ doch voor d'Hemel niet verborgen prachtige Klooster: Alsoo betoonende waer hare harten ende Schatten allermeest gelogeert zijn.

De Noorderse Landen meest bebout met geblochte Houte Wooninghen/ daer de Hooft-steden selfs mede geciert zijn / en diensvolgens den brandt seer onderworpen: was sulcks gelijck maer al te veel in der Muscou ghescchiet/ te Stockholm (Hooft-stadt van Sweden) den 8. July laest overkomen/ soo dat in 6. uren tijts 120. Gaerden daer op yder 2. Wooningen staen / in de Suyder Voor-stat afbranden/ de wint t'allen gelucke van de stadt af zijnde/ daer yder niet bedroef de oogen 't verlies van zijn even naesten aensach. Den Engelse Graef Carlisle in Ambassade ghewecst zijnde in der Moscou/ doch seer ongeluckig/ quam met 70 personen en groote onkosten in Sweden/ klagende: Dat hy by den Moscovise Czar, en in Ruslant niet dan Affronten en quaet onthael hadde ont-

fangen

fangen, 't welck zijn Meester den Coninck van Engelant niet en soude konnen naer laeten tot zijnder tijt te revengeren; En men had hem de Presenten so hy van zijn Coning aen den Czar mede bracht, verworpen, en afgeslagen den versochten vrijen Handel in Moscovien, speciael te Archangel, voor d'Enghelse Natie: Waer over hy des Czars Presenten mede af-ghewesen had, en alsoo geheel onbenoecht uyt zijn Keyserrijck was vertrocken,&c. Den 21. Oct. na wel getracteert te zijn van de Rijcx-raden/ nam hy d'adieu van hare Ma. die hem vereerden met een Dyamant besette gevest van 4000. Rijcxda./ende zijn Vrou een Ring van 2500. Rijcxd./ zijn Soon een Boot en Contrefeytsel van 600. Rijcxd. en hare Majesteyts Ordre met 't Wapen van een Gouden Klaverblat. De Coninginne vertrock doe na Upsal / om de Lijckstatie van Knut Possen by te woonen / en in passant te besien het prachtige Lust-Huys Skoykloster / getimmert by den Veltheer Graef Wrangel. Den 4. Sept. hadmen te Stocholm met Trompetten den Rijcxdag uytgeblasen/en Seven nieuwe Raetheeren gekooren/als/ 1. Heer Johan Wrangel, Broeder van de Velt-Heer. 2. Ebbe Ulefelt. Dese beyde Militaire Persoonen. 3. Peter Sparre, Landt-Marschalck van de Ridderschap. 4. Gustaf Carelson Banner, Gouverneur van Norlant. 5. Gustaf Kurck, Gouverneur tot Norkoping. 6. Claus Rocam, Gouverneur van Upsael. 7. Matthijs Biorenklau, Hof-Cancelaer. Daer en tegens vergat en stelde men achter den Hr. Benedict Skytte: Oock schafte in Finlant d'Ecclisastijcke den Bisschop van Abbo af/over sekere Catechismus by hem inde Finnise tale uytgegeven/ wijl hy (soo d'een mensch van d'ander oordeelde) daer in sommighe abuysen hadde begaen: Maer dese geestelijcken haet hielt daer mede niet op / de steyl-ooren met een gefronst voorhooft aengedaen / veroorsaeckten/ dat haren goeden Bisschop van Stregnitz/ die ervaren/geleert/vredelievent/en Preceptor van de Coninginne Christina was geweest/ en geen beter tractement van het vot veelhoofdigh dier te gemoet siende / om dat hy een Tractaetje Oliva Pacis, Streckende tot vereeniginge der Euangelise Luterse en Gereformeerde Kercken, had ghemaeckt/ en by d'opinieuse dwael-geesten en scheurmakers voor apocrijf verklaert wierde/ leyde van selfs zijn dienst tijdelijcke neer: Eenighe voorname Heeren oordeelden / dat dese twee wel d' alderuytstekenste in geleertheyt en in kennis van gants Sweden/bittere vijandẽ als Spaense Inquisiteurs moeten hebben gehad/ alsoo men haer selfs om te verantwoorden wel hadde konnen coram ontbieden. Op den Rijckxdagh is doe vast gestelt / De bewilliginghe van een Tweejarigen Impost, tot d'Equipage van 12. Oorlog-schepen, en supplement van de alree vervallen Militaire Regimenten, en mede, om soo 't den dienst van zijne Majest. mocht vereysschen, te lichten den 10. en 20. man in 't Coningrijck: Doch 't Rijck gelijck als nu in ruste zijnde, souden geene lasten als voorss. boven die van Anno 1652. mogen werden gegeven. Dat wijders alle Secten souden werden gestuyt, die mette huydige Religie niet conform en zijn, maer de selve als Ketters en verstoorders der gemeene ruste gestraft werden, en alsoo sal met een Scholarchus of dat Vrem lelingen sijn, medegehandelt werden: En so de Nasaten van den Adel of Burgers,&c. hun met de Kerck niet en voegen, soo sullen sy dat van de Pairs, en het Ius Civitatis,&c. verliesen, oock inhabil tot eenige diensten. Op die tijt storf Vrou Lucretia van Holms/ ten andermael getrout mette Vrijheer en Rijckx-raet Canatus Kurck/ hare Vader geweest sijnde General Lieut. over de Ruyterije van hare Ko. Mo.

Samotzky

Samoisky den Waywod van Sandomyrs dede in dese maent te Zamolce in Polen seker Edelman verseckeren/ en in Ketenen na Warsou op den Rijcx-dach voeren/ met beschuldiging/dat hy met diverse andere Personen besloten had/de Heeren Lubomirski en Zamoiski met vergift oft andre secrete middelen van kant te helpen: 't Pools Legher de stadt Stawicze in d'Ukranie met storm veroverende/ wierden daer door de Cosacken weder lustigh uyt geslagen/ om dat de Tartaren by hun zijnde / na gewoonte stracks aen 't plonderen vielen/ en met eenige duysent gevangene weg togen / latende de Poolen in de peeckel. Te Sirzoda in Groot Poolen raeckte om den hoogmoet sulck een tumult onder den Adel / dat den Castelejn aldaer den Starosta Nidgose de schouders mette Sabel af hieuw. Te Sandomyrs bracht den Poolsen Adel de volgende puncten op 't tapijt: 1. Dat men de handeling over d'Electie van den Prince van Condé tot Pools Koning niet alleen soude vernietigen, maer oock op den Rijcx-dagh te Warsau daer van niet mogen spreken. 2. 't Manifest van den Littause Groot Cancelier, Anno 1661. wegens 't Groot-vorstendom gedaen, soude men vernietigen. 3. 't Tractaet tot Warsow onlangs met de Sweden geslooten, te verbreken, en met Moscovien Vrede te maken. 4. Dat Lubomirski des Croons Marschalck niet na de uytgegevene ordre, maer op 't voor jaer als d'ontbieding geschiede, selfs in absentie van den Coning syne verantwoordinge sal moghen doen. 5. Dat men Radzieuski in syn begane schande, en het vry gheley onwaerdigh, soude verklaren. 6. En ten laesten, dat men publijcke reeckeninge soude doen en overslagh maken van de schulden, onkosten ende innekomens van 't Poolse Rijck.

In Oostenrijck was het Christen Leger nu seer gesmolten/ werdende veel door den continuelen regen sieck/ en storven gelijck oock het Vee op 't velt seer haestig weg/ en die gesont waren leden onuytsprekelijcken honger / andre van wanbetaling klagende/ seyden niet 1. stuyver te hebben om Broot te koopen: De Francoisen konden door qua ordre hun Paerden niet langer onderhoudẽ: Andere d'Ongarise wreede lucht niet konnende verdraghen/ storven als honden daer heen: Pres borg was 't Gasthuys / geluckigh die soo ver konsten komen/ self Hohenlo/ Fueillade en Waldeck wierden kranck / doch bequamen. Van 't Christen Leger terwijl de Turcken by Nieuhuysel stonden/ toog over de Waag/ daer hun een Turckse Post-ruyter by quam/ seggende/ gesonden te zijn van den Primo Vizir en Keyserl. Resident aen den Gene. Montecucoly/ berichtende/ dat tusschen hun op rateficatie van beyde Keysers een Accoort was opgerecht/ dattet stilstant van Wapenen soude zijn/ en Expressen mette geslotẽ Conditien na Constantinopolen en Weenen warẽ gesondẽ: 's Anderdaegs quamen 500. Turcken met witte Vanen voor 't Leger der Christenen/ die met eenige Gecommitteerden van d'een en d'ander zijde/ den Treves met Trommel-slag in beyde Legers deden uyt-roepen: Veele stonden over dit so schielijck Accoort seer verbaest/ selfs den Bisschop van Munster hoewel Directeur van 's Keysers Leger was van alles onkundig/ want schrijvende aen sekere Stende/ segt hy/ Wy hebben de sorge des Oorloghs over de Rijckx Armee, maer van den Vrede hebben wy niet mogen weten, dan nu met gedaen werck. &c. Doch hy en soude sich alsoo niet verwondert gehad hebben/ by aldien hy gepenetreert had dat dese Negotiatie van tyt tot tijt was aengebondẽ geweest door de Keyserl. Resident/ die den Grooten Visir altoos had moeten volgen/ en nochtans an-

ders niet dan met ordre van 't Hof / die hem geduyrich met Couriers toe geſchickt wierden/ en aldermeeſt door den Generael Montecuculy die deſe Negotiatie onder de hant ende in 't heymelijck heeft geſecondeert gehadt. Men ſont ſtracks Loopers na Roomen/ Madrid/ Bayeren/ Inſpruck/ Parijs en aen d Hoogduytſe Vorſten/ die yder na hun begrip/ of ten minſten na Intreſt van dit Accoort oordeelden/ want ſulcks buyten kenniſſe der Rijckx-Vorſten geeffectueert ſijnde/ konde niet minder als eenig onbenoegen ſelfs onder d'alkleynſte Heertjes veroorſaken: Des niet te min quam den Turckſen Baſſa Jaſas Aga met 8. Beſnedene neffens den Reſident Renniger's Secretaris te Weenen binnen/ en ten 11. uren by den Graef van Lobkowitz Keyſerl. Krijgſpreſident gehoor hebbende / gaf zijne Credentialen over / en daer by de veraccordeerde puncten van den Grooten Viſir ondertekent / op Bladeren beſijden met Boom-wol en Gout geſtickt/ en in Syde Doecken leggende: Hier op is ſtracks den af-tocht der voornaemſte Krijgſ benden van beyde zijden gevolgt: De Conditien van 't Accoort beſtonden daer in/ 1. Een Treves van 20. Iaren. 2. De Gevangens van wederſijden ſtatim t'ontſlaen. 3. Waradijn den Turcken blijvende, moeten al de Turckſe Guarniſoenen uyt Sevenbergen trecken,en aen Abaſti weder gegeven Samoſvivar, Kovay, Bethlem en Huſt. 4. Abaſti blijft zijn leven lang, waer naer den Duytſe Keyſer macht heeft een ander in zijn plaets te kieſen. 5. De Twee Geſpanſchappen Zatmar en Sabols blijven aen hare Keyſerl. Majeſteyt pleno jure gelaten, nevens Zatmar, Kallo, Nagibonia en Tokay. 6. Nieuhuſel ſoude gedemolieert, ofte de Chriſtenen geconſenteert weſen een andre Fortreſſe daer tegens op te bouwen. 7. Dan Nieu Serijn moet gauts gedemolieert blijven. 8. Ende onderwijlen ſullen de ſaken dus in ſtant blijven, maer ſullen beyde Keyſers elckanderen met een ſtatelijcke Geſantſchap elckander met koſtelijcke Preſenten gratuleren.

Na langh ſpoken quam Mouſr. Pradel/ Gener. der Franſe Troupen/ en van Burments/ van de Geall. Princen den 5. Mey ten 3. uren na middagh/ voor Erfort/ zijn Trencheen makende/ wierde aen wederſijden op den anderen gecanonneert/ en alle vyandtſchap gebruyckt: Schreef den 9. een Brief aen de Magiſtraet/ dat hy ordre van de Koningh zijn Meeſter had om al zijn krachten te gebruycken tot aſſiſtentie van Burments, tegens haer als Rebellē en infracteurs van de Vrede/ en ongehoorſaem haeren Prins en Heer, die tegens 't Tractaet van Munſter en Oſnabrug pecceerden/ datſe haer wel wachten ſouden dat hy zijn laſt niet en quam uyt te voeren / het welck hy haer had willen laten weten: Daer op de Inwoonders den 11. ſeer wijtlopig antwoorden, dat men haer t' onrecht beſchuldigden voor Infracteurs der Vrede van Munſter en Oſnabrugh/ en Rebellen van Vranckrijck en Burments, waer van ſy den leſten als haer Heer en Souvereyn wel hadden gezocht ſatiſfactie te geven/ maer door de tumulten van eenige des Volcx daer aen des Keyſers eer dependeerde/ wijl in een Oploop 't Canalie den Keyzerl. Herault mishandelde/ om dat ſy de ſaeck niet en verſtonden/ dat men ter contrarie den Keyſer had gepoogt vernoegen te geven/ en datſe niet dan een goede intelligentie met de Koning van Vranckrijck en haren Prince Burments begeerde/ en ſoo zijn Exeli. de Pradelle haer Paſpoort verſchafte/ zy waren bereyt te komen handelen en de ſake te beſlechten: Welcke negotiatie den 15. dito begoſt/ de Pra-

de

del was Mediateur/den Graef van Raffenberg van Kurments/en 5. Gedeputeerden van de Stadt/ so wiert eyndelijck 't Accoort getroffen/ soo als hier naer volght:

1. Sullen die van Erfort 't Kasteel Ciriacxburg en twee Poorten aen Monsr. de Pradel om te besetten, over geven.

2. Alle d' andre Stadts Poorten sullen gesloten blijven, als alleen de Burger-poorte, de Vremdelingen mogen d'andre twee Poorten uyt en in gaen.

3. Met approbatie van den Keyser en Kurments is voor alle Ingesetenen toe-gestaen volle vrijheyt van Conscientie.

4. Also al 't Krijgsvolk rondsom te veel beswaert, sal men stracx eenige Benden weg stueren.

5. Is belooft by Kurments uyt te wercken een Acte van Pardon en Amnestia.

6. En sal door een voetval voor Kur-ments te Koningshoven alles volbracht sijn, en alle Gevangen los gelaten werden. 't Orgineel was geteeckent,

Frans van P. adel/	Johannis Riglers/	Jacob Martin.
Heer van Reiffenberg/	Elias Elter/	Rudolf Holgir/
Jurp Henrich Rudolf/	Johannis Jurp Hessy/	Christoffel Seidlig/
Christiaen von Saes/	Henrich Legzuek/	Hans Jacob Roch/
Jurp Leiterbagn/	Jaques Schinck/	Martin Critph.

Dit Belegh alsoo 4. weken geduyrt hebbende/ waer in maer 6. doot en 13. gequetst waren geworden/ hoewel by de 600. Canon-schoten over ende weder gedaen: Soo quam Kurments daer binnen/ onder 't geluyt van 't Kanon/ de Klocken/ en het Te Deum: Aen de L. Vrouwe Kerck verwellekomden hem de Geestelijckheyt/ nemende zijn verblijf in 't Klooster op St. Pieters Berg/ daer men hem des Stadts Sleutelen bracht. Den 17. quamen 13. Heeren uytten Raet/ neffens haren Sindicus/ op Koningshoven Kurments om genade bidden/ het was in een groote ruyme Zael/ daer veel 100. Menschen ingelaten wierden; Kur-ments in de Zael met zijn gevolgh komende/ zijn dese Raden een voor een tot hem getreden/ werdende door den Hr. van Reiffenberg met een toe-passende Harange als voor-gestelt/ waer by hy oock d' Accoorts Poincten las; hier op den eersten der Raetsheeren/ met grijse Hairen/ sich demoedig verklaerde waerom sy daer ghekomen waren/ en na zijn reden vielen sy alle 13. op haer knien/ waer op haren Sindicus/ die oock seer ernstig kniel-de/ vertoonde/ hoe men nu so veele Jaren met dese arme Stadt had om-ghesprongen/ en wat leet van hare tegenpartyen had moeten lijden/ dat dan oock nu niet en was te geloven datse haer nu souden gedefendeert gehad hebbē/ &c. Na zijn op-houden gaf Kurments hun alle een scherpe reprimende / dat men aen haer wel had bemerckt datse gedacht hadden van hare Stadt een steen en koolhoop te maken so sy niet tijdelijk haer rebellig gemoet hadden verandert/ en nu tot demoedigheyt gekomen waren/ daer over haer nu generael Pardon gewierde/ en 't Accoort soude gehouden werden/ gaf haer alle de hant/ en beval haer op te staen/ seggende/ gaet alle na Huys, ick meyne eerstdaeghs na alles hier geformaliseert te hebben, weder te vertrecken: Hy tracteerde daer na de Heeren/ en gaf yder contentement: En daer mede was den Oorlogh uyt/ die anders veel onheyl in 't Rijck had konnen voort teelen. Tot Berlijn gelach de Ceurvorstin

van

van Brandenburg van een Jonge Prins die Henrich wierde gedoopt / dan na weynig dagen storf/ en van een Jonge Princesse / die Amelia gedoopt wierde. Het wierde voor een bysondere sake in Silesien opgenomen / dat als beyde de gestorvene Hertogh en Hertoginne van Briech in die Stadt op 't heerlyckste souden begraven worden/en dat 't Lijck van de Hertoginne reet stont met een Rou-kleet overdeckt/ om van des Slots Hof ter Aerden te dragen/dat sekere grooten Adelaer daer op des Vorst kosten onderhouden / en aen een Been geketent daer een sware yfere Cloot aen hong / hy met gewelt op gevlogen is in de hoogte/ houdende in zijn klaeuwen gevat de voorfs. Kloot / en daelde neer in den Tuyn op het Lijck van de ged. Hertoginne / daer hy op het Rou-kleed sitten bleef/ daer men hem met force moste af nemen.

NOVEMBER 1664.

YEder nu oordeelden van de Turckse Vrede seltsaem: Die 't bestier der geheymste saecken omtrent den Keyser hadden/ oordeelden/ dat vermits zijn Keyserl. Maiesteyt geen uytkomst van so een swaer werck sach / ende dat alle den last op sijne schouderen alleen wierde geleyt/als vindende sich vā Engelant en andre Staten ongeholpen/ dat oock d'Ongaren die sich nu over dese Treves openbaerden / hem allesints den voet als voor heen dwars sette/ om datmen op de beloofde vrijheyt harer Kercken soo terstont gheen Ratificatie had gesonden / het hem gants niet geraden was langer in Oorlog te blyven: Want d'Ongaren en wilden niet op-sitten / hare Magnaten pruylden nu om datte Turcken uyt Nieuhuysel 20. mijlen weeghs Sevenberghen onder contributie konden brengen: De Venetianen hadden onder de hant al groote diligentie getoont om met de Porta buyten 't Keyserrijk te sluyten en waren alreede tot op 't poinct van 't effect geprogresseert: Van andere Europise Potentaten had hy weynig troost te verwachtē/ wijl de vermogenste hem odieus waren: En alle uren sach men te gemoet de doot van de Spaense Majesteyt/ waer door sommige des Keysers hulpe dan wel hoognoodigh souden hebben: Oock moste de successie der Croon Poolen/ daer Oostenrijck soo veel aen gelegen was/ de hant boven 't hooft na interest gehouden werden / daer anders by continuatie van den Turckschen Oorlogh de Oostenrijckse Vrienden sich niet van den Keyser souden hebbē konnen dienen: seer remarcabel in desen sijnde/ dat de Turcken immers al soo veele constrinxien hadden om Vrede te maken als de Christenen: Want de Turcken seer predestinacieux / kregen in 2. a 3. maenden achter een de dreygementen der Persianen/ den 29 Juny snachts de bloet root vliegende Vuyr-kogels/ die sich als een Lancie uytspreyde/ uyt het westen met een groote snelheyt door de Lucht vliegende/eyndelijck neder vallende in de Lust-hoven het Seraglio vanden Grooten Heer binnen Constantinopolen/ 'twelck veele Ingesetenen soo Mahometanen als Christenen hebben gesien/ en dattet voorfs. gevallen vuyr van selfs sich uytdoofde: Daer by quam 't mutineren der Spahy over wan-betalinghe: 't Verlies der braefste Janitsaren/ nu lest aen de Waag gesneuvelt: De Asiaetse en Egyptise ruiten/ gemerck;

gemerckt sy door andre opgestoockt en ten Oorlog na Moravien gepreft / alle de schult leyden op de Swager van den Grooten Vizir/durvende wel seggen/ Dat deses Vizirs Vader haer en zijn selfs voor desen om eygen plaisir en ambitie hadde geruyneert, en dat oock desen Vizir alsoo den Hoogduytsen Oorlog hebbende geinventeert, alleen daer by gelijk zijn Vader ook dede, sich s ocht t'ontlasten van sommige ambitieuse Heeren die de Visir over zijne grootheyt benijde&c. Ommers den Treves hielt stant: De Keyser van Duytslant verblijt / schonck aen de Rijcks Directeurs den Bisschop van Munster en de Marckgraef van Baden Dourlag elck een met diamant besette goude Kruys/ elck 20000. gl. waerdich: Monsr. de Coligny kreegh 12000. guld./ Monsr. de la Fueillade een kostelijcke Dyamant/ en 2. tonnen gouts deelde men uyt aen de Franse soldaten/ d'Officiers kregen veele genade penningen: Op deze groote blijtschap van Vrede/ quam terstont daer na een bedroefde tijdinge van 't ongeluck van den Graef van Serijn/ die seer onverwacht door een wilt Swijn vermoort en ter neer gevelt wiert op den 28 Nov. 't bescheyt van dit ongeluck bracht den Graeve van Sechi/ die alles een ooggetuyge was geweest/ aen den Keyzer/ behelsende dit volgende Relaes:

GENADIGE HEERE: Daer heeft sich zedert ettelijcke dagen op 't Eylandt van den Heer Grave van Serin neffens anderen oock een vreesselijck ende van meer als gemeene fierheydt, een extraordinaris groot Swijn laten sien, waer op veel Jacht ghemaeckt, echter hy ontslipt was;evenwel wierde ordre aen de Jagers en Boeren gegeven hem op te passen,en waer 'tdoenlijck, te vangen, of soo te besetten, dat hy geen kans van ontkomen mocht hebben: So als den Hr. Graef voorl. 28. Novemb. over Tafel sat, komen de Jagers, en seggen dat 'tSwijn nu op sodanigen plaets was daer hy hem bequamelijck konde vermeesteren: Den Graef Serijn went sich met luttel Volck derwaerts, en bespiede des selfs logement,'twelck maer 1. mijl van Zakathurn was, hy 'tvoorsz. Swijn dus soeckende, ontmoet hem 'tBeest selver, en na een schot ontfangen te hebben, vlucht, en loopt in een Garen strick, daer hem den Graef met zijn Volck te Paerde volgen, soo ras sy 'tSwijn dus sagen, sprong den Graef van Paert, en bevocht 't Beest met sijn Iagers Spriet,maer 'tBeest noch ruymte genoeg hebbende,vloog seer furieus op hem, en wierp eerst denGraef onder de voet,en gaf hem 4. doodelijcke Wonden,d'eerste in deNeck, de tweede in 't Hooft, de derde in de Buyck, de vierde in de Voet,nam hem op en verscheurde hem; op 't geroep van sijn Page, (die geduerig by hem was) en die (hoewel te vergeefs) hem trachte te ontsetten, quam 't ander Volck, die op ordre van den Graef het Net hadden ghevest, vindende haren Heere zieltoogen in sijn eygen bloet: 't Swijn hem verlaten hebbende, keerde den Graef sich noch op, en so hy best konde, sach noch sijn eygen Wonden, en sprack daer op, Zy en zijn niet doodelijck: Maer de Wonden te groot, en 'tBloet te veel verspreyt en afgeloopen, storf hy in een half uyr tijts: Sijn Lichaem wiert te Zakaturn gebracht, alwaer des Graven Gemalinne hem siende soo ellendig om hals,van haer zelven viel, en wiert so desperaet bedroeft, dat men genoeg te doen had met haer in 't leven te behoude: Dit Heer Keyzer ist eynde van dien vaillianten grooten Capiteyn, die geresolveert had in 2. daghen na Weenen te verreysen, om U Majest. geluck mette Vrede te wenschen.

Zijn Gemalinne verbaest/retireerde met haer Soontje na Venetien/latende door eenige 1000. Rijcxds. Bagage noch achter. Eenige wilden Graef Peter de Serin in zijn Broeders plaetze hebben/ maer gelijck de Officiers/ alsoo deden de Staten / d' een en d' ander na eygen intrest prefererende.

In der Muscow was men doe seer ontstelt/ alsoo in die groote stadt binnen 8. uren tyts door 't Hemels vuyr den 9. Julij verbranden by de 4000. huysen/ daer onder de Gebouwen van drie voorname Ministers / by de 10000. Soldaten wierden gebruyckt om desen brandt te lessen / maer de groote hette van dien dagh dede 't vuyr [dat in een Russise Priesters Celle eerst ontstack] veel te heftig verspreyen : Den 20. July hielt men daer Bede-dagh om goet ghewas/ waer op soo boosen weder van storm / donder en blixem volgde / dat 55. menschen en veele Beesten doot geslagen wierden / diversse Huysen in brandt raeckende/ sijn door de plas-regenen weder uyt gelescht : Doch was in alle dit het verwonderlijckste/ dat het Cooren soo overvloedig op den Velde/ geene de minste schade en leet : Boven dien quam 't Moscovise Leger uyt Littauwen alleen met een deel op sijn Tarters geroof de Boeren/ Wijfs en Kinderen/ onder hare Leytsman Dolhorowky/ in plaets van den Prins Circassie/ die van den Grootvorst te Hoof was ontboden : Terwijl de Poolen noch al hart bleven van geen Vrede te willen als met te restitutie van Smolensko / daer den Czar om de consideratie van die plaets/ niet en koste toe verstaen. Te Dantzich was van den 20. Maert tot den 22. November 1664. wanneer daer de Pontkamer gesloten wiert / uytgevoert en vertolt 3903. Last Tarruw ofte Weyte/ 16647. Last Rogge/ 291. Last Garst/ 46. Last Boeckweyt/ en 227 Last Erten/ de Tarru per last geldende 60. Rijcxd. / en de Rogge 42. Rijcxd. 't Jaer te vooren 1663. tot hooger prijs 29740. last waren uyt-gevoert/ waer aen men kost bespeuren datten Handel tot Dantzich seer begost te declineren.

't Koningrijck Polen nu verwonderlijcker als oyt/ geraeckten heel in factie/ men sach daer veel Frans gelt swieren onder den Adel die men wist niet ongeneghen waren om Prins de Condé tot Successeur te verkiesen : Hier tegens waeren de partye van Lubomirzky/ oock wel sterckste / daer by de Oostenrijckse/ Moscovise en Neutralise ook neygden/ en een raetslag hielden: Den Koning dede Lubomirzky te Warsou op den Rijcxdagh citeren/ om sich van de navolgende criminalia te verantwoorden : 1. Dat hy soude getracht hebben om de Koninckl. Troon om te stooten. 2. De aenstichter geweest te sijn van de leste revolte onder 't Poolse Krijgsvolck. 3. Sich met die van sijn desseynen en met andre gesterckt te hebben. 4. Haer oock gelt te hebben doen geven. 5. Dat doe men de oproerige niet stillen kost, hy alleen d'oorsaeck sy geweest. 6. En de noch getrouwe Soldaten ons Czarnetsky heeft getracht onder hem te brenghen. 7. De Coninckl. Marsch in Moscovien ydel en vruchteloos gemaeckt. 8. 't Littause Leger buyten dienst van 't Vaderlant gehouden. 9. En belet datte rusien op den lestē Rijcxdag niet en sijn by-geleyt geweest. 10. Hebbende rontsom Brieven met secrete Caracters af-gesonden. 11. En de Koninckl. reyse na de rebellighe Cosacken verhindert. 12. En eyntelijck de Tartaren tot ontrouwe regens Polen opgehist te hebben. Maer Lubomirsky schreef strackx rondsom Brieven/ en vergaderde in haest wel 15000. man by een/ toog daer mede op de Fronturen van Silesien/ en kreeg dagelijcx meer toeloop/ wijl de meeste Polen van geen Fransse Successeur en mochten hooren.

Het was al den 24. October smorghens by 8. uren/ dat den Doorl: Vorst Prins Wilhelm Frederich, Gouverneur en Stadthouder van Vrieslandt / en Groeningen/ &c. in zijn Camer ter Venster uyt een Pistool willende lossen/ 't selve

'tselve weygerde: Gaet weer binnen aen de Tafel te sien waert aen haperde maer onvoorsiens 't Pistool los gaende/ wierde dien Helt ongeluckig gequetst en soo over ijlich getroffen/ gelijck hy selfs in den navolgenden Brief aen zijne Hooght. den Hr. Prince van Orange te Honslaerdijck schrijft/ dat hy niet en konde spreken/wijl de quetsure grooter was dan men in 'tbegin oordeelde:

YN HEER: Hoewel ick U Hoogheyt soo noode bedroeve als yemant soude konnen bedencken, nochtans en kan ick de selve niet verborghen houden het ongeval dat my gisteren morgen is over-gekomen, so onvoorsien en ten hooghsten gevaerlijck voor my, als droevigh en beklagelijck voor de mijne; te weten, dat ick in mijn Kamer een Pistool willende beproeven, 'twelck weygerde af te gaen, 't selve soo haest niet en hadde om-ghekeert om te sien waer aen dat 't mocht schorten, of 't ging los, en schoot my recht in de Kinne, soo datter al mijn Tanden los vau zijn geworden, en niet kan spreken, noch eenige verstandelijcke woorden uyt brengen: Des niet tegenstaende heb ick noch reden om my te vertroosten, om datter geen deelen gequetst zijn die my behooren te doen vreesen dat de Quetsure doodelijck is, waer over de Medicijns my nu hoope geven van een rassche en volkome genesinge, die my Godt wil gunnen, en U Hoogheyt lange Iaren in volle gesontheyt wil sparen: Dit is den wensch, Myn Heer van U Hooghts: seer onderdanigen, ootmoedigen, getrouwen Knecht en Dienaer Wilhelm Frederich, *Pr. van Nassau.*

Leeuwaerden den 25. October. *Met zijn eygen hant,*

Ick bidde Uwe Hoogheyt op hem selven wel te letten ende toe te sien dat hem dierge-lijcken ongheluck van vuyr-Geweer niet en treffe: Dat di e sich aen my spiegele, en hier mede zijn profijt doe.

Ende aen de Heeren Staten Generael schreef den Vorst met groote hoop van dit ongeluck te sullen overwinnen/ desen volgenden Brief:

U*Ho: Mo: sal misschien alreets uyt 't ghemeene gerucht zijn te vooren gekomen hoe dat ick gisteren morghen door 't ongeluckich en onvoorsiens lossen van een Pistool aen de Mont en in 't Gesicht ben gequetst geworden, sulcx mijn Tanden los zijn ende al heel niet spreken kan, ende gelijck ick my versekert houde dat U Ho: Mo. met mijn dit droevich ongeval een hertelijck medelijden sullen hebben gedragen; Alzoo heb niet willen ledich staen de selve mits desen bekent te maken dat het Godt Almachtigh noch soo belieft heeft te bestieren, dat ick tegenwoordig in goede hope ben van prompte genesinge, niet twijffelende of U Ho: Mo: sal het selve niet onaengenaem zijn te vernemen, en verhoopende de selve eer lange van mijne volkomen herstellinge part te sullen geven. Getekent,* Wilhelm Frederich, *F. zu Nassau.*

Van die hoope waren mede de Doctoren en Professoren Medicijne Fren-

celius/ Deusing/ Dr. Heemsterhuys en andere ervarene / wyl d' eerste twee dagen sich alles wel liet aensien: Maer de Koortse/ met eenige stucken bloets uyt de keel sich vertoonende / was men beducht voor een verborgen quetsure/ soo dat de Vorstinne gewaerschout wiert offer yets nodig te verrichten waer: En daer op is den 31. Octob. savonts by 7. uren met vollen verstande by nae tot den lesten adem toe die Doorl. Vorst ontslapen/ betoonende zijn stantvastigheyt als men geen pols meer konde bemercken/ in 'tgans vertrouwen des Saligmakende Geloofs en op zijn Salighmaker Iesum Christum, met dit zijn eygen geschrifte/ ter occasie van d'aensprake van Domine Gelleus Boëtius:

ICK sterf een oprecht Christen, die berou hebben van alle mijn Sonden ghedaen tegens Godt Vader, Zoon, ende H. Geest. Ick weet dat mijn Verlosser leeft, ende dat ick hem sal aenschouwen. Soo Christus onse voorspraeck is, wie kan dan tegens ons zijn. 't Saet der Vrouwen sal den Slang de herssenen verpletten. Want 't zy dat wy leven, wy leven den Heere: 't Zy dat wy sterven, wy sterven den Heere: 'tSy dan dat wy leven, 't zy dan dat wy sterven, wy zijn des Heeren.

WILHELM FREDERICH, *Furst zu Nassau.*

Hy versocht oock daer nevens voor sijn Hoogh-geboren Gemalinne ende Kinderen te bidden: En overleet asoo Christelijck tot onuytsprekelijck rouw van 't Doorl. Huys van Nassau/ want hy was bemint onder de gehele stam/ en den Staet had maer onlangs zijn trouwe preuven van een dapper Veldt-Overste voor de Dijler Schants bespeurt/ tonende als zijn Heer Vader Grave Ernest / die voor Roermonde / en zijn Broeder Graef Hendrick die te St. Jans steen ongeluckich doot bleven/tot bescherminge des Vaderlants te sijn geboren: Naer latende een Jonge Prince van 8. Jaren/ die de Survivance van 't Stadthouderschap van Vrieslant kreegh / ende twee Princessen: De Vorstinne was seer seer bedroeft sich van soo een waerde pant berooft te sien/ men konde haer van 't Bedde des overledene niet af-trecken / soo datse door 't geduerig waken en weynig gebruyck van voedsel en droef heydt so was overwonnen/ datte Vorstinne als afgemat was: Hare Ho. Mo. hebben haer de Condoleantie laten doen/ en schreef de Vorstinne daer op weder desen Brief:

UHo: Mo. Missive van den 3. deser maent, is my alhier te rechte behandight, waer in also de selve de goetheyt hebben te betuygen hare Christelijcke medelijden met mijne jegenwoordige ongelegentheydt ende bedroefde toestant, en my te versekeren dat U Ho: Mo. de goede en getrouwe diensten van mijn hert-gheliefde. en nu in Godt rustende Gemael, Christ- en Hoog zalr. gedachtenisse, jegens my en mijne Kinderen by voorvallende occasien te erkennen, soo vinde my verplicht de selve daer over seer gedienstig te bedancken, met versekering dat ick daer tegens mijn eeuighste en vrindelijcke lieve Zoontje sal trachten te imbueren met de selve inclinatien die zijn Heer en Vader altoos heeft ghehad U Ho: Mo: te dienen, en der selver beveelen ter executie te leggen, invoegen ick dan oock in 't particulier altoos sal blijde sijn yets tot bevorderinge van U H: Mo: salutaire intentien te konnen contribueren: En hier mede H: Mo: Heeren sal ick Godt Almachtig bidden der selver Regeeringe en hoogwichtige Deliberatien hoe langs soo meer voorspoedig te willen Segenen, en hare Personen te nemen in zijn H. protectie. Leeuwaerden den 5. Novemb. 1664. U Ho: Mo: dienstwilligste Dienaresse

ALBERTINA, P. d' Oranje.

Den Vorst wierde gebalsemt / doen bevontmen de gevaerlijckheyt van die ongeluckige wonde, want de kogel door 't bovenste kakebeen/ ter rechter sijde, van de Neuse uytgevlogen / had de tanden die als kleyne kogeltjes mede gingen/ tot het ooge toe gebroocken/ oock de tonge en keel gequetst / waer door de sprake was benomen geweest. Syn Doorl. Prins Wilhelm was eenighe dagen voor dit ongeluck ghewecst in den Hage/ en in Vrieslant weder gekeert sijnde, hadde aen hare Ho. Mo. tot getuyge van zijnen yver voor 't ghemeene welvaren/ desen Brief geschreven:

IN ghevolge van U Ho: Mo: begeeren my by Gecommitteerdens uyt der selver Vergaderinge tot Honslaerdijck bekent gemaeckt, heb ick niet nae gelaten mijn op den bestemden ti t tot den uyt-geschreven Lantdag deser Provinçie, herwaerts te vervoegen, ten eynde om na mijn gering vermogen daer by te helpen faciliteren 't dragen van de consenten en petitien, gedaen by den Raet van State, ten behoeve van de tegenwoordige extraord. Equipagie ter Zee, en de saken van Guinea: En heb vermits de goede dispositien die men daer toe ende tot maintien van de reputatie en luyster van den Staet generalijck heeft laten bespeuren, het geluck gehad daer omtrent soodanigh te reussceren, dat ick niet en twijffel of U Ho: Mo: sullen aen de Resolutien dies aengaende genomen, volkomen satisfactie en ghenoegen scheppen, en inmiddels dat die aen U Ho: in forma werden geopent, heb ick het van mijnen plicht te sijn geacht, de selve daer van dese gedienstige prææadvertentie te geven, niet meer wensch ende als hare verdere beveelen te ontfangen om met gelijck succes te executeren. Getekent,

Wilhelm Friderich, Furst zu Nassau.

Den Minister N. de Vye van den Doorl. Erve van Noorwegen/ verkooren Bisschop tot Lubeck/ regeerende Hertoghe tot Sleswijck/ Holsteyn/ Ec. gaf den 3. Novemb. aen hare Ho. Mo. een Memoriael over/ verhatende/ Hoe door des selfs Heer Broeder Coadjutor des Stifts Lubeck, mede Erve tot Noorwegen, Hertog tot Sleswijck, Holsteyn, &c. op den 4. Ianuarij 1664. sekere Memoriale hadde in gegeven, inhoudende versoeck, ten eynde hare Ho. Mo. hebbende 't Contract van Vrede jonghst tusschen de Coningen van Sweden en Denemarcken aen gegaen en gesloten, ende specialijck de Articulen ende Conditien van 't selve Tractaet, concernerende d'interessen van meer hoog geml. Hertoge, in 't selve gecomprehendeert en in gesloten, met ende neffens de and're Articulen, op sich genomen in cas van contraventie te guaranderen eñ doen onderhouden, dat 't hare Ho. Mo. geliefte soude wesen den meer hoog gem. Heer Hertoge een speciale Acte tot syne meerdere gerustheyt te verleenen. Waer op haer Ho: Mo: nae genomen bericht en advijs van de Heeren Gecommit. Raden ter Admiralit. van Amsterdam, hebben goet gevonden ende verstaen by der selver Resolutie van den 23. Mey 1664. Dat den alhier aenwesende Minister van den meer hoog-ged. Hertoge, uyt den name van haer Ho: Mo: door de Heeren Huygens eñ andere der selver Gedeput. tot de saken van de See gesondeert soude werden, of den Hr. Hertog sijn Meester gedisponeert soude mogen wesen, omme aen haer Ho: Mo: tot bevorderinge van 't voorss. versoeck te beloven eñ præsteren dat de Ingesetenen en Onderdanen van dese Nederl. Provinçien, Handelende ende Trafficquerende op de Havenen ende Plaetsen, onder sijn gebiet resorterende aldaer noch in 't in-komen noch uyt-gaen eenighe meerder of hoogher Tollen, Convoyen en andere Impositien over hare Schepen, Waren en Koopmanschappen sullen betalen, dan de eygen Ingesetenen ende Onderdanen van gem: Hr. Hertog: Dat mede de voorsz.

Tollen, Convoyen, en andere Impositien, alsoo gereguleert wesende over d' Ingesetenen ende Onderdanen van de gem: Provinçien, noyt sullen mogen werden verhoocht of verswaert, dan met voorgaende advijs eñ bewilliginge van haer Ho: Mo: Ende eyndelijck, of hy Hr. Hertog voorn. sich reciprocelijck mede soude willen verbinden tot de Guarantie van 'tvoorss. Tractaet tusschen Sweden en Denemarcken gemaeckt, in 'tgeheel ende van alle d'Articulen van 't selve, omme in cas van Contraventie van d'een of d'andere sijde, met ende nevens haer Ho: Mo: de hant daer aen te houden, dat de gedane contraventie gepreareert, en diergelijcke voor 't toekomende ten besten geprevenieert moge werden, omme daer op 't gerequireerde esclairciss-ement t'ontfangen, en daer van hier ter Vergaderinge rapport gedaen sijnde, als dan nader op het voor-gen: versoek ten prinçipalen te werden geresolveert, sulex als na exigentie van saken bevonden sal werden te behooren. Waer op meer-ged. aenwesende Minister van meer hoog ged. Hertoge gesondeert wesende, heeft verklaert: Dat meer-hoog-ged: Hertoge geresolveert is een Acte te passeeren, waer by hy consenteert en belooft ten behoeve van haere Ho: Mo: Onderdanen, tot bevorderinge van mutuele Commercie, onderhoudinge van goede correspondentie en vrientschappen tusschen sijne Hoog-Furstel. Doorl. en des selfs Landen en Luyden, ende haer Ho: Mog; ende der selver Onderdanen ende Ingesetenen aldaer Trafficquerende op de Havenen ende Plaetsen onder sijn Gebiet resorterende, aldaer noch in 't in-komen, noch in 't uyt-gaen eenige meerdere ofte hooger Tollen, Convoyen, en andere Impositien over hare Schepen, Waren ende Koopmanschappen sullen betalen dan d'Ingesetenen: Dat mede de Tollen, Convoyen, en andre Impositien over d' Ingesetenen ende Onderdanen van de gem: Geun. Provinçien aldus gereguleert wesende, niet en sal willen verhooghen ofte beswaren, dan met voorgaende communicatie, advijs, ende bewilliginge van haer Ho: Mo: Ende eyntelijck, dat meer-hoog-ged. Hertog geresolveert is de voorsz. Articulen eñ Conditien sijne hoog-Furstel. Doorl. Interesse concernerende, ende in de voorsz. Vrede tusschen Sweden en Denemarcken gecomprehendeert eñ in-geslooten gecontravenieert werdende, met en nevens haer Ho: Mo: de hant daer aen te houden, dat de gedane contraventie gerepareert, en diergelijck en voor het toekomende ten besten geprevenieert mach werden: Welcke verklaringe nu meer ghedaen sijnde, insisteert meer-hoog-ged: Minister dat haer Ho: Mo: gelieven op 'tvoorsz. versoeck ten prinçipalen te resolveren en disponeren. Was geteken/ N. de Bye.

Vranckrijck bleef noch al continueren de Protestanten in dat Coningrijck te prejudiceren in hare Godsdienst: Men hadt al 't voorleden Jaer die van Alenson gelast hunne Gereform. Kercken die sy in die Provincie over de 60. Jaren gebout en beseten hadden/ te sluyten/ en daer naer/ datse die binnen een Maent souden ter neder smijten/ op peene/ dattet van de Roomse souden selfs doen op kosten der Gereformeerde/ en de gront en materialen verkoopen / om hare onkosten daer aen te verhalen: De Soldaten soo van de Gerefor. Relige in Vranckrijck waren/ dede den Coning door Marschal d' Albret casseren: Hoewel de Marschalck Turenne sulcks in zijne tijt noyt gesien had: De afgedanckte scholden op Colbert/ maer die en kreunde des niet / hy gingh in de Academie der Schilders te Parijs / die sy houden aen 't Pallais Royael / alwaer hy Prijsen uyt deelden aen d'alderkonstigste Geesten: Op die tijt wiert de Seigneurie van Venetien gewaer / hoe dat den Franse Ambassadeur met eenige Religieusen binnen hare Republijck handelden / over een schoon stuck Schilderey van Paulo Veronese/ geschat op 10000. Ducaten: De Republic verbo-

verboden hun 'tselve te verkoopen/ maer kochtent selfs/ en schicktent aen den Fransen Ambassadeur/ om weghens haer aen zijn Meester te schencken / het welck de selve door een zijner Edellien dede/ beneffens 600. Ellen gout laken/ om op de Louvre op te spannen / ten dien eynde noch 700. ellen onder handen sijnde. Van een andre kant quam den Abt Paulmeyer wegens Denemarcken den Franse Coning vereeren met 27. Witte Yslantse Valcken/ elck om 't schoonst/ daer de vlieg-Jonckers om te sien/ sterck aen quamen. Doen nam de Franse Majesteyt voor tot profijt van de Croon Jaerlijcks te mesnageren 25. Millioenen en 300. duysent Ducaten/ 't welck vele Hovelingen / Ec. niet wel en smaeckten. Men handelde doe secretelijck met Engelant/ Monsr. de Rubigny ging na Londen met een schoone Carotse en Barbarise span Paerden op 60000. Flor. gewaerdeert: Sommige meynden datter yet bysonders most verhandelt zijn/ wijl den Cancelier (soo men te Parijs seyde) een secreet Contract had verzegelt/ 'tgeen hy selfs niet had mogen openen / en waer mee den Courier by nacht door Calais komende/ tegen usancie in / en alsoo ter zee op Doveren uytgegaen is: Immers/ 't Frans geldt wiert in Engelant seer gemeen/ men noemdent over de koop van Tanger / maer 't meeste ghevoelen bleef op een Offensive en Defenssive Ligue tusschen Vranckrijck en Enghelant: Ommers Coventry die de saeck voltrock/ wiert niet alleen maer oock de Engelse Coninginne door Vranckrijck met Presenten vereert/ waer uyt men beoogden dat het intrest van Portugal niet vergeten was. Den 16. Novemb. gelach de Coninginne van Vranckrijck van een Jonge Princes / die op dien selven dagh gedoopt wiert Anna, maer de Koninginne bleef geduyrich aen de Coorts. Doenmaels gaf zijn Majesteyt aen den Card. de Rets den tijtel van zijn Ambassadeur/ maer die van Protecteur van Vranckryck en had hy niet/ als noch ongeaccordeert met den Cardinal d'Este/ die tot noch toe was Protecteur gebleven zedert hem de charge van den Card. Anthonio was geassigneert geweest: Echter hy kreech van den Koning tot zijn Equipage 50000. Schilden/ en dan noch eens soo veel Jaerlijcks / om eerlijck in Italien staet te konnen houden. Des Paus Legaet quam in dese Maent uyt Vranckrijck weder te Roomen / en dede op 't Casteel Gandolsso aen den Paus rapport van sijn wedervaren/ daer hy aen den Wijngaert van Paus Julius voorts te gast bleef/ buyten de Poorte del Populo/ makende aldaer goede cier met diversche Prelaten van zijn humeur / die om sich vrolijck te maken daer mede genoodt waren op de welkomst van haren goeden Patroon: Het most komen wel na de sin zijn 'tgunt met Vranckrijck hier was afgehandelt/ en met reden/ want Vranckrijck desapprobeerden de oproerigheyt van eenige t'Avignon / die liever Vranckryck als den Paus tot haren Souvereyn hadden gehad/ en haere Magistraet en 's Paus Stadhouder inde stad op sijn Pallais als geblockeert hielden/ 'tgeen den Paus hoog estimeerde/ en de rebellige doe konde straffen: Op dit voorsz. Prelate gastmael wierde des wege niet weynig gedebauchéert/ soo dat door 't sterck drincken de man heel raeckten in de kan: En toen de tijt van scheyden quam / bracht men op 't laeste noch een grooten Hansse Kop vol Wijn/ die omvlochten was met vergulde en versilverde stroo-halmen/ tot een teken van hare Broederschap: Alsmen nu Vranckrijck mede op 't tapijt had

gebracht/

gebracht/ was 'er een van hun allen wel d'aldergeestigste/ die met een schoone stem braef begost te singen den Psalm In exitu Israël de Ægypto,&c. Daer op vele bysondere speculatien hadden/ siende dattet geestelijck en weereltlijck so onder malkander wierde gemengt. Men had doe upt Vranckrijck een schoone getuygenis van der Engelsen deugdelijckheyt/ 't advijs upt Normandije en upt Bretaigne luyd aldus/ Quelques Anglois font ce qu' ils peuvent, pour persuader à plusieurs Personnes de la Religion d' aller en Yrlande, pour s' y establir, & promettent des merveilles: Mais il ny á d'apparence qu'ils puissent estre satisfaict des Anglois, qui les chasseront quand ils ont deseiche leurs Terres, & les obligeront de recognoistre la Iurisdiction Episcopale, qui est un Joug assez rude,&c. De Franse Majesteyt onthaelde doe op sijn Hoff den Broeder van den Turcksen Keyser / die Anno 1644. van de Malteesers wierde gevangen/ op Malta 't Christum geloof [waer over den Turckse oorlogh tegens de Venetianen ontstont] aen nam/ en nu na dat hy Napels / Romen en andre Italiaense Steden hadde besocht/ te Parijs sich onder de ordre der Dominicaner Monicken hadde begeven. Maer in die tijt was Vranckrijck wel verbaest over de ellendige fortuyne van soo veel brave Cavalliers op Gigery in Barbarijen/ waer van den Ridder de Castellan het volgende relas aen den Koning van Vranckrijck als een oogen getuyge te poste quam doen:
Alle de Franse Retrencementen om Gigery waren niets geweest als van steen, soo datmen tot Marabout [daer men neffens andere die daer waren, oock een kleyn Toorentje had gebout,] wegens de Rotsen geen Linien konde sluyten, en tusschen yder Reduyt een halve Maen gheplaetst die over de Linien commandeerden: Onder 't forteficeren quam een Moorse Spion, die aen d'onse beloofde alle de gelegentheden van 't Barbarise Leger aen een gedeguiseerde Fransman in Turckse Kleederen te willen doen sien, die op de selve conditie 15 Pistolen van Duc de Beaufort ontfongh: En op diens rapport resolveerden Duc de Beaufort de Barbaren met 800. Man daer 500. van in embuscade souden leggen, te bespringen, maer den weg te langh synde, veranderden van desseyn, en onderwijl kreegh Duc de Beaufort van den Coningh ordre om in Zee te gaen, doch hoorende dat de Mooren hun harnasten om hem te bespringen, bleef om te sien wat zy doen souden, aen lant: Tot hy sich ter Zee begevende, twee Turckse Schepen nam die Vivres aen de Mooren bragten, doch hadden dese Barbaren sich onderwijl van swaer canon daer onder 48 ponders voorsien, daer sy een van de Toorens by Marabout mede neder bonsden, daer veel Franse Soldaten onder doodt bleven, en de Christenen verbaest wierden dat dese Barbaren alsoo een openinge hadden gekregen om haer te bespringen: Soo wierde Monsr. du Fretoy gecommandeert met de Franse Ruyterye, om so doenlijck de Barbaren te doen wijcken, die met succes vocht, maer een ander Officier met d' Infanterye in een om wegh te lang achter blijvende, soo waren de Mooren onderwijl gecondschapt van 't kleyn ghetal der François, die sy wel haest deden retireren, soo datse die tot onder 't Canon van Marabout joegen, daerse 't Kanon op de Franse Retrenchementen deden donderen; waer door de Soldaten, onaengesien wat Monsr. de Gardagne daer tegens dede, alle vlooden, ten hielp niet dat hy riep en sprack tot de voornaemste: C'est honte Messieurs, de quitter un lieu que le Chevalier Cleruille Ingenieur auoit escrit au Roy estre tenable, & qu'il aimoit mieux perir à la reste 800 hommes de la valeur desquels il estoit asseuré: Maer alle de Soldaten en Officiers siende dattet niet houbaer was, en oock eenigsints bewust van 't geen lest in den Krijgsraet was beslooten, resolveerden Gigery te verlaten, hoewel den Ridder Clerville, gelijck hy aen den Koningh schreef, van een geheel contrarie gevoelen was: Soo wiert het Scheep gaen vast ghesteldt, en men begost eerst mette Siecken, daer Monsr. Martel de Schepen, die maer 4 sterk waren, daer toe bequaem maeckten.
Maer

Maer dit konde soo spoedig niet te gaen/ of diverse Franse Soldaten wierden van de Moozen gevangen/ oock wierden niet als die eenighe goede vrienden hadden/ gesalveert / en alsoo 't selve ten lesten hol over bol toe ging/ wiert Monsr. de St. Germain in 't wijcken nae lang vechten/ ghedoot: Men had wel 400. man/ om niet bevreest te schijnen/ tot een reserve gestelt/ die/ wijl de Barbaren dit ingelijcx door een overlooper aen-gedient was/ meest gevangen of doot geslagen/en neffens d'ongeluckige Siecke verbrant zijn/gelijk ook hare Paerden: De Moozen bequamen daer 36. brave stucken Canon/ mette Wapenen van Vrankrijck/en veel buyt en Amonitie: Maer al 't onheyl was daer mede noch niet over/een van dese Schepen/de Maen/seer out/en al te seer geladen/ dede al de kleyne Vaertuygen aen boort komen/ alsoo van alle zyden 't water daer in quam/ en om 't Schip te lichten de Smits tuygen/de andre swaere materialen daer uyt lichten; maer de Zee-Commissaris van Languedocq la Guette/ die doe in de Haeven van Sene by Toulon was/ daer dit Schip maer 6 a 7 mijl mocht af wesen/spotte daer mede/seggende/dit Schip kan noch wel 2000. mijlen zeylen/ doch Duc de Beaufort/ die in de Stad alreede was/ sondt evenwel een Chaloup derwaerts/ daer op wel 70. Officiers sich salveerdē/ maer een uyr daer na quam 't water van alle kanten daer in/sy schoten 1. schot met Canon/maer niemant quam hun te hulp/ daer verdronk 't geheel Regiment van Piccardyen/eenen Command. Verdille van de Bootsgesellen hoorende datter geen hoop van bergen was/ zijn oogen en handen ten Hemel gheslaghen hebbende/ trock zijn Hoet in 't hooft/ en de Mantel om zijn ooren/seggende/ Wel aen dan, liever dan vreesachtig yets quaets of ydele klagten te doen, sal ick als een hartig Mensch, voor gaen: Dus met zijn Hooft neder in Zee springende/ seyde/ Godt mijn Heere ick ben U: Schijnende de doot niet te vreesen; Dit hoorden 2. Soldaten die op een planck noch te lant quamen: Monsr. Beaumont wiert gesalveert: Maer den Coning was seer onghemackelijck/ hoorende de schaede en schande van dit Exploict/ ontboodt by hem den Prins van Condé/ Grammont en Turenne/verklarende/dat dit verlies al zijne volhardinge seer had doen bewegen/ 't geen zijn gemoet noyt had geproeft/ alleen maer specterende op al die brave 10. Comp. Cavaliers die in 't Schip de Maen verdronken: Daer waren noch onlangs 1200. Vuyrwercken/ 1800. Soldaeten/ en 600. Hellebaerden van Rochel na Gigery gesonden/met veel Amonitie/doch is alles tegens 't gewelt van 14000 Moozen onder haer Koning van Coaquee/ wijl de Fransen maer 3500. sterck waren/ als bleeck/ niet bestant geweest.

Het ongeluck van Gigery wiert met noch twee andere onheylen vergroot/ als dat van Cajane/ 't welck de Indianen de Franssen hadden af-genomen: En dan/datte Franse Terneufs-vaerders daer te Lande van de Wilden waren bespzongen geweest/en eenige 100 van de hare doot geslagen: Dus keerde Vrankryk na hare grootste equipage op 't Eyl. St. Laurens of Madagascar voor-genomen/ daer toe men te Parijs een Oost-Indis-Huys / Bewinthebbers/ &c./ maeckten/ den Koningh een beurs van 3. Millioenen gaf/ in Hollant/Bretange/en elders Schepen liet bouwen/om Commercie op Oost-Indien te drijven; de Vloot soude bestaen in 12. Coopvaerders/ en 10. a 12. Oorlog-schepen: En zijn Majest. soude Brieven af-senden aen den Grooten Mogol/aen den Persiaen/en de respective Indiaense Koningen/om t'obtineneren

neren den vryen Handel: Men maeckte by provisie een Viceroy en een Aertsbisschop voor Madagascar/ Sr. Beausse soude daer President van den Raet zijn: So dat op de naeste Lente 4. Schepen derwaerts gereet van Brest met wel 400. Volontarisen/ meest Geestelijcke/ vaerdig waren/ dese soude 8. andre volgen: Na dat te vooren een van Rochel uyt geloopen/ schaloos weer om most keeren: Vranckrijck had groote opinie van dese Compagnie/ de beurs soude van 15. millioenen zijn; niet eens bedenckende wat pericul en avonturen soo sware Voyagien altoos onderworpen/ en so meenig Coninckrijck die entreprinse so ellendelijck is misluckt geweest: Eenige Kooplien die te Parijs getekent hadden/ soo sy het noemde in de Franse Royale Compag./ vertelden malkander/ hoe de Hollanders aē Vrankrijk haddē gepresenteert/ dat by aldien men daer mette Franse Comp. wilde stil staen/ zy een groote somme gelt hadden gepresenteert/ maer dattet 't selve af-geslagen was: Dan dit bewees niet dat men selfs geringe Lien/ Gereform: Predicanten/ jae de kleynste Steden van Vranckrijck tot den inlech van dese Comp: dede nodigen/ dat haer sake so favorabel was: 't Was evenwel waer datte Koningh daer groote sin in had/ en zijn devuoiren/ belofte/ ja selfs alle de Grooten van 't Hof daer toe animeerde: En om dat zijn Majest. al voor 3. Jaren de Franse Comp. van Oost en West-indien had gefavoriseert/ en oock om de Gemeente te verlichten/ veele Gabellen op de Rivieren van Vranckrijck staende/ af geschaft; veel moeyten gedaen op dat yder Stad zijn schulden soude betalen/ en voor meer als 10 millioenen aen Imposten af-geschaft/ en noch wel 15000. ponden van de gabellen door een escu op yder Minot Sout/ groote onkosten had gedaen om so veele Bruggen/ Fortificatien/ en publijcke Wegen; Oock tegens de Barbaren soo swaren Equipage: Soo was hy nu oock gesint den Koopman te soulageren/ hare klachten te hooren/ en alle verbeteringh te doen hebben/ belaste datse alle 15. daeghen 4. uren souden besteden ten besten van de Franse Commercie/ de eerste was te Fonteynebleu/ de tweede tot Vincennis/ waer de Koning/ Canceliер/ Villeroy/ d'Aligre/ Tellier/ Sēve/ Lionne/ en andere present waeren: Den Secretaris van Staet wiert gelast op haere Resolutien terstont aen alle Gouverneurs/ Souveraine Compagnien/ Subalterne en Intendenten te schrijven/ datse haer souden informeren en toe-voegen de Kooplieden gheheele protectie/ prompte justitie doen hebben/ en hare Processen expedieren voor alle andere/ om in haer Trafijck niet op-gehouden te worden/ en alle regulen van goede Policeye gebruycken tot vermeerderinge van alle Manefacturen / selfs de Kooplieden wierden aen-geschreven yemant van alle Plaetsen uyt de hare te deputeren na Parijs om den Koning van hare Commercie advijs te geven: Zijn Majest. presenterende dat hy van zijnen 't weghe daer yemant onder dat College soude stellen om samen te raetleven ten beste van alle Kooplieden van Vranckrijck: En dat men voor eerst soude afschaffen op sommige dingen het uyt en inkom-gelt: En een Millioen ponden soude contribueren tot opweckinge en practijck der Manefacturen: Aen de Koopluyden die nieuwe Schepen lieten bouwen of kochten/ presenten soude doen: Oock al de Rivieren van zijn Koningrijck wilde Navigabel maken/ gelijck als dat van den Oceaen en de Middell. Zee/ daer hy 2. millioenen toe soude verschieten: Waer af den 4. deser de Commissarisen volle openinghe hadden ggedaen/ advijserende/ dattet

leyden

leyden van de wateren op de Reviere van Lers door die 'tseer wel verstonden/ practicabel was/ waeren oock mette Ingenieurs gheweest onder de Meulen van Basacle op de Brug van Delour/een half mijl van Toulouse/waer langst men 't Canael maken en leyden sal tot de Garonne/en uyt Toulouse doen loopen tusschen Maladrerie en 't Convent der Minimen; waren so voort langst de Steenrotsen van Naurose gherepst/ alwaer dese Reviere begint/ die sich in de Garonne/ en van daer in die van Fresquel die in d'Aude valt/uyt-loost by Carcassone; Besagen oock de moghelijckheyt om de Revier de Sor te leyden door de Rotsen van Naurose / alwaer in een Meyr dat daer natuyrlijck is/ een gheschickten boesem kan werden gehouden/ om altoos door Sluysen van 't oosten tot westen dit Canael te doen water hebben/ten besten van alle Koopschepen die met hare Goederen af en aen wilden.

Men was in Engelant bedecktelijck noch al toe rustende/en men gaf goede antwoort aen hare Ho. Mo. Ministers / waer over Cunéns een reysjen over na Hollant dede/ om mondeling desen Staet te waerschouwen / wijl men nu langs hoe meerder sach waer Enghelant op uyt was/ en gheen staet meer en was te maecken op de hoope in een Audientie / op de bescheydene Informatien aen zijne Majesteyt door den Heere van Goch ghegheben/ Nous n'aurons point de Guerre. Maer men sach nu al gheheel wat anders / want de bakens quaemen ten allen zijden van de Engelsen uyt: De gheruchten selfs scheenen ongelooffelijck / dat men des Nederl. Ambassadeurs Brieven op 't Comptoir te London weg nam: Een Hollants en Frans Schip met Wolle uyt Yrlant komende/ als verboden/ die te Doveren op bragt/ en confisqueerden: Datmen ordre gaf in 't begin van dese Maent alle Neerlantse soo Oorlogh als Koopvaerdy-schepen in Engelse Havens komende/ te arresteren/ en een offensive Vloot daer toe geapproprieert / waer af Duc de Jorck Admirael 't eerste Esquadre van 13 de kloeckste Schepen soude hebben/ Jan Lauson Vice-admirael en W. Bercklep Schout by nacht soude zijn: Het tweede Esquadre van 12 Schepen Prins Robbert Admirael/ Capiteyn Minis als Vice-admirael/ en Capit. Janson Rear-Admirael: Het derde van 12 schepen Eduard Montagu Graef van Sandwits Admirael / Juriaen Aiscu de Viceadmir. en Capit. Tideman Rear Admiral/ behalvens noch 13. andere Schepen en veele Ketsen die men daer by soude voeghen: Dat men voor een geheel Jaer aen nam noch 25000. soldaten/30000. bootsgesellen/ meer schepen liet bouwen / en al des Konings en Kooplieden vaste Schepen ten oorlog dede bequamen/ 1000. halve Cartouwen/ 500 negen ponders en 200.tonnen koper om nieu Canon te gieten/ noch had op gekocht: Uyt Duytslandt alle Materialen ten dootslaen en oorlog dienstig / van de Roomse te Ceulen en elders ghekocht/ over Vlaenderen na London schickte / om de mede genooten van een Relige te ruyneren/ o! Engelant/ Beschermer des geloofs! Elisabet ageerden anders/ sy herbergde en beschermde de Protestanten / oock vā waer sy quamen: Dus wierden de Neerlantse Schepen waer sy in Engelant quamen/ gearresteert/ doch daer na ontslagen / en als een tragedie alle die op het eerste ontslag niet en waren deur gegaen / zijn weer de seylen en roers afgenomen; 't Eerste beslag (wijl Engelant toch na occásie van onlust socht) scheen

 gesonₒ

gefondeert op seker Sweets Schip de St. Jacob/ Schipper Dirck Smit/ van Gottenburg met Masté na London willende/ en door storm genootsaekt in 't Tessel te loopen/ was gearresteert / dewijl den Staet het uyt-voeren van alle in dese Landen gekomen of sijnde Masten hadde verboden / echter op het minnelijck versoeck speciael van de Sweedse Croon / door haren Ambassad. Herald Appelboom / en oock uyt minne op 't versoeck van zijn Majestt. van Groot Brittangens Resident de Ridder G. Douning/ wierde 't voorss. schip ten respecte der hoog ged. Bontgenooten met de welcke den Staet sich hoogh gesterckt achte / ten aensien van Religie en van Staet / reelijck ontslaeghen: Maer tot ongeluck der Nederl. Schepen gebeurdent dat op die tijdt een kleen Engels Scheepje te Vaelmuyen quam uyt Nieu Nederlant met sommighe Nederlanders die sy van Nieu Amsterdam mede brachten/ met de seeckerheyt van 't overweldigen van die plaets/ en waer af de Bewinthebbers der Neerl. West-indise Compagnie bynae aldus by haere Hog. Mo. hadden gedoleert: *Hoe dat d'Engelsen, gesterckt met de Schepen van den Hertoge van Jorck uyt Engelant. den xvij. Augusti de stadt Nieu Amsterdam, nu 50. Jaeren door desen Staet in volle rust en vrede beseten, en voorts de heele Nieu Nederlantze Provinçie hadden te onder gebracht, dat noemende Nieu Jorck: Een zaecke die duysenden van bedroefde Menschen aldaer heeft ghemaeckt (als nu subiect zijnde het slaef-achtigh pressen der Engelsen, die hare Vrijheydt nu door die Tyrannije t'eenemael quijt sijn, en haer noch meer als d'Engelse Slaven die daer vijf, tien en meer Jaren in de Taback-Planterijen gebannen worden, plagen sullen) daer de West-indische Compagnie jaerlijcks soo veel Schepen en Goederen plach te vertieren, ende tot welckers prosperiteyt zy Millioenen onkosten hadden gedaen: Versoeckende redres tot herstellinge van dien, &c.*

Maer toch dat mis haegde Engelant soo seer niet/ als dat Vice. Lauson en Cap. Berkley van Cadix/ daer sy Capit. Allen met 12 Schepen hadden gelaten/ tijding aen den Coning brachten: Dat de Vice-Adm. de Ruyter van syn Principalen secrete Ordre had ontfangen, en sich tot Cadix voor 12. Maenden geproviandeert, op den 5. October 's morgens ten 8. uren met 12. kloecke Schepen, was in See gesteken, passerende verby Lausons Vloot, groeten d'Admiraels malkaer met 11. en de Vice-Admiraels met 7. schoten, waer over de Spangiaerden op 'tgebergte van Rota [daer na by] liepen, meenende datter een Gevecht was: Nu soo de Ruyter seyde, hy gingh na Zalee, maer nae de presumptie van Lauson 't was na Guinea, &c. Doen was de bot vergalt / den Raet contramandeerden Prins Robbert / die al uyt Duyns met zijn Vloot om na Guinea te gaen alreede was uytgeloopen/ maer door contrarie wint by Wicht gedwonghen weder in te steken: Maer de Ruyter voor wint hebbende / ging het naer sijn wensch/ want het had hem al lang verdroten soo ondienstig daer in de Levant te sijn/en gehoort hebbende de snoeverijen der Gentilmans in Spanjen/ schreef doe eer hy uyt liep aen zijn Heeren Meesters uyt Malga onder andere woorden oock dese: Wy hooren dat d'Enghelsen tot Cadix haer beroemen haest Oorlogh met de Hollanders te sullen hebben: Ende vorders verbolghende: Waer op wy ons ghereet houden, en wenschten soo sulckx mochte komen te ghebeuren, dat wy in tijts ordre kregen om van ons te mogen tasten, om dat d'occasie soo nu als dan wel presenteert van eenige Engelse Buyten te bekomen. Doch Engelant ging soo openhartig niet:

Maer

Maer arresteerden terstont weder alle Neerl. Schepen: Als nu hare Ho. Mo. Ministers aen Engelant de oorsaeck van dien vraegden, wierde geantwoort: Sijn Majesteyt van Groot Bretagne soude nu niet licht te disponeren zijn tot eenige ontslaginge, mits men in Holland met d'Engelse klachten langher niets vorderde, en scheen als te gecken: Dat den Coning sich altoos voor desen wel tot Vrede hadde gheneyght, maer nu om de gedane kostelycke Equipage met verscheyden notabile Heeren van Staet verstont, sich tot den Oorlog genootdruckt te vinden,&c. Ende in d'Audientie vanden Heer van Goch by den Koning, op den 21. passato savonts ten 6. uren, sprack sijn Majesteyt na dat hy 't Geschrift van den Ambassadeur had ontfangen, in substantie na gewoonte in d'Engelse tale: Mylord, ick heb u nu en t' anderen tijden wel verstaen, eñ gelijck u Exell. wel bekent is, mijn meeninge daer op verklaert: Ick neme dit Geschrift over, om door my beantwoort, en u gegeven, ghy dat aen uwe Principalen kond over senden: Dan echter dit voor af seggende, dat ick weghen d'aengestelde Equipages niet en ben d' eerste gheweest, maer die van Hollant voorgaende, ben door haer daer toe gedronghen geweest: Blijvende onafgedaen al de doleantien gedaen door mijne Extraord. Envoye, en ick heb op 'tgene u Exell. segt aen de Kust van Africa is gepasseert, bysonder 't in nemen van Cabo Verde en andere Forten door Capit. Holmes, verklaert, my t'informeren en kennis daer af te nemen, sonder op de klachte van een teghenpartye my te willen tot decisie in laeten: Ende wat is doch dit Cabo Verde voor een stinckende Plaets? is die van eenige waerdije, om daer over soo veel moeyten te maken? Indien ick tot noch toe niet geabuseert ben, kan niet oordeelen die van eenige nut te zijn,&c. Den Franse Gesant de Graef van Comminges op den 23. passato Audientie by den Coning hebbende, verrichte niets, als dat hy over leverden uyt nieuwe last van zijnen Coning, een geschrift, tenderende tot de mediatie op de nu swevende Engels en Nederlantse differenten, 't welck den Koning van Engelant over nemende, soude (soo geseyt wert) belooft hebben te antwoorden, en dat hem de mediatie van d'Allerchristelijksten Koning zijn Broeder wel aengenaem was, maer dat dit werck van die van Hollant eerst was begonnen, en daer mede noch verders voortgevaren, ende als nu in sulck een stant gebracht, dat hoogstged. Majesteyt tot bescherminghe van des selfs Onderdanen genootsaeckt was te Equipeeren: Dat sulcks nu niet konde gerevoceert werden, en altoos was en noch wilde Hollants Vrient zijn. Maer al dat Engelandt niet konde verdouwen, was, dat men daer geloofde dat de Ruyter na Guinea was om alles daer op te schicken: Dan in een Audientie op den 6. Novemb. ten 4. uren, seyde den Coningh tot den Heere van Goch: Nimmer te sullen gedogen dat andre over zijne Onderdanen Iustitie souden administreren, ofte eygen redres van saken onderwinden, gelijck als gesien had dat by hare Ho. Mo. in der selver Instructie aen den Commandant van de Vloot na Guinea gedestineert, wert ondernomen: Eñ dat de Entreprinse en 't in nemen van Cabo Cors was geschiet met zijn Majests. kennisse, ende door des selfs ordre, als wesende een gelegentheyd welck d' Enghelse Natie in eyghendom was toe-behoorende, de selve de gront competerende en oock het Gebou daer op hadden gestelt: Dat de selve de Engelsen sonder eenigh recht door de Nederl. West-indise Compagny was afhandig gemaeckt, ende naderhant alleenlijck wat naerders daer op by de selve was gebout geworden, en maer 4. Jaren of wat langer daer van waren in possessie geweest, daer d'Engelsen hun deugdelijck recht van souden bewijsen. Den Ambassadeur van Goch antwoorde seer bondig en geschickt, Dat (met reverentie) dit den rechten weg niet en was, selfs volgens zijne Majesteyts sustenue, genoech voor heen gededuceert

van eygen redzes in dier voegen te onderwinden/ eñ insonderheit niet over een komende met het gemaeckte Tractaet/ daer sijn Majesteyt sich op beriep: eñ op de klagten van 't overweldigen van Nieu Nederlant / antwoorde den Coning: Dat gemelte Landen onder des selfs gebiedt waren resorterende, sijnde aldaer onder de andere zijne Landen gelegen, ende over suicks by d' Engelsen voor desen onder geslagen ende geoccupeert geweest, en aen Nederlantse Natien alleen in den aenvang gedoogt sich aldaer neder te stellen, sonder dat het gesach daer over aen de Nederl. West-indise Compagnye ofte yemand anders soude geconsenteert syn geweest. Waer op hare Ho. Mo. Ambassad. seyde/ Dat beyde de possessien soo in Africa/ als Nieu Nederlant in America deugdelijck waren/ op de leste nu ongemoeyt 50 jaren 'tbesit gehad hebbende/ en met geen glimp of schijn de selve konnende werden ontnomen/ behoorde de Koning volgens de renommee die hy altoos hadde gehad van equiteyt / oock te bewijsen sijn rechtvaerdigheyt/ Ec. Dan in plaets van dat / ging alles ten achteren: Men verschoonde niet de goede Ingheseten/ met die als noch naer Guinea te pressen/ [daer yder verbaert voor was / vermidts te Portsmuyen d' Engelse Bootgesellen uyt Guinea daer inde kroegen komende/hadden vertelt/ dat de Guineesse wreede Lucht voor de delicate Engelsen te onverdraeglijck/ en of een bedorven Lever / of Wormen van 2. etmael / of duyvels stoff/ dat zijn onlijdelijcke jeuck-puysjes/ haer gewisse ellende / en eyndelijck een al te verdrietigen doot was/] men preste echter even sterck: En de Printesen/ bysonder die van 't Schoemakers Gilde/ heeft men aen getast. Te lantwaert sagmen veel volck vluchten/ om voor 't pressen bevrijt te zijn: De Quakers sont men in slaverny na West-indien / gelijck Cromwel de Royalisten plagh te doen. Somma/ Engelant procedeerde uyt en inwendig periculeus: Ten hielp niet datte genoemde Quakers waren Geref. Presbytrianen/ dat hare H. Mo. tot een vast teken van hare ongeveynsde vredelievende intentie / hadden eerst op 'tversoeck der Hr. Appelboom en R. Downing 'tSweets Schip met masten ontslagen/ maer oock 2 scheepjes van Nieukasteel met gepreste slaefse Schotten door storm de Maes ingeloopen/ heeft desen Staet (niet om dat zy de Nederlanders daer nae tot danck van 'tghenooten onthael souden beoorlogen) de hant geboden / en in een ander Vaertuych weder na Engelandt laten afgaen/ maer selfs oock gesoulageert ettelijcke Engelse Matrosen / die mette Boot van haer Oorlog-schip in Duyns om water te halen (so sy seyden) door Tempeest afgedreven/ met 2 riemen 4 dagen op zee in de grootste extremiteyt hebbende getobbelt/ en te Santvoort op Gods genade aen ghedreven / weder om met alle behulpsaemheyt heeft laten na Dovres over schepen. Dus de saken staende/ quam advijs dat Capit. Holmes te Lissabon gearriveert/ om gelijck hy op de Greynkust siende eenige Neerl. Schepen/ 'tgat vernagelt/ en sich als den eersten steen des aenstoots in die gewesten niet vertrouwende/ (een onrechtvaerdig mensch vreest altoos de Justitie,) dorfde Engelant niet aen doen / voor dat hy van London tijding had/ dat de baen voor hem veylig en sijn doen aengenaem in Engelant was. Maer hare Ho. Mo. Ambassadeur stont onder dies niet stil: Doch wy gaen veele geschriften en bewijsen wetens voorby/ en over slaen die van tijt tot tijt by zijn Excell. zijn over gegeven/ daer wy de Politijcken van gesonde regulen toe wijsen/ en die noodig zijn tienmael gedruckt/ en vijf-

en vijf en twintigmael ghelesen te wesen: Dus bleef de Zee als gedreyght: Maer den 27. vertoonde sich een groote Comeet-ster/ die hoe wel over d'Indien gaende/ sich groot/ maer om de verre af wesentheyt hier selden klaer/ en meest waterachtigh dampich liet sien/ hare staert is eenmael op 180. mijlen en noch grooter afgespeculeert geweest: Verwonderens waerdig zijnde/ dat zy tot Nieu-jaer 1665. de staert west behoudende/ die verloor/ en twee daghen als den lest en eersten dagh van 't Jaer als een bedompte Maen sonder staert verschijnende/ eenige dagen daer na weder met een kleyn staertje sich vertoonden/ doch seer kleyn en oostwaert staende/ bewesten boven Engelant recht nae Jarmuyen maer een nacht bysonderlijcke groot en helder tot 3 uren 's nachts verscheen: Loopende voorts tot op 46. graden/ doch was altoos met heldere Lucht over dese Nederlanden/ kleyn van Staert/ dan grooter in zijn op-/ en wel 6. mael grooter in zijn ondergang/ ten westen over de Noort-Zee: Den Koning van Vranckrijck sach hem seer wel: Van Withal sach hem den Koning een half uyr lang/ veele Lieden te Westmunster verschrickten daer over: In den Hage had men oock 't gesicht: De Geestelijcken van de Sorbonne te Parijs/ het Consistorium van de Cardinalen te Romen/ jae den Paus vraegden na de eygenschap/ en hielden Consultatien over dese Cometen: Te Keulen/ Frankfort/ Breslau/ Weenen/ en tot Venetien/ ja te Stocholm in 't koude Sweden wiert hy gesien/ soo datte Sterrekijckers oordeelden dat hy omtrent de Tropicus Capricorni moste staen/ en seer diep in den Hemel/ zijn staert en lichaem was gecomposeert (als men met een Verkijcker daer op speculeerde) van een oneyndelijck getal kleyne Sterrekens gelijck den Vloet Eridanus.

Bewinthebbers der Nederl. Oost-Indise Comp. resolveerden [doe in Zeelant zijnde op hare beurt] te doen uytdeelinghe van 27 en een half per cent/ en onaengesien de sterfte/ golden d'Orientaelse Waeren nochtans seer wel op de Verkoop-dagen van yder Comptoir: De Oostind. Actien waren nu 452. en d'Obligatien van West-indien 40. Men resolveerde oock een notabile Equipage weder na Oost-Indien te doen. 's Lants Vloot 34. Schepen sterck is doe om verscheyden insichten eerst uyt Goeree na de Quack en Schonevelt/ en van daer na de Wielingen geseylt/ de koelte noch al hoog en laeg west. De Moscovise Vloot quam doe seer spoedigh/ doch met articulen/ en tamelijcke gedane Negotie weder in 't Patria/ dan d' Enghelsen mochten t' Archangel niet handelen. De Groenlants en kleyne Visserye hadden niet veel klagens noot: Noch benijden haer d'Engelse om 't dagelijcks kos je daerse om voeren. Maer in de Levant was het slecht: Den Turckse Keyser uyt gierigheydt meenende oorsaeck te hebben op de Franse Natie/ om dat sy soo heerlijck aen de Raab de Duytse Benden tegens de ongeloovige hadden gheholpen/ en die gelijck wy meermalen geseyt hebben/ die groote eer de Franse Cavaliers niet en gunden/ nu tot weerwraeck om een somma van uytkoop te vinden/ een gerucht deden uytstropen/ datse de Francoisen wilden uyt-roepen: Liet al zijn gramschap op Constantinopolen uyt dreunen: Nu kropten hem de Persiaen/ de Griecken maeckten hem jaloux/ Venetien gaf hem luttel gewonnen/ en de Turckse Priesters liepen geduyrich aen om de Conqueste van Candia: Den Keyser van al dit ghespoock verveeldt/ sette zijn stoel te Adrianopoli/ ende de Janitsaren seyden ront uyt: Den Keyser wilde liever selfs met eygen handen het Vuyr in Constantinopolen steken, als op so ongeluckigen plaets langer te resideren: Want door

het mutineren der Sarazijnse militie/ waren in die stadt diverse Monarchen van Turckyen geruyneert: Datter quade Prophecyen gingen van een stadt tusschen twee Se'en gelegen: Dede des wegen niet ver van Adrianopoli drie Seraigles van Plaisantie bouwen/ gevende die de selve namen en fatsoen als die hy te Constantinopolen hadde: Maer seker arm Christen dese nieuwe gestichten onwetende na hare oude naem en gebouw noemende/ wiert daer over ghegepen en opgehangen. d'Engelse Admiral Tomas Allen maeckte den 20. Novemb. een Paix met die van Algers / waer af men te London door dé druck uytstroyde: Dat die Vrede was tot reputatie en best der Trafijck van d'Enghelsen, speciael tot schrick van hare machtige Nabuyren [die noch met die Rovers in groote onrust, last en difficulteyt stonden] en na de tijt glorieus, want Hollant had haer eerst om derwaert te gaen, uyt genoot, doch in plaets van saem t'ageren, waeren steelswijs vertrocken, en invadeerden op de selve tijt der Engelsen recht in Guinea, dan nu mogten de Hollanders haer selfs redden met de blinde passage om de Noort, liever als te wagen by Duc de Jorck Engels Admiral so onmanierlyck 'tCanael te passeeren,&c. Den Vrede met Algers vervate,dat d Engelse daer mogen handelen, mits 10. per cent gevende. Wedersijts Schepen vry varen: Gevangens verlost: En geen Salees, Tunis of Tripolees Rovers sullen in Engelant of t'Algers hare Engelse of Algersche Prijsen mogen opbrengen: Een Engelsman t'Algers stervende,sal al syn goet onder den Eng. Consul staen, die een ongemoeyt Bede-huys in de stadt sal hebben: d' Engelse Schepen vermogen t'Algers hare prijsen te verkoopen en haer te provideren, en alle Engelsen niet dan voor den Divan mogen te recht geroepen worden, en onder haer Eng. selfs, voor den Consul: Oock geen Eng. Passagiers gemolesteert werden: En hare Schepen op See die van Algiers bejegenende buyten de Seen die niet zijn onder zijn Majesteyts gebied, behoeven maer een Boot met twee Sitters, behalven de Roeyers, haer Commissie van d'Eng. Admirael te vertonen, en hunne Reyse vervorderen, mits geen onvry Goet in hebbende: Maer d'Engelsen een Algiers Schip ontmoetende, en door hare Pas vertoonende meest Turcken of Slaven in te hebben, sal men moeten laten passeeren, schoon of daer Vremdelingen en hare Goederen in mochten sijn. Een Vrede meer tot schande als eere / wijl een Turcks Schip vry / self met vyanden volck en goet heen varende/ een Engelsman soo gestelt / verbeurt sal zijn. 't Gebeurden op die tijt t'Alikanten / dat daer op de Reede de Capite yn van een Engels Fregat wilde visiteren een Hollants schip / of daer geen Engelsen op waren/ den Holl. weygerden/ en seyde/ hoewel geen Enghelsen binnens boort had / soodanigh ondersoeck niet subject te zijn: Den Engelsman weder om seyde hy wilde visiteren/ en soo niet met vruntschap/ hy soudet met gewelt doen: In dat dispuyt komt daer noch een Holl. Schip op de Ree / die compagnie makende/ samen na Cadix uyt loopen/ d'Engelsman volgt haer: De twee Holl. Schepen dit siende/ wenden/ en laten de seylen vallen / wachtende den Engelsman in/ maer die dit merckende / liet oock zyn zeylen lopen/ en bleef leggen / waer op den best getande der Hollanders nae den Visitateur liep/en twee a drymael rondsom den selven heen seylde/ maer nu/hy en sprack niet: Dit sagen die van Alikanten/ die op 't Casteel en de hoogten waren geklommen / om soo d' Engelse Factoors daer hadden uyt ghestropt/ te sien een groot gevecht: Dan sy sagen de twee Hollanders hare reys na Cadix vervorderen / en savonts quam den Engelse Visitateur weder op de Reede van Alikanten/ daer hy van zijn Natie beschrobt/ en van de Spangiaerden niet weynich uyt gelachen wiert.

Dene=

Denemarcken was in dese tijt wel de voornaemste die de Hollantse Schepen in sijn Rijck admitteerden / om sonder de quarantena te houden / te mogen ontladen. Den Engelsen Envoy Talbot pooghde doe het Deense Hof te induceren / wat groot recht zijn Coning had sig te wapenen / en d'Hollanders d'eerste Aggresseurs waren / door 't ophitsen der Swarten in Guinea / en de vergeefse stormen op 't Enghels Fort Cormantin / daer by oock voeghende: Dat d'Engelsen een Brief hadden geintercipieert, by een Neerlants Onderdaen tot dien eyde aen de Swarten gheschreven, waer mede volkomen bewesen konde werden 't voors. Desseyn, en sulcks door Dienaers van de West-indise Compagny: Dan dese discoursen hechten niet op de gemoederen te Coppenhaven / wijl men notoirlijck sag / dat Engelant daer door socht Denemarcken te persuaderen tot secours / als eerst geaggresseert: In Sweden / te Hamburg / Ceulen / &c. songen d'Engelse Residenten mede die voix / trachtende de Neerlanders over al gehaet te maken / of ten minsten te beledigen. Graef Carlisle quam doe te Koppenhoven / daer tegens was den Ambassadeur Boreel met 't Schip de Winthont op de Revier de Duna by Riga in Octob. gearriveert / bleef eenighe daghen op de Hofstede van een Koopman Herman Becker / boven de stadt aen de selve Reviere gelegen / en wiert doe te Riga ten aensien van hare Ho. Mo. treffelijck in gehaelt / en getracteert door de Grave Benedictus Oxenstirn Gouverneur van Lijflant / passeerende over quade wegen na Plescou / en soo na der Moscou. Tot Stocholm quam den 27. passato den Heere Prince Adolf Johan hare Ho. Mo. Minister Heynsius begroeten / onder andere oock te kennen gevende / Dat hy omme d'affectie die hy den Staet der Vereenigde Nederlanden was toe-dragende, ende ten opsichte van 't goet onthael, hem voor Seven Iaren binnen 's Gravenhage door hare Ho. Mo. aen gedaen, te rade was gheworden haer tot het Gevaderschap over zijnen Ionghen Prince te assumeren, hebbende haere plaetse doen bekleeden door den Heere Rijckx-raedt Christiaen Horn, omme de inconvenienten omtrent den rang te prevenieren: Versoeckende, dat haere Ho. Mo. 't selve voor lief ende aengenaem mochten op nemen: Scheydende alsoo met groote beleeftheyt / vertrock den naesten dagh weder uyt Stocholm buyten op 't Lant. De Ongaren onbenoegt over de Treves / delibereerden sterck binnen Pres borg / klaegden en toonden dat sy met de Duytsen een groote antepatie hadden / oock niet wilden opsitten als voor haer eygen Vaderlant: Sy gaven den Keyser een Brief over van den Turckse Bassa in Nieuhusel aen hare en andre Christen Steden geschreven / luydende aldus:

WY Machamet Bassa van den onoverwinnelijckſten Turckſe Keyzer, wel beſtelden gebieder in Nieuhuſel, ontbieden onſen willigen dienſt, neffens toewenſchinge van eygen begeerlijck welvaren en goede gheſontheyt: Lieven Heere, Nabuyr en goede Vrient, wijl het den Heere ſeer wel is bekent dat tuſſchen mijn aldergenadigſten Heere en Grootmachtigen Turckſen Keyſer, en den Roomſe als uwen Keyzer, een Vrede ſy gheſlooten; ſoo werden door my de Heeren Nagebuyren, ſoo Opper-hooft-mannen, Duytſen en Ongaren, van my dienſtvriendelijck verſocht, dat ſy van hunne ſijde haere Soldaeten, die onſe Ingeſetenen groote ſchade aen doen, en de ghemeene man (die doorgaens in de Boſſchagien, om Hout en andre noordruft uyt-gaen moeten) ten deele weg voeren, of anders ter neer ſlaen, en haer Paert, Wagenen en Oſſen af nemen, dat ſulcx, als een ſake 't Vreeden beſluyt contrarie niet meer en mach geſchien, maer de aengedane ſchade herſtelt, en te goede ghemaeckt mach werden:

werden: En by weygeringe van dien sal ick sulcx mijnen onoverwinnelijcken Grooten Turckssen, of den Roomsen Keyzer sulcx bekent en aen-duyden laten: En weet daer neffens, datten Rechter te Freystattel soo hy met eenige rantsoen-gelden van eenige gevangene, en een gheschenck van my af-reysen wilde, van de uwen onderwegen is aen-gegrepen, die hem alles, oock dat Present van my aen hem geschoncken, af-genomen hebben: Bidde desweghen den Heer dienstvrindelijck de hare soodanige gewelden te beletten, want soo wy sulcx den onsen toe-lieten, soude den Vrede haest gebroken sijn: Voor 't overige verhoopen wy in goede Nabuyrschap te houden, en vredelijck met den anderen te leven.

Den Prins Portia/ Keysers Secreten Raet/ troosten haer/ men soude aen den Bassa van Offen daer over schrijven/ sy Ongerse Magnaten wilden doch soo veele doen/ den 20 jarig gemaeckte Treves mette Turcken te rateficeren/ alle hostiliteyt met de Duytschen vermijden/ quartieren assigneren voor ettelijcke Regimenten/ gelt en materialen fourneren tot de fortesiceringe der steden/ Lewens/ Neutra/ Schinta/ Gula/ en de Nieuwe Vestinge Schula aen de Waeg/ om Nieuhuysel te stuyten/ onder andere woorden oock dese voerende: S. Cæsarea Majestatis cum Turcis Pacem propegit, de quam cum vulgus varie loquatur, Magnatibus Regni eam notam facere vult. Na een langh en statich stil swijgen antwoorden den Aertsbisschop van Gran en den Ongaerisen Palatijn daer op: Se de Pace quidem audivisse, sed Conditiones Pacis hactenus ignorare: Den Graeve Nadasti seyde: Se nihil habere contra hanc Pacem. Waer op den Aertbisschop d'Artikulen van den Treves eyschten/ die haer is verleent. Keyserl. Maiestt. stont doe toe aen den voorsz. Prins Portia om te sien uyt handen van de Coningin van Polen te krijgen de twee Hertogdommen Opelen en Ratibor in Silesien/ de selve met sijn gelt mochte lossen/ en d' investiture van beleeninge voor hem ontfangen. Tot Regensburgh wierde den 26. deser op den Rijcxdagh gegeven het Keyserlijcke Decreet/ in faveur van den Vorst van Oost-Vrieslant/ omme in 't Vorstelijcke Collegie als Vorst van 't Rijck geadmitteert te worden. Binnen Erfordt wiert doe 't Lichaem van den onthoofden Burgermr. Limprecht weder opgegraven/ 'thooft van de staeck genomen/ en met groote statie in de Koopmans Kerck begraven: Kurments bleef noch daer/ dan hy droeg sich als een wijs/ goedertier en voorsichtig Prins/ pardonneerde en liet op vrije voeten stellen den Overste Raetmr. Silverslag/ Major Sleenstein en 5. andere Burghers/ die 't voorleden Jaer oproer en plondering hadden ghesticht: Dede over de hondert andre voorname Burgers voor hem komen/ die hy Vaderlijck vermaende sich voortaen vreedsaem te dragen/ gheen oproeren meer te maken/ en soude op sulcke belofte hun alle een swaren Eed af nemen: Kurments vergat oock niet van d'ander sijde St. Pieters Clooster te fortesiceren/ om de Stadt in devotie te houden: Nooden oock de Luitersen te gast/ hun wel scherp/ als mede de Roomse vermaenende/ in haere Predicatien niet op malkanderen te schelden/ maer alle odieuse extentien te vermyden.

DEÇEMBER 1664.

DE bysondere voorspoken in Engelant nu zedert eenige weken herwaert/ scheenen

ſcheenen voor dat Rijck niet dan groote veranderingen te voorſpellen : Den Koning was in Julp ſeer ſwack/ en tweemael gelaten : Duc de Jorck van de Jacht komende/ wiert periculeus kranck : Doe verbrande te Cheapſide verſcheyden Huyſen : Den Cancelier wiert ſoo ſieck / dat zijn charge bleef ſtille ſtaen : Een der voornaemſte Klercken / toogh met veel ſecrete Papieren van Withal op de loop / Secretar. Henry Bennet ſette 500. gulden loon voor die hem kregen/ dewijl men vreeſde dat hy van yemand een Agent was geweeſt: Even wel den Coning quam den 4. deſer in beyde Parlamenten/ bekent makende zijne preparatien en affairen tegens de Geun. Provincien / onder veele oock dit ſeggende : Dat hy van zijn eygen en op zijn ſelfs credit alreede een Vloot had toe geruſt,niet minder als eenige Vlooten by ſyn Voor-vaderen geequipeert:Doch dat London geſterckt door de ſtemme des Parlaments, hem in deſes ſeer hadde geholpen : Dat hy genecesſiteert was ſo tot preſervatie van zijn Royale digniteyt, als eere zijns Volcks te treden tot alſulcke hooge onkoſten : Ia, dat hy gedwongen was om in een Oorlog te komen, tot beſcherming van 't onheyl zijner Onderdanen : En (N. B.) datter geen Vrede ſoude geſlooten worden als met verkrijginge van de ſelve eynden. Deſe ſerieuſe termen beſloot zijn Majeſtept met een compliment/ vermits beyde Huyſen 't gheene verſocht was/ te weten 25. Millioenen florijnen in 3. jaren te lichten / hadden geconſenteert : 'twelck 8. millioen en ruym 33000. gl. 's Jaers was/ men noemdent als een noyt gehoorde ſaeck te London/ en which goes a terrible way in Gildens. Om dit te vinden wierde tot Quater Troi aen geklopt met deſe aenmoediging : So ymand in hem een Ziel heeft als een Engelſman, ſoo ſal hy liever Broodt voor zijn Huyſgheſin willen miſſen, dan Gelt te weygeren op ſoo een nobel voornemen,&c. En men maeckten een Formulier om Brieven van Repreſalien tegens hare Ho. Mo. Onderdanen uyt te geven/ luydende aldus :

SYN Majeſt. hebbende in Conſideratie genomen de Injurien, Affronten en Schade gedaen by de Ooſt en Weſt-Indiſe Compagnie en andere Onderdanen van de Statē der Geun. Provinçien,aen en op de Schepen,Goederen en Perſonen van ſijn Majes. Onderdanen uyt-werckende tot haer droevighe ſchaede , en vermeerderinghe tot groote Sommen, niet tegenſtaende verſcheyde en meenigvuldige eyſſchen die zijn Maj. heeft gedaen aen de Staten der Geun. Provintien, tot vergoedinge en verſoeninge, doch heeft geen konnen verkrijgen : Derhalven heeft (met Advijs van zijn Secreten Raet) goet gedacht en ordre gegeven dat in 'tgeneraeI Brieven van Repreſalie werden vergunt tegens de Schepen,Goederen en Onderdanen van de Staten der Geun. Provinçien,ſo dat niet alleen ſijn Majeſts.Vloot en Schepen, maer oock alle andere Schepen die toe-gelaten ſullen ſijn by Brieven van Repreſalie, of anderſints by ſijn Koninckl. Hooght. den Hertog van Jorck, Hoog-Admir. van Engelant, &c. ſullen en vermoghen wettelijck aen-grijpen en nemen alle Schepen en Goederen, toe-behoorende de Staten der Geun. Provinçien,en ſtellen de ſelve te recht in 't Admiraliteyts Hof, en dat de voorſz. Admiraliteyts Hof is,en wort hier by geauthoriſeert daer mede te procederen, volgens Admiraliteyts Couſtume en Wetten van Natien,te rechten en condemneren de ſelve als 't behoort : En vorders, dat voor ſoo veel by order en directie van ſijn Majeſt. veel van de Schepen en Goederen, toe-behoorende de Staten der Geun. Provinçien, Onderdaenen of Inwoonderen van dien hebben, en ſijn alreets genomen en aen-gegrepen,en blijven nu onder ſijn Majeſts. bewaringhe [met advijs van ſijn Secreten Raet] ordonneert en verklaert, dat

alle en elck van de voorss. Schepen en Goederen, so genomen als gearresteert, welcke toe-behooren de Staeten der Geun: Provinçien, of eenighe harer Onderdanen of Inwoonders, sullen sijn onderworpen aen de voorsz. Generael Represaljes, en sal tegen hem geprocedeert worden by de voorss. Admiraliits. Hof, volgens Admirals. Costuymen en Wetten der Natien, tot finale oordeel en condemnatie, en dit sal sijn aen 't voorss. Hof een genoeghsaeme versekeringe soo te doen. Withal den 16. Deçember 1664. Onderteikent/

Zijn Hooght. Prins Robbert,
Heer Tezaurier,
Hertogh van Albemarle,
Hertogh van Ormont,
Marquis van Dorchester,
Heer Chamberlain,
Graef van Berckshire,
Graef van Anglesey,
Graef van Bathe,
Graef van Lauderdail.
Graef van Calbery,
Heer Wentwort,
Heer Berckeley,
Heer Asheley,
Mr. Tresaurier,
Mr. Vice-Chamberlain,
Mr. Secretaris Morice,
Mr. Secretaris Bennet,
Sir Eduard Nicolaes.
Robbert Southwel. Cler. Concil.

Maer daer waren twee oorsaeken waer om dese Commissien sonder uyt te deelen/ wierden op gehouden / 1. Om dat dan alle haer beste Boots-volck op den Rooff soude loopen, en de generale Vloot niet bemant konnen werden. 2. Om dat alle de Weereldt (N. B.) sekerlijck bewust was, dat Engelant door de Violentien al in Februario 1664. gedaen, door Capit. Holmes, en wiens begaene Actien men tegens soo veele voor heen Royale beloften van geen last daer toe te hebben gegeven, nu te Withal scheen te willen approberen, dan yder souden oordeelen, dat Engeland ten andermael eersten Aggressent was: En daer wierde geconsidereert/ Datter beter was men de Oorlogschepen om buyt gaf, als kapers, soo om de gepreste Landt-lien daer door te animeren, en de Vloot spoedigh te bemannen, als oock om alle Neerlantse Schepen die noch veyligh 't Canael passeerden, in dat Vaer-water op te vangen, en wijl men al hare Frans en Straetsvaerders te gemoet sach, most men op de zelve passen, om van haer geen voor Advertentie hebbende, versekert te zijn. Sulcke ordres had men al vroeg na de Straet aen hare Ministers ghesonden / en na alle andere Konigrijcken van Europa/ om aldaer ghelijck sy in Africa en America hadden gedaen/ te wesen geen uren noch dagen/ maer Maenden te vooren d'eerste Aggresseurs. Zy namen dan eerst 3 Zeeuse Schepen die met Occidentaelse Waeren na Vranckrijck wilden/ waer over 't Volck in Walchren ontroert/ seer bitter spraken van die sy wel eer soo vuyrig geamploieert hadden: Dan dit was maer een begin / de wint S. O. blasende / loopt al te roeckloos uytte Franse Bocht de Nederl. Vloot/ en hoe wel sommige gewaerschout/ te rugh liepen / lieten 't andere als een dul werck derw staen / waer door d' Enghelsen van hun geselschap dese volgende Schepen aen haelden en versekerden:

Tot Portsmuyen zijn op-gebracht:
1 de 2. Pelgroms van Medenblik/ met Brandew.
2 de Duyf van Rotterdam/ met Lubeck Bier/
3 de Con. David/ v. Rotterd./ met Wijn en Brand.
4 Joncker/ v. Vlissingen/ Bajoense Wijn en Wol/
5 St. Pieter/ v. Amsterd. Bajo. Wijn/ Wol/ Lijns.
6 Meebael/ v. Rotterd. Franse Wijn/ Castanien/
7 Roo Fortuyn van Dort/ Castanien/ Walnoten/
8 Koning David van Dantzig/ Pick/ Vlas/ Teer/
9 Stad Malga/ van Amsterd. Boonen en Tarw/
10 Springer v. Hinsden/ Frans en Brandewijn
11 d'Eendracht van Vlielant/ Ballast/
12 blauwe Leeuw v. Schevel. Frans en Brandew.
13 de Spoor van Middelburg/ Frans/ Brandew.
14 't Lant van Beloften/ van Rotterdam/ Pruymen/ Brandewijn/ Frans/ Wijn/

15 Neptuyn/

15 Neptuyn van Embden/ Frans en Brandew.
16 Vijgeboom van Amsterdam/ met Castanien/ /
17 St. Peter v. Vlissing. Castani. Limoe. Oranje
18 Papegay v. Hoorn/ Brandew. Frans/ Siroop
19 Jonge Koning van Hinsoen/ Ballast/
20 Wapē van Franeker/ Frans en Brandewijn/
21 Brouwer v. Coppenhag. Deelen en Masten/
22 Hoop/ een Dogboot van Zirickzee/ Walnoten/
23 Hoop v. st. Malo/ Notē/ Oly/ Lijns. Pik/ Teer
24 d' Oranjeboom v. Harlingē/ Frans/ Brandew.
25 St. Francois van Rotterdam/ Canarie-wijn/
26 Schipburgen v. Alcmaer/ Wijn/ Brandewijn/
27 Propheet van Delft/ Walnoten/ Castanien/
28 Oranjeboom van Rotterdam/ Sout/
29 Roo Fortuyn v. Vrieslant/ Sout/ Brandew.
30 Eendragt v. Vlissing. Wijn/ Tabak/ Pruymē/
31 Holl. Tuyn v. Schieda. Vlas/ Clap-hout/ stael/
32 Goude Buys v. Rotterd. Brandew. Mede/
33 Roosebos v. Vlissingē/ Franse Wijn en Wol/
34 Avenhorn van Hoorn/ Frans Sout/
35 Gulde Hardt van Amsterdam/ Franse Wijn/ Pruymen/ Brandewijn/
36 Blacrose van Embden/ Lijnsaet/
37 Wit. Fortu. v. Rotterd. Wijn/ Brand. Castan.
38 Harderin/ van Rotterdam/ Ballast/
39 Valck/ van Wardenhouse/ Deelen/
40 Francisc./ pretend. v. Brest/ honing/ talk/ boter/
41 Princes Royal/ van Middelburg/ Wijn/ Brandewijn/
42 Muys/ van Broeck/ Deelen/
43 Wijnberg/ van Rotterdam/ Wijn/ Brandew.
44 Een Galjoot van 60. Ton/
45 Harderin/ van Rotterdam/ 160 Ton/
46 Laurens v. Heldē/ v. West-indi. waert 20000 l.
47 Een Schip van de Canarien/ ongenoemt/
48 Witte Engel/ 49 Goude Leeu/ 50 4. Leeuwen/
51 Een Venetiaens Schip van Amsterdam/
52 Mebael van Rotterdam/ Wijn/ Brandewijn/
Noch 12. zeylen van Bordeux/ Nantes/ Bajone.

Tot Cows op-gebracht:

1 Hoop/ van Amsterdam/ 160 Ton/
2 Rouaen/ van Middelb. Peper en stuckgoederen.

Tot Dartmouth,

3 't Wit Conijn/ van Hoorn/ Wijn/ Brandewijn.

Tot Vaelmout:

4 de Jode/ van Rotterdam/ Wijn.

Tot Weymout:

5 Doffer/ van Rotterdam/ Cordage See-koolen.

Te Barnstable:

6 Een Hollants Schip van Vlissingen/

Tot Pleymuyen:

7 De Hoop/ van Terveer/ met Deelen/
8 Hoop/ van Scheveningen/ Wijn/
9 Rat van Avontueren/ van Rotterdam/ Deelen/
10 Oranjeboom/ Suycker en Tabacq/
11 Prins Willem/ Klaphout en Sparren/
12 Dominé van Hoorn/ Huyden/ Boter/ Zeylen
13 Gulde Hart/ Wijn/ Brandewijn/
14 Posthuys/ van Amsterdam/ Sout/
15/16/17 zijn Prijse opgebragt door C. Samsom/
18 't Maemerthuys van Rotterdam/ Wijnen/
19 Lant van Beloften/ Bremen/ Wijn/ Brandew.
20 Liefde/ van Hamburg/ Wijn/
21 d' Oranjeboom/ van Terveer/ Wijn/
22 een Holl. schip v. Martenico/ Tabak/ Suyker/
23 Con. Salomō/ v. Amsterd. Muscov. Suyker.

Te Reye,

1 De Regenboogh/ Wijn.

Te Dover en te Deal:

2 St. Jacob/ v. Middelb. Sout/ stuckgoederen/
3 Leeu/ van Rotterdam/ 4 Witte Duyf/
5 Wapenkan/ Wijn/ 6 Hart v. Rotterd. Suyker/
7 Roo Leeu/ van Vlielant/ Klaphout/
8 Koning Salomon/ Sout en Olye/
9 't Lant van Beloften/ Spaense Wijn/
10 't Wapen van Brussel/ Specerijen en Haring/
11 een Pinckje met Lijnsaet/
12 Witte Duyf/ van Hoorn/ Wijn/
13 Son/ van Amsterdam/ Lijnsaet/ Castanien/
14 Seeschrick/ van Medenblick/ Wijn/
15 St. Jan/ van Vlissingen/ Wijnen/
16 de Backer/ Wijn/ Brandewijn/
17/ 18/ twee Hoeckers met Ael die leeft/
19 't Orpe Lant/ v. Amsterd. Raepsaet/ Brandew.
20 Blauwe Duyf/ van Middelburg/ Wijn/
21 Houtklieder/ van Vlissingen/ Wijn/
22 St. Pieter/ v. Amsterd. Wijn en Papier/
23 Fransman/ Wijn/ 24 Galjoot met Provisie/
25 Zeeschrick/ van Medenblick/ Wijnen/
26 St. Jan/ van Vlissingen/ Wijn.

Somma 113. Schepen.

Men disputeerde lang of men dese Fransvaerders soude confisqueren / soo om dat veele Kooplien uyt Vranckrijck als hun eygen goet / oock Oosterlingen quamen klagen/ als om dat oock noch geen publijcke Oorlog was geproclameert: Om schijn van eenighe justitie te observeren/ relaxeerden men sommige: Doch de meeste wijl van gelt groot gebreck was/ wierden dapper door d'Engelse Officiers bestolen/ soo datte rest luttel geldende/ bijna op een Commissaris Collation/ de rest van Schip/ Lading en Want wierde versiempt: Om dit werck even wel goet te maecken / gaf men te Withal een Declaratie uyt/ gegront op haer tienmaels geseyde en ongefondeerde positien / in plaets van gelijckmē een Heraut verwachte/ dus danig den Oorlog pronuncierende:

CHARLES, R.

SYn Majesteyt twijffelt niet of sijn twee Huysen van 't Parlament sijn wel indachtigh haer propositie aen hem gedaen in 't eynde van April laetstleden / in ghevolge van de generale Remonstrantien aen haer gedaen van de groote injurien ende oppressien die de onderdanen van zijn Natie leeden van de Nederlanders in de Oost en West-Indien / ende andere Plaetsen ende / de onbehoorlijke obstructien die sy brachten tegen de Koophandel van dit Rijck: ende de heete ende vigoureuse advijsen / die sy presenteerden aen Syn Maj. dewelke indien hy die niet koste op andere wijse removeren / veel quaets souden doen. De antwoort van Syn Maj. was so vol van candeur / dat hy toonde te gelooven dat sijne goede Geallierde de Staten Generael noyt soude hun dringen tot extreme remedien; maer dat zy de klachten souden bejegenen met rechvaerdige ende proportionele satisfactien: ende also / dat hy inder daet gheloofde en wenschte / dat sy alsoo souden doen. 't Welk blijckt by de geringe Equipagie van Schepen / ja minder als hy oyt dede sedert sijne geluckige restauratie: achtende sulckx voor die tijt genoegh te zijn / hebbende alleen behoorlijck versien op de Magazyns / zijnde het Tresoir / waer toe hy altijt was arbeydende om te sijn in bereytschap. Syn Maj. nam de occasie / te versoeken door syn Minister in den Hage / om de Staten Generael te pressen ernstelijk de expeditie van 't geene hy haer alrede Jaer en dagh te vergeefs hadde versocht tegen de verdruckingen van sijne Onderdanen / als geen langer uytstel konnende lijden. In plaetse van te bekomen eenige antwoort / 't welck sy eenighe maenden uytstelden / hebben sy met groote passie gesonden orders aen haer Admiraliteyten om te equipeeren een groot ghetal van Oorlogh-Schepen / het getal van de welcke zy yeder tien of twaelf dagen vermeerderden met ongebruyckelijcke last / gheen tijdt te verliesen in het toe-rusten / maer te wercken nacht en dagg / soo wel Sondaeghs als andere dagen van de weeck / ende groot getal van Lant-Militie / desgelijckx wierdt gecommandeert om te ghebruycken op de Vloot. Dese vreemde maniere van handelingh te samen met meenige harde pamfletten / ende onbeleefde expressien / die qualijck konnen worden gheprevenieert in een popularie Regeringh / maeckten doen Sijn Maj. (hoewel hy hem selfs noch secureerde in de wijsheyt van de Staten Generael tegen eenigh precipitant attentaet / ofte violatie van de Vreede) nam een spoedighe resolutie om tien of twaelf Scheepen te hebben in bereytschap / hoewel niet verder als voor de toetakelingh / in gevalle de Nederlanders voortvoeren in haer onghetemperthevt. In Augusto kreghen sy tijdingh dat Capiteyn Holmes / die met een van Sijn Maj. Scheepen hadt geconvoyeert eenige Koopvaerders van de Royale Compagnie tot de Kust van Guinea / had met assault ingenomen een Fort by Cabo Verde / toekomende hare West-Indische Compagnie. Daer op gaven de Staten Generael een wonderlijck ernstigh Memoriael aen de Coningh / seer klaghende over het onghelijck / ende versoeckende in peremptoire termen / dat Sijn Maj. wilde spoedighlijck ordineren de prompte wedergevinge van het geseyde Fort. De Coningh antwoorde den Ambassadeur op zijn Princelijck woort / dat hy gheen bevel hadt ghegeven aen Capiteyn Holmes tot sulcken eynde / oock niet wiste op wat gront hy had gheprocedeert tot sulcken acte van hostiliteyt: dat hy hem in korten t' huys verwachte / dat hy dan wilde hem strickelijck examineren / ende sulcx bevindende / hem exemplaerlijck straffen / soo wel tot restitutie van 't Fort / als in zijn Persoon / na dat de saecke sigh soude bevinden. Dit Antwoort had geen beter gheluck als het voorgaende Memoriael. Nieuwe orders wierden gegeven tot meer Schepen / tot vorderingh van gelt / tot lichtingh van volck / tot publicatie in haer ghedruckte / dat alles wat by Capiteyn Holmes was ghedaen / was door authoriteyt ende last van den Koninck. Ende weynigh tijdt daer achter / hadden de Confidentie van te begeeren in expresse termen / dat Sijn Maj. wilde onder zijn Coninckliicke handt beloven / de wedergevinge van 't Fort binnen sulcken tijdt. Sijn Majesteyt nae alle dese provocatien lagh niet ter zijden / de hoope dat de Staten Generael souden opwaken tot een meer ghetemperde betrachtingh van het ghepasseerde. Hy versocht haer in een antwoordt / het welck hy maeckte op eenighe van haer propositien / het welck hy haer overschickte onder zijn eygen handt door haer Ambassadeur / een weynigh te reflecteren op de methode van haer proceduren met Sijn Majest. ende de cours by hem gheobserveert. Om niet te melden de snoode affronten / onweerdigheden ende injurien / in zijn laetste Tractaten met haer / die hy stelde in vergetentheyt: Alleen hy stelde haer voor oogen / dat sedert het laetste Tractaet hy haer hadde gegeven redresse op haer klachten in veel particuliere saecken / met soodanige expeditie / dat hy haer niet hadde ghebonden aen de formaliteyten van eenigh Hof van Justitie. Dat in plaets van eenigh recompens van die soorte van haer zijde / zijn Minister in den Hage haer hadt geimportuneert sedert achtien Maenden raeckende wel twintigh Schepen / genomen van zijne Onderdanen op de Cust van Guinea / ende seer groote affronten ende schaden gheleden by andere in Oost-Indien / sonder eenige schaduwe van recht / als alleen dat sy waren stercker ende bequamer om te opprimeren. Ende nochtans / sedert het Tractaet eyschte soodanige formaliteyten in 't versoeck van reparatien. Hoedanigh oock haer Justitie was / zijn Majesteyt heeft tot noch toe niet willen zijn sijn eygen Rechter. Hy versoeckt haer te considereren / of haer ordre van 't procederen tot hemwaert is gheweest conform het Tractaet of accordeerende met het respect datmen hem schuldigh was: dat op de eerste informatie van een violente actie ghecommitteert by de Capiteynen van een van

zijn

zijn Schepen op haer subjecten / gedisavoyeert by den Koningh selfs / ende recht ende reparatie belooft zijnde / sy terstont hebben verklaert Oorlogh tegen zijn Majesteyt/ resolverende om met geweldt van wapenen weder te nemen 't welck sy niet verhoopten by de cours van Justitie. Hy conjureert de Staten Generael te rememoreren de obligatien van haer eygen souverainiteyt / by dewelcke zy traden in de Alliantien met haer naegheburige Princen. Dat / indien sy toelieten dat haer particuliere Compagnien van Koopluyden haer involveerden in een Oorlogh met haer naburige Natien voor haer particulier interest ende beneficien / ende supporteren haer furieuse / ende extravagante dominatie teghen het recht der Volckeren / sy indachtigh wilden zijn wat Sijn Majest. haer dickwils hadde vermaent ende Justitie versocht teghen de declaratien ghepubliceert by de Bewindthebbers beyde in Oost-ende West-Indien / verbiedende alle Handel ende Commercie / aen alle andere Natien met de nativen / ofte inboorlingen van de selve Indien / om dat sy haer al te samen noemen haer Subjecten / ende dat sy daer door haer selfs souden maecken insupportabel aen alle hare Naburen / ende haer vriendtschap impracticabel met de libertey van alle de werelt / als alleen met haer selfs. Sijn Majesteyt dunckt behoorlijck dat zijn twee Huysen van 't Parlament soude zijn bekent de rechte compendieuse wegh / die de Staten souden hebben uytghevonden om haer selfs te maken Monarch van de gheheele Handel op Oost-ende West-Indien. Sy hebben (het is maer blijckelijck by haer seer compendable industrie / ende andere acten van horrible injustitie ende wreetheyt) haer selfs geplant in stercker factorien / als eenigh Prins in Europa heeft gedaen / specialijck in Oost-Indien / alwaer haer navale macht is seer sterck. Wanneer sy vinden de Nativen ghenegen om te handelen met andere Natien (gelijck sy generalijck begeeren / zijnde inder daet seer verdrietigh van het Jock 't welck de Nederlanders op haer leggen) terstont eenige Nederlandtsche Schepen werden gesonden voor haer Havens ende Kusten / ende verklaren dan dat sy zijn in Oorlogh met dese of die Prins / ofte die Stadt / ende daer op beletten aen alle andere Natien te hebben eenigh Trafijcq of Commercie met den selven. Ende door dese nieuwe reden van Staet hebben sy belet de Engelsche Schepen onder het bevel van den Grave van Marlborrouw / twee jaren geleden / te gaen nae Porcat / ende in te nemen een groot Cargesoen van goederen aldaer geprovideert door de Engelsche Oost-Indische Compagnie/ ende forceerden Sijn Majesteyts Schepen ledigh wederom te keeren. Zijnde alsoo ghe-exalteert door dit succes in Oost-Indien / hebben gepubliceert de selve declaratie in West-Indien / hebben niet alleen belet de Engelsche Boten ende andere Scheepen / van te gaen aen landt om te trafiqueeren met de Nativen / maer hebben seer hoogmoedelijck gesonden aen eenige van de Factorien / om te vertrecken van hare plaetsen die sy in hadden / alsoo sy geresolveert hadden haer niet soo nae by haer te konnen lijden. Ende nae dit alles om te toonen hoe goede Naburen sy wilden zijn / op hoedanige distantie het mochte wesen / sy huyrden den Koninck van Fantin voor een groote somme gelds / wapenen ende ammunitien om te surpreneren Sijn Majesteyts Fort tot Cormantijn / 't welck hy pooghde te doen door twee stercke aenvallen ; maer zijnde afgeslaghen met schade hy bekende met sorge ende schaemte / om zijn ontrouw / staende in vriendtschap met de Engelsche dat hy was ghecorrumpeert door de Nederlanders tot dat desseyn. Sijn Majesteyts volck hebbende de goede fortuyn te surpreneren een goedt deel van de wapenen / ammunitien ende Granaden / die de Nederlanders brachten aen dese Nativen. Als de Koningh klaeghde aen haer over dese infame ende verradelijcke procedurén van hare Hooft-Officieren in die Gewesten (daer van hy heeft soo volkomen evidentie / als hy kan hebben dat daer zijn Engelsche ende Duytsche Schepen op die Kust / of dat hy heeft een Fort ghenaemt Cormantijn) soo schrijven ende asseureren de Staten hem dat Sijn Majesteyt is quaelijck geinformeert / ende versoecken hem gheen gheloof te gheven aen 't selve / om dat sy hebben ontfangen Brieven van hare Commandeurs aldaer / van 't selve niet meldende / ende die haer informeeren dat de Koninck van Fantijn hadde een particuliere dispute met de Engelsche Gouverneur / geen kennis hebbende dat de selve Koninck de Engelsche hadde gechargeert / oock niet dat haer Schepen op de selve tijdt quamen ende lagen voor het Fort / keerende verscheyden Engelsche Schepen ende Boten van te landen / oock namen eenige Boten / ende eenigh Volck gevangen / tot dat sy vernamen dat de entreprise was misluckt. Tot Besluyt: Sijn Majesteyt gebruyckte alle dese argumenten om af te keeren dese vyantlijcke preparatien tot onderhoudinghe van de publijcke Vreede ghepraescribeert in het Tractaet: verseeckerende / ghelijck hy verwachte reparatie van de schaden aen zijne Subjecten gedaen / ende securiteyt voor het toekomende tegen diergelijcke excessen / dat hy was ghereet haer te gheven alle satisfactie voor eenigerhande injurien aen haer gedaen / die de Justitie konde vereyschen. De antwoordt die sy gaven aen Sijn Majesteyt op zijne expostulatie rekende haer gegevene directien haer provisien van soo veel Schepen van Oorlogh / alleen om dat Sijn Majesteyt versochte Justitie / oock raeckende de gheledene injurien ende schaden moet u bekent zijn. Sy antwoorden dat het licht af te nemen was hoe seer sy waren ghetroubleert ende ghesurpreneert door die treecken en uytvindingen van de gheene die het Parlement hadden ontstelt / ende 't selve gheobligeert door quade informatien om voort te brengen sulcke scherpe klagh en tegen haer ende haer Provintien aen Sijn Majesteyt/ ende dat daerom het niet vreemt was dat ten aensien van de ongerustheyt ende ontroeringhe door de animositeyt van het Parlement ghecauseert / sy hadden ghepraepareert eene extraordinaris equipage om te zijn op haer hoede. Als de Koninck bevont dat zijn moderate procedu-

ren soo

ren soo weynigh werckten tot achterlatinge van haer preparatien / dat in teghendeel het haer maeckte meer confident / ende de Ambassadeur selfs aen Sijn Majest. seyde dat sy hadden gegeven instructien aen de Admirael van de Vloot gaende naer Guinea / om het Fort by Cabo Verde te nemen met gheweldt / ende wegh te nemen alle Schepen haer eenige injurie doende. Doen gaf Sijn Majesteyt spoedige directie tot uytsettinghe van dese Schepen / waer toe hy te voor niet als eenige lichte preparatien had gemaeckt / ende verklaerde dat hy wilde senden zijn Couskin Prins Rupert als Admirael van de Vloot tot protectie van zyne Onderdanen in Guinea. Dit was so ras niet bekent onder haer (want in der waerheyt haer gramschap scheen was getempert / hoewel haer preparatien niet waren vermindert) of sy gaven te kennen dat sy hadden een wonderlijcke begeerte om te conserveren de Vreede tusschen de twee Natien ende te preveniëren het Christen bloet vergieten / het welck probabelijck soude ghebeuren / wanneer in een conjuncture van soo veel jalousien twee sulcke Vlooten als nu waren geprepareert nae Guinea / souden een d'ander ontmoeten in Zee: ende daer op proponeerden dat de Vlooten van beyde zijden mochten blijven in de Havens ende niet uytloopen / ende dat eenighe expedienten by Tractaet mochten worden uytgevonden tot elckanders satisfactie. Ondertusschen in de selve tijd als sy maeckten dese plausible ouverture / schickten sy ordre aen haer Vloot in de Straet onder commando van de Ruyter / om in aller haest te gaen in Guinea / ende executeren alle die Instructien / die sy hadden gegeven aen haer Vloot alhier / de welcke soude blijven alhier in de Havenen tot voldoeninge van haer charitable motiven. Ende het is nu over de twee Maenden dat de Ruyter is ghegaen uyt de Straet op die expeditie: sedert welcken tijdt sy hebben gedaen wat sy konden om haer Vlooten te doen uytloopen / ende elckander te convoyeren door het Canael. Sulcks is door Godes zegen ende contrarie winden belet: Nu wenschte Sijn Majesteyt dat sy het wilden doen. Het is een onaengename circumstantie aen zijn Majesteyt in dese proceduren / te vinden dat het is geweest in de macht van de Nederlantsche West-Indische Compagnie / te involveren haer eygen / ende dit Landt / in een Oorlogh / sonder het consent of kennis van de Staten Generael / wiecker securiteyt alleen Sijn Majesteyt heeft gheconsidereert tot de preservatie van de Vreede tusschen de twee Natien. Ende Sijn Majesteyt is wel verseeckert dat de Staten Generael geen ordre hebben ghegeven tot dese expeditie van de Ruyter / hoewel haer Onderdanen in 't generael / waerschijnelijck sullen moeten lijden in 't Oorlogh aldus gemaeckt. Want 't is niet imaginabel of Sijn Majest. wil ghebruycken alle wegen die hy kan / om op wat wijse het oock zy te voldoen zijne goede Onderdanen voor de schaden die hy verwacht te hooren na dese denunciatie van Oorlogh die sy sullen hebben gheleden door de Ruyter op de Kust van Guinea ende andere plaetsen / ende op andere schaden ende indigniteyten / die men met reden oock sal hebben te hooren aengaende Pouleron: want hoewel Sijn Majesteyt niet expresselijck kan seggen dat de overleveringh is geweygert aen het Schip 't welck is gegaen om het te ontfangen / nochtans door de bejegeningh van de Gouverneur van Batavia aen dat Schip / ende de Officiers van 't selve in de passage na Pouleron / ende op de discoursen van dat subject is een groote presumtie / dat het noch niet is gelevert / ende inder waerheyt dat de Oost-Indische Compagnie noyt intentie had om het te doen. De Staten Generael hebben desgelijcks begonnen sonder eenigh culeur van recht / door aenhoudinge van Schepen het ghemunt hebbende na dit Koninckrijck / ende door quaet weder ghedreven in haer Havens / ende particulierlijck een Sweedts Schip / geladen met Masten ende Touwerck bevracht op Londen / op reeckeningh van verscheyde Enghelsche Koopliedeń alhier. Dit zijnde de ware staet van het geene is gepasseert in dese saecke / ende Sijn Majest. wesende door dese furieuse proceduren ende inder daet denunciatie van Oorlogh teghens hem geforceert / stelt hem selfs in dat postuyr daer in hy nu is tot bescherminge van zijn Subjecten op soo groote expensen / twijffelt geensins / of zijn beyde Huysen van 't Parlement sullen vriendelijck hem bequaem maecken om te verbolghen den Oorlogh met de selve vigeur als sy geprepareert is / ghevende hem de middelen gheproportioneert tot last van de selve.

Het was jammer dat men Engelant van dese zijde met so veel tonnē gouts onkosten tot de restitutie van haren Monarch met liefde soo sinceer bejegent / sy nu na alle die soo onlangse weldaden / gratulatien / en toe geneghentheden / desen Staet soo puer gesocht den Oorlogh denuncieerden / en oft nu wijl Engelant hare Vloot gereed had / het Hollant wel te pas soude komen achter bevoorden Schotlandt met hare Schepen om te loopen: Even als oft Fransse Canael hun behoorde / en sy op een deel weereloose Schepen sich dapper gequeten hadden / en sulcke weldaeden door beroovingen mosten vergolden worden: Alle de schaden geleden by Hollant geduerende den Inlantsen Engelsen oorlogh: 't Verschot van penningen aen die Vrienden / &c. scheenen nu vergeten: En de hulpe aen die van Piedmont was soo kout en doot / als men heet was

om

om eygen intrest de arme Protestanten soo veel niet te achten als de Roomse/ daer nochtans ('tgeen wy niet en konnen vergeten) die deugdige Coninginne Elisabet soo tegen was: Ende het haer wel ging/ liever beschermde hare Religions Verwanten dan beroofde/ waer door sy oock de meeste Manefactuer werckers uyt Wals Lant en Vlaenderen in haer Rijck kreeg/die om de vervolginge vluchtende/ Engelant verrijkte met weldaden/en Vlaenderen ruyneerden/ gelyck gebleken en noyt weder als voozen opgekomen is.

Den Staet van hare Ho. Mo. altoos gezegent / sich nu aldus met Engelant vedrogen siende/en hare Dessepnen daer heen wierden gedirigeert die tot totale ruyne der Nederlanders souden strecken/soo wierde daer terstont andre mesures genomen: Alle Koopvaerdijers 't uytgaen / Nederlanders vreemde Princen dienst/ en den uytvoer van Schepen/ Amonitie/ en 'tgeen tot den op bouw van Schepen dient/ strickt verboden. Den Heer Coenraed van Beuningen na Parijs/ d' Heer Amerongen na Coppenhaven/ en d' Heer Isbrants na Stocholm geordonneert als Ambassadeurs Extraordinaris / omme die respective Coningen/ alle Bontgenoten van desen Staet/ te informeren / alsoo d' Engelsen alle vreemde landen tegens desen Staet oprockenden / met die geheel valschelijck te beschuldigen/ onderwijl het seecker en notoir was / Dat Engelant is geweest den eersten Agresseur, en noch daer in [staende Handeling over wedersijts klachten van geleden schaden] blijft continueren: Dat hare Ho. Mo. te vreden syn met d'uytspraeck van den Allerchristelijcksten Koning op de differenten: Dat Engelant sulcks weygert en onder pretext van te groote onkosten tot Equipage te hebben gedaen, nu een kansje wilde wagen, &c. Hare Ho. Mo. sonden oock een seer perfect gededuceerde Verklaringe aen alle Potentaten en hare Ministers in alle Hoven / hoedanigh desen Staet van tijt tot tijt met Engelandt hadde geprocedeert / en sluytelijck daer by die verhandelde stucken selfs / in gestelt tot onderrichtinghe van den Coning van Groot Bretaignen. Men resolveerde oock een fonds van 14. millioenen/ soo tot den op-bou van 48. nieuwe Oorlog-schepen / als 't oplichten van Lant-Soldaten/ tot versterching der Compagnien en respective Guarnisoenen/ tot 't oprechten van een Regiment de Marine/ ende een Nieu Regiment van reserve in 15. Compagnien bestaende: tot de Fortefìcatien so inden Briel/ te Helleboet en Maeslant/ Tessel als elders: Alle welcke penninghen te vinden wierde vast gestelt/ 1. Den Impost op Oly/Traen/ &c. 2. Het passagie gelt op alle gereguleerde Veeren een quart meer. 3. Den 200ste. penning van yders deugdelijcke middelen. 4. Het Haertstede gelt / zijnde 2. gl. van yder vuyr-plaets. De Penningen die men negotieerden zijn in 8 dagen bestelt geweest/ en 't scheen een Officie die nu de eere kreeg om gelt op 't Lant te geven/ sulcks datmen om 25. Millioenen te vinden/ alleen in Hollant / een Provincie/ in 3. weken/ men weynig moeyten en veel blijde gevers soude gevonden hebben / en geen 3. Jaren/ 3. Koninckrijcken / en Parlamenten consenten en geweldige Sergeants vorderinge daer toe behoeven te gebruycken. De Oost-Indise Compag. beloofden 20. lustly Schips ten dienst van den Staet t'equiperen. De Zeeuwen berooft/kregen Brieven van Represalien/ soo dat de Kapers in 't kort by de 30. Prijsen op braghten: Oock wierde een Bede dagh over de Gen. Provincien uytgeschreven tegens den 21. Januarij

1665. Omme Godt Almachtig te dancken over 't ophouden der graserende Pestilentie, &c. Ende ootmoedelijck te bidden, den Staet met Vrede, voorspoet en heyl gelieve te bekroonen, en alle listige Aenslagen tegens dese Landen ondernomen, te niet te maken: Want zedert eenigen ruymen tijt waren de selve niet alleen gedreygt van Nabueren en Bontgenoten met geruchten van Oorloge, maer dat op die selve geruchten oock gevolght waeren feyttelijcke Aggressien, eerst buyten, en naderhant binnen Europa, tot verhinderinge der Commercie ende Navigatie, als tot excessive schade en bedroeffenis van vele vroome goede Ingeseten van dese Landen, &c. Men bevont met den uytgang deses Jaers / dat in 't heele Jaer 1664. maer 1661. menschen tot Haerlem waren ghestorven / zijnde geen 34. Menschē 's weeks / en de helft vā geen Contage / hoe wel men buytē 's Lants de saeck so vals en groot uyt breyde: Tot Amsterdam waren mede gestorven:

Lijste der Dooden die gestorven sijn tot Amsterdam in 't Iaer 1664.

No. 1	261	No. 12	223	No. 23	449	No. 34	953	45	445
2	245	13	239	24	223	35	955	46	389
3	225	14	236	25	362	36	1041	47	327
4	220	15	241	26	435	37	962	48	330
5	262	16	259	27	455	38	945	49	257
6	276	17	278	28	586	39	852	50	267
7	216	18	331	29	676	40	771	51	186
8	200	19	338	30	795	41	814	52	164
9	214	20	362	31	739	42	745	Somma 24148. Dooden.	
10	254	21	387	32	905	43	655		
11	206	22	426	33	933	44	560		

Den 20. deser sach men in Hollant een aenmerckelijcke saeck / [het geen so ons Oude Lieden seggen / noch eens voor 90. Jaren is ghebeurt /] dat was / het regende en vroor beyde te gelijck met een stille ooste wint / waer door de gemeene manteling Boomen als Wilgen / Abeelen / Eycken / Linden / Ypen / Elst / &c. Tacken soo met armen dick helder ijs omgroeyden / dat de selve tacken door de swaerte des ijs scheurden en af vielen: Seer vremt zijnde dat dit ijsen van Lis af en soo noort en oost aen alleen sijn werck dede / en allermeest aen Boomen die onbeschut tegen 't oosten stonden / ghelijck de Huysen / maer die westwaert naeckt waren / wisten daer weynigh / en speciael / de Noot / de Kers / Pruym en andre Vrucht-boomen gants niet af: 't Haerlemmer Bos was seer beschadigt / selfs de Boomen op de Grachten en Singhels der Hollantse Steden benoorden Leyden / en dat liep soo voort tot Hamburgh / Holsteyn en in Jutlant toe: Groote Boomen by de Beverwijck hongen ten wedersijden over de Heyr-wegen / daer men onder deur als een Eeren Poort kost rijden en gaen: De Son namiddags schijnende / soo vertoonden dese ijsinge haer als van blinckende Cristal / tot de warmte 't gevries dede af vallen: Het groote Kerck-kruys en den Haen tot Haerlem waeren soo geestigh van dit ijswerck omset / en neffens al d'andre Toorn-Hanen omblochten / dat wanneer als de Son 's middags daer op scheen / geen Schilder soo vrolijcken vertooningh op 't panneel soude hebben konnen uyt-beelden.

De Begravenisse van den Heere Vorst Prins Wilhelm van Nassau vast gestelt zijnde binnen de Vriesse Hooft-stadt en Furstelijcke residentie plaets te sullen geschieden / om by zijn hooglofl. Voorvader ter aerden geset te werden / daer af is de Lijckstacie geweest als hier naer volgt:

Op

OP den 25. Decembris 's morgens by 8. uren quam de Burgerye en Militie inde Wapenen, alle d' Officiers waren met Swarte Sluyers in den rou: De Burgery ter rechter,en de Militie ter lincker zijde de straten af-sluytende, begost ten 9. uren de Comp. Guardes te marcheeren met sleepende Geweer, onder Lieut. Colonel Ammema. Volgden Joncker Caspar van Tiddinga, met een Swarten stock. Knechts en Jongens van vremde Edellien. en van Hof-Ionckers.

Byloopers, Voor-reyders, Stalknechts, Koetsiers, Lacqueyen, Kocks, Stalknechts, Backer Cornelis vã Riet, Confiturier Hendrik Blom, Botteller Reynier van Laeck, Dispensier Hans Reinhard Gies, Chirurgijn Mr. Lutgen, Soliteur van de Guarde, Kamerling Samuel Muller, Oudste Kamerlingh Iohannes Hofman, Klerck Hendrick Hoiwegh, Preceptor Benedictus Appiarius, Capit. van 't Jacht Ruyrt Sanstra, Secretaris Philips van Heiringhen, Hof-Sindicus Dr. Sibaldus van Hemsterhuys, 7. Pages, een Keteltrom, 8. Trompetters.

Maistre des Ceremonies de Heer Christiaen van Wartensleben,

Herault des Armes Folckert Remmers,

Het Paert van de Duytse Ordre, gheleyt door Ir. Meintsma en Jr. Siouckе Eminga,

De Baniere, ghedraeghen door Ir. Arnolt van Linteloo: 't Paert van Liesvelt, geleyt door Ir. Lellius van Lincklamo, en Jr. Greving, de Banier gedragen door Ir. Sicco van Eminga,

't Paert Bijlsteyn, geleyt door Ir. Sibrant van Ockinga en Ir. Gerrad van Loo, de Baniere gedragen door Ir. Hessel van Aysma:

't Paert van Spiegelberg, geleyt door Ir. Binnert van Grovestins, en Ir. Ulbe van Botzma, de Banier ghedraghen door Ir. Camstra van Rintsemergeest:

't Paert van Dietz, geleyt door Jr. Agge van Sixma, en Ir. Arent van Loo, de Baniere gedragen door Lamorael van der Noot, Heere van Brisoit:

't Paert van Vianden, gheleyt door Ir. Risma van Huysum en Camminga van Wirdun, de Baniere gedragen door Ten Hamm:

't Paert van Catzenellebogen, geleyt door Ir. Camstra van Iellum, en Barthelt van Ayloa, De Baniere gedragen door den Heer Ritmr. Swartzenburgh:

't Paert van Nassou, geleyt door Ir. Sevenaers en Ir. Bonne Dunia, de Baniere ghedraghen door d' Heere Ritmr. Frents.

De Guidon van de Artillerye, gedragen door de Heer Major Gruys: De groote Guidon, met de devise Gloria parendi, gedragen door de Heer Major Sibrant van Walta:

't Paert van Bataille, gheleydt door d' Heeren Major Kingma, en Ritmr. Wenge.

De Stam-Quartieren:

Denemarcken door Ir. Bucco van Burmannia uyt d'Ommelanden.

Bronswijck, door Ir. Sitze van Dunia.

Lichtenbourg, door Ir. Zitgema van Halm.

Nassou, door Ir. Hessel van Eninga

't Groote Wapen Blasoen, Ir. Uno vã Roorda.

De Gantelets, door Lut. Colonel Tanminga.

't Casquet, Ir. Gimme Laes van Burmannia.

Spooren, door Ir. Sids Eminga van Goutrum.

Deegen in de Scheede, Lt. Colo. Burmannia.

Wapen-Rock, Colonel Hemmema.

't Rou-Paert, geleyt door de Maj. Entes, Haré.

De Duytse Ordre, gedraghen door Ir. Watze van Camminga tot Wirdum.

De Ordre van den Oliphant, door Watze van Caminga, Vrijheer van Amelant.

De Bloote Deegen, door Colonel Clant.

De Prinçelijcke Croon, door de Heere Georg Fredrick, Vrijheer van Swartzenburgh.

Het Generaels Paert met de Baton van Command. door de Piqueur Hans Michels.

d'Heer Philips Ernst Vegelin van Claerbergen, Ridder, Raet en Hofmr. van wijlen sijn F. Genade, Capiteyn. Met een swarte stock, leydende de 16. Hellebardiers, als der selver Capiteyn. Hem volghden 14. Hellebardiers met ontdeckten Hoofde.

Daer op volghden het Vorstelijcke Lijck/gedragen van 50 Capiteinen.

De 4. hoecken van 't Kleet, over de Kist ghedragen, aen de lincker zijde van de Voeten door Colon. Swartzenburg. Ter rechte sijde door

Nassau Zarbrucks Afgezante.
door Hans Willem, Vrijheer van Alua. Ter lincker sijde aen 't Hooft, Colon. Gockinga. Ter rechter sijde Colo. Ernst van Aijlva.
2. Helbardiers met blooten hoofde.
3. Marschalcken en Directeurs des Ceremonies, Lut. Colo. Dames van Loo. Lut. Colo. Wigbolt van Broersma, Commandeur tot Coevorden, en Major Tialling van Sixma.

Prins Hendrick Casimir: Geleyt door Wilco Holdinga, Vrijheer van Swartzenburg, en Jr. Gruys tot Lellens. De Sleep wiert gedrage door Hofmr. Ioh. Coenders

Cheurvorst van Brandenburghs Gesante, geleyt door Prins Iohan Moritz van Nassau, Ir. Abbe van Botzma, en Ir. Ian de Mepsche. Den Sleep door Ir. Yselsteyn.
Prins van Orangies Gezante, geleyt door den Heer van Zuylesteyn, Ir. Coehorn, en Ir. Iellinga. Den Sleep door Ir. Benthing.
Prins van Anhalts Gezante, geleydt door Ir. Schelto van Ebinga.
Cheur-Prins van Brandenburgs Gezante, Ir. Albert van Loo, Heer van Hodenpije.
Ionge Prins van Brandenburghs Gesante, Ir. Philips van Humalda.
Prins Moritz Afgezante, Major Wiedenfelt.
Prins Frits van Nassaus Afgesante.
Prins Hendrick van Dillenburghs Afgesante, de Heer Schuermans.
't Huys Bruynswijcks Afgesante.

Comte de Brederodes Gezant, Mes. de la Fare.
Graef van Oldenburgs Gezant, d'Hr. Barlebē.
Vorst van Oostvrieslandts Gezant, den Drost van Oeynhuysen.
Den Hofmr. van hare Ho. Mo. de H. Staten Generael, met een Stock.

Hare Ho. Mo. de Staten Generael.
Den Hofmr. van de Raet van Staten, met een Stock.
Raedt van Staeten.
Staeten van Hollandt.
Den Herault van de Staten van Vrieslant.
Staeten van Vrieslant.
Staeten van Overijssel:
Gedeput. Staten van Vrieslant.
Gedep. Staten van Stat en Lande.
't Hof Provinciael van Vrieslant.
Hoofmannen Kamer van Stadt en Lande.
Heeren Rekenmeesters van Vrieslant.
Hr. Rekenmeester van Stadt en Lande.
Gecommitt. van de Duytze Ordre.
De Magistraet en Vroedschap der Stadt Leeuwaerden.
Gecommit. uyt d'andre Vriesse Steden.
De Professoren van Franeker.
De Professoren van Groeningen.
Krijgsraedt van Vrieslandt.
Krijgsraedt van Stadt en Lande.
Predicanten van Leeuward en Groeningen.
Dr. Blau, Lantschaps Advocaet.
Gecommitt. Hopluyden van Groeningen.
Die Burgers van Leeuwarden.

Daeghs na dese Begravenis/ storf te Parijs Madame Anna Marie de Franse 39 dagen out/ eenige Dochter van den Allerchristelijckste Koning: 's Anderdaegs wiert sy publijck gesien op een Bedde van Staet/ daer na gebalsemt/ en in een loode kist geleyt/ na de Kercke van St. Denys gevoerdt op een Royale Carotse/ daer hare Gousvernante Mad: de la Motte nessens de Gemalin van Conde/Geestelijcken/&c. haer ontfongen/ en wierde het Hertte uyt genomen/ in een Silver Kistje gesloten/ en au Val de grace gevoert: Doen vereerden den Spaense Ambassadeur de Fuentes aen den Dolfijn de France 6. Paerden van scharlaken gecapperssont/ daer op stonden de Wapenen van Spangien/ ende alsoo sy uyttermaten kleyn waren/ wierden sy in 't Cabinet van de Coninginne met verwondering gepresenteert. Den Coning met de uytgang

uytgang deses Jaers hielt in zijn groot Cabinet een Roiale Maeltijt/ alwaer present waren de Coninginne Moeder/ Monsieur/ Madame/ Mademoiselle Madam. d'Alenson/ Princes de Bade/ Gravin d'Armagnac/ Mad. d' Elbeuf/ Hertogin de Crequi/ &c. alwaer den Coningh ghedient wierde van den Prince van Condee/ en de Coninginne Moeder van den Hertogh d'Anguien: De Spyse was alle extraordinaris in Piramyden toe gemaekt/ waer tussche meenigte Korsjes met Orange appels en Citroenen daer brandende Lichten uyt quamen/ stonden/ 'tgeen ongemeen heerlijck was: Dit ghedaen zijnde/ ging men na de Coninginne Kamer/ op de Vertooningen van Astratus Coning van Tyr/ door een Koninckiijck geselschap. Alsoo groote vreugd dede Zijn Majesteyt in het genereuse bloet dese dagen ontspringen / van den Heere Prince d'Oraigne Wilhelm III. / door het consenteren van te herstellen op de geduerige instantien gedaen door den Heere van Zuylichem / het Prinsdom en de Stadt van Orangien/ en de selve met ontledigiug van 't Frans Guarnisoen/ weder in eyghendom van den Heer Prince te geven / gelijck oock de Allerchristel. Coning daer in trouwlijck zijn woort gehouden/en alles loffelijck heeft gepresteert. Men sont van Stocholm doe permissie na Komen aen de Coninginne Christina/ om weder in Sweden te moghen komen. En men vertelde te Roomen/ dat als de Cardin. d'Arragon possessie nam van 't Vice-roypschap van Napels / men daer op 't Aultaer toonde de Schilderye van de H. Maria/ door d'Apostel St. Lucas geschildert / 't welck uyt Poolen daer moet gebragt zijn/ wijl op seker Kasteel daer langen tijt soo een Marien Beelt is bewaert geweest/ doch St. Lucas kander wel twee gemaeckt hebben. De Gereform. in Languedock en den gewesen Surintendent Fouquet kreghen in dese maent hun Vonnis/ de eerste uyt waenlief de der Roomse Dominisśe/ mosten 150. van hunne Kercken ter neer smijten: De tweede / om de Geltsucht (soo het seggen waer is) wiert levent gelaten / hoewel hy door de Heeren St. Helaine gestemt wiert onthalst te werden / daer Monsr. Putort 5. uyren lang om een doodt man te maken/ toe pleytte / de Heeren Pusort/ Sisocourt/ tot negen toe volgden die trant/ maer den President d'Heer Dormeson inclineerde tot een eeuwig bannissement/ die als 't redelijckste [en soo toch eenighe erreur in 't Vonnissen valt/ het beter zy te doolen aen de barmhartige als al te straffe kant/ en dat oock geen Rechters scherprechters moeten zijn/] wierde van 12. andere Heeren gevolgt / en d' Heer Foucquet den 20. deser aldus zijn Sententie abbreviate uyt gesproken;

De Camer van Justitie heeft verklaert den geseyden Fouquet is achterhaelt ende overwonnen, van Crimen d'Abus, en verquistinge der Finantien: En malversations in zijn Ampt van Sur-Intendent; Tot welckers reparatie en 't geene uyt 't Proçes is volgende, wert hy eeuwiglijck uyt 't Coninckrijck gebannen, met bevel, dat hy zijn Bannissement na kome, op peene van 't leven: Zijn Goederen soo men bekomen kan, sullen voor den Koningh verbeurt zijn, waer van voor af 100000. Ponden de helst tot Godvrugtige wercken, en d'ander helft aen zijn Majest. sullen uytgereykt werden.

M. Dormeson. ✠ M. St. Helaine. ✠ M. Pusort. ✠ M. Irsocourt. ✠ M. Friol.
✠ M. Herault. ✠ M. Mancaise. M. Rocquisante. M. La Trison. M. Verdier.
M. la Bonne. M. Maunouue. M. Gatinal. ✠ M. Ponce:. M. Feron.
M. Mouffy. M. Renard. M. Brillac. M. Bonard. ✠ M. Voisin. M. Pouchartreu. M. Cancelir.

Daer wert verhaelt dat Fouquet siende zijne saken ten eynde loopen / ende terwijl hy de Aertsche Goden alle sollicitatien om zijns levens behout hadde aengewent/ dat hy oock om den Hemel tot Barmhertigheyt te bewegen / 15. dagen op de kale plancke-solder had gelegen / scherp had gevast/ en somtijdts maer een luttel droog broot en wat water had genuttigt : Alle zijn Huysgenoten vasten en baden geduerig ten selven eynde : Waren oock aen eenige/ wegen Fouquet 4000. goude Lowijsen geoffreert / en datter by zijn Vrienden voor 18000. ponden vereeringen waren gedaen/ sulcks seyden de naeste selfs : Het Hof scheen in 't eerst niet benoegt met dit Vonnis / om dattet notoir was dat Hy 's Konings gelt had gebruyckt tot zijn eygen Tafel, die 's Iaers wel koste 400000. Pont: En aen zijn Gebouwen had hy besteedt by de 12. Millioenen. En noch is dien Man sijn Kassie soo leegh niet geweest/ oft hy wist daer door zijn leven te salveren : Seker zijnde/ dat den haet van eenige / hem soo dienstig zy geweest als d'affectie van sommige : Zijn condemnatie en d'ordre des Konings wiert hem gelesen in de Bastillie: En na-middags wiert hy te Paerde van 100. Konings Musquettiers Ruyters geconvoyeert naer 't Kasteel van Pignarol : Zijn Huysvrouwe versoeckende met hem gebannen te moghen zijn, antwoorde den Koningh haer/ dattet noch geen tijt en was/ en datse haer na Montlusson in Auvergne soude retireren: Zijn Moeder most wijcken t'Auxonne in Burgogne/ of oock in 't Parc Royal/ (daer 4. van haer Broeders Geestelijcken zijn): Den Aertsbisschop van Narbonne most wijcken nae Auranches in Normandyen: Den Bisschop van Agde wiert versonden na Ville-France op de Saone: Den Abt kreeg last te blijven daer hy was : Den Schiltknaep wiert te Joinville gebannen : Zijn Swaeger Marquis Charost most met zijn Wijf te Ancenis op de grensen van Bretaigne wijcken : En Monsr. Baillt/ Advocaet Gener. van den Hoogen Raet/ Bloetvrient van Fouquet/ die wel publijck heeft voor hem gesolliciteertt gehad/ wiert mede geexileert : Selfs zijn Zoon by de Jesuijten ter studie leggende/ [hoewel permissie van de Koning hebbende] wiert sulcx niet gepermitteert : Soo ernstig wierden alle Fouquets Vrienden vervolcht/ ja zijn Valet en Medicus die van veel secreten wisten/ heeft men in de Bastillie gehouden/ haer een onbekende Knecht en Priester laten ghewerden/ en afhandigh gemaeckt die Koffers met geschriften soo noch ergens waren. De Nederl. Burgers van Nantes weghens haer recht/ wierden doe gemolesteert over haer Burgerlijke Privilegen; maer in 't Parlament van Bretanje geen consent gedragen zijnde/ bleven de Nederlanders daer op 't recht als vooren/ overmits 't contrarie voor Vranckrijck gants schadelijck wierde geacht.

Tot Warsou op den Poolsen Rijcxdag wiert des Kroons Veltmarschalck Lubomirsky den 5. deser seer onvoorsiens gecondemneert : Ad pœnas perduellionis infamiæ, colli, confiscationis Bonorum, & adjucationis Officiorum : 't Welck soo haestig toe ging/ datte meeste Poolse Heeren daer weynig af wisten: Hy wierde op 4. dagen sich te verantwoorden in de Landstove geciteert : Zijnde door de Lantboden alsoo behendig aen-geleyt met list/ om groote oproeren die hadden mogen op-komen/ te voor komen. Een Sterrekijcker te Hal Bartolomeus Schimpferius had in zijn Astronomia Ao. 1652. doe ghestelt/ en nu op nieus voort gekomen/ voorseyt : Ao. 1664. in de Maent Decemb. sullen weder alle de Planeten in de quaetste tekenen van den Steenbock komen, welcx samenkomst beduyt,

datse

datſe voor die dan noch leven, noch eens wat nieuws aen 't Firmament des Hemels ſullen ſien.

Hare Ho. Mo. Miniſter la Maire / genereus voor de rechtvaerdige ſake zijner Principalen / gaf aen de Coning van Denemarcken te Coppenhaven dit volgende Memoriael in / op Engelants onverwachte proceduren ſpecterende:

DOorl. Grootmachtige Koning: De ondergeſz. Reſident van haer Ho: Mo: de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, vint hem gelaſt U Koninckl. Majeſt. met behoorlijck reſpect te vertoonen het notoir ongelijck 't welck den Coning van Groot Brittanjen den Staet der Vereenigde Nederlanden en des ſelfs ſubjecten door diverſe hoſtile feytelijckheden, ſo in Africa, America, als in Europa is aen doende, onaengeſien de moderate en toe-gevende maniere van Proceduren by haer Ho: Mo: daer tegens gebruyckt, blijckende ſulcx volkomelijck uyt 't geene U Koninckl. Majeſteyt ſucceſſivelijck ſoo mondeling als ſchriftelijck is geremonſtreert geworden: Waer omme hy Reſident U Koningl. Maj. verſoeckt vigoureuſe præſtatie van 't geene U hoogſt-ged. Majeſt. by 't Tractaet van den Iare 1649. en 't volgende haer Ho: Mo: ghelieft heeft te belooven, in cas de ſelve door eenighe hoſtile Actien in Europa wierden geattacqueert, en voor al dat U Maj. daer toe nodige en tijdige preparatien makende, tuſſchen wijlen aen hoog-ged: Majeſt. van Groot Brittanjen gelieft te laten doen een ronde en opene verklaringhe, van dat u Kon: Majeſt. by 't voorſs. Tractaet van defenſive Alliantie niet alleen verbonden en verobligeert is 't Welvaren ende proſperiteyt van de Staet der Vereenigde Nederlanden met raet en daet te helpen vorderen, en ruſt, Vrede en tranquilliteyt te conſerveren, maer oock met Secourſſen af te werpen alle onheylen en ongelijcken welcke de voorſs. Nederlanden of hare Onderdanen binnen Europa ſoude mogen werden aen-gedaen; en dit alles ten eynde meer-ghem: Coningh van Groot Brittagnien buyten alle twijffelinge gebracht ſijnde van ſoodanige hulpe, gediſponeert mach werden tot redelijcke conditie van accommodement: Waer toe hy Reſident verklaert ſijn hoogwaerdige Prinçipalen volkomentlijck geinclineert en genegen ſijn.

Dus 't Iaer 1664. ten eynde loopende: Begoſt men in Brabant weder de op de Spaenſe wijſe ſmalle Broecken met Riemen te dragen: In Seelandt maeckte men Ian Evertſz. Admirael / en Cornelis Evertſz. ſijn Broeder tot Vice Admirael over die Provincie / Adriaen Banckert Commanḋ. en Ian Banckert Schout by Nacht. Den Coning van Engelant verſocht door den Heere van Goch / om d'aengehaelde Nederl. Schepen t'ontſlaen / antwoorde Dat ged. Neerl. Schepen in d'Engelſe Havens had laten beſlaen en van buyten aen halen, om ſomen vertroude de Vicea. de Ruyter na Guinea oude ſyn geſonden, om zijne Subjecten, ſchepen, handel en effecten aldaer te turberen: En daer om ſoo veel Neerl. Schepen als konde bekomen, ſoude aenhouden, tot tijding van de Ruyter gekomen was. Den Admir. Iorck beloofde op de Voortijt ſelfs in See te gaen / om des Kroons reſpect te mainteneren. De Neerl. Bootſlien geplondert / quamen by d'Heer van Goch om een reyſ-penning / terwijl de reſt als ſlaven te Winchester en Chelſy wierden in detentie gehouden. Te Londen waren dit jaer geſtorven 18292. menſchen / en ruym 20000. kinders daer tegen geboozen. Doe hoorde men dat den 29. deſer niet wijt van Cadix by Rota / Cap. Tomes Allen 30. Neerl. Straetſvaerders onverwacht beſpringende / een als een Roover nam / ſy meenende hy ware vrient / groeten met los kruyt / hy antwoort verraderlijck met een Lage ſcherp / ſoo dat Nieu-jaers avont niet en was verſcheenen / ofte aen alle zyden bevant men de Engelſe liefde tot Nederlant gants ten EYNDE.

REGISTER:

